

MUSIIKIN OPINTOPOLUT

ANNA KANERVA

KATJA OKSANEN-SÄRELÄ

AINO LEPPÄNEN

ARI KURLIN NIINIAHO

MUSIIKIN OPINTOPOLUT

**Anna Kanerva
Katja Oksanen-Särelä
Aino Leppänen
Ari Kurlin Niiniaho**

Cuporen verkkojulkaisuja 70
Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2023
Ulkoasu ja taitto: Tiina Paju
ISBN 978-952-7200-73-5 (pdf)
ISSN 1796-9263 (pdf)

SISÄLTÖ

	Alkusanat	10
1	Tutkimuksen tausta ja tarve	12
	1.1. Tutkimuskysymys	12
	1.2. Musiikin opintopolkuja koskevat tietovarannot ja tutkimus	14
	1.3. Musiikkikoulutusjärjestelmä ja oppilaitoskenttä Suomessa	18
	1.3.1. Taiteen perusopetus, ml. varhaisiän musiikkikasvatus	18
	1.3.2. Musiikin opetus perusopetuksessa ja lukioissa	26
	1.3.3. Sibelius-Akatemian nuorisokoulutus ja soitinakatemit	28
	1.3.4. Vapaa sivistystyö ja yksityinen musiikin opetus	29
	1.3.5. Musiikin ammatillinen koulutus	29
	1.3.6. Musiikin korkeakoulutus	33
2	Tutkimuksen aineistonkeruu ja aineiston käsittely	36
3	Taiteen perusopetus, yleinen ja laaja oppimäärä	41
	3.1. Vastaajien taustatiedot	41
	3.2. Syyt valita tietty musiikkioppilaitos	45
	3.3. Vastaajilla monipuolinen musiikkitausta	53
	3.4. Musiikin harjoittamiseen käytetty aika	55
	3.5. Käsitys omasta osaamisesta eri osa-alueilla	56
	3.6. Mistä opinnoissa pidettiin ja kuinka opiskelijat kehittäisivät opintoja	59
	3.7. Jatkosuunnitelmat musiikin alalla	63
	3.8. Kuinka osaamisen koetaan riittävän opintojen jatkamiseen	70
4	Taiteen perusopetuksessa opintonsa keskeyttäneet	72
	4.1 Vastaajien taustatiedot	72
	4.2 Opintojen vaihe keskeytettäessä	73
	4.3 Lopettamisen syyt	74
	4.4 Mistä oppilaat eivät pitäneet opinnoissa	78
	4.5 Jatkamista kannattelevat tekijät	80

5	Ammatillinen koulutus	83
5.1.	Vastaajien taustatiedot	83
5.2.	Ammatillisia opintoja edeltäneet opinnot	91
5.3.	Vastaajien harrastus- ja työtausta	93
5.3.1.	Musiikkiharrastukset ja osallistuminen taiteen perusopetukseen	93
5.3.2.	Vastaajien työkokemus	97
5.4.	Muut opinnot ja työskentely ammatillisen tutkinnon suorittamisen aikana	99
5.5.	Opiskelu- ja työtilanne vastausajankohtana	101
5.6.	Työuran kokonaisuus	108
5.7.	Koulutuksen antamat valmiudet musiikkialan työhön ja opiskeluun	116
5.8.	Ammatillisten opintojen anti vastaajien mukaan	120
5.9.	Tulevaisuudensuunnitelmat ja ammatilliset tavoitteet	123
6	Sibelius-Akatemia, nuorisokoulutus	128
6.1.	Vastaajien taustatiedot	128
6.2.	Vastaajien opinto- ja harrastustausta	128
6.3.	Oman osaamisen arviointi ja jatkosuunnitelmat	129
7	Korkeakoulutus - Ammattikorkeakoulut	132
7.1.	Vastaajien taustatiedot	134
7.2.	Vastaajien opinto- ja harrastustausta	135
7.3.	Syyt hakeutua koulutukseen	136
7.4.	Arvio omasta osaamisesta	137
8	Korkeakoulutus - Sibelius-Akatemia	140
8.1.	Vastaajien taustatiedot	140
8.2.	Vastaajien opinto- ja harrastustausta	141
8.3.	Syyt hakeutua musiikin koulutukseen	142
8.4.	Arvio aiemmista opinnoista saavutetuista valmiuksista	143
9	Analyysi: Musiikin opintopolut	145
9.1.	Musiikillinen harrastus-, opinto- ja työtausta	145
9.2.	Musiikin opetuksen saavutettavuus	146
9.3.	Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden koulutus- ja urapolut	151
9.4.	Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman uudistuksen vaikutukset	154

9.5. Arvioitu musiikillinen osaaminen ja jatkosuunnitelmat	156
9.6. Soittajien instrumenttivalinnat ja niiden muutokset	160
9.7. Harrastamisen lopettamiseen ja jatkamiseen ohjaavia tekijöitä	165
9.8. Koulutuksen järjestäminen ja opintopolut	168
9.9. Jatkotutkimustarpeita	172
10 Lähteet	175
10.1. Kyselyaineistot	179

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1.	Taiteen perusopetuksen opetus Suomessa	20
Kuvio 2.	Kartta musiikin ammatillisesta koulutuksesta, musiikin ammattikorkeakoulutuksesta ja Sibelius-Akatemian toimipisteistä	35
Kuvio 3.	Vastaajien ikä, yleinen ja laaja oppimäärä	42
Kuvio 4.	Vastaajien sukupuoli, yleinen ja laaja oppimäärä	43
Kuvio 5.	Vastaajien asuinkunta	43
Kuvio 6.	Montako vuotta ollut oppilaana oppilaitoksessa	44
Kuvio 7.	Miksi valitsit/valitsitte perheen kanssa juuri sen musiikkiopiston, jossa opiskelet?	46
Kuvio 8.	Oletko jossain vaiheessa opintoja vaihtanut oppilaitosta, instrumenttia tai opinnoissa suuntautumista?	47
Kuvio 9.	Vastaajien pääinstrumentit	48
Kuvio 10.	Vastaajien pääinstrumentit sukupuolittain, yleinen oppimäärä	48
Kuvio 11.	Vastaajien pääinstrumentit sukupuolittain, laaja oppimäärä	49
Kuvio 12.	Oppilaiden pääinstrumentti, SML:n jäsenoppilaitokset. Yleinen ja laaja oppimäärä.	49
Kuvio 13.	Pääinstrumentit sukupuolittain, molemmat oppimäärät	50
Kuvio 14.	Vastaajien harrastustausta, yleinen ja laaja oppimäärä	54
Kuvio 15.	Kuinka monta tuntia viikossa opiskelet musiikkiopistossa, ml. oma harjoittelu	55
Kuvio 16.	Tyytyväisyys omaan osaamiseen eri osa-alueilla	57
Kuvio 17.	Miten haluaisit jatkaa musiikin opintoja näiden opintojen jälkeen, yleinen ja laaja oppimäärä	66
Kuvio 18.	Miten haluaisit jatkaa musiikin opintoja näiden opintojen jälkeen, laaja oppimäärä	67
Kuvio 19.	Mikä oli instrumenttisi musiikkiopistossa/musiikkikoulussa?	74
Kuvio 20.	Lopettamissyyt taiteen perusopetuksessa	75
Kuvio 21.	Aiotko jatkaa musiikin harrastamista, vaikka lopetit musiikkiopistossa/musiikkikoulussa, miten	82
Kuvio 22.	Tutkinnon suoritusvuosi	84
Kuvio 23.	Vastaajien ikä vastausajankohtana	85
Kuvio 24.	Vastaajien oppilaitos, lkm.	86
Kuvio 25.	Vastaajien musiikillinen suuntautuminen	87
Kuvio 26.	Vastaajien ikä vastausajankohtana musiikillisen suuntautumisen mukaan	87
Kuvio 27.	Vastaajien instrumenttijakauma	88
Kuvio 28.	Valmistuneiden pääinstrumentit, v. 2018–2021 valmistuneet, Suomen Konservatorioliiton jäsentilasto	89

Kuvio 29.	Vastaajien instrumenttijakauma sukupuolen mukaan, klassisen musiikin opintosuuntaus	90
Kuvio 30.	Vastaajien instrumenttijakauma sukupuolen mukaan, rytmimusiikin opintosuuntaus	91
Kuvio 31.	Vastaajien koulutus ennen musiikkialan ammatillisia opintoja	92
Kuvio 32.	Ammatillisia opintoja edeltäneet musiikkiharrastukset	94
Kuvio 33.	Ammatillisia opintoja edeltävät musiikkiharrastukset, rytmimusiikki	96
Kuvio 34.	Ammatillisia opintoja edeltävät musiikkiharrastukset, klassinen musiikki	97
Kuvio 35.	Mitä musiikkialan työtä tehnyt ennen opintojen aloittamista	97
Kuvio 36.	Kuinka monta vuotta työskennellyt musiikkialan tehtävissä ennen ammatillisia perusopintoja	99
Kuvio 37.	Suorititko ammatillisen tutkinnon ohessa myös joitain muita tutkintoja tai opintoja?	99
Kuvio 38.	Työskentelitkö ammatillisten opintojesi aikana musiikkialan tehtävissä opintojen ulkopuolella?	100
Kuvio 39.	Opintojen aikainen työskentely musiikillisen suuntautumisen mukaan	101
Kuvio 40.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021	102
Kuvio 41.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021, klassinen musiikki	103
Kuvio 42.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021, rytmimusiikki	103
Kuvio 43.	Vastaajien pääasialliset työnantajat tai toimeksiantajat	104
Kuvio 44.	Mistä vastaajien kokonaisansiot koostuvat	105
Kuvio 45.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021. Tutkinnon vuosina 2019–2021 suorittaneet, rytmimusiikki	106
Kuvio 46.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021. Tutkinnon vuosina 2019–2021 suorittaneet, klassinen musiikki	106
Kuvio 47.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021. Tutkinnon vuosina 2016–2018 suorittaneet, rytmimusiikki	107
Kuvio 48.	Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021. Tutkinnon vuosina 2016–2018 suorittaneet, klassinen musiikki	108
Kuvio 49.	Mikä oli ammatillinen päätavoitteesi valmistumisen jälkeen, valmistumisvuoden mukaan	110
Kuvio 50.	Mikä oli ammatillinen päätavoitteesi valmistumisen jälkeen, musiikillisen suuntautumisen mukaan	111
Kuvio 51.	Mihin vastanneet ovat menneet opiskelemaan valmistumisen jälkeen. (lkm.)	112
Kuvio 52.	Pääasialliset syyt hakeutua ammatillisen tutkinnon jälkeen musiikkialan jatko-opintoihin	114

Kuvio 53.	Mitkä olivat pääasialliset syyt siihen, että hakeuduit opiskelemaan muuta alaa kuin musiikkia?	115
Kuvio 54.	Olen saanut riittävät taidot musiikkialalla työskentelyn kannalta	117
Kuvio 55.	Olen saanut riittävät taidot musiikkialan jatko-opintoihin siirtymisen kannalta	119
Kuvio 56.	Mitkä olivat mielestäsi opintojen parhaat puolet tai paras anti?	121
Kuvio 57.	Mihin ammatilliseen suuntaan näet pyrkiväsi seuraavaksi? Musiikillisen suuntautumisen mukaan	124
Kuvio 58.	Syyt pyrkiä opiskelemaan tai töihin muulle alalle	125
Kuvio 59.	Mihin ammatillisen suuntaan näet pyrkiväsi seuraavaksi? Musiikin alaa vastausajankohtana opiskelevat valmistumisajankohdan ja musiikillisen suuntautumisen mukaan	126
Kuvio 60.	Mihin ammatillisen suuntaan näet pyrkiväsi seuraavaksi? Muut kuin musiikin alaa vastausajankohtana opiskelevat valmistumisajankohdan ja musiikillisen suuntautumisen mukaan	127
Kuvio 61.	Nuorisokoulutusta edeltäneet ja nykyiset musiikkiharrastukset ja -opinnot	129
Kuvio 62.	Olen tyytyväinen tämänhetkiseen osaamiseeni...	130
Kuvio 63.	Vastaajien pääinstrumentti	134
Kuvio 64.	Korkeakouluopintoja edeltäneet musiikkiharrastukset ja -opinnot	135
Kuvio 65.	Oletko mielestäsi saanut aiemmista opinnoistasi tai harrastuksistasi riittävät taidot seuraavissa asioissa musiikkialan korkeakouluopintojen kannalta?	138
Kuvio 66.	Opintoja edeltäneet musiikkiharrastukset ja -opinnot	142
Kuvio 67.	Oletko mielestäsi saanut aiemmista opinnoistasi tai harrastuksistasi riittävät taidot seuraavissa asioissa musiikkialan yliopisto-opintojen kannalta?	144
Taulukko 1.	Musiikin taiteen perusopetuksessa opiskelevat, SML:n jäsenkyselyyn vastanneet oppilaitokset	22
Taulukko 2.	Musiikin ammatilliseen koulutukseen hakijoiden ja opinnot aloittaneiden lukumäärä vuonna 2021, Konservatorioliiton jäsenoppilaitokset	31
Taulukko 3.	Opiskelijakyselyt ja vastausten lukumäärä	38
Taulukko 4.	Oppilaitoskyselyt ja vastausten lukumäärä	39
Taulukko 5.	Vastaajien ikä ja opintojen kesto	45
Taulukko 6.	Vastaajien ikäluokat sukupuolittain	85
Taulukko 7.	Vastaajien koulutus ennen musiikkialan ammatillisia opintoja, musiikillisen suuntautumisen ja sukupuolen mukaan	93
Taulukko 8.	Ammattikorkeakoulujen hakijat ja paikan vastaanottaneet vuonna 2021, lkm.	133

ALKUSANAT

MUSIIKIN OPINTOPOLUT -HANKE VANKISTAA ALAN TIETOPOHJAA JA ANTAA TUKEA KEHITTÄMISEEN

Miten musiikista tulee harrastus? Miksi harrastusinto loppahtaa? Mikä innostaa jatkamaan ja milloin harrastuksesta tulee ammatti? Muun muassa näitä kysymyksiä käsitellään Musiikin opintopolut -hankkeen loppuraportissa, jota parhaillaan luet. Hanke polkaistiin käyntiin Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton toimesta pohdittuamme liitoissa musiikin opiskelun nivelvaiheita ja oppilaitosten mahdollisuuksia vastata oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeisiin ja haasteisiin. Raportti keskittyy oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksiin musiikin opintopoluista ja tuo musiikkikasvatuksen ja -koulutuksen kentälle tärkeän näkökulman musiikin tekemisen ytimestä.

Hanke toteutettiin keskellä koronakriisiä vuosina 2021–2022. Nykyisessä maailmantilanteessa onkin syytä huomioida, että ympäröivän yhteiskunnan tila eli niin sanottu monikriisin aika heijastuu oppilaitosten toimintaan sekä oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksiin. Koronan jälkeen oppilaitokset ovat joutuneet kamppailemaan muun muassa energia-kriisistä ja inflaatiosta juontuvista kustannusten noususta sekä pohtineet, miten musiikin taiteen perusopetus ja ammatillinen koulutus voisivat tukea Ukrainasta sotaa paenneita lapsia, nuoria ja perheitä. Jotta oppilaitokset voivat vahvistaa yhteiskunnan kriisinkestävyttä, tarvitaan käsitys musiikkikasvatuksen ja -koulutuksen tilasta Suomessa. Nyt käsillä oleva raportti vastaa tähän tarpeeseen keskittyen opintopolkuihin, jotka johtavat musiikkikasvatuksen ja -koulutuksen kautta taiteilijan ammattiin ja aktiiviseen kulttuurielämään.

Tutkimuksen aikana toteutettiin mittava määrä kyselyitä taiteen perusopetuksen oppilaille sekä ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen opiskelijoille. Hankkeessa on keskitytty erityisesti tämän materiaalin tulkinnaan ja aineiston kautta piiryy kuva oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksista ja näkemyksistä opintoihinsa liittyen. Saamme tästä arvokasta tietoa koulutuksen järjestäjien alati jatkuvan kehittämistyön tueksi.

Raportti tarjoaa myös tukea tulevaisuuden koulutuspoliittisten muutosten vastaanottamiseen. Esimerkiksi valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteon luoma vuoden 2040 koulutuksen ja tutkimuksen tavoitetilä sekä tulevien vuosien väestökehitys eri alueilla vaikuttavat väistämättä musiikkikoulutuksenkin kenttään. Musiikin alan yhdessä rakentama Musiikkikoulutuksen visio 2030 luo osaltaan mahdollisuuden vastata tulevaisuuden

haasteisiin sekä edistää tämänkin tutkimuksen esiin tuomia kehittämistarpeita koko koulutuskentän kanssa.

Musiikin opintopolut -hanke on toteutettu Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa. Ohjausryhmään ovat Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton lisäksi osallistuneet myös Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry, Kansalaisopistojen liitto sekä ammattikorkeakoulujen, Sibelius-Akatemian ja Taiteen perusopetusliiton edustajat. Haluamme kiittää yhteistyökumppaneita sekä opetus- ja kulttuuriministeriötä, jolta saatu rahoitus mahdollisti hankkeen toteuttamisen.

Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton puolesta

Minja Koskela

toiminnanjohtaja

Suomen musiikkioppilaitosten liitto

Taija Lähdetie

toiminnanjohtaja

Suomen konservatorioliitto

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARVE

1.1 Tutkimuskysymys

Musiikin opintopolut -tutkimuksessa selvitetään, kuinka oppilaat ja opiskelijat voivat opiskella ja edetä lainsäädäntöön ja opetussuunnitelmiin perustuvan musiikkikasvatuksen ja musiikkialan koulutuksessa sekä tarkastellaan opintopolkuja taiteilijan ammattiin ja aktiiviseen kulttuurielämään. Samalla selvitetään yleistä kuvaa musiikkikasvatuksen ja -koulutuksen tilanteesta Suomessa. Pääasiallisena kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa ovat opiskelijoiden siirtymät musiikin eri opintotasojen sisällä ja opintotasoilta toiselle: taiteen perusopintojen eri oppimäärissä ja opintojen vaiheissa, siirtymät musiikin toiselle asteelle sekä siirtymät musiikin korkeakouluopintoihin. Minkälaisia polkuja oppilaat ja opiskelijat ovat kulkeneet nykyisiin opintoihinsa ja miten aiemmat ja nykyiset opinnot ja mahdollinen työllistyminen vaikuttavat myöhempään suuntautumiseen?

Siirtymiä eri opintotasoilta toiselle tai siirtymistä koulutusasteelta jatko-opintoihin tai työelämään kutsutaan opintojen nivelvaiheiksi. Siirtymisestä voidaan puhua myös, kun opiskelija siirtyy esimerkiksi koulutuksen järjestämismuodosta toiseen tai vaihtaa alalta toiselle (Harjunpää, Ågren & Laiho, 2017, s. 8). Opiskelijoiden siirtymät ja opintopolkujen sujuvuus erityisesti koulutuksen nivelvaiheessa on tunnistettu kriittiseksi kohdaksi opintopolkuja. Opiskelijoiden opintopolkujen on arvioitu myös tulevan tulevaisuudessa sisältämään yhä enemmän erilaisia siirtymävaiheita. Siirtymien ja nivelvaiheiden sujuvoittaminen on keskeisen tärkeä koulutuspoliittinen tavoite ja siihen on panostettu esimerkiksi ammatillisen koulutuksen kentällä sekä perusopetuksen ja toisen asteen välisillä nivelvaiheen koulutuksilla (emt.; Vehviläinen, 2019; Valtioneuvosto, 2021). Keskeisenä taustana tässä työssä on ollut ammatillisen koulutuksen reformi, joka oli yksi Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista ja tuli voimaan vuoden 2018 alusta. Reformin tavoitteeksi asetettiin ammatillisen koulutuksen uudistaminen osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Lisäksi reformin tavoitteena oli lisätä yksilöllisiä opintopolkuja ja työssäoppimista sekä purkaa sääntelyä ja päällekkäisyyksiä¹. Vuoden 2018 reformin ja sen tuoman rahoitusjärjestelmän muutoksen jälkeen moni asia ammatillisessa koulutuksessa on käytännössä uudistettu kokonaan ja vaatimukset koulutuksen järjestäjiä kohtaan ovat kasvaneet.

1 Ks. <https://okm.fi/amisreformi>

Siirtymiä ja nivelvaiheita on viime vuosina tarkasteltu erityisesti ammatillisen koulutuksen kentällä, ja näkökulmana on ollut ennen kaikkea koulutuksen järjestäjien toiminnot ja prosessit, jotka tukevat siirtymä- ja nivelvaiheita (esim. Harjunpää, Ågren & Laiho, 2017; Vehviläinen, 2019). Musiikin opintopolut-tutkimuksessa nivelvaiheiden tarkastelussa pääpaino on koulutuksen järjestäjien sijaan opiskelijoiden kokemuksissa opiskelusta, ja se mitä nämä kokemukset kertovat siirtymistä opinnoissa. Keskeisiä tutkimusteemoja kaikilla tutkimuksessa tarkasteltavilla opintoasteilla – taiteen perusopetuksessa, musiikin ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa – ovat opiskelijoiden opinto- ja harrastuspolut nykyiseen koulutukseen, opiskelumotivaatio, kokemukset nykyisistä opinnoista, arvio omasta osaamisesta ja opinnoissa saavutetuista valmiuksista sekä tulevaisuuden tavoitteet. Taiteen perusopetuksen osalta tarkastelun kohteena on ollut myös opintojen keskeyttäminen ja siihen liittyvät syyt. Taiteen perusopetuksen osalta tarkastellaan myös opetussuunnitelman perusteiden uudistuksen vaikutuksia opintoihin ja opintopolkuihin myös koulutuksen järjestäjien eli oppilaitosten arvioimana.

Musiikin koulutuksessa nivelvaiheiksi on havaittu erityisesti siirtyminen musiikin varhaiskasvatuksesta soitinopintoihin (erityisesti oppilasvalintoihin liittyvät seikat) sekä taiteen perusopetuksessa siirtyminen musiikin laajan oppimäärän perusopinnoista syventäviin opintoihin. Eri-tyisesti musiikin laajan oppimäärän opinnoissa siirryttäessä perusopinnoista syventäviin opintoihin oppilasmäärät vähenevät voimakkaasti. Esimerkiksi Suomen musiikkioppilaitosten liiton vuoden 2021 jäsenkyselyn mukaan kyselyyn vastanneissa jäsenoppilaitoksissa perusopintoja opiskeli kaikkiaan 28 011 opiskelijaa ja syventäviä opintoja 2 339 opiskelijaa eli vain reilut 8 % perusopintojen oppilasmäärästä. Koska musiikkialan ammatilliseen koulutukseen ja korkeakoulutukseen pääsy vaatii yleensä aiempaa harrastuneisuutta, muodostuu taiteen perusopetuksen ja lasten ja nuorten muiden harrastusten rooli opintopolulla keskeiseksi. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden yleisissä, kaikkia taiteenaloja koskevissa tavoitteissa, todetaan, että opetus kehittää taiteenalalle ominaista osaamista ja antaa valmiuksia hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen (Opetushallitus, 2017a, s. 10). Taiteen perusopetukseen osallistuminen ei kuitenkaan ole edellytys tai vaatimus musiikin ammattiin etenemiseksi.

Taiteen perusopetus antaa valmiudet hakeutua ammattilaiseksi, vaikka käytännössä vain pieni osa oppilaista päätyy musiikin ammattilaisiksi. Tässä tutkimuksessa tarkastelun painopiste on opintopoluissa taiteilijan ammattiin, mutta huomioimme myös musiikin harrastamisen merkityksen

ja koulutuksen merkityksen elinikäisen musiikkisuhteen rakentumisessa. Vaikka tutkimuksessamme painopiste onkin musiikin ammattilaiseksi ohjaavissa poluissa, vain hyvin pieni osa musiikin harrastajista päätyy alan ammatilliseen tai korkea-asteen koulutukseen (ks. esim. SML, 2019, s. 2).

Tässä tutkimuksessa kuva musiikin opintopoluista piirtyy Suomen musiikkioppilaitosten liiton (SML), Musiikkioppilaitosyhdistys ry:n (MOY) ja Konservatorioliiton (SKL) jäsenoppilaitoksille ja opiskelijoille sekä Sibelius-Akatemian ja musiikin ammattikorkeakoulutusta tarjoavien oppilaitosten opiskelijoille vuosina 2021–2022 osoitettujen kyselyiden avulla. Aineistonkeruuta ja tutkimusaineistojen käsittelyä kuvataan tarkemmin luvussa 2. Tutkimushanke toteutettiin Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa vuosien 2021–2022 aikana. Tutkimushanke on toteutettu Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton aloitteesta ja tiiviissä yhteistyössä liittojen kanssa. Suomen musiikkioppilaitosten liiton tehtävänä on tukea musiikkioppilaitosten toimintaa ja kehittää musiikin opetusta Suomessa sekä valvoa musiikkioppilaitosten etuja maan musiikki- ja kulttuuripolitiikassa².

Konservatorioliitto edistää musiikki- ja tanssialan toisen asteen ammatillisen perustutkinnon asemaa ja koulutuksen kehittämistä sekä toimii jäsenistön yhteistyöfoorumina³. Tutkimushankkeen ohjausryhmässä ovat olleet mukana myös taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän (Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry), kansalaisopistojen (Kansalaisopistojen liitto), ammattikorkeakoulujen, Sibelius-Akatemian sekä Taiteen perusopetusliiton edustajat. Tutkimushankkeen rahoittajana on toiminut opetus- ja kulttuuriministeriö.

1.2 Musiikin opintopolkuja koskevat tietovarannot ja tutkimus

Musiikkialan opintoja koskeva tieto on tällä hetkellä pirstaleista. Tiedonkeruu on perustunut erillisiin tutkimuksiin ja selvityksiin ja tiedonkeruuta on tehty kulloisenkin tarpeen ja viitekehysten mukaan. Musiikin koulutukseen liittyvää tietoa kertyy ja on hajallaan eri tietovarannoissa ja -järjestelmissä, esimerkiksi Opetushallituksen, Vipusen ja Tilastokeskuksen koulutusta koskevissa rekistereissä ja tilastoissa, oppilaitosten ja koulutustahojen omista tiedonkeruista sekä taiteen perusopetuksessa oppilaitoksia edustavien liittojen säännöllisesti toteutettavissa tiedonkeruissa. Yksittäisissä tiedonkeruissa ongelmana on, että tietoa ei kumuloidu ja näkökulmat jäävät musiikin

2 <https://www.musicedu.fi/>

3 <https://konservatorioliitto.fi/>

koulutuskentän kokonaisuuden näkökulmasta kapeiksi. Varsinkin tämän tutkimuksen näkökulmasta keskeisestä teemasta eli opintopoluista ja siirtymistä opintotasoilta toisille musiikin, ja ylipäänsä kulttuurialalla, tiedetään vain vähän. Kattavaa tietoa ei ole saatavilla esimerkiksi siitä, kuinka moni taiteen perusopetuksessa opiskellut päätyy alan opintoihin ja taiteen- ja kulttuurin alan ammattiin, tai kuinka monelle taiteen perusopetukseen osallistuneelle muodostuu taiteesta elinikäinen harrastus (Suominen, 2019, s. 29).

Erytyisesti taiteen perusopetus näyttäytyy huonosti tilastoituna kenttänä (Haanpää, Manu & Siltanen, 2020, s. 64). Säännönmukaisesti kerättävää valtakunnallista, laadullista ja määrällistä tilastotietoa löytyy taiteen perusopetuksesta edelleen vain vähän (Valtioneuvosto, 2021, s. 53). *Koulutuspoliittisessa selonteossa* todetaan, että taiteen perusopetusta koskevaa tietopohjaa tulee vahvistaa ja tiedonkeruuta tulee systematisoida, sillä riittävä tietopohja tukee taiteen perusopetuksen kehittämistä koskevaa päätöksentekoa (Valtioneuvosto, 2021, s. 53; ks. myös Suominen, 2019, s. 21). Myös *Musiikkikoulutuksen visiossa vuodelle 2030*⁴ ja sen jatkotyössä tavoitteena, että päättäjät perehtyvät musiikkikoulutuksen tuottamaan tietoon ja käyvät dialogia musiikkikoulutuksen asiantuntijoiden kanssa koskien alan kehittämistarpeita ja resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä.

Taiteen perusopetuksen tietopohjaa on viime vuosina pyritty päivittämään erillisselvityksin, jotka ovat koskeneet taiteen perusopetuksen rahoitusta (Suominen, 2019) ja taiteen perusopetuksen järjestämisen tilaa Suomessa (Luoma, 2020). Taiteen perusopetus on viime vuosina myös liitetty useisiin valtakunnallisiin tiedonkeruuihin, esimerkiksi Opetushallituksen valtakunnalliseen opettajatiedonkeruuseen⁵, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen *Kulttuuri kunnan toiminnassa 2019* –tiedonkeruuseen⁶, Tilastokeskuksen toteuttamaan Esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauskyselyyn⁷ sekä Aluehallintoviraston peruspalveluiden alueellista saatavuutta koskevaan arviointiin.⁸ Myös kulttuurin TEA-viisari sisältää kysymyksiä taiteen perusopetuksesta.⁹ Tätä kirjoittaessa (syksyllä 2022) on parhaillaan käynnissä useita taiteen perusopetusta koskevan tietoperustan kehittämistoimia, jotka

4 <https://www.musiikkikoulutuksenvisio.fi/>

5 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opettajatiedonkeruu_2019_tutkimusseloste.pdf

6 <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/kulttuuri-on-aiempaa-vahvemmin-mukana-kuntien-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamistyossa>

7 <https://stat.fi/keruu/epko/>

8 <https://avi.fi/peruspalvelujen-arviointi>

9 <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=KUL>

toteutuessaan tulevat vahvistamaan ja systematisoimaan tietopohjaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen yhteinen viitearkkitehtuurityö.¹⁰ Sen tavoitteena on kuvata taiteen perusopetuksen tavoitetilaa tulevaisuuteen, mitä taiteen perusopetuksella tavoitellaan. Viitearkkitehtuuri tulee auttamaan toimijakentän hahmottamisessa ja toiminnan kehittämisessä. Lisäksi parhaillaan pyritään kehittämään Tilastokeskuksen Oppilaitosrekisteriä¹¹, jotta rekisteriin saataisiin mukaan koko taiteen perusopetuksen kenttä.

Suomen musiikkioppilaitosyhdistys kerää vuosittain oman jäsen-tilastonsa, jonka tavoitteena on kuvata tietoa mm. oppilasmääristä eri koulutusmuodoissa, instrumenttijakaumasta, oppilasmaksuista ja maksuhojennuksista sekä yksilöllistetyn oppimäärän mukaan opiskelevista. Musiikkioppilaitosten liiton jäsenkyselyn vastaajina ovat liiton 97 jäsenoppilaitosta, joihin kuuluvat yhtä lukuun ottamatta kaikki opetustuntikohtaista valtionosuutta saavat musiikkioppilaitokset ja konservatoriot sekä niiden lisäksi kymmenkunta muuta musiikkioppilaitosta.¹²

E erityisen vähän tällä hetkellä tiedetään musiikin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän oppilaitoksista ja niissä annettavasta opetuksesta. Yleisen oppimäärän oppilaitoksia edustava Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry:n jäsenenä on vain pieni osaa yleisen oppimäärän oppilaitoksista, eikä yhdistyksellä ole vielä vakiintunutta tiedonkeruuta jäsenistönä toiminnasta. Oppilaitoksissa ja oppilaitoksista kerättävä tieto onkin hajallaan ja osin myös puutteellista siksi, että monilla ei ole välttämättä resursseja kattavaan tiedonkeruuseen. Liittojen tiedonkeruu on suunnattu jäsenoppilaitoksille ja sidosryhmätyöhön ja se jää laajassa kuvassa ja kehittämisen pohjana usein näkymättömäksi ja eikä sitä juuri hyödynnetä liittojen ulkopuolella.

Ammatillisesta koulutuksesta tilastotietoja löytyy mm. Vipusesta ja Tilastokeskuksen Opiskelijat ja tutkinnot -tilastosta. Suomen konservatorioliiton kerää vuosittain jäsentilaston, johon vastaavat sen 16 jäsenoppilaitosta. Jäsentilastossa tarkastellaan mm. koulutukseen hakijoiden ja aloittaneiden määrää, valmistuneita, kaksois- ja kolmoistutkinnon suorittaneita sekä pää- ja sivuinstrumentteja. Vuosittaisen jäsentilaston lisäksi Konservatorioliitto on toteuttanut vuodesta 2012 alkaen systemaattista

¹⁰ <https://wiki.eduuni.fi/display/OKMtaiteenperusopetuksenviitearkkitehtuuri/Taiteen+perusopetuksen+viitearkkitehtuuri++Versio+1.0+14.10.2022>

¹¹ <https://www.stat.fi/tup/oppilaitosrekisteri/index.html>

¹² Lisätietoja Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsentilastosta, ks. <https://www.musicedu.fi/sml-pahkinankuoressa/jasenoppilaitokset/tilastotieto/>.

tilastointia tutkinnon suorittaneiden sijoittumisesta opintoihin ja työelämään.¹³ Vuonna 2012 ilmestyi kartoitus vuosina 2005–2010 musiikkialan perustutkinnon suorittaneiden sijoittumisesta jatko-opintoihin ja työelämään (Purma, 2012) ja vuonna 2017 julkaistiin selvitys vuosina 2011–2016 musiikin ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden sijoittumisesta (Purma, 2017). Lisäksi Konservatorioliitto on julkaissut vuonna 2020 selvityksen konservatorioista 2019–2020 ja 2017–2018 valmistuneiden urapoluista (Urapolkukysely 2020). Luvussa 2 (*Tutkimuksen aineistonkeruu ja aineiston käsittely*) alla kuvataan Musiikin opintopolut-tutkimuksessa toteutettua ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden kyselyä, joka on kolmas, Purman kartoitusten tapaan laajempi, viiden vuoden aikana valmistuneille, suunnattu kysely.

Musiikin opinto- ja koulutuspolkujen saatavuus ja saavutettavuus

Opiskelijan sukupuoli, vanhempien koulutustausta, ammatti ja tulotaso vaikuttavat edelleen vahvasti nuorten opintopolkuihin Suomessa. Vanhempien sosioekonominen asema ja koulutustaso ovat vahvasti yhteydessä muun muassa nuorten toisen asteen koulutusvalintoihin ja lopulta myös siihen, ketkä hakeutuvat ja pääsevät korkeakoulutukseen. (Valtioneuvosto, 2021, s. 35; 76–77.) Myös lasten ja nuorten harrastavuus kytkeytyy vahvasti vanhempien koulutus- ja tulotasoon ja näin on todettu olevan vahvasti myös taiteen perusopetuksessa (ks. Vismanen et al., 2016, s. 44–45; Lähteenmaa, 2021, s. 13). Yhteys heikommasta sosioekonomisesta taustasta tulevien lasten matalampaan osallistumiseen on nähtävissä esimerkiksi Helsingin kaupungin teettämässä taiteen perusopetuksen järjestämistä ja tilaa tarkastelevissa selvityksissä (Vismanen et al., 2016; Inkinen, 2022). Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden tutkimuksessa keskeisin tutkimuskokonaisuus viime vuosina on ollut Taideyliopiston strategisen tutkimuksen hanke ArtsEqual, jonka piirissä teemaa tarkasteltiin monitieteisesti.¹⁴ Hankkeessa pyrittiin kuvaamaan suomalaisessa taiteen ja taidekasvatuksen palvelujärjestelmässä tunnistettuja osallistumisen esteitä ja eriarvoistavia mekanismeja, jotka vaikeuttavat koulutuksen tasa-arvoista saavutettavuutta (Ilmola-Sheppard et al., 2021, s. 11–12). Saavutettavuus ja esteettömyys nähtiin hankkeessa taiteen perusopetuksen lähtökohtana. Saavutettavuutta tarkasteltiin fyysisen,

13 Lisätietoja Suomen konservatorioliiton tilastoista ja kyselyistä, ks. <https://konservatorioliitto.fi/tutkimukset-ja-tilastot/>.

14 <https://www.artsequal.fi/fi/tutkijaryhmat/basic-arts-education-for-all>

taloudellisen ja pedagogisen saavutettavuuden näkökulmista (Laes et al., 2018, s. 4–6). Tässä tutkimuksessa tarkastelemme musiikin opetuksen saavutettavuutta ja saavutettavuutta, erityisesti taiteen perusopetuksen näkökulmasta, raportin analyysiosiossa.

1.3 Musiikkikoulutusjärjestelmä ja oppilaitoskenttä Suomessa

Suomessa musiikkia voi opiskella monella eri tasolla. Musiikkikasvatus ja -koulutus sisältää varhaisiän musiikkikasvatuksen, musiikin opetuksen perusopetuksessa ja lukioissa, taiteen perusopetuksen, musiikin koulutuksen vapaassa sivistystyössä, yksityisen musiikin opetuksen, musiikin toisen asteen koulutuksen sekä musiikin korkea-asteen koulutuksen. Näistä koulutustasoista tässä tutkimushankkeessa keskitytään erityisesti taiteen perusopetukseen musiikkiopistoissa ja musiikkikouluissa sekä musiikin ammatilliseen koulutukseen, minkä lisäksi tarkastellaan musiikin korkea-koulutukseen päätymistä. Seuraavassa kuvataan tiiviisti koulutusjärjestelmän rakenteellisia peruspiirteitä erityisesti opintopolkujen näkökulmasta. Koulutusjärjestelmä toimii taustana, jota vasten hankkeen varsinaisia kyselytuloksia on mahdollista tarkastella.

1.3.1 TAITEEN PERUSOPETUS, ML. VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS

Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka antaa oppilaille valmiuksia ilmaista itseään sekä hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetus on osa Suomen koulutusjärjestelmää, ja siitä säädetään taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) ja asetuksessa (813/1998) taiteen perusopetuksesta. Taiteen perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien kelpoisuuksista säädetään asetuksella opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998)¹⁵. Taiteen perusopetus perustuu Opetushallituksen määrittämiin opetussuunnitelmiin ja sitä järjestetään yhdeksällä eri taiteen alalla, ml. musiikki, joko laajan tai yleisen oppimäärän mukaan.

Varhaisiän musiikkikasvatus on taiteen perusopetukseen vapaavalintaisesti sisältyvää musiikinopetusta. Varhaisiän musiikkikasvatus edeltää varsinaisia taiteen perusopetuksen opintoja ja sen lähtökohdat ovat samat

15 Laki taiteen perusopetuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633> ; Asetus taiteen perusopetuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980813> ; Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.

sekä taiteen perusopetuksen yleisessä että laajassa oppimäärässä. Koulutuksen järjestäjä päättää mahdollisen varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja laajuudesta. Opetushallituksen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet määrittävät kuitenkin myös musiikin varhaiskasvatuksen yleiset tavoitteet ja arvomaailman. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on ennen kaikkea lapsen luovuuden, musiikillisten valmiuksien ja itsetunnon kehittäminen. Toiminta on leikinomaista ja sen myötä saatujen myönteisten musiikillisten elämysten nähdään muodostavan pohjan hyvälle musiikkisuhteelle ja myöhemmille musiikkiopinnoille. Varhaisiän musiikkikasvatukseen voi sisältyä myös soitinopintoihin valmentavaa opetusta. (Opetushallitus, 2017a/2017b.) Varhaisiän musiikkikasvatusta järjestävät musiikkiopistojen ja -koulujen ohella esimerkiksi seurakunnat, kansalaisopistot ja järjestöt.

Taiteen perusopetuksen opetus ja oppilasmäärät

Raportin alussa kuvattiin erityisesti taiteen perusopetusta koskevan tilastotiedon puutteita. Tällä hetkellä kattavin tieto taiteen perusopetuksen järjestämisestä Suomessa löytyy Tiia Luoman Opetushallitukselle tekemästä selvityksestä *Taiteen perusopetus Suomessa 2020* (Luoma, 2020). Luoman selityksen mukaan taiteen perusopetusta annettiin lukuvuonna 2019–2020 yhteensä 424 oppilaitoksessa, joista osa oli vapaan sivistystyön oppilaitoksia (Luoma 2020, s. 5)¹⁶. Taiteen perusopetusta järjestetään ympäri Suomea, noin 86 prosentissa kuntia.¹⁷ Maakunnittain tarkasteltuna taiteen perusopetus opetus on keskittynyt Etelä-Suomeen ja oppilasmäärien perusteella Uudellemaalle. Musiikin yleisen oppimäärän opiskelijoista 53,4 % ja laajan oppimäärän opiskelijoista 43,5 % opiskeli Uudellamaalla lukuvuonna 2019–2020. (Luoma, 2020, s. 18–20.) Toiseksi eniten musiikin yleisen oppimäärän opiskelijoita oli Pirkanmaalla ja kolmanneksi eniten Pohjois-Pohjanmaalla. Vähiten yleisen oppimäärän opiskelijoita oli Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa (Luoma, 2020, s. 19). Laajan oppimäärän opiskelijoita toiseksi eniten oli samoin Pirkanmaalla, ja kolmanneksi eniten Varsinais-Suomessa. Vähiten laajan oppimäärän musiikin opiskelijoita oli Kymenlaaksossa (Emt., s. 20). Laajan oppimäärän opetus ja laajaan oppimäärään perustunut musiikkioppilaitosverkosto on jakautunut tasaisemmin ympäri Suomea kuin uudempi yleinen oppimäärä ja sitä tarjoavat oppilaitokset. Tämä on nähtävissä myös Cuporen laatimassa kartassa, jossa kuvataan laajan ja yleisen oppimäärän opetuspaikkojen maantieteellistä jakautumista Suomessa. Kartassa on huo-

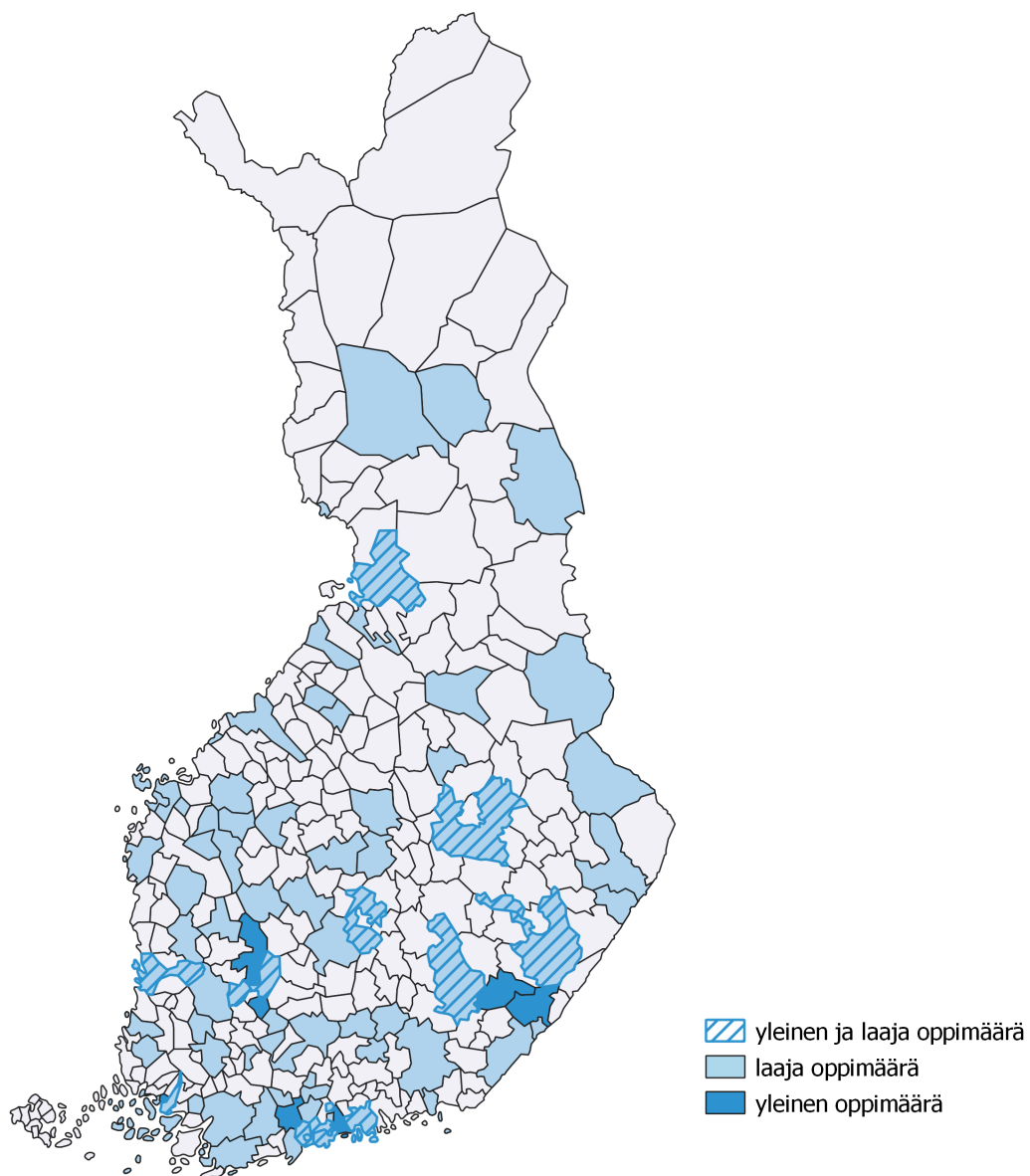
16 Ks. myös https://artsedu.fi/taiteen-perusopetus/#chapter_1

17 Emt.

mioitava, että se on ensi sijassa suuntaa antava. Karttaan ei ole sisällytetty oppilaitosten sivutoimipisteiden sijainteja.

KUVIO 1.

Taiteen perusopetuksen opetus Suomessa

Taiteen perusopetuksen koko opiskelijamäärä (kaikki taiteenalat) oli syksyllä 2019 yhteensä 127 987 opiskelijaa. Musiikkia opiskeli taiteen perusopetuksessa syksyllä 2019 yhteensä 66 064 opiskelijaa eli 51,6 % koko opiskelijamäärästä. Musiikin opiskelijoista 11 812 (18 %) opiskeli yleisessä ja 54 252 (82 %) laajassa oppimäärässä syksyllä 2019. (Luoma, 2020, s. 16.). Musiikin opetukseen hakijoista noin 69 % ja opinnot aloittaneista noin 65 % oli laajan oppimäärän opiskelijoita (Luoma 2020, s. 14). Yleisen oppimäärän opiskelijoista 38,2 % oli poikia. Laajan oppimäärän perusopinnoissa poikien osuus oli 35,7 % ja syventävissä opinnoissa 27,9 %. (Luoma, 2020, s. 17.)

Opetushallituksen selvityksen mukaan vuonna 2019 35 058 oppilasta opiskeli taiteen perusopetuksen (kaikki taiteenalat) varhaiskasvatuksessa (Luoma, 2020, s. 28). Selvityksen mukaan kolmessa neljästä taiteen perusopetuksen oppilaitoksista järjestettiin taiteen perusopetuksen varhaisiän kasvatusta. Selvityksen aineiston mukaan taiteen perusopetuksen laajassa oppimäärässä opiskeli varhaisiän kasvatuksessa olevia oppilaita selvästi enemmän kuin yleisessä oppimäärässä, sillä lukuvuonna 2019–2020 laajassa oppimäärässä oli noin 70 % ja yleisessä oppimäärässä noin 16 % kaikista varhaiskasvatuksen oppilaita (Luoma, 2020, s. 27–28).¹⁸ Selvityksessä varhaiskasvatuksen oppilaita ei jaoteltu taiteenalakohtaisesti, eli tarkkaa tietoa musiikin varhaiskasvatuksen tilanteesta ei sen pohjalta saa.

Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsenkyselyn tulosten kautta on mahdollista tarkastella lähemmin musiikin laajan oppimäärän opiskelijoiden jakautumista taiteen perusopetuksessa, erityisesti perusopinnoista edeltävien opintojen osalta. SML:n jäsenkyselyn tulokset ovat hyvin samasuuntaisia kuin Tiia Luoman selvityksen musiikkia koskevat tulokset laajan oppimäärän osalta. Valitettavasti vastaavia tietoja ei ole käytettävissä yleisen oppimäärän osalta, sillä vastausprosentti jäi tässä tutkimushankkeessa yleisen oppimäärän oppilaitoksille Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry:n kautta toteutetun kyselyn osalta hyvin pieneksi, minkä lisäksi MOY ry edustaa vain pientä osaa yleisen oppilaitoksista valtakunnallisesti.

18 Luoma, 2020, s. 28: Varhaiskasvatuksen oppilaiden lukumäärä, yleinen oppimäärä: 5 535 (15,8 %), laaja oppimäärä 24 520 (69,9 %), oppilasmäärä, jota ei oltu jaoteltu oppimäärän mukaan 5 003 (14,3 %).

TAULUKKO 1.

Musiikin taiteen perusopetuksessa opiskelevat, SML:n jäsenkyselyyn vastanneet oppilaitokset ¹⁹

	Oppilaita yhteensä	Tyttöjä (%)	Poikia (%)
Varhaisiän musiikki-kasvatuksessa	15 751	9081 (57,7 %)	6670 (42,4 %)
Valmentavassa opetuksessa	2705	1641 (60,7 %)	1064 (39,3 %)
Perusopinnoissa	28 011	17 722 (63,3 %)	10 289 (36,7 %)
Syventävissä opinnoissa	2339	1696 (72,5 %)	643 (27,5 %)
Yhteensä	50 291	31 711 (63,1 %)	18 580 (36,9 %)

Lähde: SML:n jäsenkysely 2021.

Erityisen huomioitavaa yllä olevassa taulukossa on oppilasmäärien romahdus syventäviin opintoihin tultaessa. Oppilasmäärät ovat suurimmillaan perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Vain noin 4,7 % koko SML:n jäsenoppilaitosten oppilasmäärästä (50 291) opiskelee musiikin syventävissä opinnoissa. Oppilasmääriä koskevien tietojen perusteella on selvää, että siirtyminen musiikin varhaiskasvatuksesta perusopinnoihin opiskelijaksi ja opintojen jatkaminen perusopinnoiden jälkeen ovat taiteen perusopetuksen sisällä sen keskeisimmät nivelvaiheet. Näitä vaiheita tässä tutkimuksessa päästään tarkastelemaan ensi sijassa opinnot keskeyttäneiden kyselyn ja sen tulosten avulla, ks. luku 4 *Taiteen perusopetuksessa opintonsa keskeyttäneet* ja luku 9.6. *Harrastuksen lopettamiseen ja jatkamiseen vaikuttavat tekijät*.

Hakeutuminen taiteen perusopetuksen oppilaaksi

Musiikin varhaiskasvatuksesta on erilaisia reittejä taiteen perusopetuksen pariin oppilaitoksen mukaan. Taiteen perusopinnot voivat alkaa soitinvalmennuksessa, jossa tutustutaan musiikkiopistossa opiskeluun ja eri soittimiin. Valmennusryhmät kestävät tavallisesti korkeintaan yksi-kaksi lukukautta ja valmennuksen jälkeen on oppilaitoksesta riippuen mahdollista siirtyä tai hakea oppilasvalinnan kautta musiikkioppilaitoksen varsinaiseksi oppilaaksi. Taiteen perusopetukseen voi luonnollisesti hakeutua myös ilman osallistumista musiikin varhaiskasvatukseen tai soitinvalmennukseen.

Laki taiteen perusopetuksesta määrittää, että oppilaaksi ottamisesta päättää koulutuksen järjestäjä ja hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Oppilaitoksilla onkin käytössään erilaisia tapoja toteuttaa

¹⁹ SML:n jäsenkyselyyn vastasi syksyllä 2021 kaikkiaan 70 oppilaitosta. Jäseniä on yhteensä 97 eli vastausprosentti oli 72,2.

oppilasvalintoja. Viime vuosina on nostettu esille taiteen perusopetuksen pääsykokeiden vaikutus opetuksen saavutettavuuteen, ja suunta on ollut kohti pääsykokeista luopumista. Käytännössä pääsykokeista luopuminen on vaikeaa. Haasteena on aloituspaikkojen vähäinen määrä eikä niitä voida lisätä esimerkiksi rahoitukseen (julkisen rahoituksen perusteena oleva opetustuntimäärä) tai muihin käytännön asioihin (esim. opetustilojen ja opettajien riittävyys) liittyvien seikkojen vuoksi. Etenkin kasvukeskuksissa ja pääkaupunkiseudulla musiikin kysyntä ylittää tarjonnan, ja joissakin oppilaitoksissa tähän haasteeseen on vastattu tarjoamalla soiton yksilöopetuksen sijaan ryhmäopetusta tai joku muu musisointiin osallistava opiskelutapa. Oppilaita on myös ohjattu hakeutumaan muihin oppilaitoksiin, joissa aloituspaikkoja on ollut enemmän tarjolla. (Juntunen & Kivijärvi 2019, s. 77.)

Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsenkyselyn (2021)²⁰ mukaan jäsenoppilaitoksissa sisäänpääsyprosentti oli 75 %. Ilmoittautumismenettely oli käytössä 51 oppilaitoksessa, pääsykoe 28 oppilaitoksessa. Vain yhdeksässä vastanneessa oppilaitoksessa otettiin sisään kaikki halukkaat.²¹ Taiteen perusopetuksen piirissä suuntaus on jossain määrin ollut kohti pääsykokeista luopumista (Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022, s. 94.) Yleisen oppimäärän yhdistyksen Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry:n kaikki viime syksynä toteutettuun jäsenkyselyyn vastanneet jäsenet ilmoittivat valitsevansa oppilaat ilmoittautumisjärjestyksessä.

Laaja ja yleinen oppimäärä musiikin taiteen perusopetuksessa

Taiteen perusopetus perustuu Opetushallituksen päättämiin opetussuunnitelman perusteisiin, jotka on päätetty kahdelle oppimäärälle ja yhdeksälle eri taiteenalalle. Opetussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Oppilaitoksilla voi siis käytännössä olla paikallisesti hyvinkin erilaisia opetussuunnitelmia, koska opetussuunnitelman perusteet antavat oppilaitoksille liikkumavaraa. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että koulutuksen järjestäjä voi tarkentaa opintojen sisältöjä paikallisten opetuksen tavoitteiden ja tarpeiden pohjalta. Opetushallitus päätti

20 SML:n jäsenkysely 2021: <http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ja%CC%88senkysely2022-Naantali.pdf>

21 SML:n jäsenkysely syksyllä 2021, sisäänpääsyperusteet: Ilmoittautuminen: 51 oppilaitoksessa. Pääsykoe: 28 oppilaitoksessa. Haastattelu: 19 oppilaitoksessa. Kaikki otetaan sisään: 9 oppilaitoksessa. Arvonta: 2 oppilaitoksessa. Muu tapa: 12 oppilaitoksessa. Sisäänpääsyprosentti oli 75,2 % (hakijoita 8 850, joista sisään päässeitä 6 656).

uusista taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista syksyllä 2017. Tuolloin annetut opetussuunnitelman perusteet korvasivat aiemmat, vuosina 2002 ja 2005 annetut opetussuunnitelman perusteet.

Taiteen perusopetuksessa musiikkia voi opiskella joko laajan tai yleisen oppimäärän mukaan. Molemmissa oppimäärissä opinnot luovat edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiseen ja musiikin harrastamiseen. Keskeisin ja selkein ero oppimäärien välillä liittyy ennen kaikkea opintojen laajuuteen. Oppimäärien laskennalliset kokonaistuntimäärät ovat pysyneet samoina (laaja oppimäärä 1300 tuntia ja yleinen oppimäärä 500 tuntia), mutta opintotasojen laajuuksista löytyy eroavaisuuksia. Laajan oppimäärän perusopintojen laskennallinen laajuus on kaikilla taiteenaloilla 800 tuntia, kun yleisen oppimäärän yhteisten opintojen laajuus on 300 tuntia. Lisäksi laajan oppimäärän syventävien opintojen laajuus on 500 tuntia, yleisen oppimäärän teemaopintojen laajuus taas 200 tuntia.²² Molemmissa oppimäärissä opetuksen lähtökohtana ovat oppilaiden valmiudet ja kiinnostuksen kohteet. Muut erot paikantuvat opintojen tavoitteisiin, joissa laajassa oppimäärässä korostuvat valmiudet jatkaa musiikkiopintoja muilla koulutusasteilla ja yleisessä oppimäärässä elinikäisen harrastuneisuuden tavoite. Työtavoissa laajassa oppimäärässä painotetaan henkilökohtaista ohjausta, kun taas yleisen työtavoissa painottuvat oppilaslähtöisyys, yhteismusisointi ja työtapojen moninaisuus, mukaan lukien taiteidenvälisyys. Laaja oppimäärä tarjoaa oppilaille mahdollisuuden syventää musiikillista ilmaisuun ja musiikillisia sekä teknisiä valmiuksiaan yleistä oppimäärää pitkäjänteisemmin (Opetushallitus 2017a; Opetushallitus 2017b).

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan musiikin laajan oppimäärän mukaisen taiteen perusopetuksen tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle. Tavoitteena on, että oppilas kehittää musiikillista osaamistaan ja iloitsee oppimisestaan. Opetus antaa valmiuksia musiikin itsenäiseen harrastamiseen ja oppilaan tavoitteiden mukaiseen musiikkiopintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla (Opetushallitus 2017a, s. 47). Laajan oppimäärän opintojen tavoitteet on jaettu neljän kokonaisuuteen: esittäminen ja ilmaiseminen, oppimaan oppiminen ja harjoittelu, kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen sekä säveltäminen ja improvisointi. Yhteismusisointitaitojen ja musiikin hahmottamistaitojen sekä historiatietoisuuden kehittäminen ovat olennainen osa perusopintoja ja syventäviin opintoihin sisältyy myös musiikin hahmotustaitojen, kulttuurisen ymmärryksen ja luovan ajattelun monipuolista kehittämistä. Työtavoissa korostetaan yleistä oppimäärää selvästi vahvemmin oppilaan henkilökohtaista

22 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

ohjausta, minkä lisäksi oppilaalle tarjotaan myös mahdollisuus monimuotoiseen yhteistoiminnalliseen musiikin tekemiseen ja opiskeluun (Opetushallitus 2017a, s. 48–51).

Musiikin yleisen oppimäärän taiteen perusopetuksen tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämänikäiselle harrastamiselle. Tavoitteena on tukea oppilaan omaehtoista musiikin harrastamista. Opiskelussa korostuvat musiikin harrastamisen ja yhteismusisoinnin ilo sekä oppilaan vapaus toteuttaa itseään oman musiikin tekemisen ja kokemisen kautta (Opetushallitus 2017b, s. 41). Yleisen oppimäärän yhteisten opintojen tarkoituksena on taiteenalan perustaitojen hankkiminen ja yhteismusisoinnin perustaitojen kehittäminen. Teemaopinnoissa opetuksessa painotetaan yhteismusisointia ottaen huomioon oppilaan valmiudet ja kiinnostuksen kohteet (emt. s. 41–43). Yleisen oppimäärän opintotavoitteet on jaettu neljään kokonaisuuteen, jotka ovat soittaminen ja laulaminen, esittäminen ja ilmaiseminen, kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen sekä taiteidenvälinen osaaminen (emt.). Yleisen oppimäärän työtapojen valinnan lähtökohtana ovat oppimäärän tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että oppilaat saavat tilaisuuksia kehittää yhteismusisoinnin taitojaan (emt., s. 43).

Laajan ja yleisen oppimäärän arviointi ja siihen liittyvät linjaukset eroavat toisistaan. Molemmissa oppimäärissä painotetaan jatkuvaa palautteen antamista ja oppilaan oppimista ohjataan ja arvioidaan monipuolisesti oppimisprosessin eri vaiheissa. Yleisen oppimäärän päättötodistuksessa oppilas ei kuitenkaan saa arviota opinnoistaan. Sen sijaan laajassa oppimäärässä oppilaan päättötodistukseen merkitään hänen suorittamiinsa syventäviin opintoihin kohdistuva sanallinen arvio.

Vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteissa laajan ja yleisen oppimäärän eroja pyrittiin selkeyttämään. Yleisen oppimäärän roolin on nähty, opintojen suppeamman laajuuden vuoksi, vastaavan taiteen perusopetuksen saavutettavuuteen liittyviin tavoitteisiin ja mahdollistavan korkealaatuisen taiteen harrastamisen mahdollisimman monelle, riippumatta kulttuurisesta ja sosioekonomisesta taustasta tai asuinalueesta (Vismanen et al., 2016; ks. Suominen, 2019, s. 45.).

Käytännön opetustyössä oppimäärien erot koetaan melko vähäisiksi (ks. myös luku 9.3. *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman uudistuksen vaikutukset*, jossa kuvataan Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry:n jäsenoppilaitosten näkemyksiä opetussuunnitelmauudistuksesta). Tavoitteiden tai oppimisedellytysten suhteen opetussuunnitelman perusteiden mukaan sekä laajan että yleisen oppimäärän

oppimäärää voidaan yksilöllistää vastaamaan oppilaiden opiskelu- ja oppimisedellytyksiä (Luoma, 2020, s. 29). Opetusta voidaan käytännössä yksilöllistää henkilökohtaisten opetussuunnitelmien kautta molemmissa oppimäärissä lähes samantasoisesti. Keskeisin käytännön ero yksilöllistämässä liittyy ryhmäopetukseen (yhteismusisointi, musiikin hahmotusaineet), johon osallistuminen on yleisessä oppimäärässä oppilaille vapaaehtoista, toisin kuin laajassa oppimäärässä. Käytännön opetustyössä ja opettajien ja oppilaiden kohtaamisissa oppimäärien välinen ero ei myöskään näy, ja oppilaita opetetaan samalla tavalla oppimäärästä huolimatta. Samoin opettajien osaamisvaatimukset ovat samat käytössä olevasta oppimäärästä riippumatta. Kuten tässäkin tutkimuksessa myöhemmin kyselytulosten yhteydessä huomataan, myöskään oppilaille oppimäärien välinen raja ei ole selkeä, eivätkä oppilaat tai heidän vanhempansa useinkaan tiedä, missä oppimäärässä he opiskelevat. (ks. myös esim. Vismanen et al., 2016, s. 24).

Taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmä vaikuttaa vahvasti oppilaitosten toimintaan. (ks. esim. Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022) Taiteen perusopetuksen oppilaitosten rahoitus nojautuu ensi sijassa opetustuntikohtaiseen valtionosuuteen, kuntien avustuksiin ja oppilasmaksuihin. Suurimman yhteiskunnan tuen keräävät opetustuntiperusteista valtionosuutta saavat taiteen perusopetuksen oppilaitokset, joiden rahoituspohja koostuu valtionosuudesta, kunnan rahoitusosuudesta sekä oppilasmaksuista. Musiikin kentällä tällä hetkellä vain laajaa oppimäärää tarjoavia oppilaitoksia on tuntiperustaisen valtionosuuden piirissä. Oppilaitoksilla, jotka toimivat vain kunnan avustusten varassa, oppilasmaksut asettuvat suureen roolin rahoituksen kokonaisuudessa. Haastavin tilanne on niissä oppilaitoksissa, joissa oppilasmaksut ovat ainoa tulonlähde. Kerättyjen oppilasmaksujen tulee taiteen perusopetusta koskevan lain mukaan olla kohtuullisia. (Vismanen et al., 2016, s. 25.) Rahoituksen vähyys voi usein käytännössä olla esteenä esimerkiksi vapaaoppilaspaikkojen tai maksuhuojennusten tarjoamiselle tai oppilaiden erityistarpeiden huomioimiselle (Suominen, 2019, s. 25–26).

1.3.2 MUSIIKIN OPETUS PERUSOPETUKSESSA JA LUKIOISSA

Perusopetuksen musiikinopetuksen tavoitteena on edistää oppilaiden musiikillisia taitoja, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Pyrkimys on luoda oppilaille myönteinen musiikkisuhde, joka luo pohjaa elinikäiselle musiikin harrastamiselle.²³ Valtioneuvoston

23 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetus/musiikki-perusopetuksessa>

asetuksen (422/2012) sisältämän tuntijaon mukaisesti musiikin opetuksen vähimmäismäärä on kahdeksan vuosiviikkotuntia. Vuosiluokilla 1–2 musiikkia on yhteensä vähintään kaksi vuosiviikkotuntia, vuosiluokilla 3–6 musiikkia on yhteensä vähintään neljä vuosiviikkotuntia sekä vuosiluokilla 7–9 musiikkia on yhteensä vähintään kaksi vuosiviikkotuntia. Opetuksen järjestäjä voi osoittaa opetukseen tätä enemmän tunteja, mutta ei voi alittaa tuntijaon mukaista vähimmäistuntimäärää. Lisäksi tuntijaossa osoitetaan vuosiviikkotunteja taito- ja taideaineiden valinnaisiin tunteihin sekä opetusaikaa valinnaisille aineille, jotka voivat olla myös taito- ja taideaineita. Valinnaisten tuntien käytöstä ja valinnaisten aineiden tarjonnasta päätöksen tekee opetuksen järjestäjä. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.²⁴

Musiikkia onkin mahdollista opiskella perusopetuksessa myös painotetussa musiikin opetuksessa eli ns. musiikkiluokilla. Painotettuun opetukseen voi hakea 1., 3. tai 7. vuosiluokalta alkaen. Painotettuun opetukseen haetaan valintakokeella ja musiikkiluokkien musiikinopetus toteutetaan paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Musiikkiluokkien määrä on vähentynyt Suomessa viime vuosina. Musiikkiluokkien on nähty olleen musiikkiopistojen ohella osaltaan vaikuttamassa suomalaisen musiikkikasvatuksen hyviin tuloksiin ja maineeseen (Ruokonen ja Grönholm, 2005).

Lukion opetussuunnitelmassa (2019) musiikkia on kaksi pakollista kahden opintopisteen kurssia, minkä lisäksi opiskelija voi valita kaksi valinnaista kahden opintopisteen moduulia.²⁵ Yleislukioiden ohella eri puolilla Suomea on noin 70 erikoislukiota ja erityispainotteisia lukiota, joissa opiskelee noin 8 000 opiskelijaa. Erikoislukioiden peruseriaatteena on turvata lahjakkaiden oppilaiden mahdollisuudet erikoistua ja harjoittaa osaamistaan tilanteessa, jossa tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden takia se ei ole ollut mahdollista muissa lukioissa. Opiskelijat opiskelevat samanaikaisesti lukion oppimäärää sekä valittuja erityisalueen oppiaineita. Opintopolku-palvelusta (opintopolku.fi) koottujen tietojen mukaan Suomessa on tällä hetkellä yhteensä 26 musiikkilukiota ja lukiota, joissa on musiikkilinja. Musiikkiteatteripainotus löytyy kolmesta lukiosta, yhdestä musiikin ja ilmaisun linja ja yhdestä musiikin ja tanssin linja. Musiikkilukio tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden keskittyä musiikkialan osaamiseensa suuntautuen esimerkiksi klassiseen musiikkiin, kevyeen musiikkiin, viihdemusiikkiin, rock-musiikkiin, jazz-musiikkiin tai kansanmusiikkiin.

24 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikin-tuntijako-perusopetuksessa>

25 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukio/6828810/oppiaine/6834388>

1.3.3 SIBELIUS-AKATEMIAN NUORISOKOULUTUS JA SOITINAKATEMIAT

Sibelius-Akatemian nuorisokoulutus on valtakunnallista musiikin korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on saada lahjakkaat kouluikäiset lapset ja nuoret tavoitteellisen musiikinopetuksen pariin ja hakeutumaan koulutuksen jälkeen musiikin korkeakouluopintoihin joko Sibelius-Akatemiassa tai jossakin muussa korkeakoulussa. Nuorisokoulutuksessa voi opiskella joko pääinstrumenttia (klassisen musiikin instrumentit) tai pääainetta, joissa vaihtoehtoina ovat Global Music, jazz-musiikki, kansanmusiikki sekä sävellys ja musiikin teoria. Pääinstrumentin tai pääaineen lisäksi opintoihin kuuluu musiikin hahmotusaineita sekä yhteismusisointia. Lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus valita sivuaineopetusta Sibelius-Akatemian muusta koulutustarjonnasta ja hakea sivuinstrumenttiopintoja. Lisäksi opintoihin kuuluu vähintään yksi arvioitu julkinen esiintyminen lukuvuodessa. Opiskelu perustuu opiskelijoiden henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Nuorisokoulutuksessa opiskelevan on oltava joko perusopetuksen tai toisen asteen opiskelija ja opintosuunnitelmassa otetaan musiikillisen koulutuksen tavoitteiden lisäksi huomioon peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen oppimistavoitteet.²⁶ Opiskeluoikeus nuorisokoulutuksessa on voimassa lukuvuoden kerrallaan ja sen jatkumiseen vaikuttaa opinnoissa menestyminen.²⁷

Suomessa toimii tällä hetkellä myös kolme nk. soitinakatemiaa, joiden opetus on suunnattu erityislahjakkaille lapsille ja nuorille: viuluakatemia, selloakatemia ja pianoakatemia. Akatemit toimivat erityislahjakkaiden nuorten valmennusryhminä, jotka tarjoavat oppilaille periodiluonteista lisäopetusta musiikkiopistossa saatavan opetuksen lisäksi. Opiskelijat akatemioihin valitaan valintakokeiden kautta. Viuluakatemia perustettiin vuonna 2009, pianoakatemia vuonna 2013 ja selloakatemia vuonna 2020. Viulu- ja selloakatemia muodostavat yhdessä jousiakatemian, joka toimii Porvoonseudun musiikkiopiston tiloissa. Soitinakatemioiden toimintaa tukevat taloudellisesti suomalaiset säätiöt (Suomen Kulttuurirahasto, Jane ja Aatos Erkon säätiö).²⁸

26 <https://www.uniarts.fi/koulutusohjelmat/nuorisokoulutus-sibelius-akatemiassa/>

27 <https://opiskelija.uniarts.fi/ohjeet/nuorisokoulutuksen-opinto-oikeus-ja-opintojen-suunnittelu/>

28 <https://nuortenpianoakatemia.fi/>; <https://yle.fi/uutiset/3-11777479>; <https://www.facebook.com/Viuluakatemia/>; <https://www.facebook.com/selloakatemia>

1.3.4 VAPAA SIVISTYSTYÖ JA YKSITYINEN MUSIIKIN OPETUS

Kansalais- ja työväenopistot ovat yleissivistävää koulutusta antavia oppilaitoksia. Vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille myönnetään vapaan sivistystyön valtionosuutta toimintansa rahoittamiseen. Kansalaisopistot järjestävät musiikinopetusta kaiken tasoisille oppijoille. Kansalaisopistoissa järjestetään sekä laulunopetusta että soitinopetusta ja kurssitarjontaa vaihtelee opistoissa kysynnän mukaan. Kansalaisopistoissa annetaan myös musiikin taiteen perusopetuksen opetusta joko yleisen tai laajan oppimäärän mukaan. Opetuksessa noudatetaan muun taiteen perusopetuksen tapaan Opetushallituksen vahvistamia valtakunnallisia opetussuunnitelmien perusteita ja niiden pohjalta laadittuja ja paikallisesti hyväksytyjä opetussuunnitelmia. Lisäksi osassa opistoista on tarjolla alle kouluikäisille suunnattua varhaisiän musiikkikasvatusta. Kansalaisopistojen rooli on merkittävä erityisesti opetuksen alueellisen saavutettavuuden näkökulma ja kansalaisopistojen verkosto täydentää musiikkioppilaitosverkostoa. Tavoitteellisen taiteen perusopetuksen ja vapaaehtoiseen sosiaaliseen osallistumiseen perustuvan vapaan sivistystyön on nähty viime aikoina lähentyneen toisiaan (ks. Laes & Rautiainen, 2018; Laes et al., 2018). Arts Equal -tutkimushankkeen taiteen perusopetuksen saavutettavuutta koskevan toimenpidesuosituksen mukaan tiiviimpi yhteistyö vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen välillä parantaisi kaikkien mahdollisuuksia osallistua harrastusta tukevaan opetustoimintaan elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti sekä mahdollistaisi eri ikäryhmien yhteiset harrastamisen muodot (Laes et al., 2018, s. 3). Vapaan sivistystyön ohella Suomessa toimii runsaasti yksityisiä musiikkikouluja ja soitonopettajia, jotka tarjoavat opetusta musiikissa taiteen perusopetusjärjestelmän ulkopuolella. Tämän opetuksen laajuudesta ei ole mahdollista saada kokonaiskuvaa.

1.3.5 MUSIIKIN AMMATILLINEN KOULUTUS

Musiikin toisen asteen ammatillista koulutusta järjestetään kaikkiaan 16 oppilaitoksessa ympäri Suomen (lista oppilaitoksista, ks. seuraava alaviite).²⁹ Musiikkialan perustutkinnossa on kolme osaamisalaa: musiikin, musiikkiteknologian ja pianonvirittäjän osaamisalat. Musiikin osaamisalalla voi suuntautua klassiseen musiikkiin, rytmimusiikkiin, kansanmusiikkiin,

29 Ammattiopisto Live, Gradia Jyväskylä, Helsingin Konservatorio, Joensuun konservatorio, KAO konservatorio, Keski-Pohjanmaan Konservatorio, Kuopion konservatorio, Kymen Konservatorio, Lahden konservatorio, Oulun konservatorio, Palmgren-konservatorio, Pop & Jazz Konservatorio, Pop & Jazz Konservatorio Lappia, Tampereen konservatorio, Turun konservatorio ja Yrkesakademien i Österbotten.

kirkkomusiikkiin tai musiikin tekemiseen. Musiikkialan ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kestää kahdesta neljään vuotta. Tutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä, joista 35 osaamispistettä on yhteisiä tutkinnon osia ja 145 osaamispistettä ammatillisia tutkinnon osia. Useassa oppilaitoksessa voi myös yhdistää ammatilliset- ja lukio-opinnot ja suorittaa joko kaksois- tai kolmoistutkinnon (ks. *Toisen asteen yleissivistävä koulutus musiikin opintopoluilla* alla). Musiikkialalla on mahdollista suorittaa myös musiikki-tuotannon ammattitutkinto. Tutkinnon suorittaminen mahdollistaa päte- vöitymisen ammattiin ja antaa väylän ammatillisen osaamisen osoittamiseen. Ammattitutkinnon voivat suorittaa kaikki, joilla on taustalla kyseisen amma- tin vaatima ammatillinen perustutkinto. Musiikkituotannon ammattitut- kinnon laajuus on 150 osaamispistettä, josta pakollisia tutkinnonosia on 25 osaamispistettä. Tutkinnossa on kolme osaamisalaa (125 osp), joista valitaan yksi kokonaisuus. Osaamisalat ovat musiikin tuottamisen, laulun tekemi- sen ja musiikin manageroinnin osaamisala. Ammatillisissa oppilaitoksissa tarjotaan myös musiikin alan täydennyskoulutusta sekä mahdollisuuksia yksittäisten tutkinnon osien suorittamiseen.³⁰

30 <https://konservatorioliitto.fi/musiikki-ammattina/>;
Musiikkialan perustutkinnon opetussuunnitelman perusteet:
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/6749301/tiedot>

TAULUKKO 2.

Musiikin ammatilliseen koulutukseen hakijoiden ja opinnot aloittaneiden lukumäärä vuonna 2021, Konservatorioliiton jäsenoppilaitokset

	Hakijat	Aloittaneet
Rytmimusiikki	1101	250
Klassinen	371	138
Musiikkiteknologia	233	43
Musiikintekijä	22	9
Pianovirittäjä	12	5
Kansanmusiikki	10	3
Kirkkomusiikki	4	3
Muut	44	15
Yhteensä	2004	508

Lähde: Suomen konservatorioliiton jäsentilasto 2021.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista suurin osa suuntautuu rytmimusiikkiin. Vuonna 2011 klassiseen musiikkiin suuntautui 41 % ja rytmimusiikkiin 56 % opiskelijoista ja vuonna 2016 klassiseen suuntautui 35 % ja rytmimusiikkiin 60 % opiskelijoista (Purma, 2017, s.16). Ranja Purman selvityksessä vuodelta 2017 todetaan, että kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemian koulutukset yhteensä huomioiden klassinen musiikki on kuitenkin edelleen yleisin musiikin laji ammatillisen koulutuksen rytmimusiikkisuuntautumisesta huolimatta (Purma, 2017, s. 16). Tämänhetkisestä tilanteesta ei ole täyttä varmuutta, vaan se pitäisi selvittää erikseen.

Ammatilliseen koulutukseen haetaan joko yhteishaun tai jatkuvan haun kautta. Perusopetuksen jälkeisessä toisen asteen yhteishaussa haetaan ammatilliseen peruskoulutukseen ja lukiokoulutukseen. Opiskelijat, jotka ovat jo suorittaneet jonkin ammatillisen tutkintoon, lukion oppimäärän ja/ tai ylioppilastutkinnon tai korkeakoulututkinnon, hakevat jatkuvan haun kautta suoraan oppilaitokseen. Ammatillista perustutkintoa suorittamaan voivat hakea myös toisen asteen tai korkea-asteen koulutuksen suorittaneet (esim. ylioppilaat tai jonkin muun alan ammatillisen perustutkinnon suorittaneet).³¹ Musiikin osaamisalan pääsykokeet ovat jokaisessa oppilaitoksessa erilaiset. Pääsykokeisiin kuuluu esimerkiksi pääainstrumentin, säveltapailun ja musiikin teorian osa-alueita, haastatteluja ja kirjallisia tehtäviä. Pääsy- ja

31 <https://www.konservatorio.fi/musiikin-opetus/musiikki-ammatiksi/>

soveltuvuuskokeiden koetehtävät ovat musiikin taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän perusopintojen loppuvaiheen taseisia.³²

Musiikin ammatillinen perustutkinto tarjoaa musiikkialan ammatissa tarvittavat perustaidot ja antaa kelpoisuuden korkea-asteen jatko-opintoihin ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Tutkinnon suorittaneet voivat toimia esimerkiksi muusikkoina tai äänentoiston, äänitetuotannon, tapahtumatuotannon ja ohjelmavälityksen aloilla. Musiikin ammatillaisia työllistävät myös esimerkiksi musiikkioppilaitokset, vapaa sivistystyö, seurakunnat ja puolustusvoimat. Työskenteleminen freelancerina ja erilaiset osa-aikaiset työsuhteet ovat musiikin alalla hyvin tavallisia.³³

Toisen asteen yleissivistävä koulutus musiikin opintopoluilla

Kaksoistutkinnossa opiskellaan sekä ylioppilastutkinto että ammatillinen tutkinto. Kaksoistutkinnossa ei opiskella koko lukion oppimäärää vaan lukio-opintojen laajuus määrittyy ylioppilastutkinnossa kirjoitettavien aineiden pakollisten kurssien määräästä. Lukion kurssit korvaavat ammatillisten opintojen nk. yhteisiä tutkinnonosia. Kolmoistutkinnossa opiskellaan ylioppilastutkinnon sekä ammatillinen perustutkinnon lisäksi myös koko lukion oppimäärä (vähintään 75 kurssia). Opiskeluaika kaksois- ja kolmoistutkinnoissa on noin kolme-neljä vuotta oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan. Lukio-opintojen rytmitys ammatillisen opintojen kanssa vaihtelee aloittain.³⁴

Kaksois- ja kolmoistutkinnon suorittaneiden lukumäärää koskevat luvut eivät ole täysin yhteneväisiä eri selvityksissä johtuen erilaisista tutkimusaineistoista. Suomen konservatorioliiton vuoden 2021 jäsenkyselyn mukaan kaksoistutkinto oli 2,4 prosentilla ja kolmoistutkinto 0,8 prosentilla ammatilliset opinnot aloittaneista. Purman selvityksessä (2017) musiikin ammatillisten opintojen alkaessa kaksoistutkinto oli pohjalla 1,9 prosentilla aloittaneista ja kolmoistutkinto 1,6 prosentilla aloittaneista (Purman, 2017, s. 29). Yhdistelmätutkintojen suorittaminen on lukujen perusteella vielä melko harvinaista musiikin koulutuksen kentällä, mutta opiskelijamäärät ovat kasvussa, oppilaitokset ovat viime vuosina panostaneet kaksois- ja kolmoistutkintojen kehittämiseen ja kehitystä seurataan.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain mukaan ylioppilastutkinnon suorittaminen antaa opiskelijalle yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-

32 <https://www.konservatorio.fi/musiikin-opetus/musiikki-ammatiksi/hakeminen/musiikin-osaamisalan-paasykoe/>

33 <https://www.konservatorio.fi/musiikin-opetus/musiikki-ammatiksi/>

34 <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/kaksoistutkinto>

kouluihin. Tarkemmin kelpoisuudesta korkeakouluopintoihin säädetään korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä. Lukion oppimäärän suorittaminen ilman ylioppilastutkintoa antaa kelpoisuuden hakeutua ammattikorkeakouluun tai ammatilliseen koulutukseen. Ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto tuottavat kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.³⁵

1.3.6 MUSIIKIN KORKEAKOULUTUS

Suomessa musiikkia voi opiskella korkeakoulutasolla kahdeksassa ammattikorkeakoulussa³⁶, Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa sekä tiedeyliopistoista Åbo Akademiassa, Helsingin yliopistossa, Turun yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa ja Oulun yliopistossa.³⁷ Tässä tutkimuksessa korkeakoulutuksen osalta tarkastellaan vain musiikin ammattikorkeakouluopinnot ja Sibelius-Akatemian opinnot aloittaneiden opintopolkua, sillä hankkeen painopiste on erityisesti taiteen perusopetuksessa ja musiikin ammatillisessa koulutuksessa eikä hankkeen laajuus mahdollistanut musiikin alan korkeakoulutuksen tarkempaa tarkastelua.

Ammattikorkeakouluissa on mahdollista opiskella muusikon, musiikkipedagogin tai musiikkiteknologian opintoja. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia vastaa musiikin alan ylimmästä korkeakouluopetuksesta Suomessa. Sibelius-Akatemiassa voi suorittaa musiikkialan opintoja, kuten klassisen musiikin instrumentti- ja lauluopintoja, sävellystä ja musiikin teoriaa, musiikin johtamista, kirkkomusiikkia, musiikkiteknologiaa, jazzmusiikkia, kansanmusiikkia ja musiikkikasvatusta.

Ammattikorkeakoulut ovat profiloituneet erityisesti musiikkipedagogien kouluttamiseen; tämä on mahdollista kaikissa ammattikorkeakouluissa. Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa ei erotella muusikko- ja

35 <https://lukio.fi/lukiolaisopas/korkeakoulujen-opiskelijavalinnat/>

36 Metropolia ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu, Tampereen ammattikorkeakoulu, Turun ammattikorkeakoulu, Centria ammattikorkeakoulu, Yrkeshögskolan Novia sekä Savonia-ammattikorkeakoulu.

37 <https://www.yliopistokoulutus.fi/koulutushaku/musiikki>

pedagogikoulutuksia, mutta opiskelija voi valita pedagogiset opinnot. Edellä esitelty musiikin toisen asteen koulutus keskittyy erityisesti muusikoiden kouluttamiseen. Tiedeyliopistoissa voi opiskella musiikkikasvatusta, musiikkitiedettä tai musiikkiterapiaa. Lisäksi Itä-Suomen yliopiston ortodoksisen teologian opinnoissa on mahdollista suuntautua kirkkomusiikkiin. Musiikinopettajan ammattiin valmistavaa musiikkikasvatuksen koulutusta järjestetään Sibelius-Akatemiassa, Jyväskylän yliopistossa ja Oulun yliopistossa.³⁸

Korkeakouluihin haetaan yhteishaun kautta. Lisäksi korkeakouluilla voi olla erillishakujia ja siirtohakujia. Ensimmäistä opiskelupaikkaa hakeville varattavien paikkojen määrästä päättävät korkeakoulut. Esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulun Muusikon (amk) tutkinto-ohjelmaan valitaan keväällä 2023 yhteensä 11 opiskelijaa ja ensikertalaisille varataan 60 % tutkinto-ohjelman aloituspaikoista.³⁹ Valintakokeessa arvioidaan hakijan musiikillisia valmiuksia, instrumentin hallintaa ja musiikillista hahmotuskykyä. Tampereen ammattikorkeakoulun muusikon koulutusohjelman valintaperusteissa todetaan, että valintakoe ja musiikin opiskelu ammattikorkeakoulussa pohjautuu taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän syventävien opintojen tuottamalle osaamiselle.⁴⁰ Ammattikorkeakouluissa musiikin ja esittävien taiteiden linjoilla (ml. musiikkipedagogit) aloitti vuonna 2022 yhteensä 393 opiskelijaa.⁴¹

Sibelius-Akatemiaan opiskelemaan voi hakea henkilö, jolla on koulutusohjelmaan vaadittava pohjakoulutus ja riittävä kielitaito. Opiskelijat valitaan Sibelius-Akatemiaan valintakoesuoritusten perusteella eikä käytössä ole todistusvalintaa tai ensikertalaisten kiintiöitä.⁴² Vuonna 2021 Sibelius-Akatemian koulutusohjelmiin pyrki yhteensä 1505 hakijaa, joista 198 (13,2 %) valittiin opiskelemaan. Suosituimpia koulutusohjelmia olivat klassisen

38 <https://www.yliopistokoulutus.fi/koulutushaku/musiikki>

39 <https://opintopolku.fi/konfo/fi/hakukohde/1.2.2.4.6.562.20.00000000000000026237/valintaperuste>

40 <https://opintopolku.fi/konfo/fi/hakukohde/1.2.2.4.6.562.20.00000000000000026237/valintaperuste>

41 Metropolia, Tampereen AMK; Turun AMK ja Yrkeshögskolan Novia. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/Haku- ja valintatiedot - korkeakoulu - amk - koulutusala.xlsb (vipunen.fi)

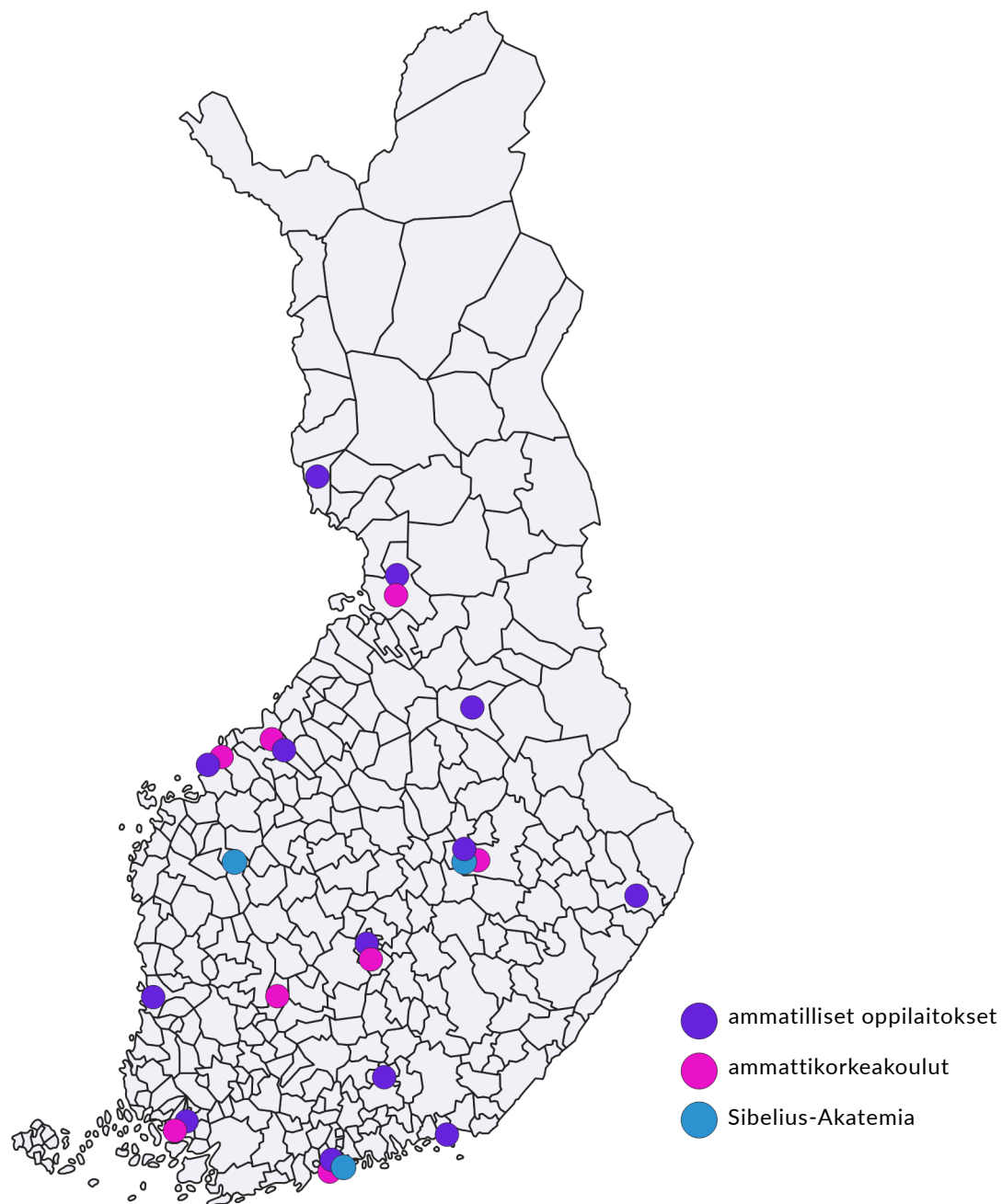
42 <https://www.uniarts.fi/sibelius-akatemian-hakuohjeet/>

musiikin instrumenttiopinnot (yhteensä 454 hakijaa) ja musiikkitekno-
logia (226 hakijaa).⁴³

Seuraavassa kartassa kuvataan musiikin ammatillisen koulutuksen ja
ammattikorkeakoulujen opetuspisteiden maantieteellinen jakautuminen.
Lisäksi kartassa on esitetty Sibelius-Akatemian toimipisteet.

KUVIO 2.

**Kartta musiikin ammatillisesta koulutuksesta, musiikin ammattikorke-
koulutuksesta ja Sibelius-Akatemian toimipisteistä**

43 Sibelius-Akatemian hakijatilastot.
<https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

2 TUTKIMUKSEN AINEISTONKERUU JA AINEISTON KÄSITTELY

Koska taiteen perusopetus, ammatillinen koulutus ja korkeakoulutus ovat rakenteiltaan ja tavoitteiltaan erityyppisiä osa-alueita, ne käsiteltiin tutkimushankkeessa omina tutkimusosioinaan. Jokaisessa osiossa oli hankkeen yleisten kysymysten lisäksi opintoastetta koskevia erityisiä tarkastelun kohteita. Hankkeessa toteutettiin siten kolme erillistä selvityskokonaisuutta, joiden lisäksi laadittiin yhteenveto tuloksista. Näin pyrittiin saamaan tarvittavaa tietoa jokaisen osa-alueen erityispiirteistä, vaikka tutkimuksen pää-tavoitteet ja -kysymykset ovat yhteneväiset.

Tutkimuksen pääaineistona toimivat taiteen perusoppilaitoksen opiskelijoille suunnatut sekä ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden kyselyt. Nämä tahot edustavat hankkeen pääkumppaneita. Kuvaa täydennettiin musiikkialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden sekä Sibelius-Akatemiassa edellisenä syksynä aloittaneiden ja Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa olevien kyselyillä. Arvokasta tietoa poluilla etenemisestä tarjosi myös kysely, joka toteutettiin taiteen perusopetuksessa opintonsa keskeyttäneille.

Opiskelijakyselyt olivat Cuporen suunnitteleimia ja toteuttamia. Ammatillisen koulutuksen kysely muokattiin aiemmin Konservatorioliiton toteuttamasta kyselystä. Ammatillisista oppilaitoksista valmistuneiden kyselyä lukuun ottamatta kyselyjä ei ole toteutettu aiemmin. Konservatorioliitto on toteuttanut säännöllisesti kyselyitä ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden opiskelijoiden työllistymisestä ja suuntautumisesta jatko-opintoihin vuosittaisella urapolkukyselyllä, minkä lisäksi ennen selvitystämme oli toteutettu kaksi kertaa laajempi seurantakysely edellisen viiden vuoden aikana valmistuneille. Tässä Cupore, yhteistyössä Suomen konservatorioliiton kanssa, loi aiemmin valmistuneiden seurantakyselyn pohjalta kyselyrunгон, joka vastasi selkeämmin juuri tämän selvityksen kysymyksenasetteluihin. Tässä tutkimuksessa toteutettu kysely oli samalla kolmas laajempi kokonaisuus, jossa kartoitettiin viisi vuotta aiemmin valmistuneiden urapolkuja samaan tapaan kuten Ranja Purman Konservatorioliitolle laatimissa aiemmissa kartoituksissa (Purma, 2012; 2017).⁴⁴ Aiemmistä uraseurantakyselyistä poiketen nyt toteutetussa kyselyssä ei selvitetty yhtä tarkalla tasolla vastaajien arviointeja oppilaitoksen toiminnasta, yrittäjyyteen kuten yrityksen kokoon tai liikevaihtoon tai työllistymiseen liittyviä teemoja tai

44 Ks. luku 1.2. Musiikin opintopolkuja koskevat tietovarannot ja tutkimus edellä sekä <https://konservatorioliitto.fi/tutkimukset-ja-tilastot/>

yleisiä näkemyksiä musiikinalan työtilanteesta tai sen kehittymisestä. Sen sijaan nyt toteutettavaan kyselyyn lisättiin mm. vastaajien tarkempi arvio käymästään taiteen perusopetuksen koulutustasosta, ammatillisessa koulutuksessa hankkimastaan osaamisesta eri musiikillisilla osa-alueilla opiskelun tai työn kannalta, valmistumisajan ammatillinen päätavoite, jota peilata toteutuneeseen tilanteeseen, ja tulevaisuudensuunnitelmien osalta syyt suuntautua edelleen joko musiikkialalle tai kokonaan toiselle alalle. Lisäksi vuosina 2020–2021 valmistuneille suunnattiin kysymys korona-ajan vaikutuksista opetukseen.

Kyselyiden jakelu taiteen perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille tapahtui jäsenliittojen toimesta. Korkeakoulukyselyt sekä kysely Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksen opiskelijoille jaettiin oppilaitosten kautta.

Lisäksi tutkimuksen tausta-aineistona olivat Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton toteuttamat kyselyt jäsenoppilaitoksilleen. Nämä oppilaitoskyselyt pohjasivat olemassa oleviin, SML:n ja SKL:n vuosittain toteuttamiin jäsenkyselyihin. Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry:n osalta vastaavaa kyselyä ei ole toteutettu ennen tätä tutkimusta. Jäsenkyselyjen osalta tutkijoiden osuus oli joltain osin jäsenkyselyjen virtaviivaistaminen sekä kyselyjen muokkaaminen siten, että vertailtavuus eri vuosien välillä voisi jatkossa olla helpompaa. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin analyysin taustaksi musiikkikoulutusjärjestelmää, oppilaitosverkostoa sekä musiikkikoulutuksen rahoitusmalleja. Jäsenliittojen säännöllisesti keräämän oppilaitostiedon lisäksi oppilaitokset ovat toteuttaneet itsearviointeja esimerkiksi Virvatuli-järjestelmässä, minkä lisäksi jotkin oppilaitokset ovat tehneet opiskelijakyselyitä. Kuitenkaan vastaavaa laajaa, oppilaitokset yhdistävää aineistonkeruuta, joka kattaa koko opintopolun, ei ole toteutettu opiskelijoiden osalta aiemmin. Hankkeessa on samalla tarkasteltu olemassa olevia jäsenkyselyjä opintopolkujen näkökulmasta ja luotu analyysin pohjaksi synteisiä olemassa olevista kyselyistä, mihin tietoa keräävillä taholla ei aiemmin ole ollut välttämättä mahdollisuuksia.

Vaikka musiikin taiteen perusopetusta annetaan myös vapaan sivistystyön piirissä kansalaisopistoissa ja kansanopistoissa, tässä tutkimuksessa rajasimme vapaan sivistystyön tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä johtui paljolti siitä, että toimeksiantajat toimivat vapaan sivistystyön kentän ulkopuolella. Lisäksi ko. kentän lainsäädännöllinen ja rahoituksellinen toimintapohja on erityyppinen, jolloin sen tarkastelu olisi laajentanut entistään nyt jo laajaa tutkimusalueetta. Toinen tutkimuksellinen rajausta koski musiikin korkeakoulutusta. Valitsimme painopisteeksi muusikon tai musiikkipedagogin ammattiin suuntaavan koulutuksen, ja jätimme esimerkiksi

tutkimuksellisemmin suuntautuneen musiikkitieteen tutkimusfokuksen ulkopuolelle. Tehty rajausta tukee paremmin aineiston kokonaisuutta, jossa arvioinnin kohteena ovat paljolti saavutetut käytännön musiikilliset valmiudet.

TAULUKKO 3.

Opiskelijakyselyt ja vastausten lukumäärä

Opiskelijat	Vastauksia
Tpo-opiskelijoille, laaja oppimäärä	431
Tpo-opiskelijoille, yleinen oppimäärä	111
Musiikkialan ammatillisen tutkinnon 2017–2021 suorittaneille	589
Muusikon tai musiikkipedagogin ammattiin ammattikorkeakoulussa opiskeleville, vuonna 2021 aloittaneet	53
SibA:n nuorisokoulutuksessa opiskeleville	31
Sibelius-Akatemiassa opiskeleville, vuonna 2021 aloittaneet	21
Tpo-opintonsa lukuvuoden 2021–2022 aikana keskeyttäneille	205

Tietosuoja- ja näkökulmasta sekä käytännön syistä opiskelijakyselyiden jakaminen toteutettiin oppilaitosten kautta, mikä kuitenkin loi epävarmuutta aineiston keräämiseen ja lisäsi myös vastaajakatoa, kun vastausten kerääminen tapahtui moniportaaisesti. Taiteen perusopetuksen osalta kyselyn välittäviä oppilaitoksia ohjeistettiin suuntaamaan kyselyt laajassa oppimäärässä syventävien opintojen opiskelijoille ja yleisessä oppimäärässä vähintään viisi vuotta opiskelleille. Musiikkioppilaitosten liiton jäsenkyselyyn vastanneissa oppilaitoksissa oli syksyllä 2021 kaikkiaan 2339 opiskelijaa syventävissä opinnoissa. Yleisen oppimäärän osalta yli viisi vuotta opiskelleiden oppilaiden kokonaismäärää on mahdotonta arvioida. Lisäksi tarkasteltaessa vastaajien opintoaikoja voidaan nähdä, että yleisessä oppimäärässä vastaajissa on, ohjeistuksesta huolimatta, myös vähemmän aikaa kuin viisi vuotta opiskelleita. Sekä ammattikorkeakouluissa että Sibelius-Akatemiassa ohjeistuksena oppilaitoksille oli välittää kyselyä syksyllä 2021 opintonsa aloittaneille uusille opiskelijoille. Koska tutkimuksessa musiikin opintopolkuja tarkastellaan suomalaisen musiikkikoulutuksen näkökulmasta, Sibelius-Akatemian edustajia pyydettiin lisäksi lähettämään kysely vain suomen- ja ruotsinkielisille uusille opiskelijoille, ei kansainvälisille opiskelijoille, joita korkeakoulussa on paljon. Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa opiskelee vuosittain noin 100 opiskelijaa, joille kaikille kysely lähetettiin Nuorisokoulutuksen edustajien kautta.

Aineiston edustavuutta on vaikeaa arvioida, koska kyselyihin vastanneet eivät edusta kattavasti opiskelijoita ja valmistuneita eri oppilaitostasoilta. Lisäksi korkeakoulutason osalta vastaajamäärät ovat varsin pieniä. Siten tulosten yleistettävyyteen tulee suhtautua varovaisuudella. Esitetyt kyselytulokset eivät kaikilta osin ole tilastollisesti merkitseviä. Kuitenkin toteutettu tiedonkeruu antaa uutta tietoa opintopoluista, erityisesti opiskelijoiden itsensä arvioista opintopoluilla etenemiseen vaikuttavista tekijöistä. Useita teemoja on lähestytty eri suunnista, ja niistä saatujen yhteneväisten tulosten perusteella muodostuvaa kokonaiskuvaa voi pitää luotettavana. Jos suhteutetaan kokonaisaineistoa esimerkiksi vastaajien sukupuolen perusteella, voidaan nähdä, että nyt kerätyssä aineistossa taiteen perusopetuksessa korostuvat hienoisesti naispuolisten vastaajien vastaukset suhteessa taiteen perusopetuksen kokonaismääriin (ks. Luoma 2020). Ammatillisessa aineistossa vastanneiden sukupuolijakauma noudattelee melko hyvin ammatillisessa koulutuksessa olevien kokonaisuudessaan varsin tasaista sukupuolijakaumaa ⁴⁵.

TAULUKKO 4.

Oppilaitoskyselyt ja vastausten lukumäärä

Oppilaitokset	Vastauksia
SML:n jäsenoppilaitoksille	70
MOY:n jäsenoppilaitoksille	8
SKL:n jäsenoppilaitoksille	16

SML:n, SKL:n sekä MOY:n jäsenkyselyjen jakaminen tapahtui liittojen kautta. Suomen musiikkioppilaitosten liitossa on 97 jäsenoppilaitosta, joista 86 on musiikkiopistoja ja 11 konservatorioita. Suomen konservatorioliiton jäseninä ovat kaikki 16 musiikin toisen asteen ammatillista koulutusta tarjoavaa konservatoriota ja muuta ammatillista oppilaitosta. MOY ry:n jäsenmäärä on 27 oppilaitosta (2021), mikä edustaa kuitenkin vain osaa musiikin yleisen oppimäärän oppilaitoksista. Kysely musiikin ammatillisesta koulutuksesta vuosina 2017–2021 valmistuneille lähetettiin yhteensä noin vajaalle 1600 vastaajalle Konservatorioliiton sekä kahden oppilaitoksen kautta suoraan.

Kerättyjä tietoja on ristiintaulukoitu laajasti esimerkiksi iän, sukupuolen ja aiemman harrastustaustan suhteen. Kaikissa kyselyissä vastaajille

45 Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/ Ammatillinen koulutus - uudet opiskelijat - koulutusala.xlsx (vipunen.fi).

tarjottiin tyttö/nainen tai poika/mies- vaihtoehtojen lisäksi vaihtoehto muu/en halua sanoa. Koska näiden vastaajien määrät ovat kuitenkin kyselyissä pieniä, tulkinnan luotettavuuden lisäämiseksi sukupuolta erikseen tarkasteltaessa on tarkasteltu vain naisten ja miesten osuuksia.

Edellä kuvattujen kyselyiden ohella tutkimushankkeen aineistona käytetään soveltuvien osien Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton aiempia oppilaitoksille ja opiskelijoille suunnattujen kyselyjen tuloksia. Lisäksi tutkimuksen tausta-aineistona hyödynnetään laajasti kehittämistyötä, kirjallisuutta ja tutkimuksia, kuten esimerkiksi Taideyliopiston ArtsEqual -tutkimushankkeen tuloksia¹⁴, tilastollisia aineistoja (mm. Tilastokeskus, Opetushallitus) ja muita musiikin alan koulutusta koskevia selvityksiä.

3 TAITEEN PERUSOPETUS, YLEINEN JA LAAJA OPPIMÄÄRÄ

3.1 Vastaajien taustatiedot

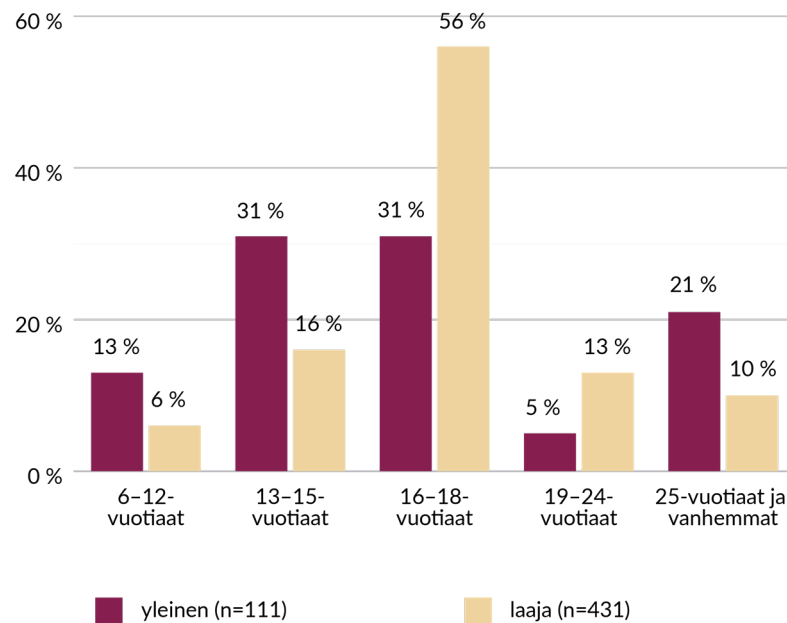
Kyselyyn vastasi 542 taiteen perusopetuksessa opiskelevaa, joista 111 oli yleisen ja 431 laajan oppimäärän opiskelijoita. Laajan oppimäärän opiskelijat muodostivat siten neljä viidesosaa vastaajista. Laajan oppimäärän suurempi vastausmäärä on mahdollistanut aineistossa tietyiltä osin hienojakoisempia analyysejä, minkä lisäksi aineiston suuremman koon ansiosta satunnaisvaihtelun merkitys vastauksissa on pienempi kuin yleisen oppimäärän vastauksissa. Vaikka muiden opintoasteiden kyselyissä vastaajilla ilmeni epävarmuutta siitä, missä oppimäärässä taiteen perusopetuksessa oli opiskeltu, tässä kyselyssä tietoa ilmoitetuista oppimääristä voi pitää varsin luotettavana, koska kyselyn jakelu tapahtui oppilaitosten kautta. Oppilaitoksissa määritettiin, kenelle eri oppimääriä koskevat kyselyt ohjataan. Kyselyt ohjattiin kaikille SML:n jäsenoppilaitoksille, joita on 97 kappaletta, minkä lisäksi MOY ohjasi kyselyt omille jäsenoppilaitoksilleen.⁴⁶ Vastauksia oli vastaajien ilmoituksen mukaan 14 eri yleisen ja 57 laajan oppimäärän oppilaitoksessa opiskelevalta vastaajalta.⁴⁷

Vastaajien ikähaarukka ulottui 6-vuotiaista yli 25-vuotiaisiin. Suurin vastaajaryhmä oli 16–18-vuotiaat, joiden osuus oli suuri erityisesti laajan oppimäärän vastaajissa.

46 MOY:n kohdalta on huomioitava, että sen jäsenenä on vain osa yleistä oppimäärää tarjoavista oppilaitoksista.

47 Oppilaitoksia saattaa olla todellisuudessa hieman enemmän, koska muutama vastaaja määrittä musiikkioppilaitoksen sijaan opiskelulukionsa tms.

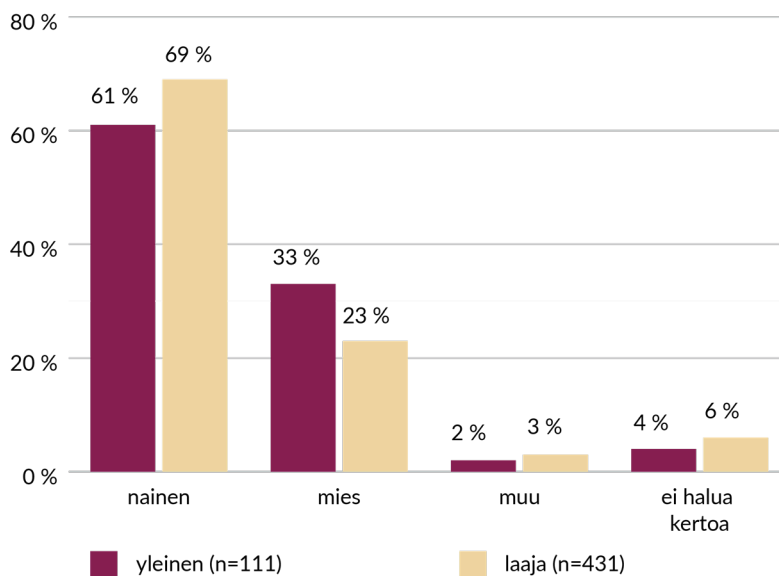
KUVIO 3.

Vastaajien ikä, yleinen ja laaja oppimäärä

Vastaajista noin kaiken kaikkiaan noin kaksi kolmasosaa oli tyttöjä tai naisia, hieman yli neljäsosa poikia tai miehiä. SML:n vuoden 2021 tilaston mukaan tyttöjä on opiskelijoista kaiken kaikkiaan 63 prosenttia, ja poikia 37 prosenttia opiskelijoista (SML:n jäsenkysely 2021)⁴⁸, joten tyttöjä on nyt toteutetussa kyselyssä suhteessa hieman enemmän. Yleisen oppimäärän puolella poikia ja miehiä oli vastaajina suhteellisesti hieman enemmän kuin laajassa oppimäärässä. Noin 95 % äidinkieli oli suomi molemmissa oppimäärissä, parin prosentin äidinkieli oli ruotsi, muita kieliä olivat mm. viro, englanti ja kiina.

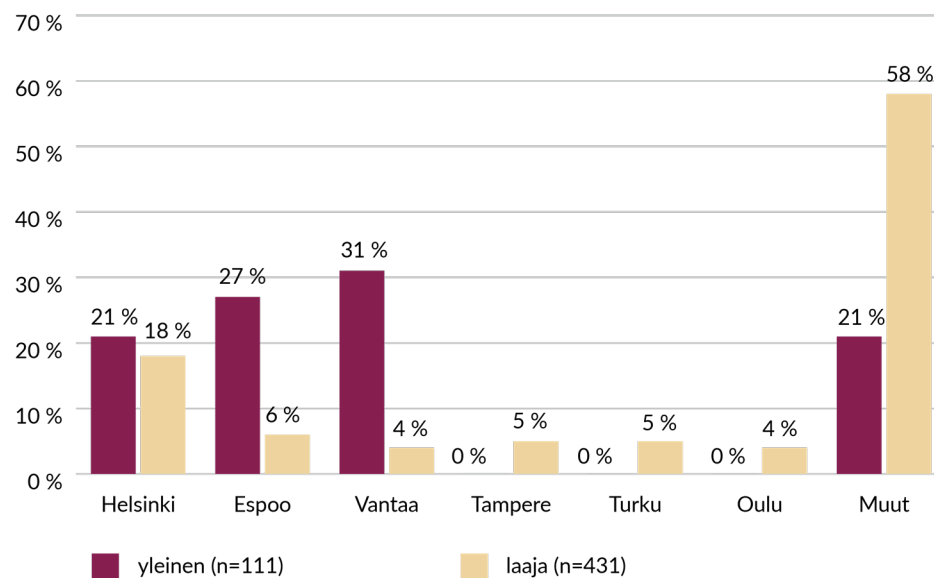
48 Lähde: <http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ja%CC%88senkysely2022-Naantali.pdf>

KUVIO 4.

Vastaajien sukupuoli, yleinen ja laaja oppimäärä

Miltei 80 prosenttia vastanneista yleisen oppimäärän opiskelijoista oli Helsingistä, Espoosta tai Vantaalta. Suhteutettaessa vastaajien määrää oppilaitosten lukumäärään näyttää, että yleisen oppimäärän opiskelijoiden vastauksia on suhteessa runsaasti Espoosta ja Vantaalta, ja vähän muualta.⁴⁹

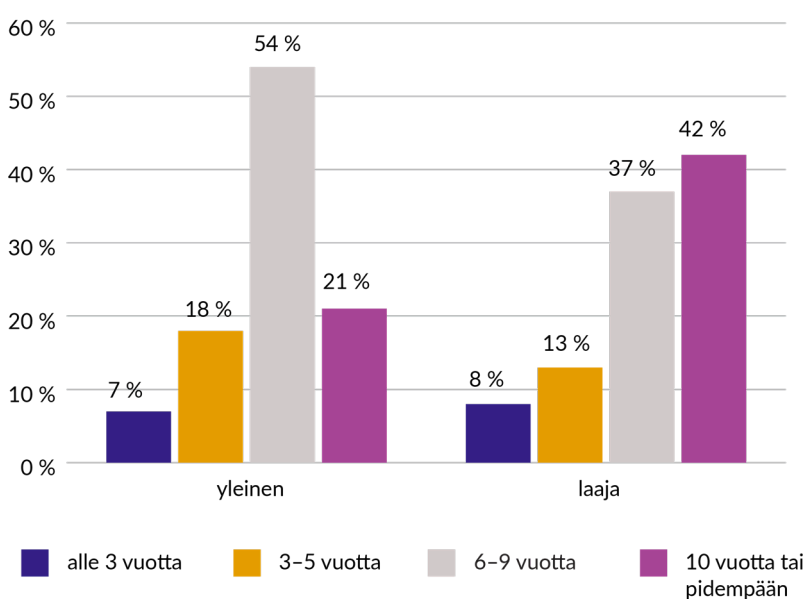
KUVIO 5.

Vastaajien asuinkunta

49 Oppilasrekisteriin tekemässämme listauksessa yleisen oppilaitoksista on Helsingissä 17 %, Espoossa 5 % ja Vantaalla 6 %. Lukumääräisesti pk-seudun ulkopuolella on yleisen oppilaitoksia: Tampereella 17 %, Turussa 2 %, Oulussa 2 % ja näiden lisäksi muualla 53 %. Aineistossamme siten yleisen oppimäärän vastauksia on runsaasti erityisesti Espoosta ja Vantaalta ja pk-seudun ulkopuolelta suhteessa vähän.

Oppilaitoksittain eniten vastauksia saatiin yleisessä oppimäärässä Vantaan musiikkiopistosta (32), Espoon musiikki- ja tanssikoulu Estradasta (18) ja Töölön musiikkiopistosta (12), laajassa oppimäärässä Meri-Lapin musiikkiopistosta (35), Itä-Helsingin musiikkiopistosta (31) ja Turun konservatoriosta/ musiikkiopistosta (23). Suuri osa vastaajista oli ollut oppilaana musiikkioppilaitoksessa pitkään. Laajan oppimäärän puolella yli 40 prosenttia vastaajista oli ollut oppilaana yli 10 vuotta, ja miltei yhtä moni 6–9 vuotta, mutta myös yleisellä puolella taustalla oli tyypillisesti useamman vuoden opiskelu.⁵⁰

KUVIO 6.

Montako vuotta ollut oppilaana oppilaitoksessa

Oppilasjakauma vastaa kyselyn taustaohjeistusta, joka annettiin kyselyä levittäneille oppilaitoksille. Kysely suunnattiin laajan oppimäärän syventävien opintojen opiskelijoille ja yleisen opiskelijoille, joilla opintoja on takana vähintään viisi vuotta.

⁵⁰ Oppilaitoksille suunnatussa ohjeistuksessa kysely neuvottiin osoittamaan vähintään viisi vuotta yleisen oppimäärän opintoja suorittaneille.

TAULUKKO 5.

Vastaajien ikä ja opintojen kesto

Ikäluokka/ Opintojen kesto	Alle 3 v	3-5 v	6-9 v	10 v ->
6-12- v	18 %	50 %	32 %	0 %
13-15-v	8 %	18 %	65 %	9 %
16-18-v	6 %	5 %	40 %	49 %
19-24-v	12 %	10 %	17 %	62 %
25-v ->	4 %	32 %	33 %	30 %
Yhteensä	8 %	14 %	40 %	37 %

Vastaajat saivat myös määrittellä vapaamuotoisesti opinnoissa suuntautumisensa⁵¹. Tässä on huomioitava, että musiikkioppilaitoksissa ei usein määritellä musiikillista suuntautumista erikseen. Laajan oppimäärän opiskelijoista 40 % ja yleisen oppimäärän opiskelijoista 29 % määritteli suuntautumisensa. Sikäli kun suuntautuminen nimettiin, se määritettiin selvästi useimmiten klassiseksi musiikiksi. Kysymykseen vastanneista laajan oppimäärän opiskelijoista kolmasosa määritteli suuntautumisensa kolmasosa klassiseksi musiikiksi ja yleisen oppimäärän opiskelijoista näin teki viidesosa. Rytmimusiikin (sisältäen myös määritelmät popjazz, kevyt musiikki, bändisoitto) vastaajien osuus oli molemmissa tapauksissa pieni, mutta yleisen puolella kuitenkin suhteessa selvästi yleisempää, sillä yleisen vastaajista melkein kolmasosa ilmoitti suuntautumisensa rytmimusiikiksi.

3.2 Syyt valita tietty musiikkioppilaitos

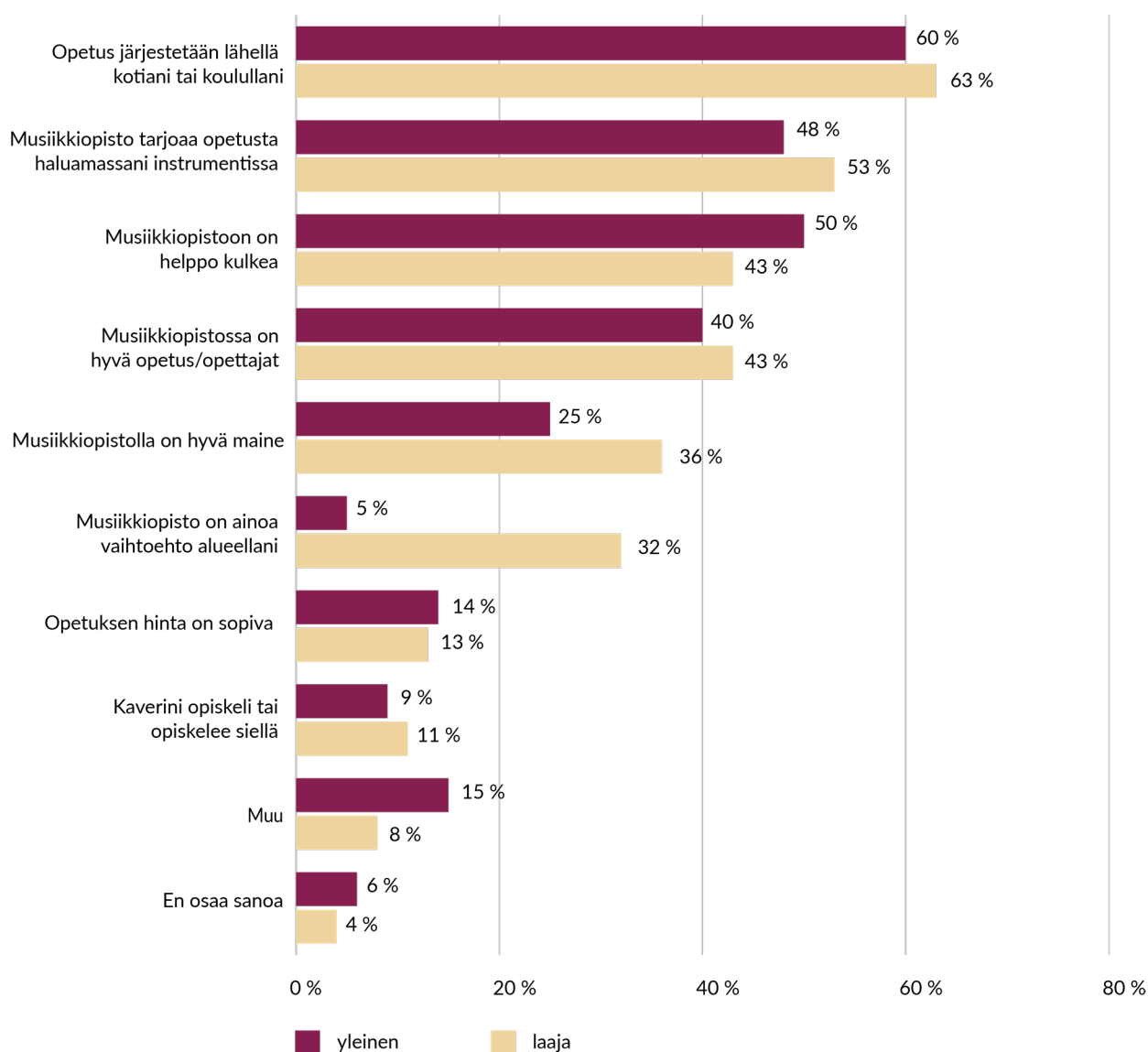
Vastaajilta tiedusteltiin syitä valita musiikkioppilaitos, jossa he opiskelivat esittämällä listaus mahdollisista valintasyistä. Oma musiikkiopisto valittiin tyypillisemmin sijainnin perusteella (laaja: 63 %, yleinen: 60 %) sekä siksi, että siellä saa opetusta halutussa instrumentissa. Myös hyvät kulkuyhteydet ja laadukas opetus nähtiin tärkeinä. Laajan ja yleisen oppimäärän opiskelijoilla ilmenivät samat syyt, vaikkakin oppilaitoksen hyvämaineisuus hieman korostui hieman laajan oppimäärän opiskelijoilla. On myös huomattavaa, että pääkaupunkiseudulla, missä on paljon vaihtoehtoja, oppilaitoksen valintasyynä oli hyvin harvoin, että musiikkiopisto olisi ainoa vaihtoehto alueella (4 %). Tämä näkyy erityisesti yleisen oppimäärän vastauksissa,

51 Kysymys: Opinnoissa suuntautuminen (esim. klassinen, rytmimusiikki, musiikkiteknologia, musiikkiteatteri, säveltäminen, toinen taidelaji).

mikä kertoo pääkaupunkiseudun laajasta opetusverkkotarjonnasta yleisellä puolella. Alueelliset erot opetustarjonnassa näkyivät myös siten, että muualla kuin suurimmissa kaupungeissa vastaajista peräti puolella laajan oppimäärän vastaajista valintasyynä oli, että oppilaitos oli ainoa vaihtoehto omalla alueella. Se, että oppilaitokseen on helppo kulkea, korostui valintasyynä pääkaupunkiseudun, erityisesti Helsingin vastauksissa, mikä on ymmärrettävää ottaen huomioon alueen suuri koko ja tarjolla olevat joukkoliikenneyhteydet.

KUVIO 7.

Miksi valitsit/valitsitte perheen kanssa juuri sen musiikkiopiston, jossa opiskelet?

Myös vastaajien iän mukaan tarkasteltuna on nähtävissä joitain tekijöitä, joita tarkastellaan tässä laajan oppimäärän kannalta, koska sen yleistä suurempi vastausmäärä mahdollistaa luotettavamman tarkastelun. Se, että musiikkiopisto tarjoaa opetusta halutussa instrumentissa, korostuu sitä enemmän, mitä vanhempi vastaaja on. Kaikkein nuorimmilla vastaajilla (6–12-vuotiailla) valintaan oli muita useammin vaikuttanut se, että musiikkiopisto on ainoa valinta alueella. Toisin kuin ehkä voisi odottaa, opetuksen läheisyys kotiin tai kouluun nähden tai helpot kulkuyhteydet eivät korostuneet oppilaitoksen valinnan syinä yhtä vahvasti nuorimmilla vastaajilla kuin vanhemmilla, erityisesti 16–18-vuotiailla. Tämän voi katsoa osaltaan johtuvan tämän ikäisten nuorten aikapaineisesta elämästä, johon olisi vaikeaa sovittaa pitkiä tai hankalia kulkumatkoja kodin ja opetuspaikan välillä.

Noin kuudesosa laajan ja yleisen oppimäärän opiskelijoista oli vaihtanut jossain vaiheessa oppilaitosta. Oppilaitosta ei ollut juuri vaihdettu ennen 13 vuoden ikää, mutta vaihtaneiden osuus kasvoi iän myötä siten, että aikuisikäisistä opiskelijoista noin neljäsosa oli jossain vaiheessa tehnyt niin. Taustalla oli usein muutto, toisinaan myös halu vaihtaa toiseen instrumenttiin tai opettajaan.

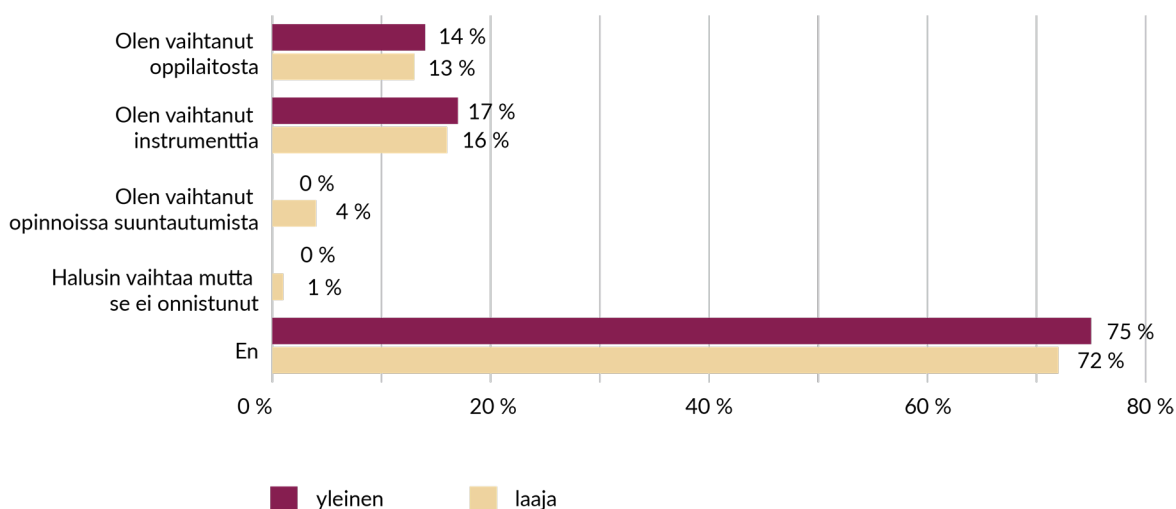
Parempi opetuksen taso, laajempi opetustarjonta (mm. bändiopetus, musiikin teoria), esiintymismahdollisuudet.

Vaihdoin musiikkiopistoa muuton takia ja instrumenttia sen takia, koska halusin kokeilla jotain uutta sekä sillä hetkellä tuntui, että en kehittänyt enää huilunsoitossa.

Koin laulun enemmän omakseni ja olin harrastanut sitä aina ”itse”. Myös palautetta, että ilmaisu sujuu paremmin laulaen kuin soittaen.

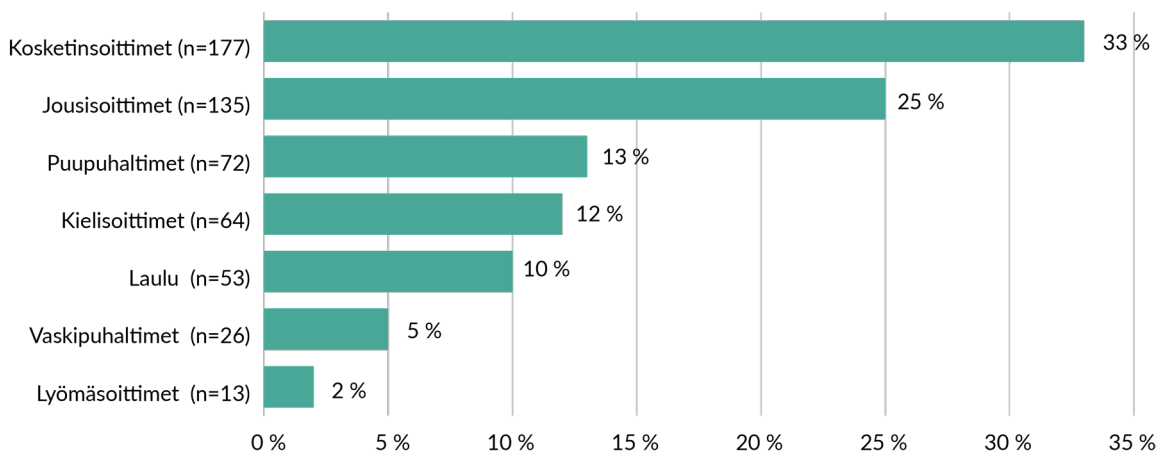
KUVIO 8.

Oletko jossain vaiheessa opintoja vaihtanut oppilaitosta, instrumenttia tai opinnoissa suuntautumista?

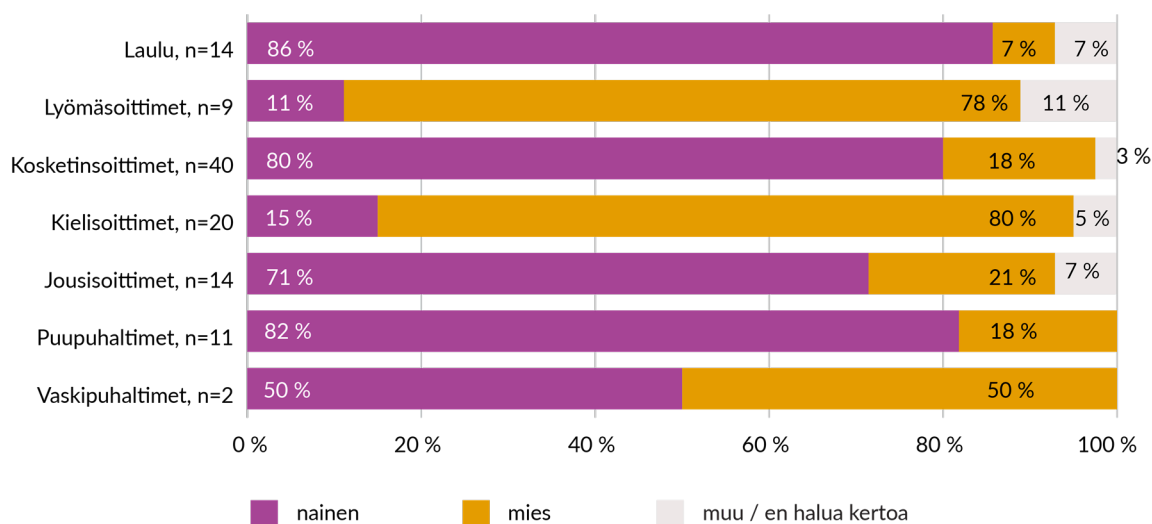

Vastaajien yleisin pääinstrumentti sekä laajassa että yleisessä oppimäärässä oli piano, joka oli pääinstrumenttina kaiken kaikkiaan noin kolmasosalla vastaajista. Jousisoittimen soittajia oli kaiken kaikkiaan neljäsosa vastaajista. Laajassa oppimäärässä jousisoittimien, lähinnä viulun, osuus korostui, kun yleisessä oppimäärässä taas jousisoittinten soittajia oli vähemmän. Kosketinsoittimien/pianon soittajia oli yleisessä oppimäärässä suhteellisesti enemmän kuin laajassa oppimäärässä. Samoin vastaajien keskuudessa lyömäsoittinten soittajia oli voittopuolisesti yleisessä oppimäärässä.

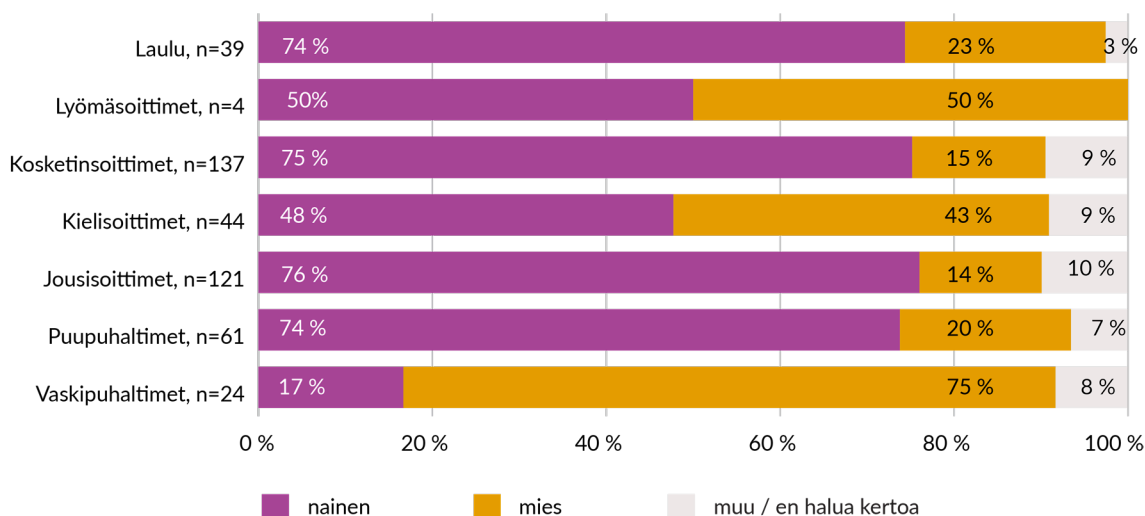
KUVIO 9.

Vastaajien pääinstrumentit

KUVIO 10.

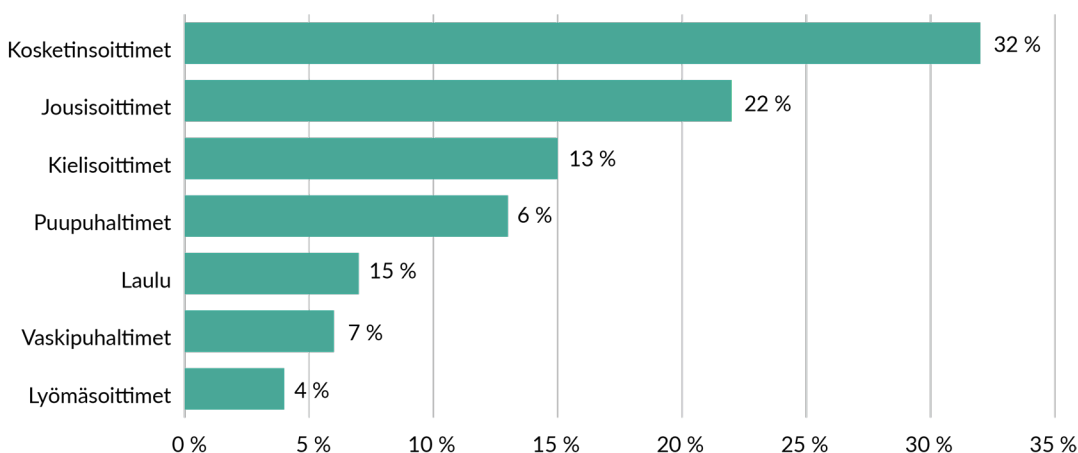
Vastaajien pääinstrumentit sukupuolittain, yleinen oppimäärä

KUVIO 11.

Vastaajien pääinstrumentit sukupuolittain, laaja oppimäärä

Kun tarkastellaan vastanneiden soitinjakaumaa suhteessa SML:n jäsenoppilaitoksilleen tekemään kyselyyn (2021)⁵², voidaan nähdä, että yleisimmän instrumentin, pianon soittajien osuus on sama kuin kyselyssä, (instrumenttina kolmasosalla). Myös jousisoittimien soittajia kokonaisuudessaan on suhteessa saman verran, samoin puu- ja vaskipuhallinten soittajia. Laulajien osuus on kyselyssämme kolme prosenttiyksikköä suurempi kuin SML:n kyselyssä. Lyömäsoittinten soittajia on SML:n kyselyssä suhteessa hieman enemmän (neljä prosenttia) kuin kyselyssämme (kaksi prosenttia). Lukuja verrattaessa on huomattava, että SML:n aineisto sisältää myös sivuinstrumentit.

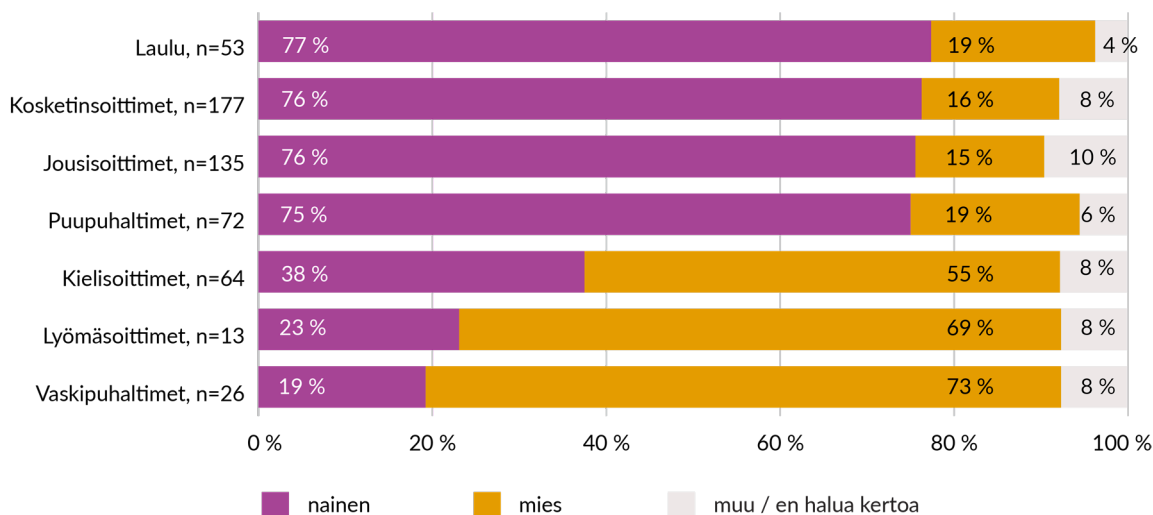
KUVIO 12.

Oppilaiden pääinstrumentti, SML:n jäsenoppilaitokset. Yleinen ja laaja oppimäärä.

52 Tietoja verrattaessa on huomattava, että SML:n jäsenkyselyn instrumentteja koskevat tiedot sisältävät myös sivuinstrumentin opiskelijat, kun tämän tutkimuksen kyselyn tiedot koskevat vain pääinstrumenttia. Vertailu on siis suuntaa antavaa.

Selvityksessämme emme kysyneet soitinvalintaan vaikuttaneista tekijöistä. On kuitenkin selvitetty, että nuorimpina soittamisen aloittaneilla korostuu vanhempien ja musiikinopettajan merkitys. Samoin soittimen koko ja kotipaikan koulutustarjonta ovat nuorilla ratkaisevampia tekijöitä. Soittimen muut ominaisuudet, kuten ääni ja ulkonäkö, ovat merkityksellisimpiä vasta aikuisiällä soittonsa aloittaneilla. (Raatikainen, 2014, s. 54.) Soittimen valintaan liittyy myös sukupuoleen sidoksissa olevia tekijöitä. Kun tarkastellaan instrumenttivalintoja molempien oppimäärien osalta, voidaan nähdä, että vastaajien instrumenttivalinnat ovat sukupuolittuneita siten, että lyömäsoittimet ja vaskipuhaltimet, sekä yleisen oppimäärän puolella kielisoittimet ovat miesvaltaisia, kun taas laulu, kosketinsoittimet (piano), jousisoittimet ja puupuhaltimet ovat naisvaltaisia; vastaajien osalta näissä instrumenteissa kolme neljäsosaa on tyttöjä tai naisia.

KUVIO 13.

Pääinstrumentit sukupuolittain, molemmat oppimäärät

Yleisessä oppimäärässä vastaajamäärät ovat pienempiä, mutta vastausten perusteella sukupuolijakaumat eri instrumenteissa ovat samansuuntaiset kuin laajassa oppimäärässä, lukuun ottamatta kielisoittimia, joka yleisessä oppimäärässä vaikuttaisi olevan suhteessa useammin poikien valinta kuin laajassa oppimäärässä.

Noin kuudesosa vastaajista oli vaihtanut jossain vaiheessa instrumenttia. Nuoremmilla instrumentin vaihtaminen ei ollut erityisen yleistä; 13–15-vuotiaista vain viisi prosenttia oli vaihtanut soitinta, ja edelleen 16–18-vuotiaissa vain joka kymmenes oli vaihtanut instrumenttia. Vaihdokset instrumentista toiseen näyttävät lisääntyvän tämän ikävaiheen jälkeen

siten, että 19–24-vuotiasta neljäosa ja yli 25-vuotiaista noin puolet oli josain vaiheessa tehnyt niin. Syyksi useimmiten ilmaistiin yksinkertaisesti, että jokin toinen instrumentti oli kiinnostanut enemmän. Tyypillisimmin oli vaihdettu pianosta tai jousisoittimista lauluun, puupuhaltimista lauluun sekä puupuhaltimien välillä. Vaihtamiselle ei vaikuttaisi olevan ulkoisia esteitä; käytännössä kukaan ei ilmaissut, että olisi halunnut vaihtaa, mutta se ei olisi ollut mahdollista.

Vaihdoin pääinstrumenttissani (sellossa) musiikkiopistolta yksityisen opettajan oppilaaksi, koska koin etten saanut enää hyötyä opiston opettajani tunneilta saavutettuani korkeamman tason soittamisessa. Soitan edelleen pianoa musiikkiopistossa.

Pystyin aloittamaan klassisen yksinlaulun opinnot äänenmurroksen jälkeen ja aika ei riittänyt jatkaa molempia.

Tarkastelemme seuraavaksi sitä, missä iässä instrumenttivalintoja ja siirtymiä on tehty. Koska laajan oppimäärän suurempi vastausmäärä mahdollistaa hienojakoisemmat tarkastelut, ja koska yleisen oppimäärän vastauksia ei oppimäärien erilaisten soitinprofiilien vuoksi kannata yhdistää tässä kohdin laajan oppimäärän vastauksiin, tarkastelemme laajassa oppimäärässä opiskelevien vastauksia. Iän mukaan tarkasteltuna laajassa oppimäärässä nuorimpien, 6–12-vuotiaiden vastaajien instrumentti on tyypillisesti jousisoitin (42 %), ja piano on instrumenttina joka viidennellä. Tämän ikävaiheen jälkeen näiden soitinten soittaminen on suunnilleen yhtä yleistä. 13–15-vuotiaiden ikäluokasta lähtien sekä jousisoittinten että kosketinsoittimien soittajia on noin kolmannes kaikista soittajista, pianon ollessa jousisoittimia hieman suosituimpi aina 25 ikävuoteen saakka. Tuolloin molempien instrumenttiryhmiä osuus laskee ja laulun osuus suosituimpana instrumenttina kasvaa selvästi. Laulu on vanhimmalla tarkastellulla ikäluokalla yleisin instrumentti. Laulun opinnot aloitetaan siten tyypillisesti murrosiän jälkeen, minkä myös oppilaitosten opetussuunnitelmat mahdollistavat. Aikuisopiskelijoiden erilainen profiili näkyy myös siinä, että 25-vuotiaiden ja tätä vanhempien ikäluokassa erityisesti jousisoittinten osuus on jo selvästi pienempi kuin nuoremmilla (4 %), ja myös pianon soittajia (13 %) on vähemmän kuin nuoremmilla.

Siten näyttäisi, että aikuisikään tullessa piano/kosketinsoittimien sekä jousisoittimien soittaminen taiteen perusopetuksen järjestelmässä vähenevät niin, että ne jäävät kokonaan laulun valikoiduttua uudeksi pääinstrumentiksi, tai pianoa/kosketinsoittimia ja jousisoittimia siirrytään soittamaan muille opintoasteille. Aineistomme perusteella näyttäisikin, että laulua siirrytään opiskelemaan edelleen muille opintoasteille, samalla kuin yleisimpien soittimien; pianon ja jousisoittimien parissa jatketaan

myös seuraavilla opintoasteilla. Tässä kohtaa tosin tulevat näkyviin oppilaitosten erilaiset profiilit, kuten ammatillisen koulutuksen vahvempi rytmimusiikkipainotteisuus, mikä näkyy myös sinne valikoituneiden instrumenteissa.

Puupuhallinten ja vaskipuhallinten soittajilla tapahtuu iän myötä toisilleen vastakkainen kehitys, ja tässä tärkeänä murrosvaiheena näyttäytyy ajanjakso 15 ikävuoden jälkeen. Kun yleisesti instrumenttien suosituimmuudessa ei näy muutosta ikäkausien 13–15 ja 16–18 välillä, puhaltimet muodostavat poikkeuksen. Kun 13–15-vuotiaissa puupuhaltimien ja vaskipuhallinten soittajia on yhtä paljon, molempia 10 prosenttia kaikista soittajista, seuraavassa ikäluokassa puupuhaltimien soittajien osuus kaikista soittajista on lisääntynyt 18 prosenttiin, ja vaskipuhaltimien soittajien osuus on puolestaan vähentynyt viiteen prosenttiin.

Vaikka yleisen oppimäärän osalta vastausten ja siten eri instrumenttien määrät ovat laajaa oppimäärää pienempiä, eri instrumenttien soittajien ikäjakaumasta voi tehdä joitain huomioita. Kuten laajassa, myös yleisessä oppimäärässä laulun suosio nousee selvästi iän myötä siten, että myös yleisessä oppimäärässä se on vanhemmissa ikäluokissa yleisin instrumentti. Lyömäsoitinten soittajia on yleisessä oppimäärässä yleisesti suhteessa enemmän kuin laajassa oppimäärässä, mutta kuten laajassa, myös yleisessä oppimäärässä lyömäsoitinten soittajien osuus laskee vanhempiin ikäluokkiin siirryttäessä. Piano/kosketinsoittimet on yleisessä oppimäärässä hyvin yleinen instrumentti aina 16–18-vuotiaiden ikäluokkaan asti, jolloin sen soittajia on peräti puolet tämän ikäisistä soittajista. Tämän jälkeen pianon suosio laskee voimakkaasti. Vaikka jousisoitinten soittajia on yleisessä oppimäärässä yleisestikin vähemmän kuin laajassa oppimäärässä, myös niiden soittajien lukumäärä putoaa voimakkaasti 16–18-vuotiaiden ikäluokan jälkeen. Aineiston perusteella yleisessä oppimäärässä 16–18 vuoden ikäkauden jälkeen pianon ja jousisoittimien soittajat eivät laajamittaisesti siirry jatkamaan opintojaan laajassa oppimäärässä, koska näiden instrumenttien soittajien määrä laajassa oppimäärässä seuraavassa 19–24-vuotiaiden ikäluokassa pysyy ennallaan. Kun otetaan huomioon, että yleisessä oppimäärässä musiikki ammattina oli tavoitteena melko harvalla, vaikuttaa, että tässä vaiheessa ei ole myöskään siirrytty musiikin opintoihin muille opintoasteille. Siten vaikuttaa, että yleisessä oppimäärässä on tässä vaiheessa lopetettu musiikin harrastaminen oppilaitosjärjestelmässä.

3.3 Vastaajilla monipuolinen musiikkitausta

Taiteen perusopetuksissa olevien musiikkitausta on varsin monipuolinen. Musiikkileikkikoulussa olleiden osuus on merkittävä; miltei 60 prosenttia vastaajista sekä yleisessä että laajassa oppimäärässä oli ollut musiikkileikkikoulussa. Musiikkileikkikoulu on myös alueellisesti musiikkitaustoista tasapuolisimmin jakautunut. Kuitenkin jollain alueilla, kuten harvempaan asutuissa Lapissa ja Pohjois-Savossa, musiikkileikkikouluun osallistumistausta oli vain kolmasosalla vastaajista.

Miltei puolella vastaajista on taustalla useampi kuin yksi musiikkikoulutus tai -harrastus. Opinto- ja harrastuspolkujen moninaisuus näkyy siinä, että mikään tietty harrastusten yhdistelmä ei erotu erityisen yleisenä. Yleisin harrastusten yhdistelmä on musiikkileikkikoulu ja musiikkiluokka peruskoulussa, mikä on (19 %) vastaajista. Toiseksi yleisin harrastusyhdistelmä oli musiikkileikkikoulu ja opiskelu yksityisesti (13 % vastaajista). Vaikka instrumentit ovat joiltain osin vahvasti valikoituneet sukupuolittain, tyttöjen ja poikien välillä ei tässä aineistossa ole merkittäviä eroja musiikin harrastus- ja opintotaustan suhteen⁵³. Mahdolliset erot näkyvät selvemmin yleisen ja laajan oppimäärän opiskelijoiden välillä.

Peruskoulun musiikkiluokkatausta on laajan oppimäärän opiskelijoilla jonkin verran yleisempi kuin yleisen opiskelijoilla erityisesti täysi-ikäisten vastaajien kohdalla. Tarkasteltaessa harrastustaustaa alueellisesti erityisesti pääkaupunkiseudulla musiikkiluokkatausta nousee esiin, sillä vastaajista 37 prosenttia on ollut tai on musiikkiluokalla, kun osallistuminen koko Suomen tasolla on 26 prosenttia yleisessä ja 31 prosenttia laajassa oppimäärässä.⁵⁴ Aikuisilla laajan oppimäärän opiskelijoilla on myös taustaopintoja jossain muussa musiikin alan oppilaitoksessa tyypillisemmin kuin samankäisillä yleisessä oppimäärässä opiskelevilla. Yli 25-vuotiaiden ikäluokassa yksityisesti opiskelleiden osuus on suurempi kuin nuoremmilla; laajassa oppimäärässä yli puolet ja yleisessä kolmasosa aikuisista on opiskellut yksityisesti. Huomattavaa on myös, että tässä ikäluokassa noin 40 prosentilla sekä laajan että yleisen oppimäärän vastaajista on taustallaan opintoja myös

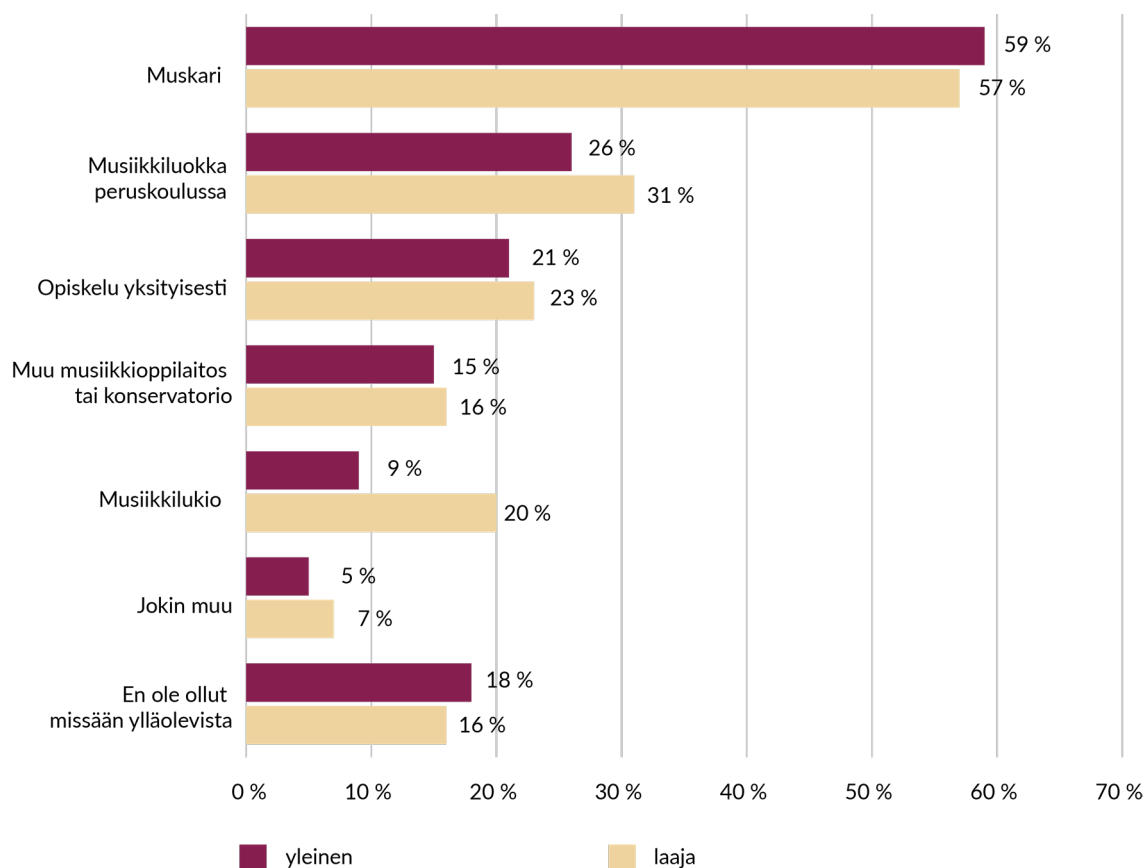
53 Tässä aineistossa vastausvaihtoehtona ei ollut bändi tai kuoro, kuten ammatillisen kyselyn aineistossa, jossa eroja sukupuolten harrastuneisuudessa tuli näkyviin. Ammatillisessa kyselyssä halusimme pitäytyä aiemmin käytetyissä vastausvaihtoehdoissa ajallisen vertailun mahdollistamiseksi.

54 Pääkaupunkiseudusta Vantaalla musiikkiluokan oli käynyt peräti puolet vantaalaisista vastaajista. Samalla opiskelu yksityisesti ja erityisesti opiskelu muussa konservatoriossa tai oppilaitoksessa oli vantaalaisilla muuta pääkaupunkiseutua harvinaisempaa.

jossain muussa musiikin alan oppilaitoksessa, tyypillisesti eri konservatorioissa. Myös hieman tätä nuoremmista, 19–24-vuotiaista, neljäsosalla on ollut myös muita musiikin alan opintoja taiteen perusopetuksen rinnalla.

Alueellisesti on havaittavissa pieniä painotuseroja, mutta tulkinnessa on syytä käyttää varovaisuutta aineiston osin pienen koon takia. Pääkaupunkiseudulla sekä musiikkileikkikouluun, musiikkiluokalle että musiikkilukion käyminen oli jonkin verran yleisempää kuin muualla Suomessa. Lisäksi pääkaupunkiseudulla vastaajien musiikillinen tausta oli jonkin verran monipuolisempi kuin muualla. Pääkaupunkiseudulla 46 prosentilla vastaajista oli vain enintään yksi mainittu harrastus, kun muualla Suomessa sama tausta oli 60 prosentilla vastaajista. Vastaajista vajaalla viidesosalla ei ollut mitään mainituista harrastuksista, ja näiden osuus oli hieman suurempi muualla kuin suurimmissa kaupungeissa. Erityisesti Lapissa (35 %) ja Pohjois-Savossa (27 %) oli niitä, joilla ei ollut mitään mainituista musiikillisista harrastuksista. Tämä kertonee alueiden vähäisemmistä harrastusmahdollisuuksista.

KUVIO 14.

Vastaajien harrastustausta, yleinen ja laaja oppimäärä

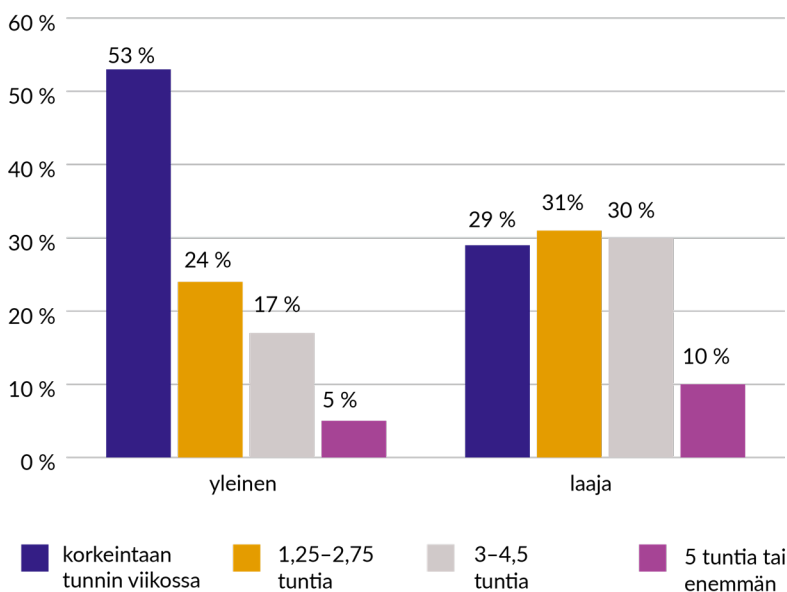
3.4 Musiikin harjoittamiseen käytetty aika

Opiskelijoiden musiikin harrastamiseen käyttämä aika (ml. oma harjoittelu) vaihteli siten, että laajassa oppimäärässä musiikkiin käytettiin enemmän aikaa. Laajan oppimäärän vastaajista 40 prosenttia käytti harjoitteluun viikossa aikaa kolmesta tunnista yli viiteen tuntiin viikossa, kun yleisen oppimäärän opiskelijoista noin viidesosa teki niin. Jousisoitinten soittajat sekä puu- ja vaskipuhallinten soittajat käyttivät tuntimääräisesti enemmän aikaa harjoitteluun kuin muiden instrumenttien soittajat. 39 % jousisoitinten soittajista soitti 3–4,5 tuntia, ja 17 % tätä enemmän, kun esimerkiksi pianonsoittajista 22 % soitti 3–4,5 tuntia viikossa ja vain neljä prosenttia tätä enemmän. Tämä selittyy ainakin osittain orkesteriharjoituksilla. Vastaajista lyömäsoitinten soittajat soittivat tuntimääräisesti vähiten.

Noin 85 prosentin mielestä sekä laajassa että yleisessä oppimäärässä viikoittainen musiikin opintoihin ja harjoitteluun käytetty aika oli sopiva. Kaikkien instrumenttien soittajista 84 prosentin mukaan harjoitteluun käytetty aika oli sopiva. Jousisoitinten soittajista kuitenkin hieman harvempi (76 %) kuin muista koki käyttävänsä harjoitteluun sopivasti aikaa. Joka kymmenes jousisoittimien soittaja koki harjoittelun vievän liikaa aikaa, kun esimerkiksi puhallinten soittajista näin koki vain neljä prosenttia. Noin joka kymmenes tyttö tai nainen koki, että harjoitteluun menee liikaa aikaa, kun pojissa näin kokevia ei ollut käytännössä lainkaan (1 %). Iän mukaan tässä suhteessa ei ollut merkittäviä eroavaisuuksia.

KUVIO 15.

Kuinka monta tuntia viikossa opiskelet musiikkiopistossa, ml. oma harjoittelu

Monissa kyselyn avovastauksissa ilmeni vastaajien kokema paine harjoittelun ja muun elämän, kuten koulun tai muiden harrastusten yhteensovittamisen suhteen. Vaikka motivaatiota olisikin, läsnäoloa vaativat tunnit ja harjoittelu veivät monella aikaa enemmän kuin he kokivat kohtuullisesti olevansa valmiita käyttämään.

Joskus tuntuu siltä, että pitäisi harjoitella ja tehdä enemmän ja joskus taas havahdun siihen, että arkeeni ei välttämättä mahtuisikaan enempää ohjelmaa musiikin parissa. Haluaisin kyllä harjoitella enemmän, mutta se tarvitsisi selkeitä tavoitteita.

On vaikea sovittaa yhteen soittoharrastus ja lukio-opiskelu. Haluan kehittyä kummassakin ja kuitenkin välttää burnoutin.

Se vie liikaa aikaa, jos mietitään koulunkäyntiä. Mutta olen valinnut tämän tien ja haluan käyttää aikani musiikkiin, koska saan siitä niin paljon iloa. Mutta joskus tiedostan, että harjoitusmääräni ei ole kovin terveellinen.

Vie paljon aikaa, mutta se on oletettavaa. Jos haluaisi opiskelun vievän vähän aikaa pitäisi mennä kansalaisopistoon. Musiikkiopisto on kuitenkin tavoitteellista harrastusta.

Musiikkiopisto on koulumuotoisempi kuin etukäteen tiesin. Laulutunnit, säestykset, yhteismusisoinnit ja teorialunnit vievät iltoja viikosta, vaikei tuntimäärä olisikaan suuri.

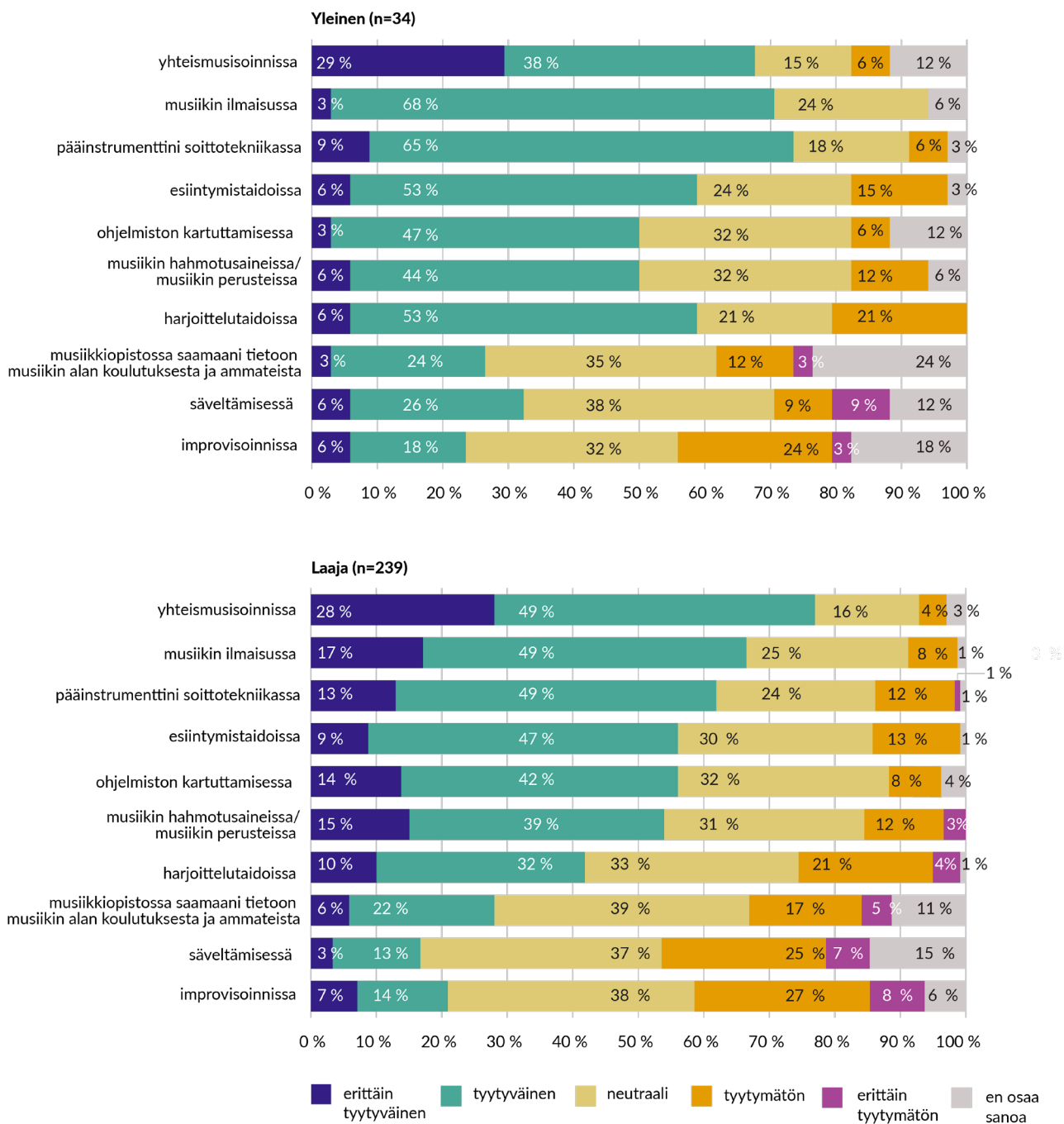
Opiskelu ei sinänsä vie liikaa aikaa, mutta kolme kertaa viikossa opiston ja kodin välin kulkeminen tuntuu joskus stressaavalta ja aikaavievältä.

3.5 Käsitys omasta osaamisesta eri osa-alueilla

Opiskelijoita pyydettiin määrittelemään omaa musiikillista osaamistaan pyytämällä heitä määrittelemään, kuinka tyytyväisiä he ovat tämänhetkiseen osaamiseensa musiikin eri osa-alueilla. Molemmissa oppimäärissä tyytyväisimpiä oltiin yhteismusisointitaitoihin, oman pääinstrumentin soittotekniikan osaamiseen ja musiikin ilmaisuun, kun taas esimerkiksi improvisoinnissa ja omassa harjoittelutaidoissa nähtiin parannettavaa. Lisäksi molemmissa oppimäärissä oli tyytymättömyyttä omaan tietämykseen musiikin alan koulutuksesta ja alan ammateista. Kaiken kaikkiaan eniten tyytymättömyyttä oman osaamisen suhteen koettiin säveltämisessä ja improvisaatiossa molemmissa oppimäärissä.

KUVIO 16.

Tyytyväisyys omaan osaamiseen eri osa-alueilla

Kaiken kaikkiaan monissa musiikillisissa taidoissa laajassa oppimäärissä taitoihinsa *erittäin* tyytyväisiä oli enemmän kuin yleisessä oppimäärässä opiskelevilla. Jos katsotaan kokonaisuutena sekä erittäin tyytyväisten että tyytyväisten joukkoa, nähdään, että laajan oppimäärän opiskelijat olivat jonkin verran tyytyväisempiä yhteismusisoinnin osaamiseensa sekä musiikin

perusteiden osaamiseensa kuin yleisen puolen opiskelijat. Yleisen opiskelijat taas olivat laajan puolen opiskelijoita tyytyväisempiä harjoittelutaitoihinsa, pääinstrumenttinsa soittotekniikkaan, improvisointiin ja säveltämiseen; joskin näihin osa-alueisiin oltiin molemmissa oppimäärissä melko tyytymättömiä moniin muihin osa-alueisiin verrattuna, minkä lisäksi säveltämisen kohdalla toistuivat yleisesti muita osa-alueita enemmän en osaa sanoa-vastaukset.

Eri-ikäisten arvioinnissa omasta osaamisestaan on havaittavissa joi-tain eroavaisuuksia. Yleisen oppimäärän pienemmän vastausmäärän vuoksi tarkastelemme tässä laajan oppimäärän vastauksia. Osaamisen osa-alueita tarkasteltaessa on havaittavissa, että tyytyväisyys omiin harjoittelutaitoihin laskee iän myötä siten, että 16–18-vuotiaiden luokassa harjoittelutaitoihin tyytymättömyyttä on eniten. Tässä taustalla ovat luultavasti aiempaa suu-remmat haasteet harjoittelun ja opiskelun yhteensovittamisessa. Samoin tässä vaiheessa vaatimukset oman osaamisen suhteen voivat kasvaa, koska kyseessä on eräänlainen murroskohta sen suhteen, aiotaanko musiikin har-rastamista jatkaa pidemmälle. Muista osaamisen osa-alueista tyytyväisyys omiin improvisaatiotaitoihin, jotka keskimäärin arvioitiin muutenkin muita osa-alueita heikommaksi, laskee edelleen siirryttäessä vanhempiin ikäluokkiin. Myös, vaikka eri-ikäiset vastaajien välillä ei ole suurta eroa kootuissa esiintymistaidoissa, ilmaisutaitoihinsa tyytyväisten osuus laskee 13 ikävuodesta eteenpäin. Sama ilmiö on nähtävissä myös yleisen oppimää-rän opiskelijoiden vastauksissa. Vaikuttaisi siten, että musiikin opinnoissa pidemmälle edetessä opiskelijat kaipaisivat enemmän eväitä musiikilliseen ilmaisuun.

Kun tarkastellaan osaamisen arviointia sukupuolittain, voidaan havaita, että kaikista nuorimpia (ikäryhmäjaottelussamme 6–12-vuotiaat) lukuun ottamatta kaikenikäiset tytöt ja naiset arvioivat sekä esiintymis-taitonsa että pääinstrumenttinsa soittotekniikan heikommiksi kuin pojat. Tytöt arvioivat myös ohjelmiston kartutustaitonsa heikommiksi, vaikka tyttöjen tyytyväisyys tähän nouseekin jonkin verran iän myötä.

Koetuissa musiikillisissa valmiuksissa on eroja myös instrumenteit-tain. Pianisteista miltei 70 on tyytyväisiä pääinstrumentin soittotekniik-kaansa, kun jousisoitinten soittajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä on vähemmän, 55 prosenttia. Jousisoitinten soittajat ovat myös hieman muita kriittisempiä suhteessa musiikin hahmotusaineiden osaamiseensa. Jousisoi-tinten soittajat ovat kuitenkin hieman muita tyytyväisempiä yhteismusisoin-titaitoihinsa. Valmiuksiinsa musiikin ilmaisussa pianistit ovat tarkasteluista instrumenteista tyytyväisimpiä (kolme neljäsosaa on erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä) kun taas jousisoittimissa ja kielisoittimissa tyytyväisiä on

hieman vähemmän. Myös laulajat ovat hieman muita tyytyväisempiä musiikin ilmaisun taitoihin. Puupuhaltimen soittajat eivät juuri eroa tarkastelluissa osa-alueissa koettujen valmiuksien suhteen, joskin heistä erityisesti tytöt/naiset arvioivat soittotekniikkansa ja musiikin hahmotusaineiden osaamisensa heikommaksi kuin miehet. Vaskipuhaltimien soittajat taas ovat jonkin verran keskimääräistä tyytyväisempiä erityisesti yhteismusisointitaitoihinsa ja hahmotusaineiden osaamiseensa; tosin vaskipuhaltimien osalta aineisto on melko pieni.

Taiteen perusopetuksessa säveltämisen ja improvisaation taitojen kehittäminen on opetussuunnitelmassa määritelty tavoitteeksi laajassa oppimäärässä perus- ja syventävissä opinnoissa, sekä yhdeksi arviointialueeksi. Laajan oppimäärän opiskelijat suhtautuvat näihin valmiuksiinsa kriittisemmin kuin yleisen oppimäärän opiskelijat. Samoin omissa harjoittelutaidoissa, jotka on määritelty osaamisalueiksi ja yhdeksi arviointiperusteeksi laajassa oppimäärässä, nähtiin parannettavaa.

Jos tarkastellaan yleisemmin opiskelijoiden arvioita osaamisestaan suhteessa taiteen perusopetuksen tavoitteisiin, voidaan nähdä, että molemmissa oppimäärissä aihealueista esittämisen ja erityisesti ilmaisun, taidot arvioidaan vahvimiksi, ja siten näiden kohdalla voidaan nähdä oppilaiden itsearvioinnin mukaan opetussuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteutuneen parhaiten. Vaikka vastaamisajankohtana osa opetuksesta oli koronapandemian vuoksi tapahtunut etäyhteyksin, nämä taidot arviointiin hyviksi suhteessa muihin taitoihin. Yhdeksi tavoitealueeksi määritelty musiikin hahmottaminen arviointiin heikommaksi em. aihealueista molemmissa oppimäärissä, ja yleisen oppimäärän opiskelijat olivat laajan opiskelijoita kriittisempiä tämän suhteen. Harjoittelutaidot on määritelty omaksi aihealueekseen laajan oppimäärän opetussuunnitelmassa, ja laajan oppimäärän opiskelijat näkivät yleisen oppimäärän opiskelijoita hieman enemmän parannettavaa omissa harjoittelutaidoissaan, erityisesti iän myötä, kun paineet harjoitteluun kasvavat.

3.6 Mistä opinnoissa pidettiin ja kuinka opiskelijat kehittäisivät opintoja

Taiteen perusopetuksen opiskelijat saivat kertoa omin sanoin, mistä he pitivät opinnoissa. Tässä kokonaisuudessaan vahvimmin nousivat esiin erityisesti hyvä ja kannustava opettaja, yhteismusisointi sekä kehittyminen ja uuden oppiminen. Opettaja nähtiin merkittävänä sekä yleisen että laajan oppimäärän opiskelijoiden keskuudessa. Niistä, jotka mainitsivat jonkin tekijän, 30 prosenttia yleisen oppimäärän ja 24 prosenttia yleisen

oppimäärän opiskelijoista mainitsi opettajan. Innostavan ja kuuntelevan opettajan merkitys on tunnistettu myös tutkimuksissa (ks. Pietilä, 2022, s. 28–29). Yhteismusisoinnista taas pitivät erityisesti laajan oppimäärän opiskelijat, joista neljäsosa mainitsi sen, kun yleisen oppimäärän opiskelijoista vain 7 prosenttia toi yhteismusisoinnin esiin kysyttäessä positiivisia tekijöitä. Kehittyminen ja uuden oppiminen oli tärkeää molemmissa oppimäärissä opiskeleville (yleinen 23 %, laaja 19 %). Muita vastaajien mainitsemia tekijöitä olivat esimerkiksi mahdollisuudet vaikuttaa soitettavaan ohjelmistoon ja opintojen joustavuus.

Kysyttäessä, mistä opiskelijat eivät pitäneet opinnoissa, selvästi vahvimpana nousi esiin musiikin hahmotusaineet. Tässä oli eroja sen suhteen, opiskeliko vastaaja yleistä vai laajaa oppimäärää. Yleisen oppimäärän opiskelijoista noin joka kymmenes ja laajan oppimäärän opiskelijoista 39 prosenttia ilmaisi, ettei pidä musiikin hahmotusaineiden opinnoista. Tähän vaikuttaa varmasti musiikin hahmotusaineiden pakollisuus laajassa oppimäärässä. Toiseksi eniten nousivat esiin opintojen stressaavuuteen, aikapaineisiin ja liialliseksi koettuun tavoitteellisuuteen koetut tekijät. Tässä oli hieman eroa eri oppimäärien opiskelijoiden välillä siten, että laajan oppimäärän opiskelijoista 17 prosenttia ja yleisen oppimäärän opiskelijoista 11 mainitsi em. tekijät asioina, joista he eivät pitäneet opinnoissa. Muita esiin nostettuja tekijöitä olivat esimerkiksi esiintyminen ja aikataulujen joustamattomuus.

Olimme kiinnostuneita näkemään myös, mitkä tekijät korostuvat niiden opiskelijoiden vastauksissa, jotka ilmaisivat, etteivät he aio jatkaa musiikin opintoja. Toisin kuin voisi ehkä olettaa, stressiin ja aikapaineeseen liittyvät tekijät eivät nousseet esiin vahvemmin kuin muiden vastauksissa. Myöskään musiikin teoria ei vaikuttaisi erityisesti vaikuttavan jatkohalukkuuteen, sillä vaikka nämäkin vastaajat nostivat useimmin musiikin teorian asiana, josta ei pidetty (29 prosentissa vastauksista), teoria ei kuitenkaan näyttäytynyt vahvemmin kuin musiikin opintojaan jatkavien kohdalla. Tekijät olivat moninaisia, ja niissä näkyi edellä mainittujen syiden lisäksi esimerkiksi esiintymispaineet tai opiskelun hahmottomuus.

Miten opintoja haluttaisiin kehittää

Opiskelijoilta kysyttiin, kuinka he kehittäisivät taiteen perusopetuksen opintoja. Vastaukset olivat moninaisia, ja niissä esitettiin myös konkreettisia kehitysehdotuksia. Moninaisuudesta huolimatta vastauksissa toistuivat tietyt teemat. Vastauksissa kaivattiin enemmän joustavuutta ja valinnanvapautta opintoihin. Tämä tarkoittaa joustomahdollisuuksia siten, missä tahdissa haluaa edetä musiikin opinnoissaan. Kaivattiin sekä mahdollisuuksia vähentää harrastukseen liittyvän ajan ja harjoittelun määrää, jolloin

soittaminen on helpompi sovittaa esimerkiksi raskaaksi koettuihin opintoihin, että toisaalta mahdollisuutta edetä halutessa nopeammin omaan tahtiin.

Mielestäni opetusta voisi kenties kehittää enemmän oppilaskoh-
taisemmaksi, jotta oppilas voisi paremmin mukauttaa musiik-
kiopintonsa aikatauluihinsa ja opiskella tällöin luultavasti myös
motivoituneemmin.

Aikuisopiskelijoille enemmän joustoa. Itse olen pitänyt anomuksesta
yhdessä välivuoden työtilanteen takia. Välivuosi ei onneksi vähenty-
nyt opiskeluoikeutta, mutta kaikille vapaavuosi ei onnistu.

On turhauttavaa, kun haluaisi edetä nopeammin, mutta se ei ole
mahdollista, kun vaadittuja opintoja alkaa vain kerran vuodessa.

Pitäisi olla mahdollisuus, että kävisi vain vuoden pelkillä soittotun-
neilla tms, jos koulussa tai muussa elämässä on muuten tiukkaa.

Musiikkiopistossa soittaminen vaatii vähän liikaa sitoutumista.
Varsinkin nyt lukiossa olisi hyvä, jos voisi pitää kevyempiä vuosia
soittoharrastuksessa, ettei tarvitsisi lopettaa kokonaan, että saisi
enemmän aikaa koululle ja muille harrastuksille. Viikko on niin
täynnä heti lähtökohtaisesti, kun yhtenä päivänä on viulutunti ja
yhtenä orkesteri ja yhtenä teoriaopinnot ja sen lisäksi vielä (...) kon-
sertteja ja yhteismusisointeja, että alkaa hajottaa, ettei iltaisin ehdi
mitään muuta. Se syö motivaatiota ja saa vakavasti harkitsemaan
lopettamista.

Vastaajat kaipasivat jossain määrin myös enemmän valinnanvapautta esi-
merkiksi soittamansa ohjelmiston suhteen, ja yksilöllisten tarpeidensa huo-
mioimista. Monet kehitysehdotukset liittyivät musiikin hahmotusaineiden
opintoihin. Hahmotusaineiden opintoihin kaivattiin vapaaehtoisuutta, tai
toivottiin että ne voisi integroida nykyistä vahvemmin oman instrumentin
opintoihin.

Vähentäisin pakollisia teorialunteja, sillä ne ovat usein syy
lopettamiselle.

Muha jotenkin muuten mielellään integroituna/ yhdistettynä
tunteihin.

Muha opinnot pitäisi olla samalla kerralla kuin soittimen opetus.
Sama opettaja voisi opettaa musiikin teoriaa. Koska muha tunnit
ja soittotunnit on erikseen, niin nyt pitää 2 krt / vk kulkea samaan
harrastukseen.

Musiikinteorian pitäisi olla kevyempää, sitä pitäisi olla vähemmän ja
vapaehtoista.

Teoriaopiskelu pitäisi aloittaa oman aineopettajan kanssa, jotta asiat
saisi sitten yhdistettyä teorialunneilla omaan instrumenttiin. Minä

en ole ainoa, joka tästä puhuu. Oma instrumentti pitäisi aina olla mukana teoriaopinnoissa.

Musiikin taiteen perusopetuksen tavoitteissa nostetaan esiin, että oppilaat saavat tilaisuuksia kehittää yhteismusisoinnin taitojaan. Myös vastaajat halusivat enemmän mahdollisuuksia yhdessä soittamiseen, koska sitä kautta yhteissoittotaidot kehittyvät, ja sitä kautta voi löytää myös muita samanhenkisiä soittajia. Yhteissoittomahdollisuuksia kaivattiin myös laajemmin nykyisten vakiintuneiden yhteissoittomuotojen ulkopuolelta. Vastaajat arvostivat myös yhteissoittoon liittyviä sosiaalisia aspekteja, ja joissain vastauksissa kaivattiin, että soittajien ryhmäytymiseen kiinnitetäisiin nykyistä enemmän huomiota, kuten esimerkiksi kouluissa tehdään.

Enemmän pienryhmiä joissa yhdessä soitetaan. Se olisi kivaa ja oppisi soittamaan yhdessä enemmän, se tukisi yksin soittamista sekä orkesteria.

Enemmän yhteissoittoa myös pianisteille.

Olen tosi tyytyväinen musiikkiopiston opetukseen. Jos nyt jotain pitäisi mainita, ehkä lisää mahdollisuuksia yhtyesoittoon, niin että musiikkiopiston kautta voisi löytyä samanhenkisiä soittajia.

Lukiassa tehdään paljon ryhmäytymistä kurseilla ja toivoisin, että vaikka esim. soitettaisi orkesterissa, olisi jonkinlaisia tutustumista, ettei soitataisi tuntemattomien kanssa.

Toivon, että musiikkiopistossa oppilaat voisivat saada toisistaan kavereita helpommin. Esim. puhaltajat tapaavat tuttuja joka viikko orkesteriharjoituksissa, mutta esim. pianistit soittavat pääasiassa yksin. Jos oppilaalla olisi kavereita opistossa pelkän soittimen lisäksi, rohkaisisi tämä varmasti monia jatkamaan harrastusta pidemmälle. Käytännössä tätä voisi toteuttaa esim. kamarimusiikin lisäämisellä ja teoriatunneilla yhteisten projektien tekemisellä.

Vastauksissa kaivattiin myös selkeämpiä ohjeita tutkinnon suorittamisen vaatimuksiin ja selkeämpää tavoitteiden määrittelyä. Monissa vastauksissa kaivattiin selkeämpiä ääneen lausuttuja tavoitteita, joiden koettiin tuovan ryhtiä ja päämäärätietoisuutta opintoihin.

Ehkä selkeämpiä tavoitteita, jotka kerrotaan myös opiskelijalle, voisi olla lisää. Usein jää hieman hämäräksi (etenkin aiemmin) että mitä asioita oikeastaan pyritään kehittämään, ja opiskelumotivaatio kärsii tavoitteiden/niiden ymmärtämisen puutteesta.

Selkeämmät raamit opsiin / hoksiin; liian vapaa sisältö, esim. taitotason tavoittelun suhteen, vaikeuttaa opintojen suunnittelua ja toteutusta, ja pahimmillaan opinnot loppuvat kesken tai vaihtoehtoisesti jäävät pintapuoliseksi.

Voisi ehkä olla vähän tavoitteellisempaa, myös niin että mietittäisiin opettajan kanssa yhdessä tarkat tavoitteet joka lukukaudelle.

Monet vastaajat kokivat, että eivät saaneet tarpeeksi tai tarpeeksi selkeää tietoa eri tason suorituksista ja niiden vaatimuksista, tai opintojen rakenteesta. Tähän liittyvää tietämystä olisi vastaajien mukaan tärkeää saada jo opintojen alkuvaiheessa. Nykyisiin opintoihin liittyvän tiedon lisäksi tietoa kaivattiin musiikin jatko-opintomahdollisuuksista.

Ehkä oppilaille voisi kertoa selkeästi missä kohtaa he menevät opinnoissa / oppipolulla. Toki ne näkee jollakin tapaa Eepoksesta, mutta selkeyttä ei voi ikinä korostaa liikaa.

Toisin oppilaille hyvissä ajoin tietoon, mitä kaikkea opintoihin kuuluu. Itselle moni vaadittu asia tuli ilmi melko myöhään, myös se, että ne olivat pakollisia (mm. teoria)

Selkeämmät ohjeet tutkinnon suorittamisen vaatimuksiin.

Toivoisin selkeämpää tietoa eri tason suorituksista, ja mitä ne vaativat.

Olisi myös hyvä, jos opinnoista olisi netissä joku laskuri, minkä avulla omaa etenemistä voisi seurata ja samoin joku aikataulu, minkä mukaan edeten päättötodistuksen voisi saavuttaa x vuodessa. Se helpottaisi päätöksentekoa opintojen jatkamisesta tai lopettamisesta. Nyt vaatimukset vaihtuvat harva se vuosi ja olen ihan sekaisin, mitä kaikkea pitäisi vielä tehdä, että saisin päättötodistuksen. Tuntuu olevan epäselvää myös opettajille, joilta olen asiaa kyselty.

Musiikkialan jatko-opintomahdollisuuksista voitaisiin jakaa enemmän tietoa. Myös tietoa esim. keikkailun aloittamisesta ja musiikkialan toiminnasta voisi jollain tavalla yhdistää vaikkapa opintojen loppuvaiheeseen.

Jatko-opinnoista saisi olla enemmän puhetta. Kyllä siitä tulee aina oman opettajan kanssa juteltua, mutta eivät kaikki muusikot halua musiikkipedagogin tutkintoa, koska ”se on hyvä peruspohja”, jolla saa opettajan töitä eri laitoksista.

3.7 Jatkosuunnitelmat musiikin alalla

Vastaajilta tiedusteltiin heidän jatkosuunnitelmistaan musiikin alalla. Musiikki ammattina oli tavoitteena 27 prosentilla laajan oppimäärän ja 10 prosentilla yleisen oppimäärän opiskelijoista. Tässä huomattavaa on epätietoisten suuri osuus; 28 prosenttia yleisen oppimäärän ja 42 prosenttia laajan oppimäärän opiskelijoista ei osannut sanoa, onko musiikin ammattilaisuus heillä tavoitteena. Myöskään jatkamisen kannalta tärkeässä ikäryhmässä

16–18-vuotiaissa 45 prosenttia ei osannut ottaa kantaa asiaan. Heille, joilla musiikki on ammatillisena tavoitteena, oli muita useammin myös tärkeää saada päättötodistus taiteen perusopetuksen opinnoista; tämä oli tärkeää kolmelle neljästä, kun yleisesti näin koki hieman yli puolet. Erityisesti musiikin ammattikorkeakoulutukseen tähtäävät kokivat todistuksen saamisen tärkeäksi.

Ne, joilla on paljon musiikillisia harrastuksia, haluavat muita useammin itselleen musiikista ammatin. Kun laajassa oppimäärässä kokonaisuudessaan 27 prosenttia vastaajista halusi musiikista ammatin, vain joka kymmenennellä niistä joilla ei ole taiteen perusopintojen lisäksi muita musiikillisia harrastuksia tai opintoja oli vastausajankohtana ammatillisia tavoitteita. Tämä viittaa siihen, että vaikka taiteen perusopetuksen asema musiikkisuhteen ylläpitäjänä onkin oleellinen, myös muilla musiikillisilla harrastuksilla on suuri merkitys musiikin opintopoluilla.

Se, tavoitteleeko musiikista ammattia, vaihtelee ikäryhmittäin. 13–15 vuotiaista sekä 16–18-vuotiasta neljäsosa tavoitteli musiikista ammattia, ja musiikista ammattia tavoittelevien osuus nousee iän myötä siten, että 19–24-vuotiasta se oli tavoitteena 37 prosentilla. Yli 25-vuotiaat taiteen perusopetuksessa olevat sitä vastoin tavoittelevat enää harvemmin musiikista ammattia, se on tavoitteena heistä 15 prosentilla. Samalla niiden osuus, jotka ovat asiasta epävarmoja, laskee iän myötä. Kun 13–15-vuotiaista 42 prosenttia ei tiedä, haluaako musiikista ammatin, 19–24-vuotiaista epävarmoja on kolmannes, ja yli 25-vuotiaissa epävarmojen osuus on laskenut 21 prosenttiin.

Ammatillisissa tavoitteissa on hieman instrumenttien välisiä eroja. On kuitenkin huomattava, että kaikkien instrumenttien soittajissa jatkosta epävarmoja on vähintään yhtä paljon kuin niitä, jotka tavoittelevat musiikista ammattia. Suhteutettuna kahden suurimman instrumenttiryhmän soittajamääriin laajassa oppimäärässä jousisoitinten soittajissa oli kokonaisuudessaan enemmän ammatillaiseksi haluavia (27 %) kuin pianon/kosketinsoittajien soittajissa (22 %). Kuva muuttuu kuitenkin, jos tarkastellaan ammatillaiseksi haluamista iän mukaan. Kahden suuren instrumenttiryhmän; jousisoitinten ja pianon, osalta kehitys on erisuuntainen.

Jousisoitinten soittajissa niiden osuus, jotka ilmaisevat haluavansa musiikista ammatin, laskee hieman iän myötä. Vastanneista 13–15-vuotiasta jousisoitinten soittajista 35 prosenttia ilmaisi, että musiikki on heillä ammatillinen tavoite, mutta 19–24-vuotiaista jousisoitinten soittajista ammatillisuus oli tavoitteena neljäsosalla. Pianon soittajista taas 13–15-vuotiaista vain kahdeksan prosenttia ilmaisi haluavansa musiikista ammatin, mutta ammatillisuuden suosio kasvaa iän myötä siten, että 16–18-vuotiaista 20

prosenttia, ja 19–24-vuotiaista 33 prosenttia haluaa musiikista ammatin. Edellä totesimme, että yli 25-vuotiailla taiteen perusopetuksen piirissä olevilla ammattilaiseksi haluaminen on jo harvinaisempaa. Tämän ikäisillä muut instrumentit kuin laulu ovat niin harvinaisia, että niiden osalta ei voi sanoa luotettavasti ammatillisista tavoitteista. Kuitenkin laulussa, joka on tässä ikäryhmässä yleisin instrumentti, viidesosa haluaa ammattilaiseksi; neljäsosa ei osaa sanoa ammatillisista tavoitteistaan laulun suhteen.

Opiskelijoita pyydettiin arvioimaan, miten he aikovat jatkaa opintoja käynnissä olevien opintojen jälkeen. Yleisessä oppimäärässä jatkohalukkuus kanavoitui opintojen jatkamiseen taiteen perusopetuksessa laajassa oppimäärässä; 27 prosenttia halusi jatkaa taiteen perusopetuksessa laajassa oppimäärässä, ja erityisesti alle 16-vuotiailla jatkohalukkuus kanavoitui näin. Laajassa oppimäärässä musiikin alan koulutus kaikilla opintoasteilla oli tavoitteena useammin kuin yleisen oppimäärän opiskelijoilla. Yleisessä oppimäärässä musiikin alan korkeakoulutusta tavoitteli vain muutama prosentti vastaajista, ja suuri ero oppimäärien välillä näkyy erityisesti suhteessa Sibelius-Akatemiaan. Opintojen jatkaminen Sibelius-Akatemiassa oli vastaajajankohtana tavoitteena neljäsosalla laajan oppimäärän opiskelijoista, joista muut paitsi kaikkein nuorimmat ja kaikkein vanhimmat vastaajat suuntaisivat mieluiten sinne. Samalla opinnot Sibelius-Akatemiassa olivat tavoitteena vain viidellä prosentilla yleisen oppimäärän opiskelijoista.

Lopettaa aikovien osuudet ovat ikäryhmittäin samankaltaiset molemmissa oppimäärissä; laajan oppimäärän opiskelijoista 39 prosenttia ja yleisen oppimäärän opiskelijoista 33 prosenttia ilmoitti, että he eivät aio jatkaa musiikin opintoja käynnissä olevien opintojen jälkeen. Monet olivat valinneet jatkosuunnitelmassa myös muu-vaihtoehdon. Näissä oli sekä sellaisia vastaajia, jotka eivät osanneet sanoa jatkosuunnitelmistaan, että niitä, jotka aikovat jatkaa musiikkia harrastuksena muulla tavoin.

Haluan jatkaa jotenkin muiden opintojen ohella, mutta en tiedä miten.

En usko ikinä lopettavani musiikin opintoja ja soittamista täysin, mutta en siitä myöskään ammattia itselleni melko varmasti saa. Musiikkiopiston jälkeen saatan hakeutua yksityisopetukseen tai konservatorioon vielä muiden opintojen yhteydessä kehittämään taitoja.

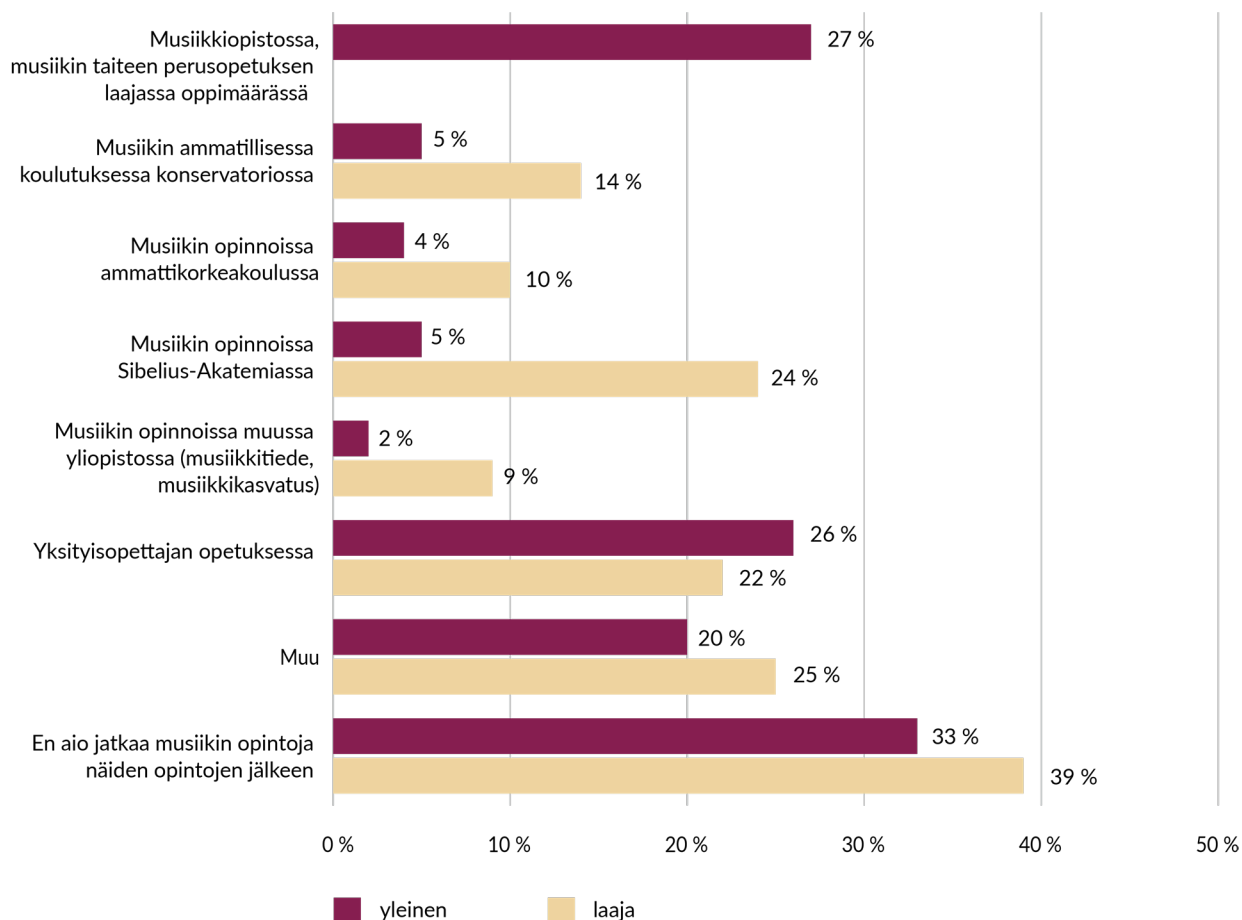
Jos mahdollista, samojen opettajien johdolla, ilman ylempää tutkintotavoitetta, jos se on vain mahdollista.

Ehkä jossakin kansalaisopistossa samalla tavalla kuin nytkin.

Haluaisin jatkaa soittamista harrasteorkesterissa.

KUVIO 17.

Miten haluaisit jatkaa musiikin opintoja näiden opintojen jälkeen, yleinen ja laaja oppimäärä. Muu: mm. en osaa sanoa, jatkan opintoja kuten nyt.

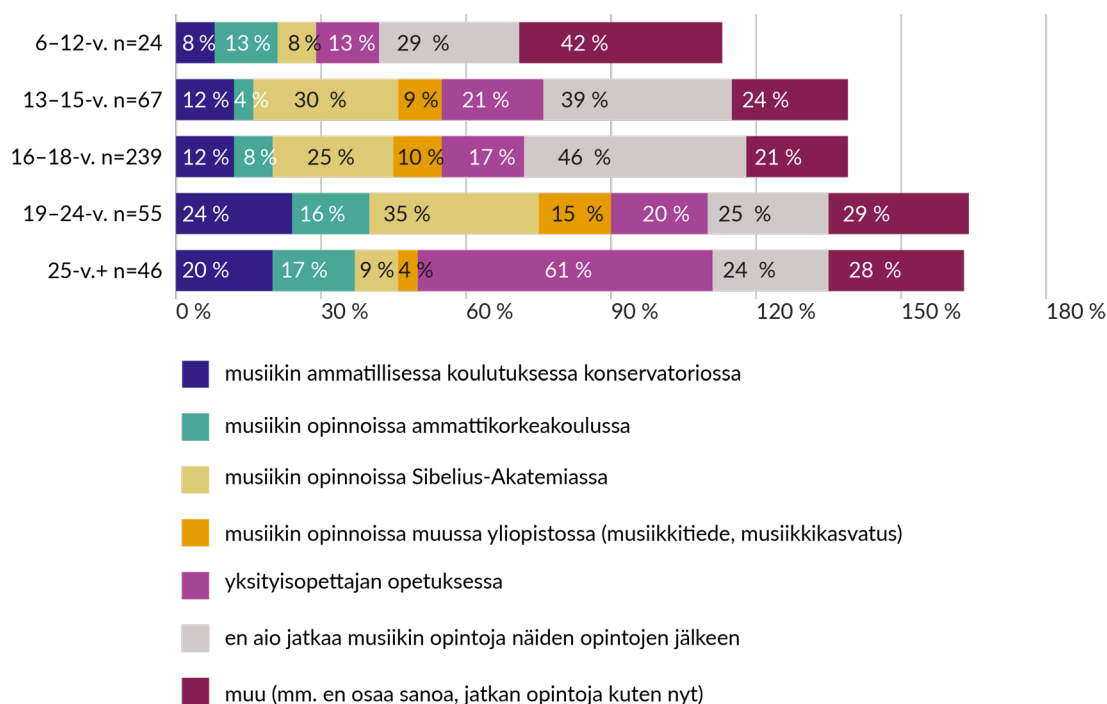
Tarkastelimme vastanneiden tulevaisuuden tavoitteita myös ikäryhmittäin musiikin laajassa oppimäärässä opiskelevien osalta. Musiikin korkeakoulutus ja erityisesti opinnot Sibelius-Akatemiassa oli melko yleinen tavoite jo 13–15-vuotiailla vastaajilla, ja se pysyi yleisenä tavoitteena (25–35 % ikäluokista) aina varhaisaikuisuuteen asti. Tässä, sekä seuraavassa 16–18-vuotiaiden ikäryhmässä musiikin ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun suosio oli matalampi kuin vanhemmilla vastaajilla: ammatillista koulutusta tavoitteli vain 12 prosenttia, ja ammattikorkeakoulua vielä harvempi. 19–24-vuotiailla Sibelius-Akatemia oli tavoitteena useammin kuin muun ikäisillä, mutta heillä myös musiikin ammatillinen koulutus alkoi nosta suosiotaan; se oli tavoitteena neljäsosalla ikäluokasta. 19–24-vuotiaat tavoittelivat myös ammattikorkeakouluopintoja yleisemmin kuin nuoremmat, vaikka se ei ollut tämänkään ikäisillä erityisen tavallista (16 %). Yli 25-vuotiailla vastaajilla musiikin korkeimpaan opintoasteeseen liittyvät pyrkimykset

olivat jo harvinaisempia, mutta ammatillinen tai ammattikorkeakoulutus oli tämän ikäisillä yhä tavoitteena. Yli 25-vuotiailla näkyy painopiste musiikin harrastamisessa siinä, että tämän ikäisillä opiskelu yksityisopetuksessa, virallisen koulutusjärjestelmän sijaan, nostaa vahvasti suosiotaan.

Aineiston perusteella näyttää, että toisin kuin korkeimman koulutusasteen koulutus Sibelius-Akatemiassa, ammatillinen koulutus tai ammattikorkeakoulutus nousee tavoitteena esiin vasta täysi-ikäisillä vastaajilla. Ammatillinen koulutus ei ole siten välttämättä vastaajien elinikäinen haave, vaan siihen päädytään, kun tietyssä iässä huomataan, että halutaan joko sellainen ura musiikin parissa, jonka ammatillinen koulutus mahdollistaa, tai halutaan täydennystä omaan osaamiseen myöhempiä musiikin opintoja varten.

KUVIO 18.

Miten haluaisit jatkaa musiikin opintoja näiden opintojen jälkeen, laaja oppimäärä. Vastaajat saivat valita monia vaihtoehtoja.

Eri-ikäisten ammatillisissa, opintoihin liittyvissä tavoitteissa huomionarvoista on, että musiikin ammatillinen koulutus ei näyttäyty vahvasti tavoitteena varsinkaan tärkeässä nivelvaiheessa olevilla 16–18-vuotiailla. Tässä ikäluokassa musiikilliset tavoitteet kohdentuvat musiikin opiskeluun korkeammalla asteella erityisesti Sibelius-Akatemiassa, joskin korkeimman koulutusasteeseen tavoitteet yleistyvät edelleen 19–24-vuotiaiden keskuudessa. Huomionarvoista on myös, että tässä ikäluokassa musiikin opiskeleminen

aiotaan lopettaa useammin kuin muissa ikäluokissa; 16–18-vuotiaista hieman alle puolet ei aio jatkaa musiikin opintoja käynnissä olevien opintojen jälkeen. Tässä ikävaiheessa tehdään päätöksiä siitä, aiotaanko musiikin opiskelua jatkaa ammatillisessa mielessä, ja samalla kun koulupaineita koetaan yleisesti, moni haluaa lopettaa musiikin opinnot kokonaan. Toisaalta tämän ikäisistä, kuten muistakin, enemmistö haluaa jatkaa musiikin opintoja jollain asteella. Musiikin alan opintoja aiotaan pääsääntöisesti (yli 85 %) jatkaa samassa instrumentissa sekä laajassa että yleisessä oppimäärässä; muut ovat epävarmoja siitä, aikovatko jatkaa samassa instrumentissa. Laajan oppimäärän suosituimmista instrumenteista; pianossa ja jousisoittimissa epävarmuutta instrumentista on saman verran.

Tarkastelemme seuraavaksi tarkemmin 16–18-vuotiaiden ikäluokan ammatillisia tavoitteita, rajaten tarkastelun laajaan oppimäärään. Edellä totesimme, että tämän ikäisillä lopettamishalukkuus on jonkin verran suurempaa kuin muissa ikäluokissa. Puu- ja vaskipuhaltimia sekä pianoa soittaneet, erityisesti pianoa soittaneet tytöt, ilmaisivat muita useammin, etteivät aio jatkaa musiikin opintoja. Sitä vastoin kieli- ja jousisoittimissa oltiin jatkamassa jonkin verran yleisemmin kuin muissa instrumenteissa.

Niistä vastaajista, jotka aikovat jatkaa musiikin opintoja, pianistien tavoite on hieman muita useammin musiikin opiskelu korkeakoulutasolla musiikkitieteessä tai musiikkipedagogiassa, mutta he haluavat hieman harvemmin kuin muiden instrumenttien soittajat Sibelius-Akatemiaan. Eri instrumenttien soittajista kielisoittinten soittajat haluavat muita useammin jatkaa musiikin ammatillisessa koulutuksessa tai ammattikorkeakoulussa, mutta tämän rinnalla myös heillä Sibelius-Akatemia on suosituin vaihtoehto; heistä, kuten myös jousisoittinten soittajista ja puupuhallinten soittajista, vajaalla 30 prosenttia tavoitteena on opintojen jatkaminen Sibelius-Akatemiassa. Jousisoittajat haluavat muiden instrumenttien soittajia tyypillisemmin Sibelius-Akatemiaan. Puupuhallinten soittajat haluavat Sibelius-Akatemian rinnalla jossain määrin myös muille koulutusasteille, mutta samalla puupuhallinten soittajissa on kaikista eniten niitä, jotka eivät aio jatkaa musiikin opintoja (60 %). Myöskään vastanneista vaskipuhallinten soittajista 55 prosenttia ei aikonut jatkaa opintoja.

Myös sukupuolten suhteen voidaan tehdä joitain huomioita 16–18-vuotiaiden ikäluokassa. Tämän ikäisillä pojilla ei ilmene kovin suuria eroja lopettamisen suhteen eri instrumenteissa, mutta pianoa soittavista tytöillä lopetushalukkuus oli suurempaa kuin pojilla. Jousisoittimia soittavat tytöt taas harkitsevat lopettamista harvimmin ja tavoitteena Sibelius-Akatemia on heillä yleisemmin kuin muilla.

Alueittain katsottuna musiikin ammatilliseen koulutukseen haluavat erityisesti oululaiset, ammattikorkeakoulukoulutukseen taas turkulaiset vastaajat. Sibelius-Akatemiaan halutaan melko tasaisesti eri puolelta Suomea. Vaikka suurten kaupunkien ja muiden paikkakuntien välillä ei yleisesti ottaen ole tässä, kuten muidenkaan koulutusasteiden välillä suurta eroavaisuutta, suurista kaupungeista Sibelius-Akatemia näyttäisi olevan tavoitteena erityisesti Espoosta ja Oulusta; Vantaalla taas opinnot halutaan keskeyttää hieman useammin kuin muualla.

Ammatillisten suunnitelmien kannalta huomattavaa on, että myös ne, joiden tavoitteena on musiikkialan koulutus jollain opintoasteella, eivät osaa sanoa onko heillä tavoitteena musiikki ammattina. Puolet niistä, jotka aikovat jatkaa musiikin koulutusta muussa korkeakoulussa (musiikkikasvatus tai musiikkipedagogia), 43 prosenttia niistä, jotka aikovat jatkaa ammattikorkeakoulussa, 37 ammattikorkeakoulussa jatkavista ja 35 prosenttia niistä, joiden tavoitteena on Sibelius-Akatemia, eivät osaa sanoa, onko musiikkialan ammatti heidän tavoitteenaan. Se, että eri opintoasteilla tarjottaisiin enemmän tietoa musiikin alan ammateista sekä yksilöllisempi oppilaanohjaus saattaisi vähentää tavoitteisiin liittyvää epätietoisuutta. Kysymyksen kohdalla on myös mahdollista, että vastaajat käsittävät musiikin alan ammatin eri tavoin, jolloin toiset tarkastelevat sitä vahvemmin muusikkouden kautta, toiset taas monipuolisemmin esimerkiksi musiikkipedagogian tai alan tutkimuksen kautta.

Taiteen perusopetuksessa olevien muu musiikillinen opintotausta näyttäisi vaikuttavan opiskelijoiden jatkosuunnitelmiin. Musiikin opinnoita ylipäänsä jollain opintoasteella ovat jatkamassa erityisesti ne, joilla on taustalla musiikkilukio tai opiskelua jossain muussa musiikkialan oppilaitoksessa/konservatoriossa. Ne, joilla ei ole muuta musiikillista koulutustausta taiteen perusopetuksen lisäksi, aikovat lopettaa musiikin opinnot hieman muita opiskelijoita useammin. Ne, joilla on taustalla musiikkiluokka peruskoulussa, tavoittelevat hieman keskimääräistä useammin musiikkinopinnoita korkeakoulutasolla joko muussa yliopistossa tai Sibelius-Akatemiassa. Musiikkilukion käyneet tavoittelevat koulutusta kaikilla, myös korkeimmilla musiikinkoulutuksen tasoilla muita useammin, mutta heillä erottuu haaveissa erityisesti musiikin ammatillinen koulutus (tavoitteena 35 prosentilla vastaajista, kun keskimäärin tavoitteena viidesosalla laajassa oppimäärässä opiskelleilla) ja ammattikorkeakoulutasolla (tavoitteena kolmasosalla vastaajista). Musiikin opintopolkujen moninaisuudesta kertoo, että niistä, joilla taiteen perusopetuksen lisäksi on jo taustaa musiikkialan ammatillisessa koulutuksessa konservatoriossa, suurella osalla (kuhunkin noin 20 prosentilla vastaajista) on seuraavana tavoitteena toinen musiikin

ammattillinen koulutus, musiikin opiskelu ammattikorkeakoulussa tai Sibelius-Akatemiassa.

Tyypillisesti vastaajilla oli monia tavoitteita musiikin koulutuksen suhteen, siten että aikomuksena oli hakea opiskelemaan eri opintoasteille. Yleisimmin vastaajilla oli kaksi tavoitetta, joissa yhdistyi pyrkimys joko musiikin korkea-asteen koulutukseen ja Sibelius-Akatemiaan tai ammatillinen koulutus yhdistyneenä Sibelius-Akatemiaan. Kuitenkin katsottaessa, mikä oli vastaajien *ainoa* ammatillinen tavoite, vastaajissa erottui selvästi kaksi ryhmää. Miltei puolet vain yhden tavoitteen valinneista olivat niitä, jotka aikoiivat jatkaa musiikkia vain harrastuksena, yksityisopettajan opetuksessa. Nämä vastaajat olivat tyypillisesti aikuisopiskelijoita. Toisena ryhmänä erottuivat ne, jotka aikoiivat pyrkiä opiskelemaan musiikkia Sibelius-Akatemiaan. 23 prosenttia vastanneista oli valinnut tämän vaihtoehdon. Ero niihin, joilla ainoana tavoitteena oli jokin toinen koulutusaste, oli huomattava; musiikin ammatillinen koulutus oli ainoana jatkotavoitteena 12 prosentilla, ja musiikin opiskelu ammattikorkeakoulutasolla vain kahdella prosentilla vastaajista.

3.8 Kuinka osaamisen koetaan riittävän opintojen jatkamiseen

Tarkastelimme myös vastaajien käsitystä oman osaamisen riittävydestä musiikin opintojen jatkamisen kannalta. Yleisen oppimäärän opiskelijoista noin 80 prosenttia, ja laajan oppimäärän opiskelijoista 70 prosenttia koki, että heidän osaamisensa riittää musiikin alan opintojen jatkamiseen. Toisaalta neljäsosa laajan oppimäärän opiskelijoista ei osannut arvioida tätä. Yleisen oppimäärän oppimäärässä yleisin tavoite oli opintojen jatkaminen laajassa oppimäärässä taiteen perusopetuksessa. Ne, jotka aikovat jatkaa opintojaan ensisijaisesti musiikin taiteen perusopetuksessa (laajassa oppimäärässä), ovat varmimpia osaamisestaan (87 %), toiseksi tyytyväisimpiä ovat ammatilliseen koulutukseen suuntaavat (74 %). Sibelius-Akatemiaan suuntaavista 69 % ja ammattikorkeakouluun musiikin opintoihin suuntaavista 60 % koki osaamisensa riittävän.

Ne, jotka aikoiivat musiikista ammattia, olivat hieman keskimääräistä tyytyväisempiä osaamiseensa tasaisesti kaikilla luetelluilla musiikillisilla osa-alueilla. Erot tyytyväisyydessä eivät kuitenkaan olleet erityisen suuria; suurimmillaan muutaman prosenttiyksikön verran. Siten ei näyttäisi, että musiikkia jatkamaan haluavien käsitykset osaamisestaan olisivat ratkaiseva tekijä jatkohalukkuuden kannalta. Toki on myös huomioitava, että ne, jotka tavoittelevat ammatillisuutta, voivat olla kriittisempiä oman osaamisensa suhteen.

Tarkastelimme oman osaamisen arvioinnissa suhteessa jatkosuunnitelmiin erikseen 16–18-vuotiaiden ikäryhmää, joka on opintopolkujen kannalta tärkeässä ikävaiheessa. Yleisesti tämän ikäisistä laajassa oppimäärässä 67 prosenttia arvioi osaamisensa riittävän musiikin opintojen jatkamiseen, eli 16–18-vuotiaiden arvio osaamisestaan on keskimäärin samaa kuin muillakin.⁵⁵ Kun tarkastellaan niitä, jotka arvioivat, että heidän osaamisensa ei riitä musiikin opintojen jatkamiseen tai ovat siitä epävarmoja, tässä ikäryhmässä osaamispuutteita koetaan keskeisillä musiikin osaamisen osa-alueilla. Puutteita koetaan sekä esiintymistaitojen, pääinstrumentin hallinnan, musiikin ilmaisun ja musiikin hahmottamisen, että harjoittelutaitojen kohdalla. Harjoittelutaitojen kohdalla koetut puutteet liittyvät moniin musiikillisissa taidoissa koettuihin puutteisiin, kun vastaajat eivät koe kykenevänsä edesauttamaan niitä järjestelmällisellä harjoittelulla. Kun harjoittelutaidot on laajassa oppimäärässä määritelty yhdeksi osaamistavoitteeksi, tässä mielessä opintotavoitteet eivät näytä täysin toteutuvan juuri jatkamisen kannalta kriittisessä iässä olevien kohdalla.

55 Laajaan oppimäärään verrattuna yleisessä oppimäärässä huomattavasti useampi arvioi osaamisensa riittävän (94 %), mutta kuten todettu, tässä on otettava huomioon, että yleisessä oppimäärässä halu jatkaa kanavoituu tyypillisesti tpo-opintojen jatkamiseen laajassa oppimäärässä.

4 TAITEEN PERUSOPETUKSESSA OPINTONSA KESKEYTTÄNEET

Jotta saataisiin esille musiikin opinto- ja harrastuspolkujen jatkumiseen vaikuttavia tekijöitä, taiteen perusopetuksessa opiskelevien lisäksi myös perusopetuksessa keskeyttäneitä lähestyttiin kyselyllä. Kysely toteutettiin toukokuussa 2022 ja se suunnattiin kaikille opintonsa musiikkiopistoissa/ musiikkikouluissa lukuvuoden 2021–2022 aikana keskeyttäneille oppilaille. Webropol-kyselyn jakelu tapahtui oppilaitosten kautta. Aiemmin raportissa totesimme, kuinka taiteen perusopetuksessa suuri osa lopettaa opinnot ennen syventäviä opintoja. Koska kysely lähetettiin kaikille, jotka olivat aloittaneet taiteen perusopetuksessa, kyselyn kautta oli mahdollista tarkastella myös niitä opiskelijoita, jotka lopettavat ennen syventäviä opintoja. Lisäksi, vaikka selvityksen muissa osissa varhaiskasvatusta käsitellään sitä kautta, onko vastaajilla taustaa musiikin varhaiskasvatuksessa, tämän kyselyn kautta on ollut mahdollista tavoittaa myös oppilaiden vanhempien varhaiskasvatukseen liittyviä näkemyksiä. Tämän kyselyn vastauksista oli nähtävissä, että monet vastaajista olivat oppilaiden vanhempia.

Kyselyssä tarkoitus oli tarkastella syitä, miksi oppilaat lopettavat taiteen perusopetuksen opinnot kokonaan. Vaikka kysymyksenasettelu pyrittiin asettamaan yksiselitteisesti, ja kyselyä levittäneitä oppilaitoksia ohjeistettiin tämän mukaisesti, joistakin vastauksista ilmenee, että lopettaminen/opintojen keskeyttäminen oli saatettu ymmärtää eri tavoin. Vastauksissa on myös sellaisia, jotka eivät ole varsinaisesti keskeyttäneet opintojaan vaan lopettaneet opinnot saadessaan ne päätökseen. Lisäksi joistain vastauksista ilmenee, että vastaajilla on lopettamisesta huolimatta aikomus jatkaa musiikin opintoja taiteen perusopetuksessa myöhemmin.

Suomen musiikkioppilaitosten liiton vuoden 2022 jäsenkyselyn mukaan lukuvuonna perusopintonsa keskeyttäneitä oli 3143 oppilasta, ja syventävät opinnot keskeyttäneitä 357 oppilasta. Kaiken kaikkiaan samana vuonna perusopetuksessa oli noin 28 000 oppilasta, ja syventävissä opinnoissa 2339 oppilasta.

4.1 Vastaajien taustatiedot

Opintonsa keskeyttäneiden kyselyyn saatiin 205 vastausta. Vastaajien ikähaitari oli laaja. 6–12-vuotiaita oli 29 prosenttia vastaajista, 13–15-vuotiaita noin neljäsosa vastaajista. 16–18-vuotiaita ja 19–24-vuotiaita oli molempia vastauksissa noin kuudesosa. Vastaajista 59 prosenttia oli tyttöjä/naisia, 35 prosenttia poikia/miehiä. Vastaajien äidinkieltä ei kysytty. Opiskeluoppilaitoksen

suhteen maantieteellinen hajonta oli suurta: vastauksia tuli kaikkiaan 33 kunnasta opiskelleilta. Vastaajista viidesosa oli opiskellut Helsingissä, seuraavaksi eniten oli Kuopiossa ja Kokkolassa opiskelleita (molemmat 11 prosenttia vastauksista).

4.2 Opintojen vaihe keskeytettäessä

Vastanneiden keskuudessa oli eniten melko varhaisessa vaiheessa keskeyttäneitä. Tyypillisimmin keskeyttäneet olivat opiskelleet taiteen perusopetuksessa yhden vuoden ajan⁵⁶. Heitä oli viidesosa vastaajista. Kaiken kaikkiaan puolet vastaajista oli opiskellut yhdestä neljään vuotta, ja neljäsosa vastaajista 5–9 vuotta.

Kuten muissakin selvityksen kyselyissä, vastaajilla oli epätietoisuutta taiteen perusopetuksessa opiskelusta oppimäärästä. Suurin osa (62 %) vastaajista ei osannut sanoa, olivatko keskeytyneet opinnot perusopetuksen yleistä vai laajaa oppimäärää. Tästä syystä emme tarkastele esimerkiksi opintojen lopettamissyitä lukumäärätasolla erikseen laajan ja yleisen oppimäärän kohdalla. On ymmärrettävää, että epätietoisissa korostuivat vähemmän aikaa opiskelleet; kolmasosa niistä, jotka eivät osanneet sanoa, kummassa oppimäärässä olivat opiskelleet, oli opiskellut alle kaksi vuotta. On kuitenkin huomionarvoista, että epätietoisia oli runsaasti myös useita vuosia opiskelleissa.

Yleisessä oppimäärässä, siten että ei osaa arvioida opiskeliko yhteisissä vai teemaopinnoissa, ilmoitti opiskelleensa 12 prosenttia vastaajista. Vain pari prosenttia vastaajista arvioi opiskelleensa nimenomaan joko yleisen oppimäärän yhteisissä tai teemaopinnoissa. Joka viides vastaaja ilmaisi keskeyttäneensä opinnot opiskellessaan laajassa oppimäärässä; heistä puolet perusopinnoissa, ja puolet syventävissä opinnoissa. Niistä, jotka ilmoittivat opiskelleensa laajassa oppimäärässä, vain pari prosenttia oli epätietoisia siitä, olivatko he opiskelleet perusopinnoissa vai syventävissä opinnoissa. Siten kyselyn perusteella vaikuttaisi, että laajan oppimäärän opiskelijat (tai ne, jotka arvelevat opiskelleensa laajaa oppimäärää), pystyivät paremmin määrittämään sen, missä opintojen vaiheessa he ovat. Tässä yhteydessä on kuitenkin tärkeää huomioda, että syynä tähän voi olla myös se, että yleisessä oppimäärässä opinnot saattavat limittyä, jolloin oppimäärä ei ole välttämättä selkeä tai myöskään merkityksellinen opiskelijalle.

Kun suhteutetaan eri instrumenteissa lopettaneiden määrää taiteen perusopetuksen instrumenttijakaumaan yleisessä ja laajassa oppimäärässä, saadaan suuntaa antavaa tietoa siitä, mitä instrumentteja soittavilla

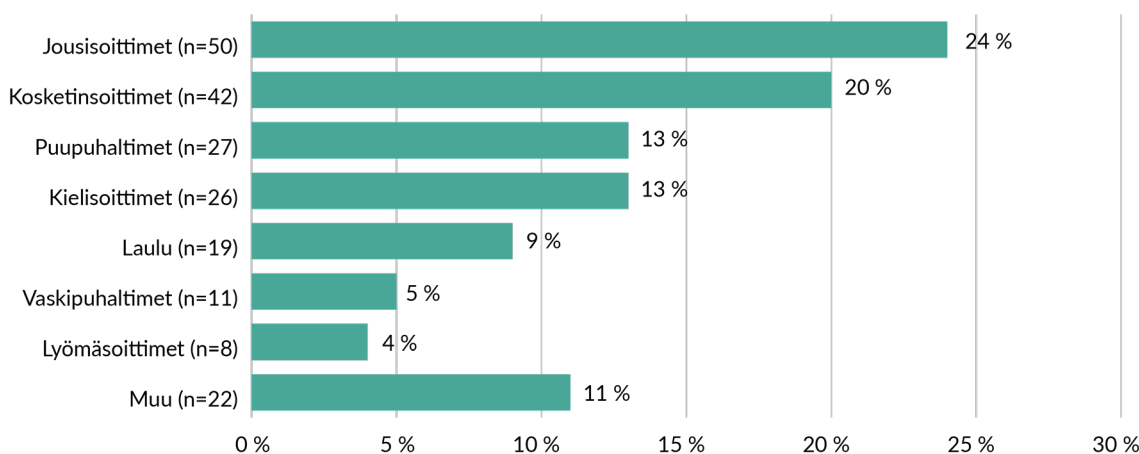
56 Vastaajia pyydettiin vastaamaan kokonaislukuina.

keskeyttäminen on ollut yleisempää.⁵⁷ Jousisoittimissa, puhallinsoittimissa, kielisoittimissa ja laulussa keskeyttäneiden osuus on suhteessa ko. instrumentteja soittavien määrään. Vaikka kosketinsoittimia/pianoa soittavissa on määrällisesti useammin opinnot keskeyttäneitä, suhteessa soittajien määrään he ovat keskeyttäneet opinnot harvemmin kuin muiden instrumenttien soittajat. Piano instrumenttina oli kolmasosalla taiteen perusopetukseen osallistujien vastaajista, mutta keskeyttäneistä vain viidesosa oli kosketinsoittimien soittajia. Lyömäsoittimissa on pieni ero siten, että keskeyttäneitä olisi suhteessa hieman enemmän ko. soittimen soittajiin nähden, mutta tässä vastaajien lukumäärät ovat varsin pieniä.

KUVIO 19.

Mikä oli instrumenttisi musiikkiopistossa/musiikkikoulussa?

Muu: musiikkileikkikoulun keskeyttäneet.

4.3 Lopettamisen syyt

Vastaajien ilmoittamat musiikin taiteen perusopetuksessa lopettamisen syyt olivat moninaisia, ja monet syyt kietoutuvat toisiinsa. Vastaajat saivat ilmoittaa useita syitä. Tyypillisimmin opinnot oli keskeytetty, koska muut asiat kiinnostivat enemmän (36 %) tai koska opintojen katsottiin vievän liikaa aikaa muilta harrastuksilta (21 %), tai koska harjoittelu oli liian työlästä (20 %). Kuudesosa lopetti, koska soittaminen vei liikaa aikaa kouluopinnoilta, ja suunnilleen yhtä suuri osa lopetti opinnot, koska ei pitänyt jostain opintojen osa-alueesta. Kun kysyttiin, mistä vastaajat eivät pitäneet opinnoissa, joka neljäs mainitsi musiikin hahmotusaineet. Musiikin hahmotusaineet tuli samassa yhteydessä esiin myös toisessa, taiteen perusopetuksen piirissä olevien kyselyssä.

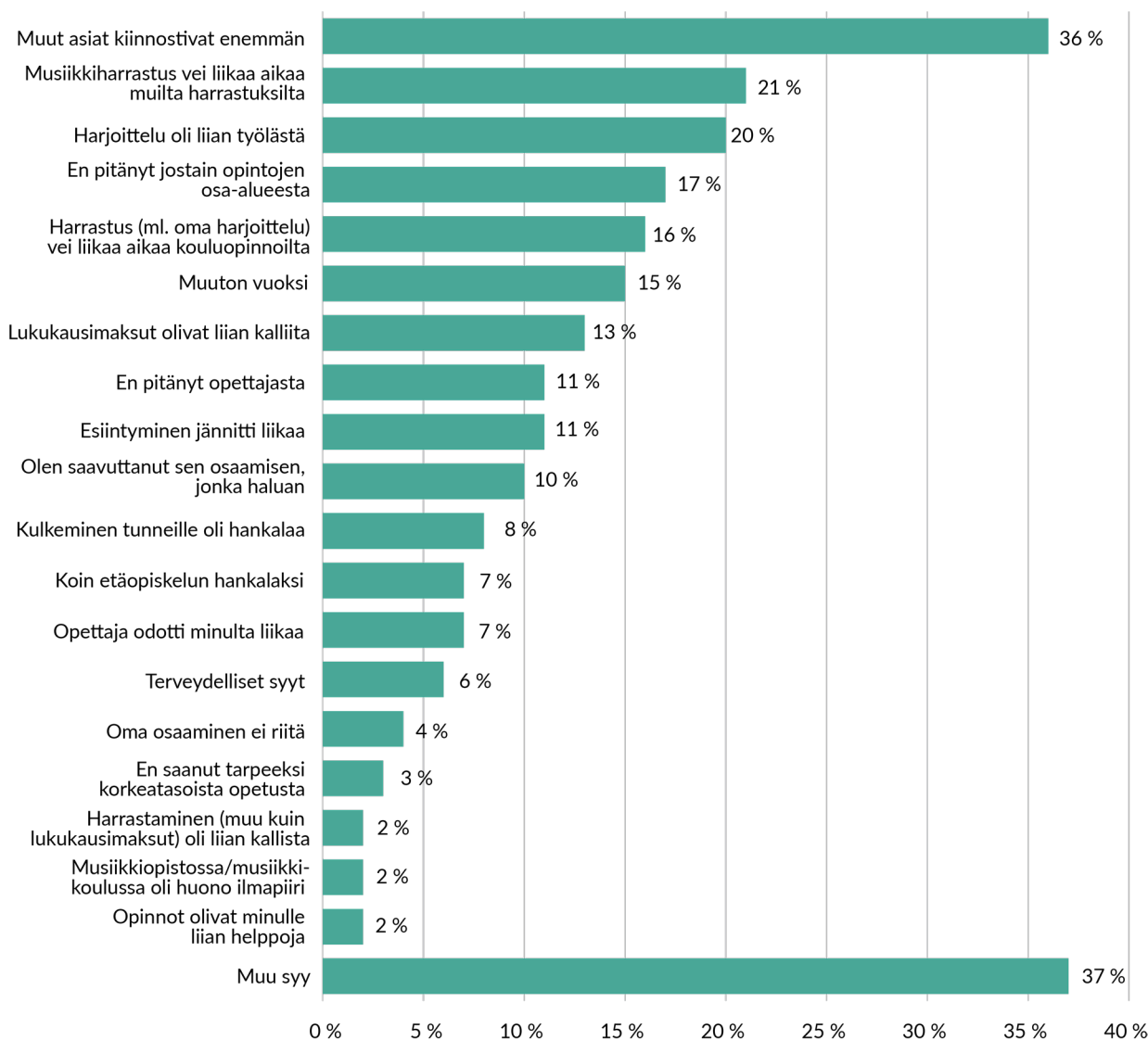
⁵⁷ Luvuissa on syytä huomioida keskeyttäneissä ollut muu- luokka, joka sisältää mm. musiikin varhaiskasvatuksessa keskeyttäneitä. Aineistot eivät näin ollen ole täysin vertailukelpoisia.

Yleisen oppimäärän osalta vastaajamäärät ovat melko pieniä, mutta on nähtävissä, että ne, jotka ilmaisivat olleensa yleisessä oppimäärässä, lopettivat opinnot muita useammin siksi, että muut asiat kiinnostivat enemmän: heistä miltei 60 prosenttia mainitsi tämän lopettamissyynä. Samoin miltei joka kolmas ilmaisi syyksi, että musiikkiharrastus vei liikaa aikaa muilta harrastuksilta. Siten voisi tulkita, että vastaajat, jotka ilmaisivat opiskelleensa yleisessä oppimäärässä eivät ole harrastamiseen samalla lailla sitoutuneita kuin ne, jotka opiskelevat laajaa oppimäärää. Kysymys ei palaudu opintojen kestoon, koska yleisessä oppimäärän opiskelijoissa esimerkiksi alle neljä vuotta opiskelleita oli samassa suhteessa kuin aineistossa kokonaisuudessaan. Yleisen oppimäärän pienen vastaajamäärän vuoksi sekä vastaajien tulkin-
tojen mahdollisten epäselvyyksien vuoksi käsittelemme jatkossa yleisen ja laajan oppimäärän vastauksia yhtenä kokonaisuutena.

KUVIO 20.

Lopettamissyynä taiteen perusopetuksessa

Muu: mm. motivaatio, aikatauluongelmat, kuormittuminen.

Lopettamisen syyt vaihtelevat vastaajien iän mukaan. Kaikista nuorimilla, alle 5-vuotiailla (joiden puolesta heidän huoltajansa ovat vastanneet) korostui vääränlaiseen opettajaan⁵⁸ tai huonoon ilmapiiriin liittyvät lopettamissyynä. Opettajasta johtuva lopettamissyynä on kuitenkin melko yleinen kaikenikäisillä vastaajilla. Musiikkileikkikouluikäisten vanhemmat ilmaisivat lopettamisen syyksi usein myös, että muuttuneet aikataulut eivät mahdollistaneet harrastuksen jatkamista.

Muskari alkoi niin aikaisin iltapäivällä (n klo 15), että töistä oli mahdoton ehtiä viemään lasta muskariin

Lapset aloittivat päiväkodin ja aikataulut eivät mahdollistaneet enää muskaria.

6–12-vuotiailla ja 13–15-vuotiailla vastaajilla korostui syynä se, että muut asiat kiinnostivat enemmän, ja 13–15-vuotiailla alkoi lopettamissyynä nousta myös se, että musiikin harrastaminen vie liikaa aikaa muilta harrastuksilta. 13–15-vuotiaat mainitsivat myös muita useammin, että he eivät pitäneet jostain opintojen osa-alueesta, joka tyypillisesti oli musiikin hahmotusaineita.

Tavoitteellinen kilpaurheiluharrastus vei kaiken ajan

Halusin vaihtaa kuvataiteeseen. Se on enemmän minun juttuni.

16–18-vuotiaat kokivat 13–15-vuotiaiden tavoin muun ikäisiä vastaajia useammin, että muut kiinnostivat enemmän ja että musiikki vei liikaa aikaa muilta harrastuksilta, mutta 16–18-vuotiailla nousi vahvasti esille se, että musiikki vie aikaa kouluopinnoilta. Puolet tämän ikäisistä nosti lopettamissyynä esiin kouluopinnot, kun se on keskimäärin lopettamissyynä vain kuudesosalla vastaajista. Samaten tämän ikäisistä miltei puolet ilmoitti lopettamisen syyksi, että harjoittelu oli liian työlästä, kun se on lopettamissyynä keskimäärin joka viidennellä.

Oli pakko keskittyä koulunkäyntiin. Lukio on sen verran vaativa ja oppimisvaikeuksien takia se vie kaiken energian.

Sääli, että koulun lisäksi ei jää aikaa muulle.

Viidesosa 16–18-vuotiaista ilmaisi yhtenä lopettamisen syynä kokemuksen siitä, että oma osaaminen ei riitä jatkamiseen, kun muun ikäiset eivät ilmaisseet kyseistä syytä käytännössä lainkaan. On myös huomionarvoista, että joka neljäs 16–18-vuotias ilmoitti yhdeksi lopettamisen syyksi esiintymiseen liittyvän jännittämisen, kun se keskimäärin sen mainitsi vain joka kymmenes vastaaja. 19–24-vuotiaat lopettivat opinnot tyypillisesti muuton vuoksi; yli 40 prosenttia tämän ikäisistä mainitsi muuton lopettamisen

58 Väite ”En pitänyt opettajasta”.

syynä. 25-vuotiaat ja sitä vanhemmat toivat esiin muita useammin taloudelliset syyt. Miltei 40 prosenttia yli 25-vuotiaista mainitsi korkeat lukukausimaksut, kun se keskimäärin kaiken ikäisistä vain 13 prosenttia mainitsi sen.⁵⁹ Samaten ne, jotka lopettivat siksi, että eivät kokeneet saavansa tarpeeksi korkeatasoista opetusta, olivat miltei yksinomaan yli 25-vuotiaita (viidesosa tämän ikäisistä mainitsi kyseisen syyn); joskin yli 25-vuotiaiden vastaajajoukko on pieni.

Olen nyt 20 v, joten koin, että nyt olisi aika kokeilla niin musiikin kuin yleisesti elämänkin kanssa jotain uutta.

Kun tarkastellaan lopettamissyitä sen mukaan, kuinka monta vuotta vastaaja on opiskellut oppilaitoksessa, saadaan jonkin verran lisätietoa. Epämiellyttäväksi koetun opettajan vuoksi opintopolku katkeaa tyypillisimmin jo melko varhain, alle kolmen vuoden kuluessa harrastamisen aloittamisesta. Neljästä viiteen vuoteen opiskelleilla näyttäisi olevan eräänlainen murroskohta. Heidän keskuudessaan nousee esiin vahvasti se, että muut asiat kiinnostivat enemmän, ja myös harjoittelun työläys lopettamissyynä nousee tässä vaiheessa. Myös lukukausimaksujen kalleus tulee esiin eniten juuri neljästä viiteen vuotta opiskelleiden kohdalla. Kuudesta seitsemään vuotta opiskelleilla syyksi nousee, että musiikki vei liikaa aikaa muilta harrastuksilta, ja 8–9 vuotta opiskelleilla ilmenevät koulunkäyntiin liittyvät syyt. Lopettamissyöt ovat yhdenmukaisia iän mukaan suoritetun tarkastelun kanssa, jos oletetaan, että harrastus on aloitettu tyypillisesti pienenä koululaisena. Lopettamissyynä se, että kokee saavuttaneensa jo sen osaamisen, mitä tavoittelee, ilmoitti kaiken kaikkiaan joka kymmenes. Opiskeluajan suhteen tämä syy alkaa nousta kuudesta vuodesta eteenpäin opiskelleiden keskuudessa, ja vahvimmin näin kokevat 10–11 vuotta opiskelleet.

Tuettu musiikkiopisto-opetus on loistava mahdollisuus kaltaisilleni lapsille ja nuorille, josta itsekkin sain paljon irti. Opiskeltuani jo yli kymmenen vuotta ja suorittuani lukuisia tutkintoja koin kuitenkin saaneeni tarpeeksi ja päätin kääntää katseen kohti seuraavia haasteita.

Lopettamisen syyksi 13 prosenttia vastaajista ilmoitti, että lukukausimaksut olivat liian korkeita, ja kaksi prosenttia, että harrastaminen muuten kuin lukukausimaksujen osalta oli liian kallista. Edellä kuvattiin, että korkeat lukukausimaksut olivat syynä yli 25-vuotiailla muita tyypillisemmin. Lasten ja nuorten kohdalla tässä on hieman vaihtelua. 6–12-vuotiaista joka

59 Tämä koski aikuisopiskelijoita, ei lasten vanhempia. Yli 25-vuotiaat ovat tyypillisemmin avoimessa opetuksessa olevia, mikä saattaa vaikuttaa vastauksiin. Koska avoin opetus ei ole julkisesti tuettua, oppilasmaksut ovat korkeammat.

kymmenes esitti syyksi korkeat lukukausimaksut, 13–15-vuotiasta vain neljä prosenttia. Tätä vanhemmista (16–18-vuotiaat ja 19–24-vuotiasta) noin joka kuudennella korkeat lukukausimaksut olivat lopettamisen syy. Tämä viittaa siihen, että vanhemmat opiskelijat ovat usein yleisessä oppimäärässä tai musiikkiopistossa avoimella osastolla, jossa lukukausimaksut ovat korkeammat.

Taloudellisia syitä pidetään merkittävänä musiikin saavutettavuuden ulottuvuutena ja siinä, ketkä ylipäänsä hakeutuvat (musiikin) taiteen perusopetukseen.⁶⁰ Vaikka oppilaitoksissa on usein tarjolla jonkinlaisia taloudellisia huojennuksia kuten vapaaoppilaispaikkoja tai mahdollisuuksia sisarusalennuksiin, vastauksista nousee esiin, kuinka taloudelliset tekijät saattavat vaikuttaa lopettamispäätökseen. Myös alueellisen saavutettavuuden suhteen voitaisiin sanoa, että vastaajat ovat niitä, joille opinnot ovat olleet lähtökohtaisesti saavutettavia, koska he ylipäänsä ovat kyenneet hakeutumaan opintoihin. Kysymys ei ole kuitenkaan aivan yksiselitteinen tai ongelmaton, koska lopettamissyissä syynä ”kulkeminen tunneille oli hankalaa” ilmenee kahdeksalla prosentilla lopettaneista, ja se toistuu sekä sen ikäisten, jotka eivät vielä kulje tunneille itsenäisesti, että itse kulkevien vastauksissa.

4.4 Mistä oppilaat eivät pitäneet opinnoissa

Opintonsa keskeyttäneitä vastaajia pyydettiin kuvaamaan omin sanoin, mistä he eivät pitäneet opinnoissa. Vaikka monia syitä esitettiin, ylivoimaisesti keskeisimmäksi yksittäiseksi tekijäksi nousi opintojen osana oleva musiikin hahmotusaineet. Tässä suhteessa tulokset olivat samansuuntaiset taiteen perusopetuksessa parhaillaan olevien opiskelijoiden vastausten kanssa. Kun kysyttiin, mistä vastaajat eivät olleet pitäneet opinnoissa, joka neljäs mainitsi musiikin hahmotusaineet. Ratkaisuksi ehdotettiin mm. musiikin hahmotusaineiden sitomista vahvemmin soitonopetukseen, jolloin se hahmottuisi enemmän osaksi omia instrumenttiopintoja. Joissain kommentteissa haluttiin hahmotusaineiden opetusta vapaaehtoiseksi.

Teoriasta. Teoriassa oli usein esim. pianon näkökulma, eikä esim. omaa soitintani huomioitu tarpeeksi.

Musiikin hahmottamisesta. Oppitunnit olivat liian pitkiä, opettaja ei osannut tehdä aiheesta kiinnostavaa, eikä aihetta sidottu soitinopetukseen.

60 Käsittelemme tätä tarkemmin saavutettavuutta käsittelevässä luvussa 9.2.

Musiikinteorian opetuksesta pitäisi tehdä kiinnostavaa ja käytännönläheisiä.

Enemmän vaihtoehtoja laulajille. Musiikinteoria vapaaehtoiseksi.

Toisiksi useimmin siitä, mistä ei pidetty opinnoissa, mainittiin opettaja, joka oli koettu epäystävälliseksi tai epäinnostavaksi, tai jonka opetustyyli muuten oli koettu vieraaksi. Opettajan merkityksellisyydestä opintopoluilla kertoo, että myös nimettäessä tekijää, josta vastaajat olivat keskeyttämisestä huolimatta pitäneet opinnoissa, opettajat mainittiin selvästi useimmin. Keskeyttäneiden lisäksi ne, jotka olivat taiteen perusopetuksen piirissä⁶¹ mainitsivat tyypillisesti opettajan positiivisena vetovoimatekijänä.

Opettaja ei huomionnut minua.

Opettaja haukkui tyhmäksi, kun soitin väärin.

Opettaja huusi, kun en ollut vielä oppinut nuotteja kunnolla.

Opettaja oli epäystävällinen ja huusi. Hänellä oli selvästi mielessä jokin malli jonka mukaan minun olisi pitänyt toimia mitä en ymmärtänyt, hän suuttui ja huusi minulle kun en toiminut ”oikein”.

Pitää olla tosi hyviä opettajia, jotka ovat lisäksi hyviä pedagogeja, jotta soitto jatkuu. Aikaisemmat opettajat saivat joka tunnilla innostumaan ja oppimaan uutta sekä tekniikasta että musiikista, tämä viimeinen ei.

Opintojen stressaavuus ja liika tavoitteellisuus mainittiin vastauksissa miltei yhtä usein kuin opettajaan liittyvät tekijät. Käytännössä nämä usein linkittyvät toisiinsa. Samat tekijät tulivat esiin taiteen perusopetuksessa parhaillaan opiskeleville suunnatussa kyselyssä, jossa ne olivat musiikin hahmotusaineiden jälkeen yleisimmin mainittuja asioita, joista ei pidetty opinnoissa.

Väkisin kaiken tuputtaminen ja painostaminen ylisuorittamiseen. Sain opintojen loppuvaiheessa diagnoosin vaikeaan masennukseen, johon osasyynä oli itsensä piippuun vetäminen opinnoissa. Koska olin opettajani yksi pitkäaikaisimmista oppilaista, hän myös odotti minulta paljon. Monesti minulta kysymättä hän oli ilmoittanut minut ties mihin ”kissanristiäisiin” (...)

Liihalliset paineet ja soittamisen tullessa pakkopullaksi.

Korkeista vaatimuksista, en aina ehtinyt harjoitella mitä piti ja se aiheutti syyllisyyttä enkä saanut kotona kehuja.

Musiikinopetusta ei pitäisi suunnitella (pelkästään) tulevien ammattilaisten näkökulmasta. Valtaosa lapsista ja nuorista opiskelee

61 Taiteen perusopetuksen oppilaille suunnattu kysely.

omaksi ilokseen. Soittohaluja ei pitäisi tappaa liiallisella tavoitteellisuudella ja täydellisyyteen pyrkimisellä.

Vaikka yhteissoittoon suhteuduttiin valtaosin positiivisesti, muutamissa vastauksissa tuli esiin, että yhteissoiton pakollisuus oli ollut myötävaikuttamassa lopetuspäätökseen. Tämä liittyi paljolti orkesterisoiton viemään aikaan, vaikka usein yhteissoiton vaikutusta ei määritetty tarkemmin.

Orkesteriin olisi pitänyt osallistua enkä pitänyt siitä ollenkaan. Lisäksi jalkapallo alkoi viedä enemmän aikaa ja orkesteri oli samaan aikaan jalkkistreenien kanssa. Tuli painetta osallistua orkesteriin, mutta myös jalkapalloon, ja koska orkesteria ei saanut jättää pois, niin päädyin lopettamaan koko soittoharrastuksen.

Viikoittainen orkesteri ja teoria. Olisin halunnut jatkaa yksilöopetuksessa ja en pitänyt siitä, että orkesteriin osallistuminen tuli pakolliseksi uuden opetussuunnitelman myötä.

Musiikin hahmotusaineisiin ja orkesterissa soittamiseen liittyvissä vastauksissa on nähtävissä, että monet vastaajat olisivat kaivanneet enemmän joustavuutta opintoihin, jolloin osallistuminen ei olisi pakollista. Joustavuutta olisi kaivattu jonkin verran myös opintoihin yleisesti.

Opettajat joustamattomia, ei tällänen sovi aikuisopiskeluun.

Harmi, että uusi opetussuunnitelma pakottaa opiskelemaan tietyt asiat ja poisti valinnanvapauden.

Olisin toivonut, että harrastuksen olisi voinut laittaa hetkeksi tauolle. Nyt ainoa vaihtoehto oli jatkaa tai lopettaa.

4.5 Jatkamista kannattelevat tekijät

Vastaajat saivat ilmaista omin sanoin, mistä he, lopettamisesta huolimatta, olivat pitäneet opinnoissa. Vastauksissa näkyy opettajan suuri vaikutus. Yksittäisistä asioista, joista oli pidetty, opettaja mainittiin ylivoimaisesti useimmin, peräti joka toisessa vastauksessa. Muita tekijöitä mainittiin satunnaisemmin. Opettajassa pidettiin kannustavuudesta, omien tarpeiden huomioimisesta ja yksinkertaisesti ”mukavuudesta”. Vastausten perusteella on tärkeää, että opettajalla on pedagogisen osaamisen lisäksi hyvät sosiaaliset taidot.

Ope oli kiva ja keksi mukavia tehtäviä tunneille.

Pidin kaikesta mutta erityisesti siitä miten minua kannustettiin ja onnistumisia kehuittiin paljon joka innosti harjoittelemaan enemmän.

Opettaja ymmärsi, että haluan ottaa soiton vain rentona harrastukseksi, hän kannusti ja opetti positiivisen kautta.

Vastaajat olivat pitäneet myös siitä, kuinka musiikin harrastamisessa pääsee kehittymään ja oppimaan uutta, ja saada onnistumisen kokemuksia.

Uusista taidoista ja kehittämisestä.

Se, kun kerrankin onnistui jossakin, johon oli käyttänyt suuresti työtä. Myös pienet onnistumiset ja keuhut matkanvarrella piristi mieltä.

Vaikka yhteissoittaminen mainittiin myös opintojen alueena, josta ei pidetty, useammin se kuitenkin mainittiin positiivisena ja kannattelevana tekijänä. Yhteissoittamisen tuomaa vaikutusta ei yleensä kuvailtu tarkemmin.

Yhdessä soittamisesta, yhtyeen ilmapiiristä ja opettajasta.

Yksityistunneista, orkesterista ja orkesteriesiintymisistä. Harmi että korona vei esim. esiintymiset ja vierailut.

Musiikin opinnot keskeyttäneistä kuudesosa ilmoitti, että he eivät aio jatkaa musiikin harrastamista lainkaan. Heillä harrastamisen lopettamisyyneä oli muita, käytännöllisempiä tai esimerkiksi taloudellisiin syihin liittyviä syitä useammin yksinkertaisesti se, että muut asiat kiinnostivat enemmän. Heillä myös toistui koko vastaajajoukkoa vahvemmin se, että he eivät olleet pitäneet musiikin hahmotusaineista. Tämä antaa viitteitä siitä, että musiikin hahmotusaineiden opinnot ovat saattaneet ainakin tilapäisesti vähentää kiinnostusta musiikin harrastamiseen ylipäätään. Myös esiintymisjännitys vaikutti musiikin harrastamisen jatkohalukkuuteen siten, että tyypillisemmin ne, joilla esiintymisjännitys oli vaikuttanut lopettamispäätökseen, eivät olleet kiinnostuneita jatkamaan musiikin harrastamista muutenkaan. Kuitenkin taiteen perusopetuksessa lopettaneista suurin osa ei ollut menettänyt kiinnostustaan musiikkiin, ja he aikoivat jatkaa musiikin harrastamista jossain muodossa. Ne, jotka olivat jatkamassa musiikin harrastamista, aikovat tyypillisimmin jatkaa musisointia itsekseen tai kavereiden kanssa (n. 60 % vastauksista). Bändissä tai kuorossa aikoi jatkaa joka kymmenes, jossain orkesterissa hieman harvempi.

Teatteriharrastukseen liittyvä musisointi.

Koulussa saa harrastaa musiikkia ja soittamista jonkin verran. Ehkä jatkan tai aloitan uudestaan joskus myöhemmin.

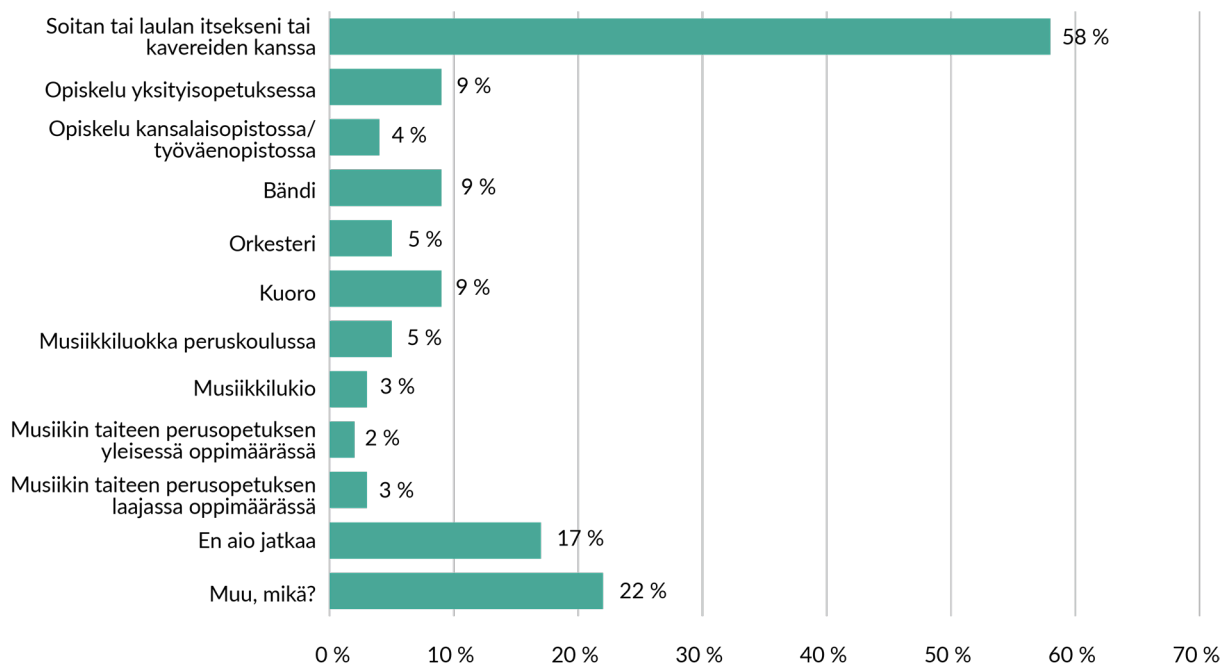
Uskon että musiikki tulee olemaan suuressa roolissa elämässäni, mutta ei ehkä soittajana vaan kuuntelijana ja kokijana.

Soitan edelleen perheen kesken.

KUVIO 21.

**Aiotko jatkaa musiikin harrastamista, vaikka lopetit musiikkiopistossa/
musiikkikoulussa, miten**

Muu, mikä: mm. koulun tarjoama harrastustoiminta, opiskelu toisessa opistossa

5 AMMATILLINEN KOULUTUS

Ammatillista koulutusta koskevassa kyselyssä selvitettiin vuosina 2017–2021 ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden musiikillista taustaa, kokemuksia koulutuksesta ja sen antamista valmiuksista ja sijoittumista koulutuksen jälkeen. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden kysely on muihin tämän tutkimushankkeiden kyselyihin verrattuna sisällöltään huomattavasti laajempi ja kattavampi myös esimerkiksi työelämää ja työelämävalmiuksia koskevien sisältöjen suhteen. Tässä tutkimuksessa ei ole voitu, sen laajuuden ja kokonaisvaltaisen, eri opintoasteita yhdistävän opintopolkujen käsitteen vuoksi, käsitellä kattavasti kaikkia ammatillisen koulutuksen tarjoamia näkökulmia, vaan kyselystä on poimittu erityisesti opintotasoilta toiselle siirtymiseen ja opintojen nivelvaiheisiin liittyviä teemoja.

Suomen konservatorioliitto toimitti kyselyn kaikkiaan 1467 vastaanottajalle. Noin 100 henkilölle kysely toimitettiin suoraan Gradia Jyväskylän ja WinNovan (Palmgren-konservatorio) kautta. Vastauksia kyselyyn saatiin 589 kappaletta, jolloin vastausprosentiksi muodostui noin 38 prosenttia. Selvityksen tarkasteluvuosina 2017–2021 musiikin ammatillisen tutkinnon (musiikkialan perustutkinto, koko tutkinto) suoritti 1839 opiskelijaa ja musiikkituotannon ammattitutkinnon suoritti 99 opiskelijaa.⁶² Ammatillisen koulutuksen volyymistä kertoo, että vuonna 2021 musiikkialan perustutkinnon aloitti 510 opiskelijaa ja musiikkituotannon ammattitutkinnon aloitti 75 opiskelijaa.⁶³

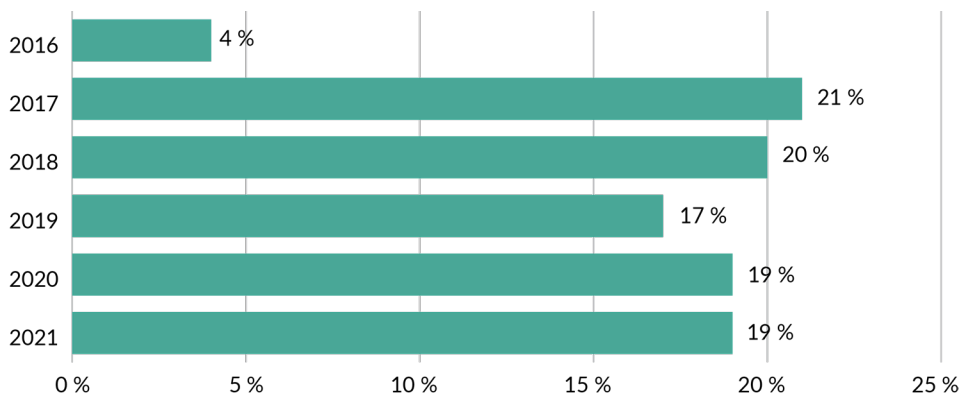
5.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyn varsinainen kohderyhmä olivat musiikin ammatillisesta koulutuksesta vuosina 2017–2021 valmistuneet, mutta myös syksyllä 2016 valmistuneilta saatiin joitain vastauksia (neljä prosenttia kaikista vastauksista). Vuosina 2017–2021 valmistuneita oli vastanneissa hyvin tasaisesti.

62 Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/ Ammatillinen koulutus - tutkinnot - koulutusala.xlsb (vipunen.fi)

63 Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/ Ammatillinen koulutus - uudet opiskelijat - koulutusala.xlsb (vipunen.fi)

KUVIO 22.

Tutkinnon suoritusvuosi

Suurin osa vastaajista oli 22–25-vuotiaita, toiseksi suurin vastaajaryhmä olivat 26–29-vuotiaat.⁶⁴ Vastaajien sukupuolijakauma oli melko tasainen: naisia oli 51 prosenttia, miehiä 46 prosenttia. Tarkasteltaessa ikäluokkia sukupuolittain voidaan nähdä, että nuorimmassa ikäluokassa naisia oli selvästi enemmän kuin miehiä; muun ikäisissä eri sukupuolten edustus oli tasaisempi. Selvityksen tarkasteluvuosina 2017–2021 musiikin ammatillisen tutkinnon (musiikkialan perustutkinto) suorittaneista opiskelijoista miehiä oli 55 % ja naisia 45 %.⁶⁵ Myös samalla ajanjaksolla musiikkituotannon ammattitutkinnon suorittaneiden sukupuolijakauma oli tasainen.⁶⁶ Opiskelevien sukupuolijakaumasta kertoo, että vuonna 2021 musiikkialan perustutkinnon aloittaneista 510 opiskelijoista miehiä oli 279 ja naisia 240. Musiikkituotannon ammattitutkinnon aloitti 75 opiskelijaa, joista miehiä oli 36, ja naisia 39.⁶⁷ Musiikkialan ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien sukupuolijakauma on siten tasainen, ja naisten ja miesten edustus kyselyssä vastaa melko hyvin opiskelevien jakaumaa.

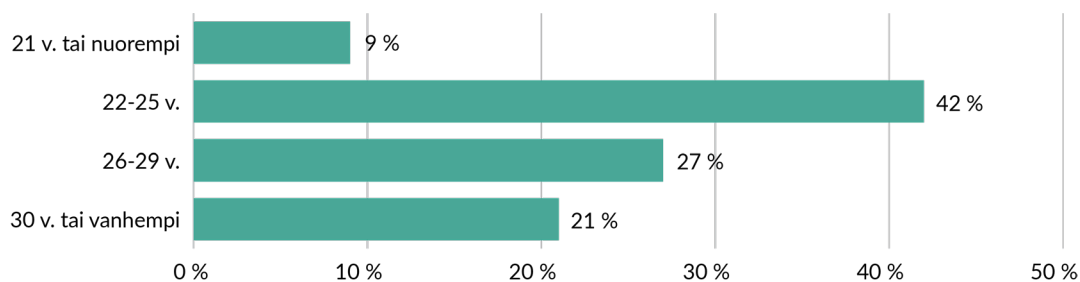
64 Vastaajien ikä heijastaa sitä tosiasiaa, että suurin osa musiikin ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on ylioppilastaustaisia ja peruskoulupohjaisia opiskelijoita on musiikin alalla selvästi muita ammatillisen koulutuksen aloihin verrattuna.

65 Ajanjaksolla tutkinnon suorittaneista miehiä oli 1020 ja naisia 819. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/Ammatillinen koulutus - tutkinnot - koulutusala.xlsx (vipunen.fi)

66 Miehiä 48, naisia 51. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/Ammatillinen koulutus - tutkinnot - koulutusala.xlsx (vipunen.fi)

67 Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/Ammatillinen koulutus - uudet opiskelijat - koulutusala.xlsx (vipunen.fi)

KUVIO 23.

Vastaajien ikä vastausajankohtana

TAULUKKO 6.

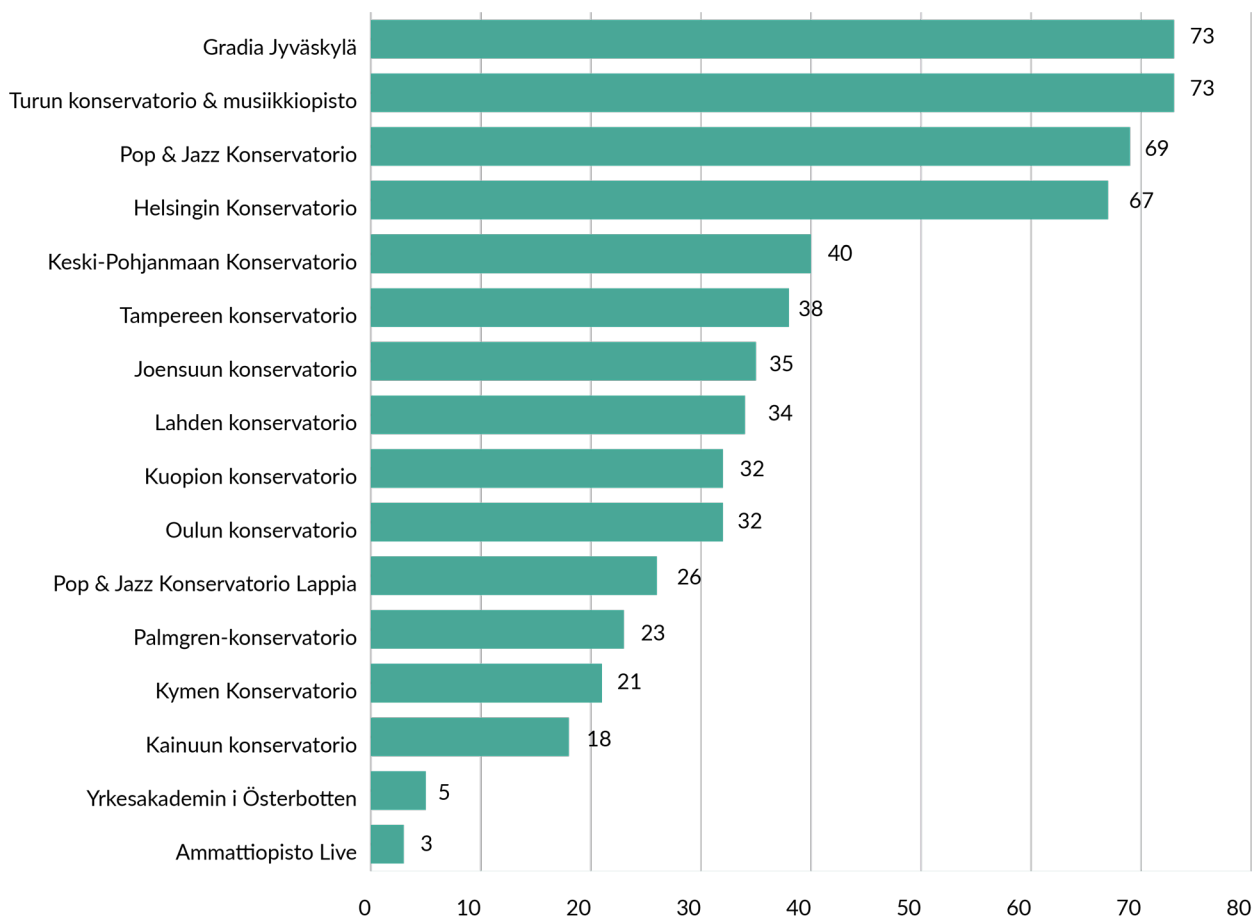
Vastaajien ikäluokat sukupuolittain

	21 v. tai nuorempi	22–25 v.	26–29 v.	30 v. tai vanhempi
Mies	28 %	44 %	51 %	46 %
Nainen	72 %	54 %	44 %	50 %
Muu / en halua kertoa	0 %	2 %	4 %	4 %

Vastaajista tällä hetkellä asui Uudellamaalla 39 prosenttia, seuraavaksi yleisimmät asuinmaakunnat olivat Varsinais-Suomi, Keski-Suomi ja Pirkanmaa (kukin n. 10 %). 96 % vastaajista äidinkieli on suomi, 2 % ruotsi ja 2 % joku muu. Suuri osa vastauksista tuli Gradia Jyväskylästä, Turun konservatoriosta, Pop & Jazz Konservatoriosta ja Helsingin Konservatoriosta, mutta vastauksia tuli kaikista tutkimuksen kohteena olleista oppilaitoksista. Neljä oppilaitosta, joista vastauksia tuli eniten, olivat vastausmäärien suhteen neljän kärjessä vuoden myös vuoden 2017 selvityksessä, ja oppilaitosten vastausosuudet olivat muutenkin samankaltaiset vuoden 2017 selvityksen kanssa.⁶⁸

68 Purma, 2017, s. 28.

KUVIO 24.

Vastaajien oppilaitos, lkm.

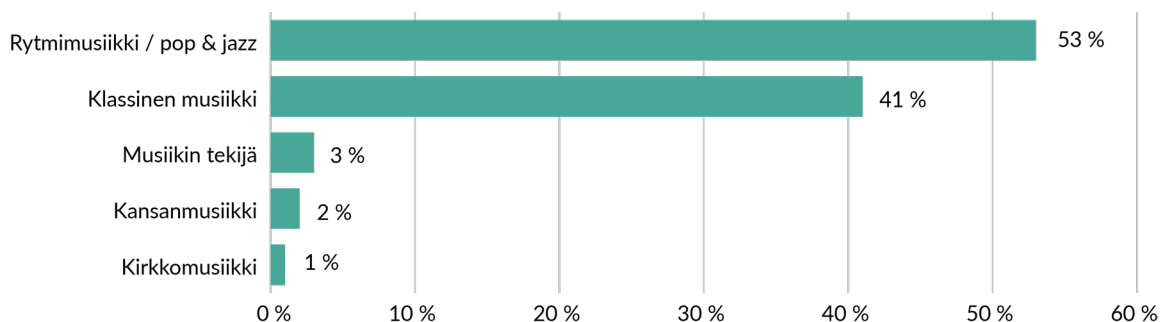
Ylivoimaisesti yleisin vastaajien osaamisala oli ollut musiikin osaamisala (90 %), seuraavaksi eniten vastaajia oli musiikkiteknologian alalta (8 %). Pianonvityksen osaamisalalta ja musiikkituotannon ammattitutkinnosta valmistuneilta oli molemmista muutamia vastauksia. Vastaajien osalta eri osaamisalueiden osuudet ovat vastaavanlaiset vuoden 2017 selvityksen kanssa.⁶⁹

Vastanneista 53 prosenttia oli valmistunut rytmimusiikin puolelta, 41 prosentin suuntautuminen oli ollut klassinen musiikki. Musiikin tekijä- suuntauksesta, kansanmusiikista ja kirkkomusiikista valmistuneita oli yhteensä viisi prosenttia. Vastaajissa rytmimusiikkiin suuntautuneita oli hieman vähemmän kuin vuoden 2017 selvityksessä (59 % vuonna 2017), klassisen musiikin suuntautuneita taas oli hieman enemmän (37 % vuonna 2017).⁷⁰

69 Lähes 90 prosenttia vastaajista oli valmistunut musiikin, noin 10 prosenttia musiikkiteknologian ja yksi prosentti pianonvityksen osaamisalalta. (Purma 2017, s. 30.)

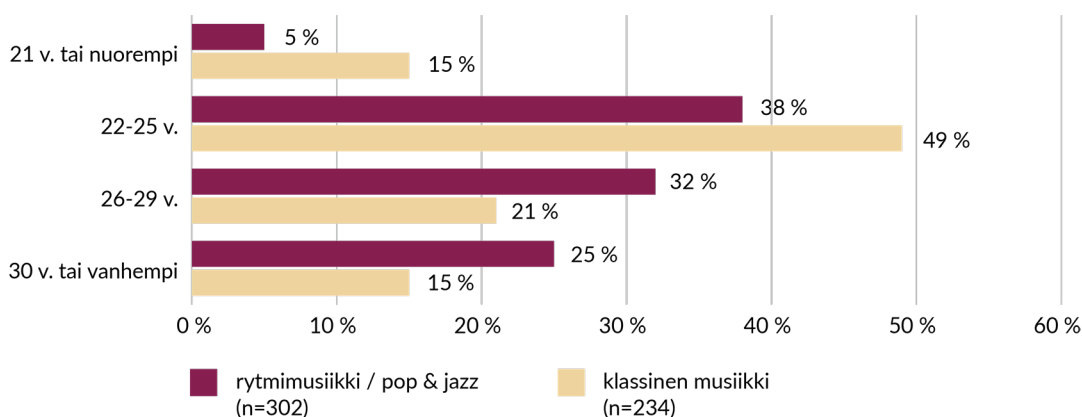
70 Vuoden 2017 selvityksessä rytmimusiikkiin suuntautuneita oli 59 prosenttia, klassiseen musiikkiin suuntautuneita 37 prosenttia, ja muiden osuus oli, samoin kuin selvityksessämme, yhteensä noin viisi prosenttia (kansanmusiikkiin suuntautuneita alle neljä ja kirkkomusiikkiin suuntautuneita alle yksi prosentti vastaajista.). (Purma 2017, s. 31.)

KUVIO 25.

Vastaajien musiikillinen suuntautuminen

Klassiselta opintosuuntauksesta valmistuneet olivat keskimäärin nuorempia kuin rytmimusiikin puolelta valmistuneet: Klassisen musiikin suuntauksesta valmistuneista kaksi kolmasosaa (64 %) ja rytmimusiikin puolella 43 % oli vastaushetkellä alle 25-vuotiaita. Rytmimusiikkiin suuntautuneet menevät tyypillisemmin opiskelemaan hieman vanhempina, ja, kuten myöhemmin tarkastelemme, heillä on silloin myös takanaan musiikin alan työkokemusta klassisen puoleen suuntautuneita useammin.

KUVIO 26.

Vastaajien ikä vastausajankohtana musiikillisen suuntautumisen mukaan

Edellä totesimme, että vastaajien sukupuolijakauma oli kaiken kaikkiaan melko tasainen. Vastaajien edustamat musiikilliset suuntaukset olivat kuitenkin sukupuolittuneita. Siinä missä rytmimusiikista valmistuneista 63 prosenttia oli miehiä, klassinen musiikki taas oli naisvoittoinen siten, että valmistuneiden naisten osuus oli 72 prosenttia.⁷¹ Naisten ja miesten osuudet eri musiikillisissa suuntauksissa noudattelee rytmimusiikin osalta vuoden 2017 selvityksen jakaumia; vastausten perusteella klassisessa musiikissa

⁷¹ Muunsukupuolisia tai vastaajia, jotka eivät halunneet määrittää sukupuoltaan oli molemmissa opintosuuntauksissa noin 3 prosenttia.

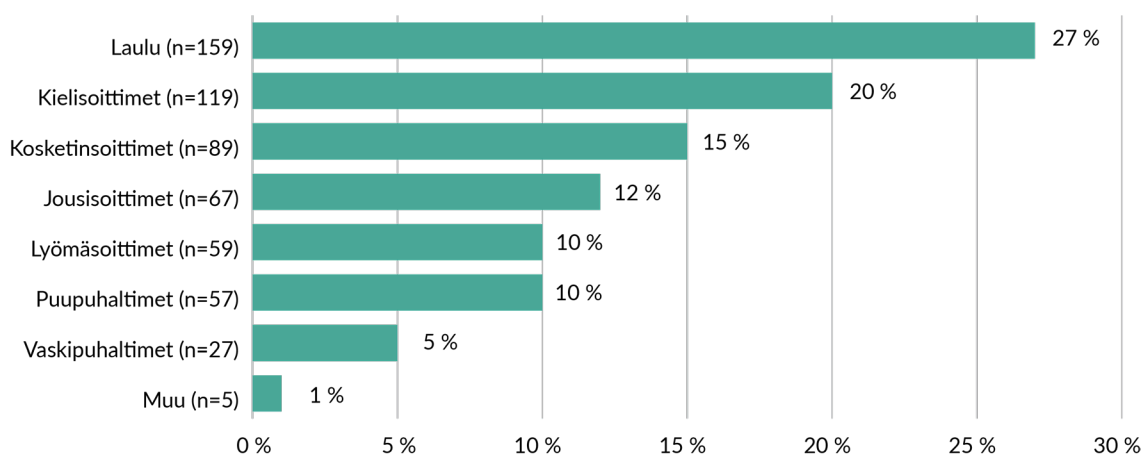
naisten osuus näyttäisi jopa edelleen hieman vahvistuneen (vuoden 2017 selvityksessä naisten osuus oli kaksi kolmasosaa, ks. Purma, 2017, s. 29).

Vastaajien instrumenttivalinnat

Laulu oli vastanneiden keskuudessa kokonaisuudessaan suosituin instrumentti (27 %), jota seuraavat kielisoittimet ja kosketinsoittimet. Suosituimmat instrumentit vaihtelevat sen mukaan, mikä vastaajan musiikillinen suuntautuminen on. Klassisessa musiikissa vastaajien yleisin instrumentti oli jousisoittimet (klassiseen musiikkiin suuntautuneiden pääinstrumentti 27 %:lla), jota seuraavat laulu (21 %) ja miltei yhtä yleisinä kosketinsoittimet/piano (19 %) ja puupuhaltimet (17 %). Vaskipuhaltimien soittajia oli 10 prosenttia, lyömäsoitinten soittajia pari prosenttia. Luvut ovat hyvin yhtenäisiä vuoden 2017 selvityksen kanssa.⁷²

KUVIO 27.

Vastaajien instrumenttijakauma

Rytmimusiikissa vastaajien yleisin instrumentti on kielisoittimet (rytmimusiikkiin suuntautuneiden pääinstrumentti 34 %:lla), laulu (31 %) ja lyömäsoittimet (15 %). Kosketinsoitinten soittajia oli 12 prosenttia, puupuhallinten soittajia 6 prosenttia ja vaskipuhallinten soittajia yksi prosentti. Myös nämä luvut ovat muuten yhteneväisiä aiemman v. 2017 selvityksen kanssa⁷³, mutta suosituimpien instrumenttien laulun ja kielisoitinten osuus oli aineistossamme muutaman prosenttiyksikön korkeampi kuin vuoden

72 Klassiseen musiikkiin suuntautuneista 21 prosenttia oli laulajia, 20 prosenttia pianisteja. Jousisoittajia oli kaikkiaan 22 prosenttia, puhallinsoittajia 27 prosenttia vastaajista. (Purma 2017, s. 32.)

73 Rytmimusiikkiin suuntautuneissa laulajia oli 25 prosenttia. Sähköbasisteja oli 17, sähkökitaristeja 15 ja rumpaleita ja kosketinsoittajia molempia 13 prosenttia vastaajista. (Purma, 2017, s. 32.)

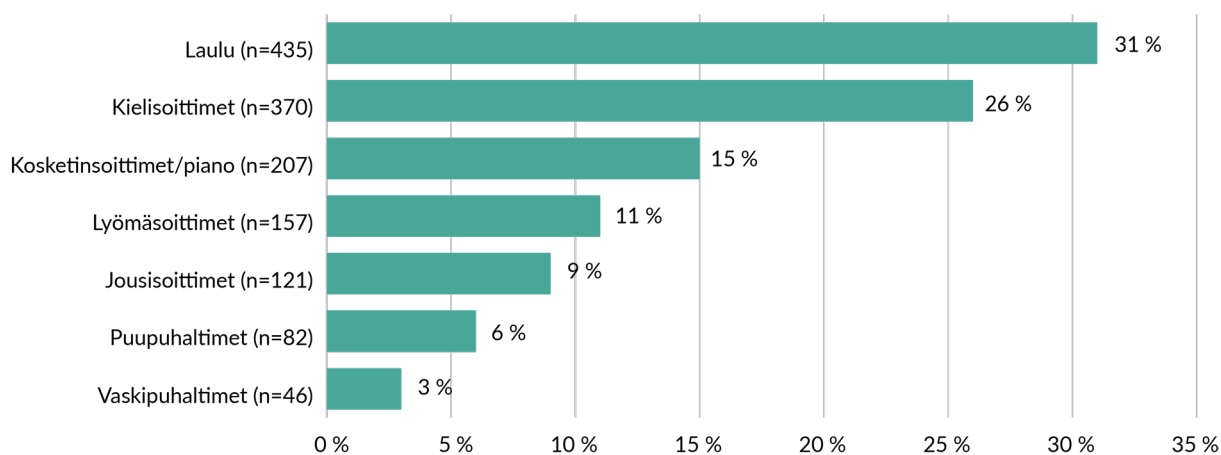
2017 vastanneiden keskuudessa. Tämä viittaisi siihen, että nämä suosituimmat instrumentit ovat edelleen kasvattaneet suosiotaan.

Saadaksemme esille instrumenttien yhteyksiä opintopoluilla etene- miseen ja eri instrumenttien soittajien omia kokemuksia, käytämme tarkas- teluaineistona ja analyysin pohjana tutkimuksessa kerättyä kyselyaineistoa. Vastanneiden instrumenttivalintoja verrattiin kuitenkin suuntaa antavasti Konservatorioliiton vuoden 2021 jäsentilastossa esitettyyn vuonna 2018– 2021 valmistuneiden instrumenttijakaumaan.⁷⁴ Kyselyyn vastanneiden instrumenttijakaumat ovat instrumenttien suosituimmuuden suhteen samankaltaiset Konservatorioliiton jäsentilaston kanssa. Laulun ja kie- lisoitinten valinneiden osuus on Konservatorioliiton aineistossa hieman suurempi kuin aineistossamme. Kosketinsoittimien/pianon ja lyömäsoitti- men osuus on samansuuruinen. Jousisoittimien ja puupuhallinten osuus on Konservatorioliiton jäsentilastossa hieman pienempi kuin aineistossamme. Konservatorioliiton jäsentilastossa 2021 on tietoa valmistuneiden instru- menteista useammalta vuodelta. Lukuun ottamatta pientä laulun suosion nousua v. 2021 valmistuneissa instrumenttien yleisyydessä ei ole tarkaste- lujaksolla tapahtunut merkittäviä muutoksia.⁷⁵

KUVIO 28.

Valmistuneiden pääinstrumentit, v. 2018–2021 valmistuneet, Suomen Konservatorioliiton jäsentilasto

Koonti Suomen Konservatorioliiton v. 2021 jäsentilastossa ilmaistun instrumenttijakauman pohjalta.

⁷⁴ <https://konservatorioliitto.fi/wp-content/uploads/Jasentilasto-2021-verkko-sivu.pdf> Koonnissamme Konservatorioliiton jäsentilastossa olevat instrumentit on ryhmitelty yksittäisten instrumenttien sijaan esim. puupuhallinten luokkaan.

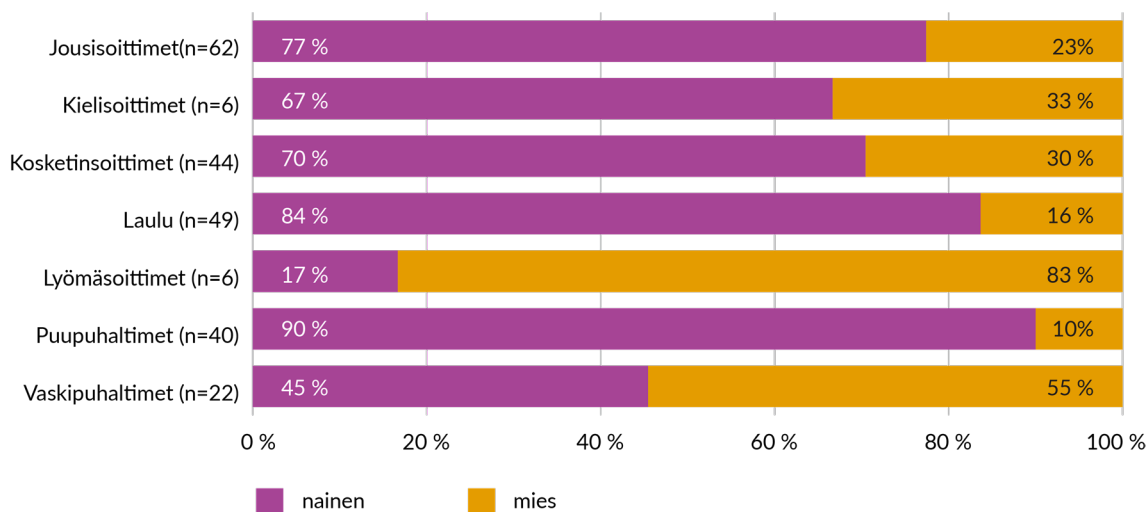
⁷⁵ Huom., Suomen Konservatorioliiton jäsentilastossa 2021 esitetty data opiskeli- joiden instrumenttijakaumasta kattaa kaikki vuonna vuosina 2018–2021 valmistuneet opiskelijat. Tämän tutkimuksen aineistona toimivan opiskelijakyselyn tulokset koskevat vain siihen vastanneita vuosina 2017–2021 valmistuneita.

Instrumenttivalinnat ovat erityisesti tiettyjen instrumenttien kohdalla vahvasti sidoksissa musiikilliseen suuntautumiseen. Jousisoittimet ovat klassisen suuntautumisen instrumentti siinä missä kielisoittimet ja lyömäsoittimet taas tyypillisesti rytmimusiikin instrumentteja. Kuten muissakin tarkastelemissamme aineistoissa, instrumenttivalinnat ovat sukupuolittuneita. Laulun pääinstrumenttikseen valinneet ovat voittopuolisesti naisia, kielisoittimet ja lyömäsoittimet valinneet miehiä. Kosketinsoittimissa sukupuolijakauma riippuu musiikillisesta suuntautumisesta siten, että klassisella puolella koskettimien (pianon) soittajat ovat tyypillisemmin naisia, rytmimusiikin puolella miehiä. Huomattavaa on myös, että rytmimusiikissa suosituimmat instrumentit laulu ja kielisoittimet ovat vahvasti sukupuolittuneita; karrikoidusti voidaan sanoa, että naiset laulavat, ja miehet soittavat kitaraa. Lyömäsoittimet ovat erityisen vahvasti poikien ja miesten valinta.

Kyselysämme emme selvittäneet vastaajien sivuinstrumenttia, mutta konservatorioliiton vuonna 2021 toteuttaman jäsenkyselyn mukaan piano oli selvästi suosituin sivuinstrumentti; sivuinstrumentin valinneista noin puolet oli valinnut pianon. Toiseksi suosituin valinta oli laulu, jonka oli valinnut noin viidesosa sivuinstrumentin valinneista. Muiden instrumenttien, kuten kitaran ja rumpujen, suosio oli vähäisempää.

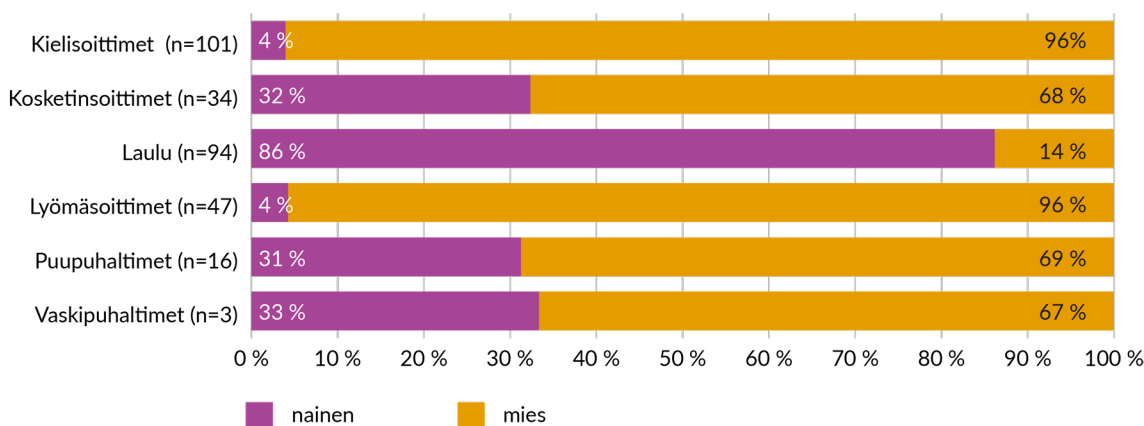
KUVIO 29.

Vastaajien instrumenttijakauma sukupuolen mukaan, klassisen musiikin opintosuuntaus

Prosenttilukujen suhteen on syytä huomioida pienet vastaajamäärät tietyissä instrumenteissa. Jakaumat kuitenkin esitetään myös näiden kohdalla, jotta instrumenttien yleisyys eri musiikillisissa suuntauksissa saadaan esiin. Sukupuolta koskevassa kysymyksessä vaihtoehtona tarjottiin myös ”muu / en halua kertoa”, jota ei kuvata tässä yhteydessä pienen vastaajamäärän vuoksi.

KUVIO 30.

Vastaajien instrumenttijakauma sukupuolen mukaan, rytmimusiikin opintosuuntaus**5.2 Ammatillisia opintoja edeltäneet opinnot**

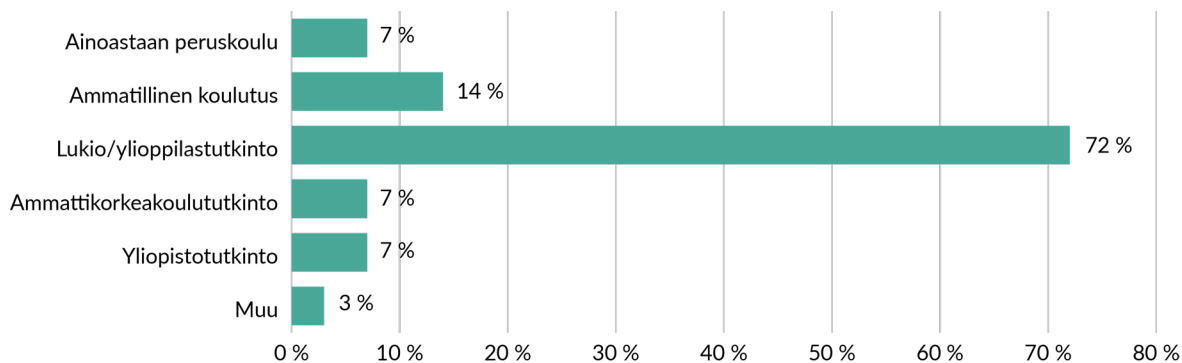
Ammatillisen kyselyn vastaajista 72 prosentilla oli ennen ammatillisia opintoja taustalla ylioppilastutkinto. Kuudesosalla oli jokin ammatillinen tutkinto. Samoin yhteensä kuudesosalla oli opintojen aloitushetkellä taustalla jokin korkeakoulututkinto; joko yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto.⁷⁶ Vain peruskoulututkinto opintojen taustalla oli seitsemällä prosentilla vastaajista. Lukion suorittaneiden osuus on sama kuin vuoden 2017 selvityksessä, mutta peruskouluohjaisten osuus on tuoreessa selvityksessä vähentynyt verrattuna aiempaan selvitykseen⁷⁷. Aineistossamme suodatimme aineistosta ne, joilla taustalla oli yksinomaan peruskoulu; on mahdollista, että aiemmassa kyselyssä rajausta on ollut tässä kohdin erilainen. Pieneltä osin eroa voi myös selittää se, että vuoden 2017 selvityksessä rytmimusiikin osuus oli suurempi (59 %, nyt 53 %), kun ko. suuntautumisessa on tämän aineiston perusteella tyypillisempää, että takana ei ole peruskoulun lisäksi muita opintoja. Korkea-asteen opintoja suorittaneita oli enemmän

⁷⁶ Vuoden 2017 selvityksessä noin 10 prosentilla vastanneista oli myös jonkinlainen aiempi ammatillisesti suuntautunut tutkinto. Suurin osa aiemman tutkinnon suorittaneista oli alanvaihtajia ja eniten heidän joukossaan oli merkonomeja ja muun taidealan tutkinnon suorittaneita.

⁷⁷ Lukion oppimäärän suorittaneiden osuus vastaajista oli 70 ja peruskoulupohjaisten 17 prosenttia. Osuudet ovat pysyneet 2000-luvulla jokseenkin vakioina, joskin peruskoulupohjaisten määrä näyttäisi lisääntyneen viime vuosina parin prosenttiyksikön verran. (Purma, 2017, s. 29.)

kuin vuoden 2017 kyselyssä.⁷⁸ Se, että ammatillisia opintoja edeltäviä korkeakouluopintoja on aloittamisajankohtana ollut niinkin suurella osalla vastaajista, kertoo musiikin kentän opinnoista, joissa opintopoluilla kuljetaan edestakaisin. Musiikkialan korkeakoulututkinnon ennen ammatillista koulutusta suorittaneet tulevat toiselle asteelle hakemaan lisää musiikillista osaamista.

KUVIO 31.

Vastaajien koulutus ennen musiikkialan ammatillisia opintoja

Vastaajien koulutuksessa ennen musiikkialan ammatillisia opintoja oli jonkin verran eroja musiikillisen suuntautumisen mukaan. Ne, joilla oli taustalla vain peruskoulu, olivat yksinomaan rytmimusiikista valmistuneita. Rytmimusiikkiin suuntautuneilla oli myös klassiseen musiikkiin suuntautuneita tyypillisemmin musiikin opintoja aloittaessa taustalla jokin ammatillinen koulutus. Ylioppilastutkinnon tai ammattikorke- tai yliopistotutkinnon suorittaneita oli yhtä tyypillisesti rytmimusiikkiin ja klassiseen musiikkiin suuntautuneissa. Miesten ja naisten välillä olevat erot palautuvat paljolti miesten ja naisten jakautumiseen eri musiikillisissa suuntauksissa.

78 Korkea-asteen tutkinnon ennen musiikkialan ammatillisia opintoja suorittaneita oli 19 eli noin kolme prosenttia vastaajista. Heidän joukostaan erottuivat kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon suorittaneet, joita oli useampia. Heille musiikkialan opinnot saattavat tarjota opettajan työhön työllistymistä helpottavaa lisäosaamista.

TAULUKKO 7.

Vastaajien koulutus ennen musiikkialan ammatillisia opintoja, musiikillisen suuntautumisen ja sukupuolen mukaan

Suuntautumisen mukaan			Sukupuolen mukaan	
	Rytmi- musiikki / pop & jazz	Klassinen musiikki	Mies	Nainen
Ainoastaan peruskoulu	13 %	0 %	8 %	3 %
Ammatillinen koulutus	17 %	8 %	18 %	11 %
Lukio/ylioppilastutkinto	70 %	74 %	68 %	77 %
Ammattikorkeakoulututkinto	7 %	6 %	4 %	9 %
Yliopistotutkinto	7 %	7 %	7 %	7 %
Muu	3 %	2 %	3 %	3 %
n	309	240	267	299

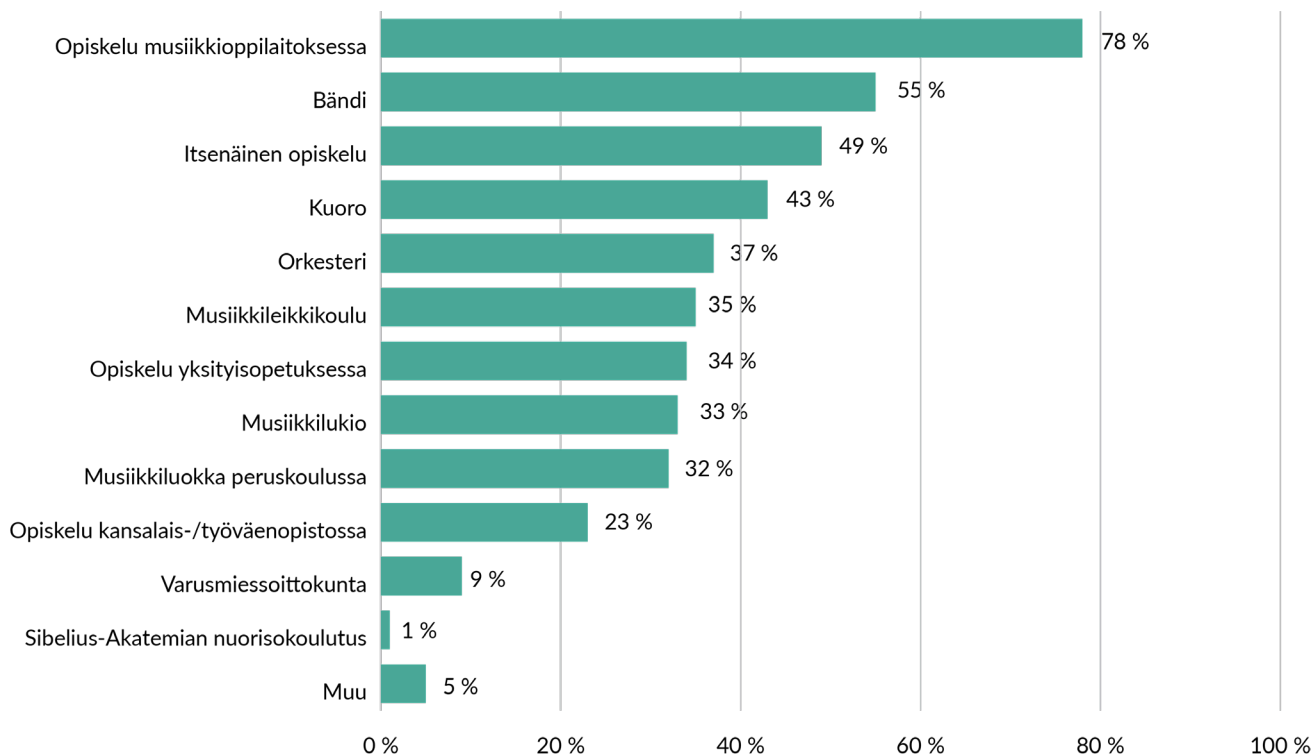
5.3 Vastaajien harrastus- ja työtausta**5.3.1 MUSIIKKIHARRASTUKSET JA OSALLISTUMINEN
TAITEEN PERUSOPETUKSEEN**

Vastaajilla oli takanaan monipuolisesti erilaisia musiikillisia harrastuksia ja koulutusta. Vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja; tyypillisimmin vastaajilla oli kolmesta viiteen mainittua harrastusta tai musiikin opintoa. Yli kolmasosa vastaajista oli aloittanut musiikin harrastamisen musiikki-leikkikoulussa. Kolmasosa oli käynyt peruskoulussa musiikkiluokkaa, ja musiikkilukion käyneiden osuus oli suunnilleen yhtä suuri. Yli puolet vastanneista oli soittanut bändissä, ja myös kuoroihin ja orkestereihin⁷⁹ osallistuminen oli yleistä. Kolmasosa oli myös ottanut soittotunteja yksityisesti. Verrattaessa opintoja edeltäneitä musiikkiharrastuksia vuoden 2017 selvitykseen, voidaan nähdä, että erityisesti musiikkioppilaitoksessa opiskelu ja jossain määrin myös musiikkiluokan käyminen peruskoulussa ja musiikkilukio ovat tuoreessa selvityksessä vastausten perusteella yleisempiä taustoja kuin ennen. Itsenäisesti opiskelleiden ja bändissä soittaneiden osuus taas on hieman pienentynyt, samoin yksityisopetuksessa käyminen. Kuorossa tai

79 Orkesterit olivat useimmiten taiteen perusopetukseen liittyviä orkestereita.

orkesterissa käyneiden osuudet ovat samansuuruisia kuin ennenkin, samoin musiikkileikkikouluun osallistuminen on taustana yhtä yleinen kuin aiemmin (Purma, 2017, s. 34).

KUVIO 32.

Ammatillisia opintoja edeltäneet musiikkiharrastukset

78 prosenttia vastaajista oli opiskellut musiikkioppilaitoksessa, ja neljäsosa oli opiskellut musiikkia kansalais- tai työväenopistossa. Peräti 87 prosenttia vastaajista ilmoitti suorittaneensa musiikin taiteen perusopetuksen opintoja. Lukujen eroa selittänee, että jälkimmäisessä luvussa ovat mukana kansalaisopistossa opiskelleet. Kyselytuloksen perusteella taiteen perusopetustaustaisten opiskelijoiden osuus on kasvanut entisestään⁸⁰. 58 prosenttia vastaajista oli saanut taiteen perusopetuksen opinnoista päättötodistuksen. Laajan oppimäärän perusopintoja ilmoitti suorittaneensa 56 prosenttia ja laajan

80 Vuoden 2017 kyselyssä musiikin taiteen perusopetukseen eli tavoitteelliseen, tasolta toiselle etenevään opetukseen ilmoitti osallistuneensa yli 65 prosenttia vastaajista. Musiikkiopiston perustason päättötodistus oli suoritettuna 45 prosentilla ja musiikkiopistotason päättötodistus 28 prosentilla. Taiteen perusopetukseen oli osallistunut 78 prosenttia klassiseen musiikkiin suuntautuneista ja 58 prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista vastaajista. (Purma 2017, s. 33.)

oppimäärän syventäviä opintoja 42 prosenttia vastaajista⁸¹. Hieman pienempi osuus oli saattanut opinnot päätökseen tai saanut päättötodistuksen. Myös yleisessä oppimäärässä opiskelemisesta kysyttiin, mutta vastauksissa on nähtävissä, että kysymykseen oli mahdollisesti vastannut myös laajassa oppimäärässä opiskelleita vastaajia, joilla oli taustalla musiikin yleisen oppimäärän opintoja. Tässä kohdin kysymyksen asettelu ei ollut yksiselitteinen. Kysymyksessä on myös nähtävissä selvityksen muissakin osioissa ilmennyt epätietoisuus siitä, mitä oppimäärää oli opiskeltu.

Musiikin taiteen perusopetuksen opinnot olivat tyypillisimpiä klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Klassiseen musiikkiin suuntautuneista peräti 96 prosenttia ja rytmimusiikkiin suuntautuneista 82 prosenttia oli suorittanut musiikin taiteen perusopetuksen opintoja. Klassiseen musiikkiin suuntautuneet olivat rytmimusiikkiin suuntautuneita useammin opiskelleet laajaa oppimäärää; 69 prosenttia klassiseen musiikkiin ja 46 prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista ilmoitti suorittaneensa laajan oppimäärän perusopintoja, ja 54 prosenttia klassiseen musiikkiin ja 34 prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista ilmoitti suorittaneensa laajan oppimäärän syventäviä opintoja. Opintotausta taiteen perusopetuksessa oli sitä tyypillisempi, mitä nuorempi vastaaja oli.

Rytmimusiikkiin erikoistuneilla tyypillisiä harrastustaustoja olivat bändi, musiikkioppilaitos ja itsenäinen opiskelu. Yhteismusisoinnin (bändisoitto, kuoro tai orkesteri) suhteen rytmimusiikkiin suuntautuneiden taustat olivat yhtä yleisiä kuin aiemmassakin selvityksessä.⁸² Klassisella puolella tyypillisiä harrastustaustoja olivat musiikkioppilaitos, orkesteri ja kuoro sekä musiikkileikkikoulu. Yhteismusisoinnin (kuoro, orkesteri tai bändisoitto) suhteen klassiseen musiikkiin suuntautuneiden taustat olivat yhtä yleisiä kuin aiemmassakin selvityksessä muuten paitsi kuoron kohdalla; nyt kuorotausta oli vastanneiden keskuudessa jonkin verran harvinaisempi kuin aiemmassa selvityksessä.⁸³

Yleisesti ottaen musiikin harrastuneisuudessa oli jonkin verran eroja sukupuolten välillä siten, että musiikkioppilaitoksessa opiskelu ja kuorossa

81 Lukujen tulkintaan erityisesti yleisen oppimäärän osalta on syytä suhtautua varauksella, koska vastauksista ei välttämättä ilmene, onko valittu vaihtoehto korkein suoritettu oppimäärä. Tuolloin laajaa oppimäärää koskevat luvut lienevät luotettavampia.

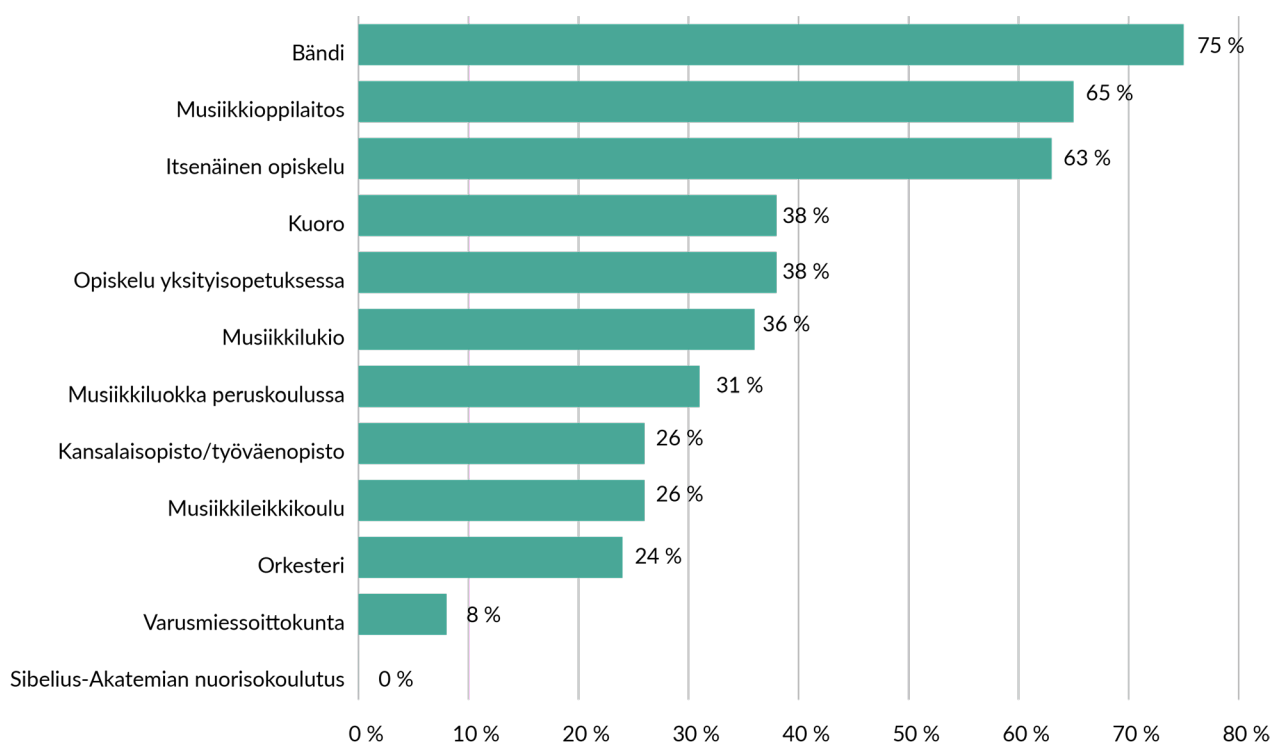
82 Rytmimusiikkiin suuntautuneista 80 prosenttia oli soittanut bändissä ennen ammatillisia opintoja. Kuorossa oli laulanut 35 ja orkesterissa soittanut 27 prosenttia vastaajista. (Purma, 2017, s. 33.)

83 Klassiseen musiikkiin suuntautuneista 58 prosentilla oli kuoro- ja 54 prosentilla orkesteritaustaa. Bändissä oli soittanut joka kolmas klassiseen musiikkiin suuntautunut. (Purma, 2017, s. 33.)

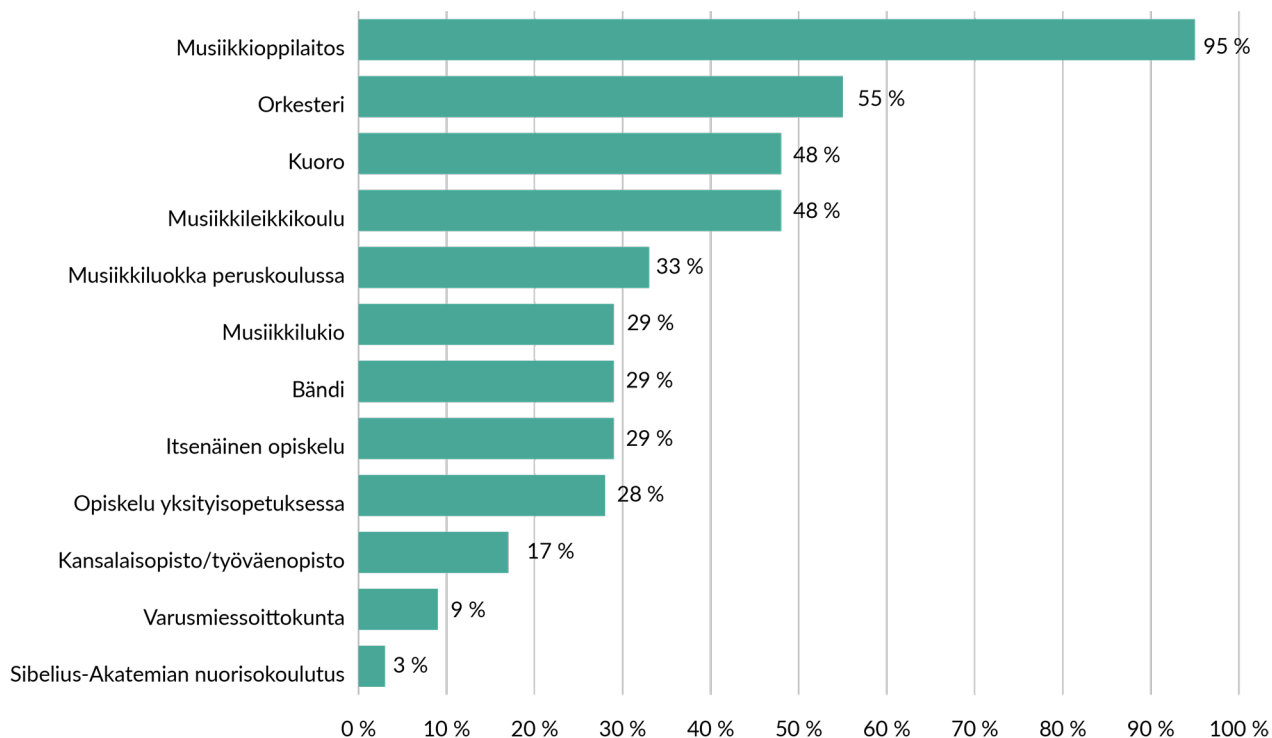
laulaminen olivat tyypillisempiä tytöille/naisille, minkä lisäksi he olivat osallistuneet muskariopetukseen poikia/miehiä useammin. Miehillä tyypillisempiä harrastustaustoja olivat bändissä soittaminen sekä musiikin opiskelu itsenäisesti.

Tyypillisimmin vastaajien harrastustaustassa yhdistyi musiikkileikkikoulu ja musiikin oppilaitoksen käyminen; kolmasosalla tausta oli tämänkaltaisen. Musiikkileikkikoulun suuresta merkityksestä opintopoluilla kertoo, että vastaajissa lähes kaikki, joilla on taustalla musiikkileikkikoulu, olivat jatkaneet taiteen perusopetukseen. Sama vahva yhteys musiikkileikkikoulun ja taiteen perusopetuksen välillä on nähtävissä taiteen perusopetusta koskevassa aineistossa. Neljäsosalla oli taustallaan musiikkioppilaitoksen käymistä sekä yksityistuntien ottamista. Pelkästään yksityisopetusta ja itsenäistä opiskelua ilman musiikkioppilaitoksen käymistä oli harrastustaustana vain kahdeksalla prosentilla vastaajista. Ohjatun opiskelun ja harrastamisen merkityksestä musiikin opintopoluilla etenemisessä kertoo myös, että vaikka puolet vastanneista oli opiskellut musiikkia itsenäisesti, pelkästään itsenäisesti musiikkia opiskelleita oli vain muutama henkilö.

KUVIO 33.

Ammatillisia opintoja edeltävät musiikkiharrastukset, rytmimusiikki

KUVIO 34.

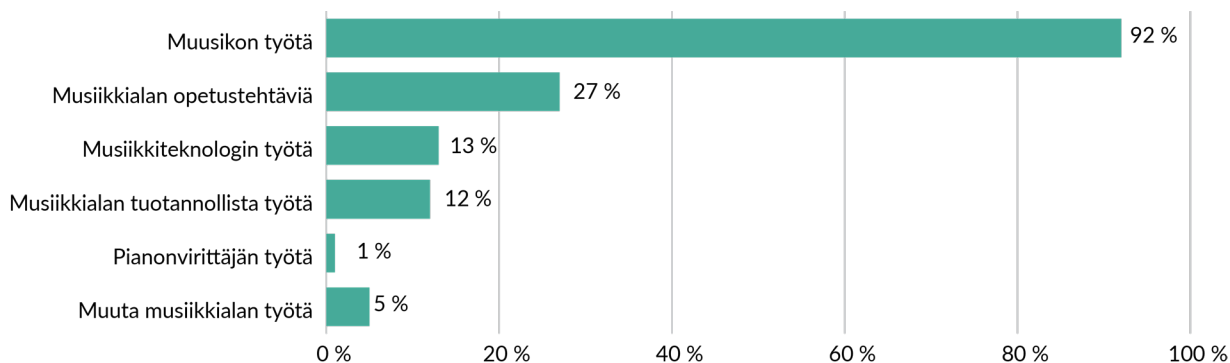
Ammatillisia opintoja edeltävät musiikkiharrastukset, klassinen musiikki**5.3.2 VASTAAJIEN TYÖKOKEMUS**

Joka toisella vastaajalla oli ollut musiikkialan työkokemusta ennen opintojen aloittamista. Määrä on yhteneväinen vuoden 2017 selvityksen kanssa.⁸⁴ Ne, jotka olivat työskennelleet musiikin alan tehtävissä, olivat tyypillisimmin tehneet muusikon työtä (92 %) tai musiikin alan opetustehtäviä (27 %).

KUVIO 35.

Mitä musiikkialan työtä tehnyt ennen opintojen aloittamista

Muu musiikkialan työ mm. kanttorin työ, säveltäminen.

84 Kaikista vastanneista lähes puolella oli ammatillisia opintoja edeltävää musiikkialan työkokemusta, ja vuoden 2017 määrä oli hieman lisääntynyt viiden vuoden takaisista luvuista (45 %). (Purma 2017, s. 34–35.)

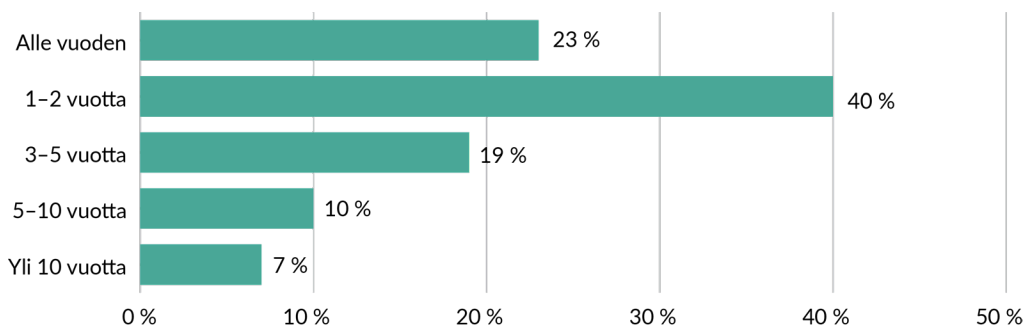
Musiikin alan työkokemusta ennen opintojen aloittamista oli tyypillisemmin rytmimusiikkiin suuntautuneilla. Heistä 58 prosentilla oli työkokemusta, kun klassiseen musiikkiin suuntautuneista työkokemusta oli 38 prosentilla. Luvut ovat yhteneväiset vuoden 2017 selvityksen kanssa.⁸⁵ Muusikon työtä oli tehty suunnilleen yhtä usein, mutta opetustehtäviä oli useammin ollut klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Noin kolmasosa klassiseen musiikkiin suuntautuneista ja noin neljäsosa rytmimusiikkiin suuntautuneista oli tehnyt musiikin alan opetustyötä ennen opintojaan. Musiikkiteknologin työtä olivat tehneet yksinomaan rytmimusiikkiin suuntautuneet vastaajat, ja myös tuotannollinen työ oli tyypillisimmin rytmimusiikkiin suuntautuneiden valinta.

Vaikka työskentely ennen opintoja oli yleistä vastaajien keskuudessa, musiikkialan työkokemusta ei välttämättä ollut kovin pitkältä ajalta. Tyypillisimmin (40 prosenttia työskennelleistä) oli työskennelty yhdestä kahteen vuotta, ja noin neljäsosa oli työskennellyt alle vuoden. Osalla vastaajista oli kuitenkin huomattavankin pitkä työkokemus ennen opintoja. Työkokemuksen pituudessa ennen opintojen aloittamista oli eroja musiikillisen suuntautumisen mukaan. Klassiseen musiikkiin suuntautuneilla työkokemusta opintoja aloittaessa oli tyypillisesti hieman vähemmän. Heistä kolmasosalla työkokemusta oli alle vuoden verran, kun rytmimusiikkiin suuntautuneista ennen opintoja työskennelleistä vain joka kuudennen työkokemus oli näin lyhyt. Miltei joka neljännellä rytmimusiikkiin suuntautuneella – klassiseen musiikkiin suuntautuneista 12 prosentilla – oli opintoja aloitettaessa taustallaan 3–5 vuoden työkokemus, ja myös 5–10 vuoden työkokemus oli rytmimusiikkiin suuntautuneilla takanaan useammin kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Mitä vanhempi vastaaja oli, sitä tyypillisemmin tällä oli ollut musiikkialan työkokemusta jo *ennen* opintojen aloittamista, mutta tämä johtuu paljolti siitä, että rytmimusiikin opiskelijat ovat keskimäärin vanhempia kuin esimerkiksi klassiseen musiikkiin suuntautuneet.⁸⁶

85 Klassiseen musiikkiin suuntautuneista työkokemusta oli 35:llä ja rytmimusiikkiin suuntautuneista 56 prosentilla vastaajista. (Purma, 2017, s. 34–35.)

86 Edellä totesimme, että rytmimusiikkiin suuntautuneista vastaajista 43 %, klassiseen musiikkiin suuntautuneista 64 % oli vastausajankohtana alle 25-vuotiaita.

KUVIO 36.

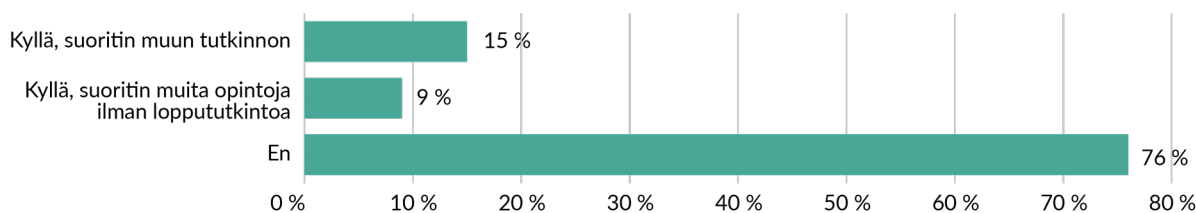
Kuinka monta vuotta työskennellyt musiikkialan tehtävissä ennen ammatillisia perusopintoja

5.4 Muut opinnot ja työskentely ammatillisen tutkinnon suorittamisen aikana

Tutkimuksessa selvitettiin myös, mitä muita opintoja tai tutkintoja vastaajat olivat suorittaneet opintojensa ohessa opintojen aikana sekä opintojen aikaista työssäkäyntiä.

Suurin osa vastaajista (76 %) ei ollut suorittanut opintojen ohella muita opintoja. Kuudesosa vastaajista oli suorittanut opintojen ohella muun tutkinnon, yhdeksän prosenttia oli tehnyt muita opintoja ilman tutkinnon valmistumista. Niistä, jotka olivat suorittaneet jonkin toisen tutkinnon, noin puolet oli tehnyt ylioppilastutkinnon. Kysymyksenasettelussa ei kysytty, olivatko tutkinnot ns. kaksois- tai kolmoistutkintoja, mutta yksittäisissä vastauksissa ilmaistiin tutkinnon olleen kaksoistutkinto. Ammattikorkeakoulututkinnon ammatillisten opintojen ohella oli tehnyt noin kuudesosa jonkin tutkinnon suorittaneista. Korkeakoulututkinnon opintojen ohella oli suorittanut hieman useampi, noin joka neljäs. Opintojen ohella tehdyistä tutkinnoista⁸⁷ eri opintotasoilla noin puolet oli musiikin alan tutkintoja. Tyypillisimmin kyse oli musiikkipedagogian opinnoista ammattikorkeakoulussa.

KUVIO 37.

Suorittiko ammatillisen tutkinnon ohessa myös joitain muita tutkintoja tai opintoja?

87 Pois lukien ylioppilastutkinto.

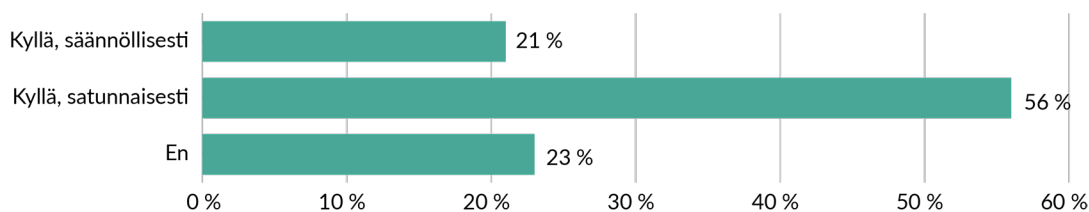
Ammatillisten opintojensa aikana opintojen ulkopuolella musiikkialan tehtävissä oli työskennellyt kolme neljäsosaa vastaajista. Heistä hieman yli puolet oli työskennellyt satunnaisesti ja viidesosa säännöllisesti. Vuoden 2017 selvityksen mukaan hieman useampi, 82 prosenttia vastaajista oli työskennellyt musiikin alan tehtävissä opintojen aikana.⁸⁸ Aineistossamme kahden viimeisenä tarkasteluvuonna (2020 ja 2021) valmistuneissa niistä, jotka eivät työskennelleet lainkaan opintojen aikana oli jonkin verran enemmän kuin muina tarkasteluvuosina. Tuolloin opintojen loppuaikana vallinneella koronapandemialla on luultavasti ollut vaikutusta. Kysyttäessä koronan vaikutuksista vastaajien työ- ja opiskelutilanteeseen yli 70 prosenttia vastaajista ilmaisi menettäneensä musiikkialan työtilaisuuksia tai työnsä.

Musiikkialan (etenkin keikkamuusikon) töiden epävarmuus korostui ja vähensi kiinnostusta panostaa yksin siihen alaan.

Oman yhtyeen musiikin julkaisu käytännössä seisahtui.

KUVIO 38.

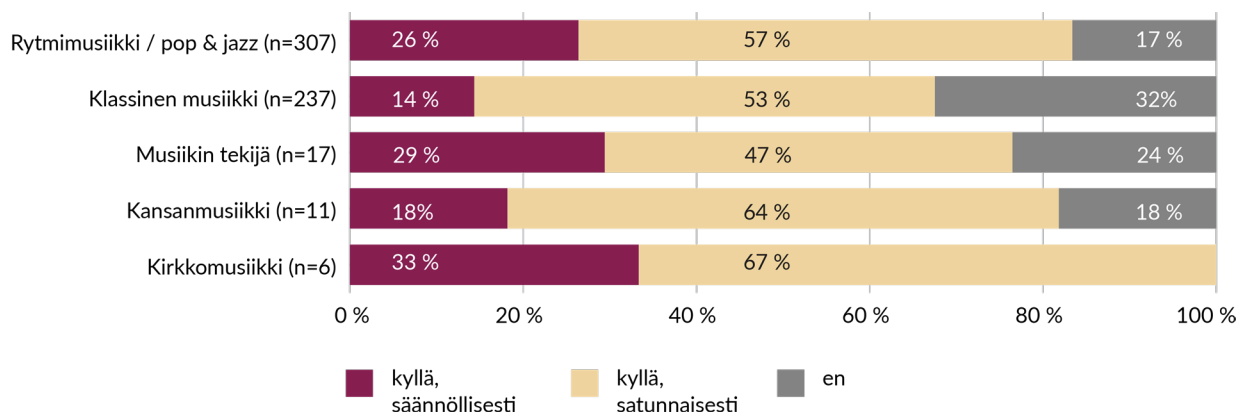
Työskentelitkö ammatillisten opintojesi aikana musiikkialan tehtävissä opintojen ulkopuolella?

Opintojen aikaisen työskentelyn yleisyydessä on jonkin verran eroja vastaajien musiikillisen suuntautumisen mukaan. Vaikka vastauslukumäärät ovat kirkkomusiikin kohdalla pieniä, vastauksista on nähtävissä kirkkomusiikin erityisyys siinä, kuinka sen kautta työllistytään seurakunnan musiikkielämän palvelukseen. Vähiten opintojen aikana olivat työskennelleet klassiseen musiikkiin suuntautuneet. Heistä kolmasosa ei työskennellyt opintojen aikana, ja työskennelleiden joukossa säännöllinen työskentely oli harvinaisempaa kuin muilla. Rytmimusiikkiin suuntautuneilla sitä vastoin työskentely, myös säännöllinen työskentely oli yleisempää, samoin musiikin tekijöillä, vaikkakin musiikin tekijöiden kohdalla vastaajamäärät ovat hyvin pieniä.

88 Purma, 2017, s. 34–35.

KUVIO 39.

Opintojen aikainen työskentely musiikillisen suuntautumisen mukaan

5.5 Opiskelu- ja työtilanne vastausajankohtana

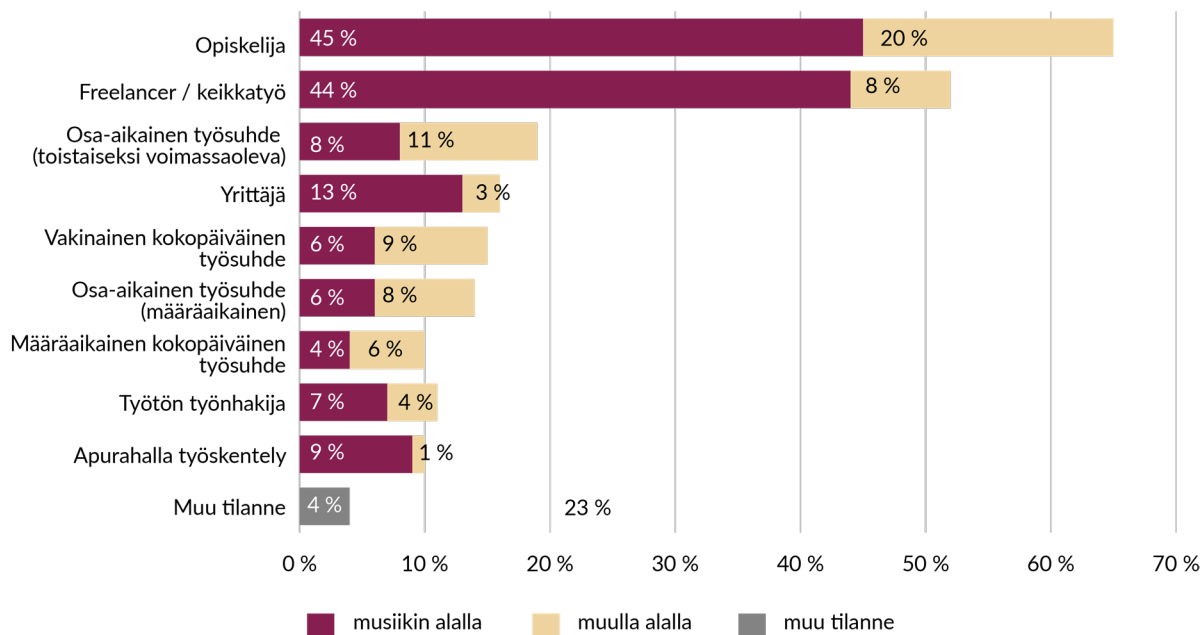
Vastausajankohtana syksyllä 2021 suurin osa vastaajista oli joko musiikin alan tai jonkin muun alan opiskelijoita. Musiikin alaa opiskeli parhaillaan 45 prosenttia vastaajista, jotain muuta alaa 20 prosenttia vastaajista. Myös freelancer/keikkatyön tekeminen musiikin alalla oli yleistä; 44 prosenttia vastaajista teki alan keikkatyötä. Musiikin alan yrittäjänä toimi 13 prosenttia vastaajista. Vakinaisessa työsuhteessa musiikin alalla joko osa- tai kokoaikaisesti työskenteli kuudesosa vastaajista, määräaikaisessa työsuhteessa 10 prosenttia vastaajista. Apurahalla työskenteli noin joka kymmenes, ja vastausajankohtana työttömänä oli kaiken kaikkiaan 11 prosenttia. Jollain muulla alalla työsuhteessa työskentelevien ammatillinen profiili oli samankaltainen musiikin alalla työskentelevien kanssa, vaikkakin kaiken tyyppisissä työsuhteissa työllistyminen oli heillä hieman yleisempää. Eri työasemat tyyppillisesti yhdistyivät; esimerkiksi musiikin alan opiskelijoista 55 prosenttia teki samalla musiikin alan freelancer-työtä.⁸⁹

89 Myös yleisesti kulttuuriammateissa toimiville työasemien samanaikainen yhdistyminen on tavanomaista. Tilastokeskus.

https://www.stat.fi/til/klt/2020/01/klt_2020_01_2021-06-15_tie_001_fi.html

KUVIO 40.

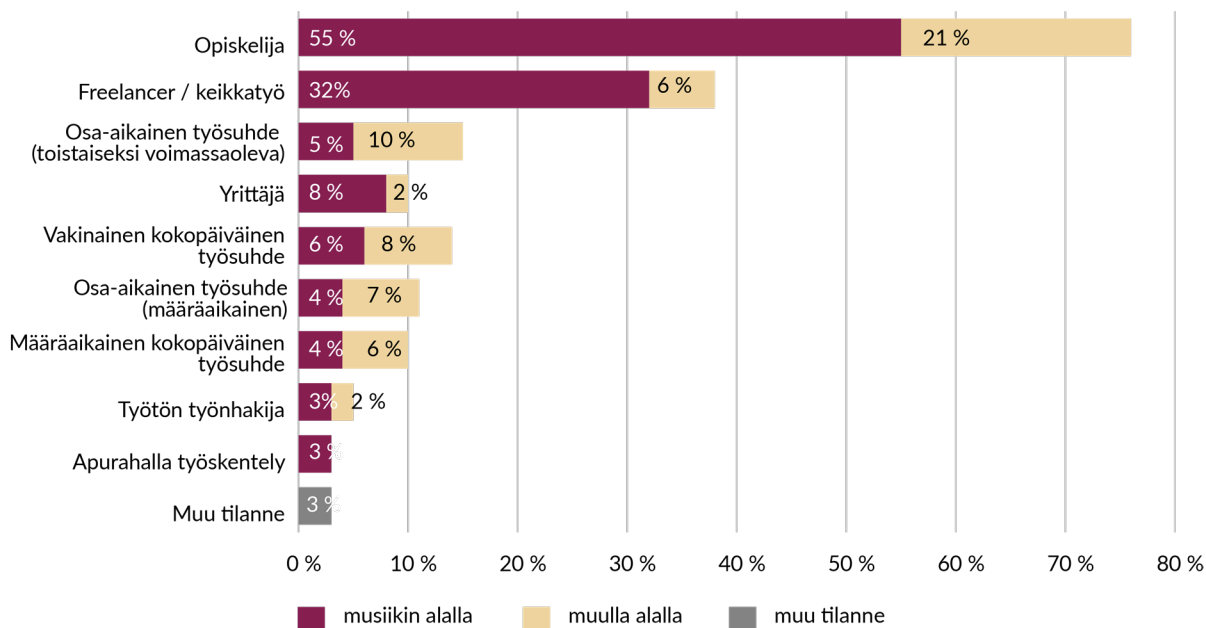
Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021

Vastaajien tämänhetkisessä opiskelu- ja työtilanteessa oli musiikilliseen suuntautumiseen liittyviä eroja. Klassiseen musiikkiin suuntautuneet olivat musiikinopiskelijoina useammin (55 %) kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet vastaajat (37 %). Freelancer- tai keikkatyötä musiikin alalla tekivät tyypillisemmin rytmimusiikkiin (52 %) kuin klassiseen musiikkiin (32 %) suuntautuneet. Muun tyyppiset osa- tai kokoaikaiset työsuhteet eivät olleet yleisiä, joskin rytmimusiikkiin suuntautuneilla osa-aikaisia työsuhteita oli hieman enemmän. Rytmimusiikin puolella yrittäjyys on kokonaisuudessaan yleisempää. Vastausajankohtana työttömyys oli hieman yleisempää rytmimusiikkiin suuntautuneiden (8 %) kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneiden kohdalla (2 %).

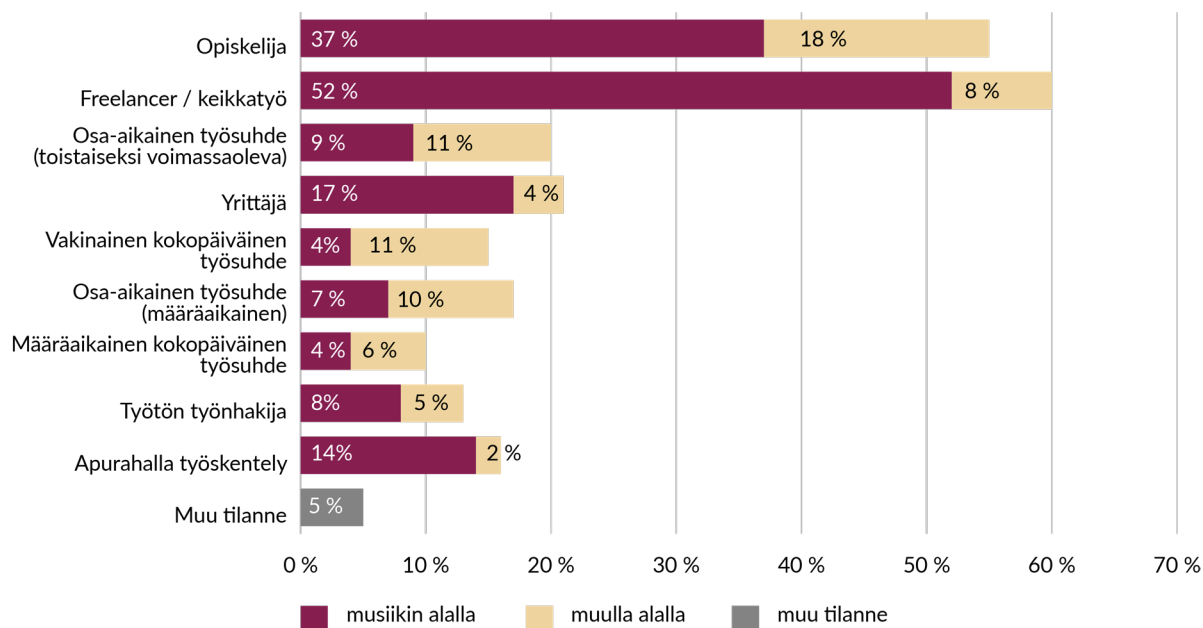
KUVIO 41.

Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021, klassinen musiikki

KUVIO 42.

Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021, rytmimusiikki

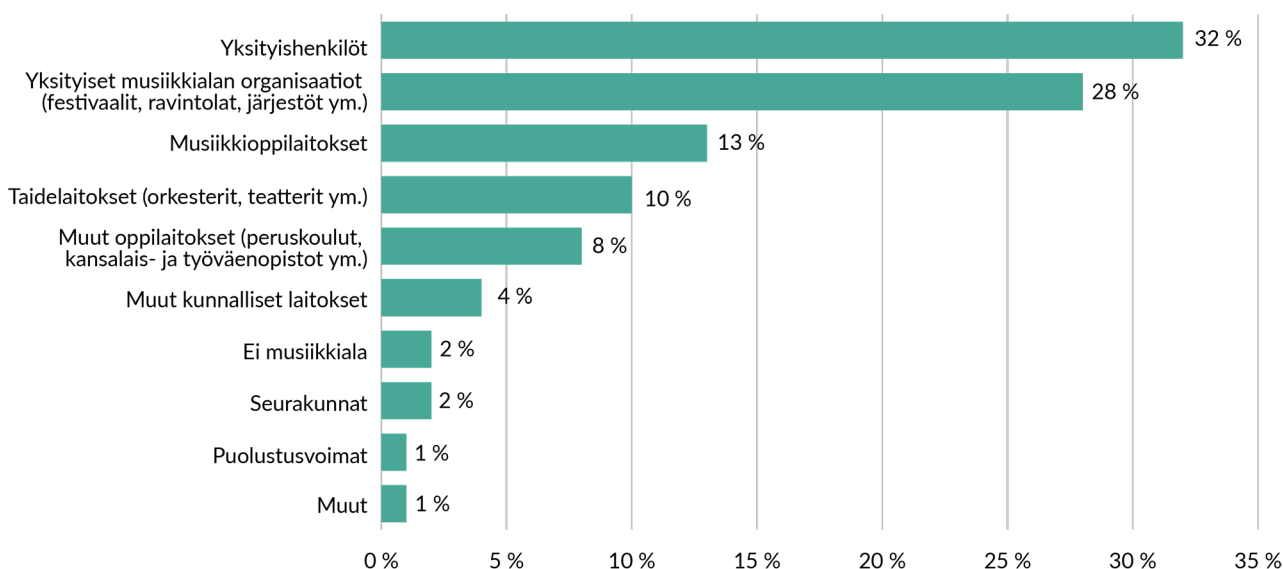

Vastaajien tyypillisimmät ammattinimikkeet olivat muusikko (66 %), musiikinopettaja/laulunopettaja (21 %) ja musiikkipedagogi (10 %). Usein muusikkous yhdistyi muihin musiikin alan ammatteihin kuten musiikin opettamiseen, mutta alan sirpaleisuus näkyy vastauksissa siinä,

että vastaajilla saattoi olla musiikin alan ammatin rinnalla muun alan ammatteja. Noin viidesosassa vastauksista musiikin alan ammatin rinnalla mainittiin myös jokin muu ammatti, esimerkiksi arkkitehti, myyjä tai yhdistelmäajoneuvonkuljettaja.

Pääasiallisia työnantajia vastaajilla olivat yksityishenkilöt (32 %) ja yksityiset musiikkialan organisaatiot (28 %). Musiikkioppilaitoksissa työskenteli kuudesosa vastaajista. Työkentän moninaisuudesta näkyy siinä, että kun sai valita useita vaihtoehtoja, monentyyppiset työnantajat saivat mainintoja. Yksi pääasiallinen työnantaja tai toimeksiantaja oli vajaalla puolella vastaajista, ja noin kolmasosalla oli kaksi työnantajaa. Se, että työnantajia on useampia, on ylipäänsä kulttuurialoilla tyypillisempää kuin muilla aloilla.⁹⁰ Yli puolet (55 %) vastaajista arvioi vuoden 2021 kokonaistulonsa olevan alle 10 000 euroa, 30 prosenttia arvioi tulojensa olevan 10 000–20 000 euroa, ja 10 prosenttia 20 000–35 000 euroa.

KUVIO 43.

Vastaajien pääasialliset työnantajat tai toimeksiantajat

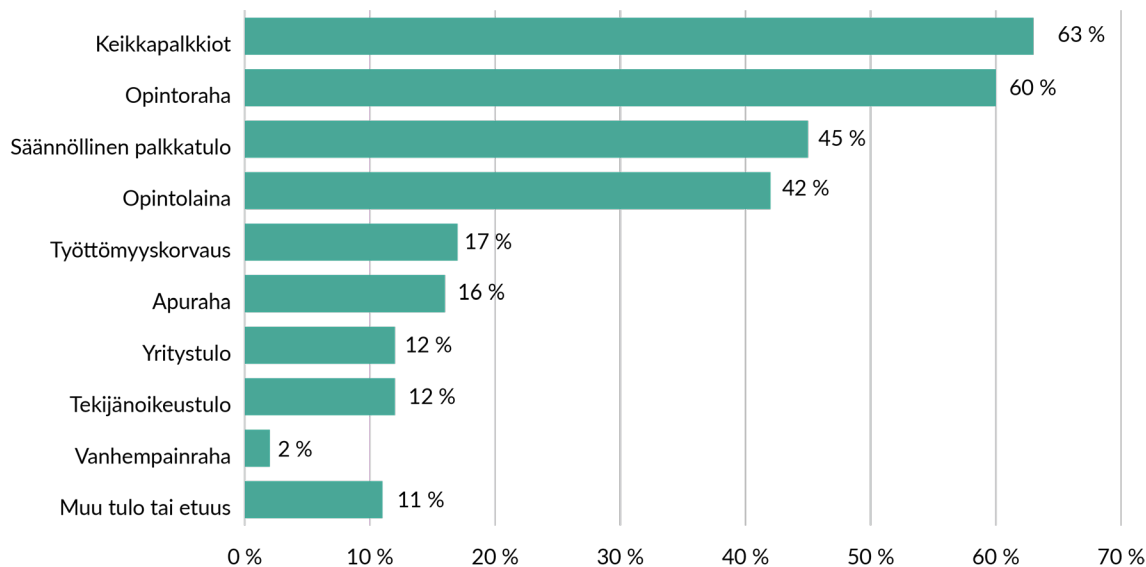
Vastaajien kokonaisansiot muodostuivat monista lähteistä; useimmin tuloja tuli keikkapalkkioista (63 %) ja opintoetuuksista. Säännöllistä palkkatuloa osana tulojen kokonaisuutta sai 45 prosenttia vastaajista. Pääasiallisena tulolajina opintoetuuudet (opintoraha ja opintolaina) oli yleisin; 40 prosentilla vastaajista jompikumpi näistä oli pääasiallinen tulo. Säännöllinen

90 Useampi kuin yksi työpaikka oli kulttuuriammateissa toimivista noin 10 prosentilla ja muissa ammateissa toimivista noin kuudella prosentilla vuonna 2020. Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/klt/2020/01/klt_2020_01_2021-06-15_tie_001_fi.html

palkkatyö pääasiallisena tulolajina oli 30 prosentilla vastaajista. Vaikka keikkailulla oli tärkeä osa monien toimeentulossa, pääasiallinen tulonlähde se oli 12 prosentilla.

Vastaajien ammatilliset polut olivat hieman erilaisia, riippuen musiikillisesta suuntautumisesta. Muiden musiikillisten suuntausten pienen vastausmäärän takia tarkastelemme jälleen klassisen ja rytmimusiikin vastaajia.

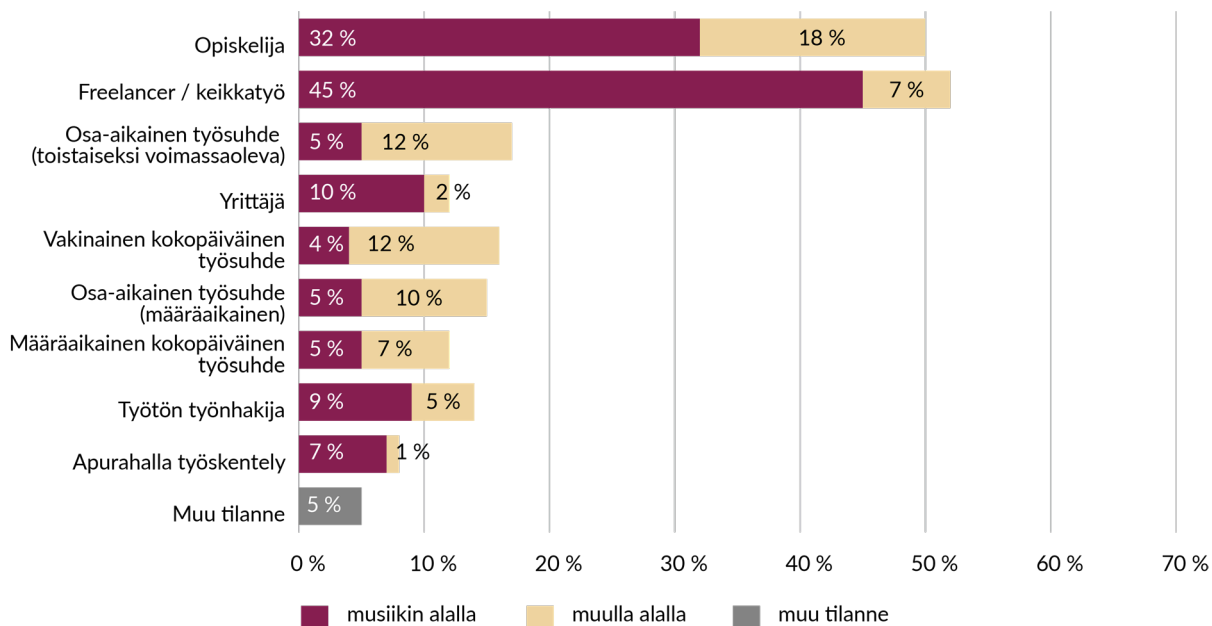
KUVIO 44.

Mistä vastaajien kokonaisansiot koostuvat

Niistä, joiden valmistumisesta oli vähemmän aikaa; vuosina 2019–2021 valmistuneista ylivoimaisesti suurin osa oli opiskelijoita. Ero klassiseen musiikkiin ja rytmimusiikkiin suuntautuneiden välillä oli tässä suhteessa melko suuri: 60 prosenttia klassiseen musiikkiin suuntautuneista ja 32 prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista oli vastausajankohtana musiikin opiskelijoita. 18 prosenttia sekä klassiseen että rytmimusiikkiin suuntautuneista opiskeli jo tässä vaiheessa jotain toista alaa. 2019–2021 valmistuneet eivät ole vielä juurikaan ehtineet hakeutua alan työelämään tai toimimaan muuten musiikkialan tehtävissä, lukuun ottamatta freelancer-töitä, joita erityisesti rytmimusiikkiin suuntautuneet tekevät. Muuten musiikin alalla työskentely vakituisena tai määräaikaisena työntekijänä oli vastavalmistuneiden keskuudessa melko harvinaista. Muiden alan töiden tekeminen oli hieman yleisempää kuin musiikin alalla työskentely, erityisesti rytmimusiikista valmistuneilla. Jo vastavalmistuneilla yrittäjyys oli tyypillisempää rytmimusiikin puolella.

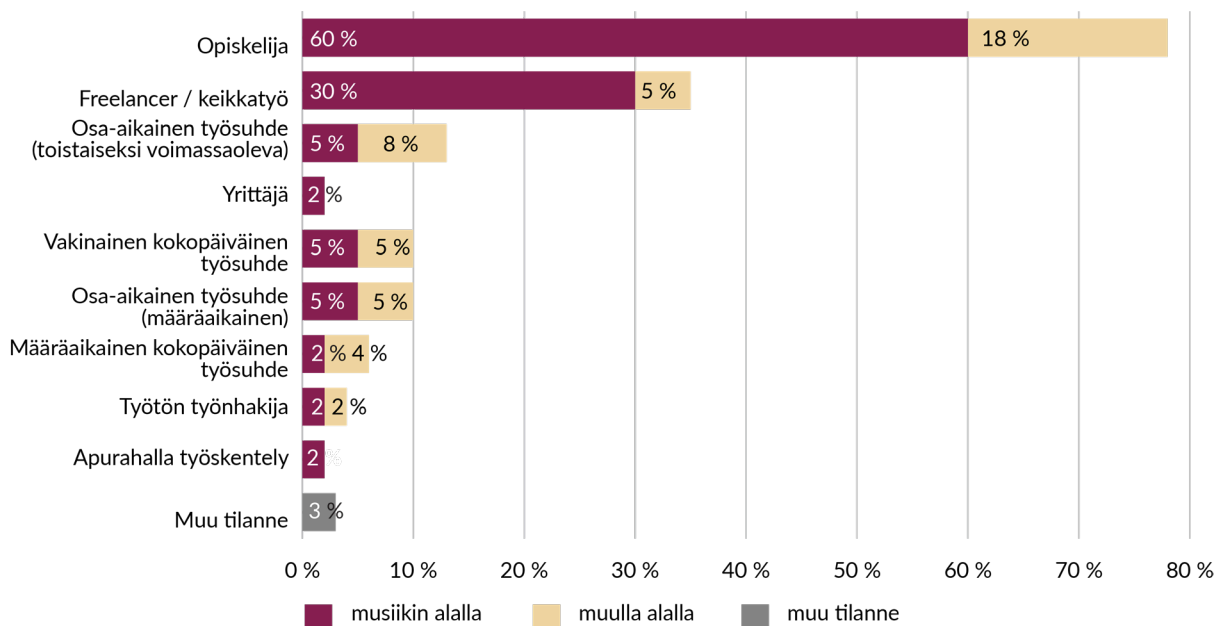
KUVIO 45.

Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021.
Tutkinnon vuosina 2019–2021 suorittaneet, rytmimusiikki

KUVIO 46.

Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021.
Tutkinnon vuosina 2019–2021 suorittaneet, klassinen musiikki

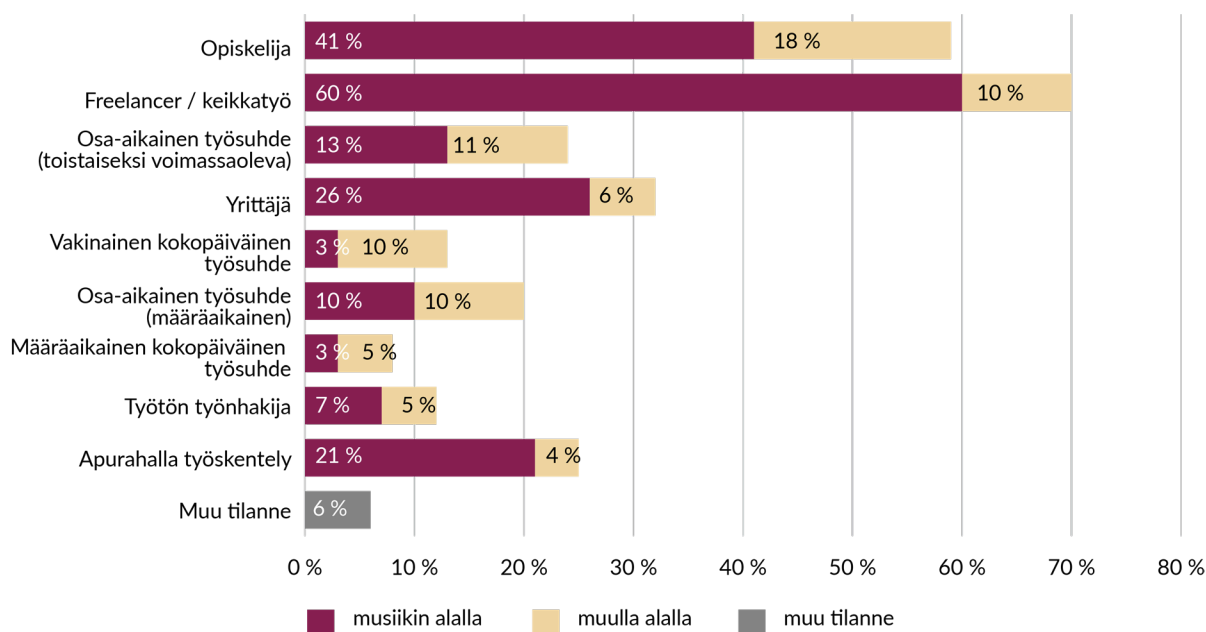

Niistä, joiden valmistumisesta oli hieman kauemmin, vuosina 2016–2018 valmistuneista suuri osa oli edelleen opiskelijoina musiikin alalla (50 % klassiseen musiikkiin suuntautuneista, 41 % rytmimusiikkiin suuntautuneista).

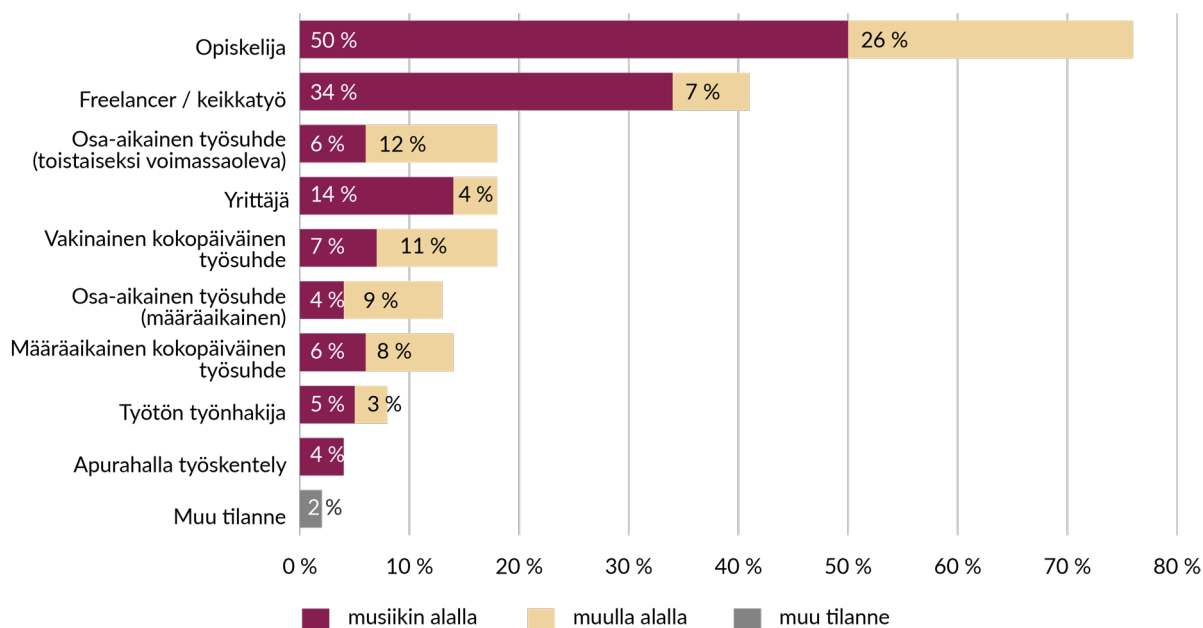
Kuten juuri valmistuneissa, klassiseen musiikkiin suuntautuneet olivat useammin vastaamisajankohtana opiskelijoina sekä musiikin alalla että muilla aloilla kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet. Rytmimusiikkia opiskelleet näyttävät tyypillisemmin suunnanneen opiskelemaan silloin, kun opinnoista on jo hieman aikaa.

Vaikka 2016–2018 valmistuneiden valmistumisesta on jo muutama vuosi, edelleen huomattavan pieni osa vastaajista oli vastaamisajankohtana vakinaisissa tai määräaikaisissa työsuhteissa. Klassiseen musiikkiin suuntautuneista 13 prosenttia ja rytmimusiikkiin suuntautuneista vastaajista kuusi prosenttia oli vastaamisajankohtana kokopäivätoisissa. Osa-aikainen työskentely puolestaan oli tyypillisempää rytmimusiikkiin (23 %) kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneilla (10 %). Vaikka freelancetöitä tehtiin melko yleisesti, niiden tekeminen oli tavallisempaa rytmimusiikkiin suuntautuneilla (60 %), ja ne, joiden valmistumisesta oli hieman kauemmin aikaa tekevät freelancetyötä enemmän kuin vastavalmistuneet. Myös rytmimusiikille ominaisempi musiikin alan yrittäjänä toimiminen näyttäisi yleistyvän, kun alalla on toimittu pidempään (26 %).

KUVIO 47.

Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021.**Tutkinnon vuosina 2016–2018 suorittaneet, rytmimusiikki**

KUVIO 48.

Vastaajien työtilanne syys-lokakuussa 2021.**Tutkinnon vuosina 2016–2018 suorittaneet, klassinen musiikki**

5.6 Työuran kokonaisuus

Tarkemman kokonaiskuvan saamiseksi vastaajien työ- ja opintopoluista valmistumisen jälkeen tarkastelimme tämänhetkisen tilanteen lisäksi vastaajien työuran kokonaisuutta. Noin puolet (53 %) ilmoitti opiskelleensa edelleen musiikin alaa ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Freelancerina musiikin alalla oli jossain vaiheessa toiminut 56 prosenttia vastaajista. Joko vakituisessa tai määräaikaisessa musiikin alan kokopäivätyössä oli ollut noin 40 prosenttia vastaajista, ja tässä ei ollut juuri eroa klassisen ja rytmimusiikkiin suuntautuneilla.

Vain kuusi prosenttia vastaajista oli ollut vain yhdessä asemassa valmistumisensa jälkeen; tyypillisimmin he olivat musiikin alan opiskelijoiksi siirtyneitä. Tyypillisimmin vastaajat olivat olleet kahdessa-neljässä asemassa (noin 60 prosenttia vastaajista), mutta kentän sirpaleisuudesta kertoo, että 30 prosenttia vastaajista oli ollut vähintään viidessä asemassa, sekä musiikin alalla että muulla alalla, valmistumisensa jälkeen. Huomattavaa on, että vastaajilla on ollut sekä määräaikaisia että vakituisia työsuhteita jonkin verran enemmän muilla aloilla kuin musiikin alalla. Tämä johtuu siitä, että opiskeluaikana opintoihin yhdistetään tyypillisesti myös muun alan töitä, sekä musiikin alan sirpaleisista työmarkkinoista.

Jatko-opintoja, osa-aikatoita ja kokoaikaisia kesätöitä. Olen jatkanut opintoja Sibelius-Akatemiassa ja tehnyt satunnaisen säännöllisesti keikkoja orkestereissa ja kesällä työskennellyt lisäksi muulla alalla.

Vaikka vastausajankohdanta työttömänä oli seitsemän prosenttia vastaajista, jossain vaiheessa valmistumisen jälkeen työttömänä oli ollut 37 prosenttia vastaajista. Työttömyysjaksot eivät olleet välttämättä kovin pitkiä, mutta niitä oli ollut pitkin työuraa. Rytmimusiikkiin suuntautuneet olivat kohdanneet työttömyyttä klassiseen musiikkiin suuntautuneita tyypillisemmin. 47 prosenttia rytmimusiikista valmistuneista ja 23 prosenttia klassiseen musiikkiin suuntautuneista oli kohdannut työttömyyttä jossain vaiheessa valmistumisen jälkeen. Kuitenkin vain viisi prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista ei ollut lainkaan ollut työssä valmistuttuaan, ja tämä oli jopa harvinaisempaa kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Myös yleisemmin kulttuurialoilla työttömyys on hieman tyypillisempää kuin koulutusaloilla keskimäärin. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan musiikkialan ammatillisen koulutuksen käyneiden työttömyysaste on 2000-luvun kuluessa pikkuhiljaa noussut vuoden 2002 kuudesta prosentista vuoden 2019 15,8 prosenttiin.⁹¹ Kokonaisuudessaan 2000-luvulla kulttuurialan työttömyysaste (kaikki koulutusasteet) on ollut 4–5 prosenttia korkeampi kuin kaikilla koulutusaloilla keskimäärin. Vuonna 2019 kulttuurialan työttömyysaste oli 13 prosenttia, kun se kaikilla koulutusaloilla oli noin kahdeksan prosenttia.⁹² Muita aloja hieman korkeamman työttömyyden lisäksi kulttuurialojen työtä leimaavat osa-aikaisuus ja pätkätyöt, mikä tulee esiin myös aineistossamme.⁹³

Kuinka valmistumisen aikaiset ammatilliset tavoitteet ovat toteutuneet

Vastaajilta selvitettiin valmistumisajankohdan ammatillisia tavoitteita. Monilla oli ollut samanaikaisesti monia tavoitteita; usein musiikin alan opintoja oli haluttu yhdistää musiikin alan työelämässä toimimiseen, tai musiikin rinnalle oli haluttu hankkia muun alan osaamista. Vastaajat viittaavat usein myös itsensä kehittämiseen ja ammattitaidon monipuolistamiseen.

⁹¹ Vuodesta 2018 lähtien musiikkia tarkastellaan tilastoinnissa yhdessä muiden esittävien taiteiden kanssa.

⁹² https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/suom0010.htm Tilastokeskus: Kulttuurialan tilastointi ja työvoima. Kulttuurialan tutkinnon suorittaneet: työvoima ja työllisyysaste 2000-2019. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/suom0010.htm

⁹³ Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/klt/2020/01/klt_2020_01_2021-06-15_tie_001_fi.html

Siirtyminen musa-alan töihin samalla kun siirryn muun alan korkeakouluun hankkimaan toista ammattia

Toisen soittimen opintojen jatkaminen korkea-asteella.

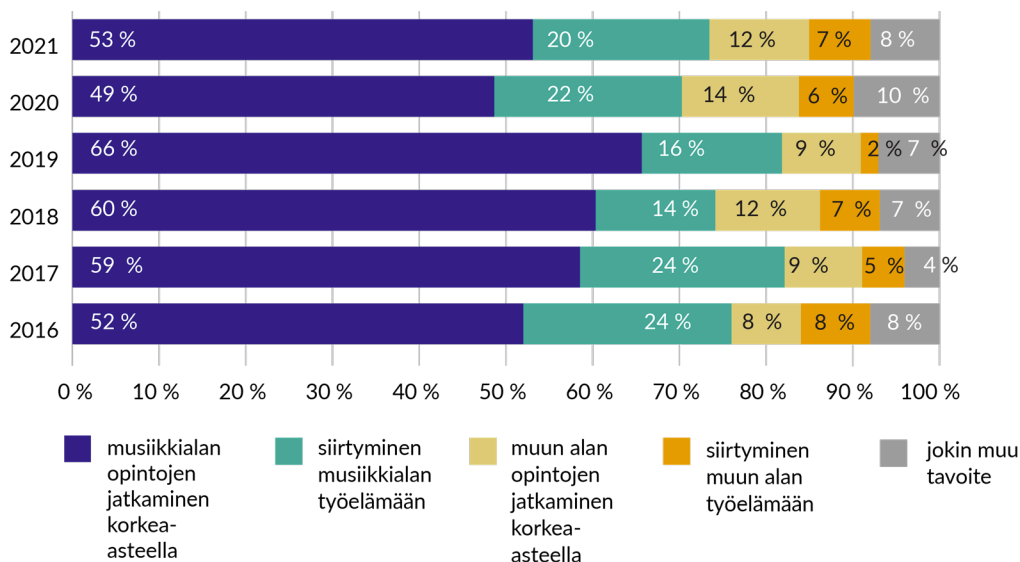
Yliopisto-opintojen jatkaminen ja siirtyminen musiikkialan työelämään.

Musiikkialan opintojen jatkaminen myös, mutta ennen kaikkea oman osaamisen laajentaminen ja sitä kautta kilpailukyvyn parantaminen.

Jotta tavoitteita saataisiin paremmin esiin, kysyttiin myös yhtä ammatillista päätavoitetta valmistumisajankohtana. Valmistumisajankohtana yleisin ammatillinen tavoite (57 %)⁹⁴ oli ollut musiikin alan opintojen jatkaminen korkea-asteella. Viidesosalla tavoitteena oli ollut suoraan musiikin alan työelämään siirtyminen. Joka kymmenennen tavoite valmistumisajankohtana oli muun alan opintojen jatkaminen korkea-asteella. Tavoitteissa ei ole ollut juuri vaihtelua tutkinnon suorittamisvuoden mukaan, vaan pääsääntöisesti tarkasteluvuosina 2016–2021 valmistuneiden tavoitteet olivat samansuuntaisia.

KUVIO 49.

Mikä oli ammatillinen päätavoitteesi valmistumisen jälkeen, valmistumisvuoden mukaan

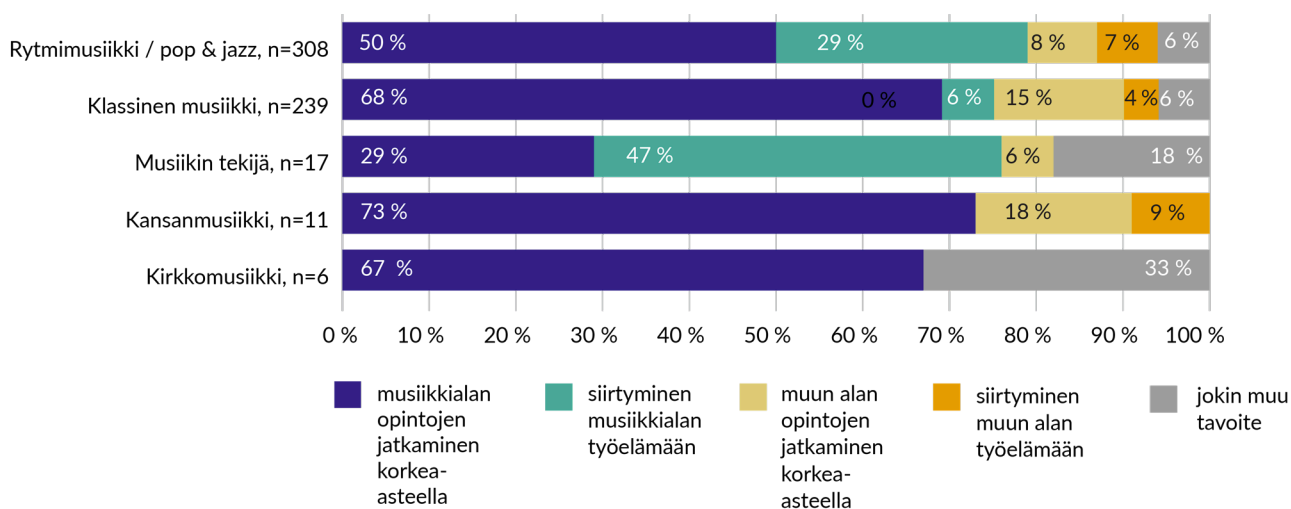
94 Kaikki valmistumisvuodet keskimäärin.

Ammatillisissa tavoitteissa ja niiden toteutumisessa oli suuntautumisen mukaisia eroja. Musiikin alan opinnot olivat olleet tavoitteena kaikkiaan 57 prosentilla vastaajista, ja erityisesti klassiseen musiikkiin suuntautuneilla; opinnot olivat tavoitteena heistä 68 prosentilla, ja joka toisella rytmimusiikkiin suuntautuneista. Vastausajankohtana kaikkiaan 45 prosenttia vastaajista oli musiikin alan opiskelijoita; klassiseen musiikkiin suuntautuneista 55 prosenttia ja rytmimusiikkiin suuntautuneista 32 prosenttia opiskeli musiikkia. Siten, kun tarkastellaan valmistumisajankohdan ammatillisten tavoitteiden toteutumista, voidaan nähdä, että vaikka musiikin opiskelu opintojen jälkeen on yleistä, opintoihin ei ole päästy aivan siinä määrin kuin on toivottu.

Valmistumisen aikaan joka viidennellä tavoitteena oli ollut musiikkialan työelämään siirtyminen. Tämä on toteutunut siltä osin, että puolet teki musiikkialan freelancertyötä, mutta kuten edellä todettiin, sekä vakituisissa että määräaikaisissa työsuhteissa työskentely oli melko vähäistä. Työelämään siirtyminen oli ollut tavoitteena miltei kolmasosalla (29 %) rytmimusiikkiin suuntautuneista, kun taas klassisella puolella se oli ollut tavoitteena vain kuudella prosentilla vastaajista. Erot jatkotoiveissa heijastelevat klassisen musiikin ja rytmimusiikin erilaisia työmarkkinoita.

KUVIO 50.

Mikä oli ammatillinen päätavoitteesi valmistumisen jälkeen, musiikillisen suuntautumisen mukaan

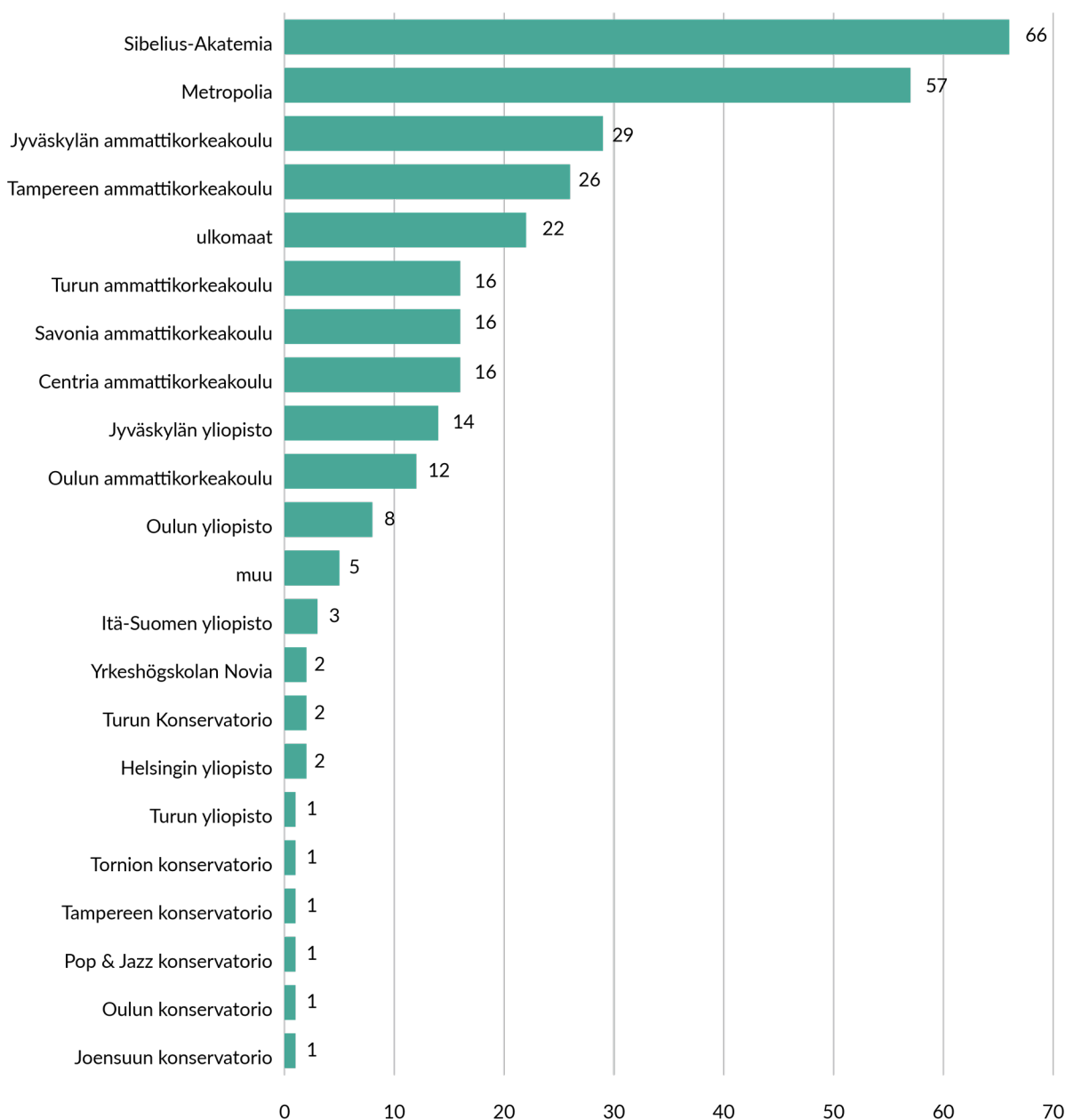
Huomattavaa on, että kun vain joka kymmenennellä tavoitteena olivat olleet muun alan opinnot, viidesosa opiskeli vastausajankohtana jotain muuta kuin musiikin alaa. Vaikuttaisi siten, että musiikin alalla toimiminen ei ole vastaajien keskuudessa vastannut täysin valmistumisajankohdan odotuksia, mikä on ohjannut opiskelemaan muuta alaa. Seuraavaksi käsittelemme syitä siihen, miksi vastaajat ovat päätyneet edelleen opiskelemaan musiikkia, tai jotain muuta alaa.

Hakeutuminen edelleen musiikin opintoihin: mihin ja miksi

Musiikin alaa edelleen opiskelemaan jatkaneista 47 prosenttia siirtyi opiskelemaan ammattikorkeakouluun, 30 prosenttia yliopistoon. Edelleen ammatilliseen koulutukseen oli hakeutunut yksi prosentti vastaajista, ja he opiskelivat jotain muuta alaa kuin musiikkia. Johonkin ulkomaiseen musiikkioppilaitokseen oli hakeutunut viisi prosenttia vastaajista. Oppilaitoksittain tarkasteltuna eniten oli päädytty Sibelius-Akatemiaan (66), Metropolia ammattikorkeakouluun (57) ja Jyväskylän ammattikorkeakouluun (29).

KUVIO 51.

Mihin vastanneet ovat menneet opiskelemaan valmistumisen jälkeen. (Ikm.)

Vastaajien musiikillisen suuntautumisen mukaan oli eroja siten, että klassiseen musiikkiin suuntautuneet olivat siirtyneet yhtä usein ammattikorkeakouluihin (37 %) tai yliopistokoulutukseen (36 %), kun rytmimusiikkiin suuntautuneet opiskelivat tyypillisemmin ammattikorkeakoulussa (57 %) kuin yliopistossa (23 %). Muiden musiikillisten suuntausten kohdalla lukumäärät ovat jälleen liian pieniä, jotta luotettavia vertailuja voitaisiin tehdä. Opintojaan jatkaneista klassiseen musiikkiin suuntautuneista Sibelius-Akatemiaan oli vastausajankohtana päätynyt 18 prosenttia ja rytmimusiikkiin suuntautuneista noin seitsemän prosenttia.

Vastanneiden joukossa kaikista ammattikorkeakouluopintoihin suunnanneista 82 prosenttia opiskeli ammattikorkeakoulussa musiikin alaa, ja kaksi kolmasosaa heistä opiskeli musiikkipedagogiksi. Kaikista yliopisto-opintoihin suuntautuneista noin 60 prosenttia oli siirtynyt opiskelemaan musiikin alaa. Korkea-asteen musiikin opiskelijoista kolme neljäsosaa opiskeli Sibelius-Akatemiassa, loput opiskelivat esimerkiksi musiikkitiedettä yliopistossa. Pieni osa vastanneista oli musiikin ammatillisten opintojen jälkeen suorittanut sekä musiikin alan että jonkin muun alan opintoja; nämä olivat korkea-asteen opintoja.

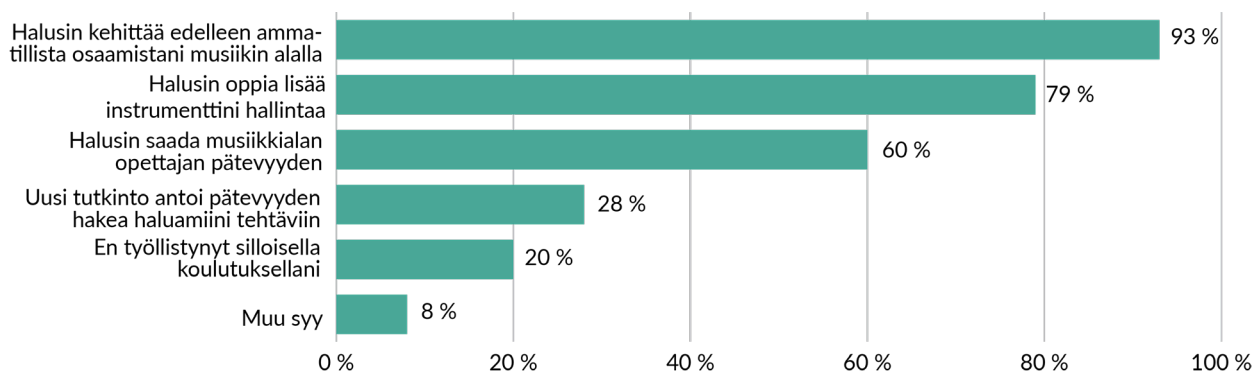
Opintoja musiikin alalla haluttiin jatkaa ensisijaisesti, koska haluttiin kehittää ammatillista musiikillista osaamista sekä hioa tavoitteita ja motivaatiota. 93 prosenttia vastaajista esitti ammatillisen osaamisen kehittämisen motiiviksi. 79 prosenttia halusi oppia lisää instrumentin hallintaa, ja 60 prosenttia vastaajista oli hakeutunut opiskelemaan musiikkia edelleen, koska he halusivat musiikkialan opettajan pätevyyden tai yleisemmin pätevyyden hakea tiettyihin tehtäviin. Viidesosa ilmaisi jatkaneensa opintoja, koska ei työllistynyt silloisella koulutuksella. Avoimissa vastauksissa mainittiin mm. mahdollisuudet verkostoitumiseen.

Jatko-opinnot olivat alkuperäinen tavoite jo ennen ammatillista tutkintoa

Halusin syventää musiikin ymmärrystäni entisestään ja tiesin, että Akatemialla se onnistuu

Halusin opiskella säveltämistä - ammatillisissa opinnoissa sitä oli vain vähän

KUVIO 52.

Pääasialliset syyt hakeutua ammatillisen tutkinnon jälkeen musiikkialan jatko-opintoihin

Syissä hakeutua opiskelemaan edelleen musiikkia ei ollut monin kohdin merkittävää eroa eri musiikillisten suuntautumisten välillä. Esimerkiksi klassisen ja rytmimusiikin osalta pätevöitymiseen tai parempaan työllistymiseen liittyvät syyt olivat yhtä yleisiä. 88 prosenttia klassiseen musiikkiin suuntautuneista oli valinnut opintojen jatkamisen syyksi sen, että halusi oppia lisää oman instrumentin hallintaa. Rytmimusiikkiin erikoituneista saman syyn oli maininnut 67 prosenttia vastaajista. Sukupuolten väliset erot opiskelun motiiveissa olivat vähäisiä. Tuloksessa toistuu muualla aineistossa esiin tullut näkemys siitä, että vaikka klassisen musiikin puolella ammatillisten opintojen katsotaan antavan hyvin valmiuksia musiikin jatko-opintoihin (ks. luku 5.7.), sen ei välttämättä katsota tarjoavan riittävästi valmiuksia instrumentin hallintaan työllistymisen näkökulmasta.

Syyt hakeutua opiskelemaan muuta alaa kuin musiikkia

Muuta alaa kuin musiikkia opiskelemaan oli päätyneet viidesosa tarkasteluajankohtana 2016–2021 valmistuneista vastaajista. Suurin osa niistä, jotka olivat menneet opiskelemaan jotain toista alaa, olivat suunnanneet korkeakouluopintoihin. Korkeakouluopintoihin jatkaneista sekä klassisen että rytmimusiikin taustan omaavista noin 40 prosenttia valitsi jonkin muun kuin musiikin alan. Syynä muun opiskelualan valintaan oli erityisesti parempi työtilanne tai vakaammat työolot muilla aloilla (molemmat vaihtoehdot 59 prosenttia). Parempi palkkaus muilla aloilla oli syynä hakeutua muuta alaa kuin musiikkia noin puolella vastaajista. 43 prosenttia vastaajista hakeutui muulle alalle, koska koki löytäneensä itselleen kiinnostavamman tai sopivamman alan. Muina syinä mainittiin mm. omiin koettuihin taitoihin liittyviä, yleisiä motivaatioon liittyviä tai terveydellisiä syitä. Tuloksia

tulkitsessa on syytä huomioida, että muuta alaa opiskelemaan menneet eivät aio välttämättä lopettaa ammattimaista toimintaa musiikin alalla.

Nautin opinnoistani musiikkialalla, ne ovat tuoneet elämäni hienoja ihmisiä ja asioita. Aion jatkaa musiikin parissa työskentelyä, mutta suhtaudun siihen harrastuksenomaisesti, vaikka saisin korvausta työstäni.

Teen virityksiä sivutoimena.

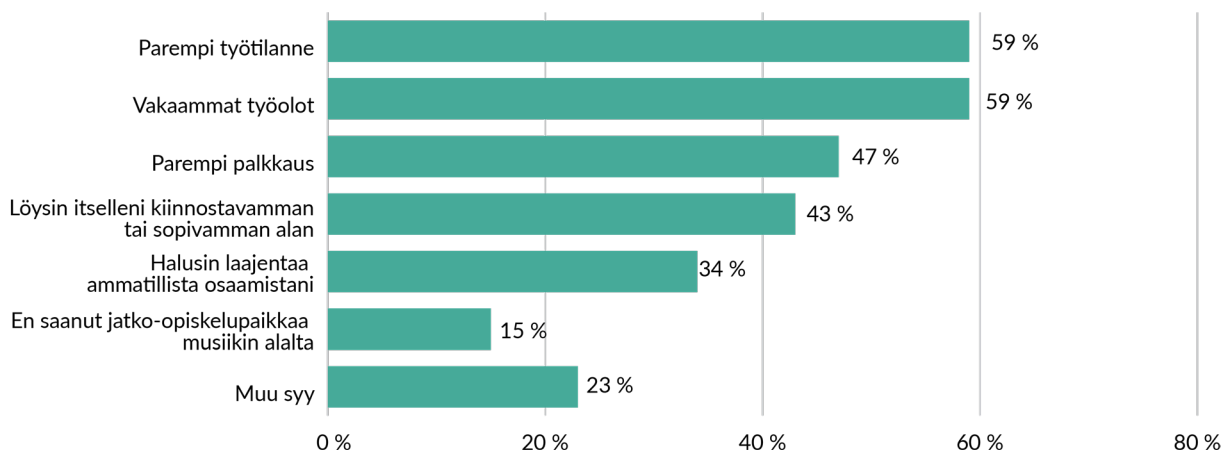
Lähdin opiskelemaan ns. varman työllisyyden alaa (joka sekin kyllä kiinnostaa), jotta minun ei tarvitse olla riippuvainen musiikista taloudellisesti ja voin tehdä musiikkia ilman sen aktiivista myymistä/markkinointia ja ajattelematta sen kaupallista potentiaalia.

En koe taitojani riittävän hyväksi ammattimuusikkona toimimiseen, lisäksi minulla on fyysisiä rajoitteita jotka estävät riittävän harjoittelun

KUVIO 53.

Mitkä olivat pääasialliset syyt siihen, että hakeuduit opiskelemaan muuta alaa kuin musiikkia?

Muu syy: mm. terveydelliset syyt, yleinen motivaatio, osaaminen.

Parempi työtilanne oli opiskelualan vaihtamisen motiivina yhtä usein miehillä ja naisilla, mutta parempi palkkaus muilla aloilla oli syynä miehillä useammin kuin naisilla. Muuten vaihtamissyissä musiikilliseen suuntautumiseen liittyvät erot näyttäytyvät merkitsevämpinä kuin sukupuoleen liittyvät erot. Se, että oli löydetty itselle kiinnostavampi tai sopivampi ala, oli alan vaihtamisen syynä puolella klassiseen musiikkiin suuntautuneista, ja vain kolmasosalla rytmimusiikkiin suuntautuneista. Rytmimusiikin suuntautumisvaihtoehdosta valmistuneet olivat hakeutuneet opiskelemaan muuta alaa useammin (42 %) siksi, koska he halusivat laajentaa ammatillista osaamistaan (klassinen musiikki 25 %).

Se, että rytmimusiikkiin suuntautuneet ovat pyrkineet myös muun alan opintoihin laajentaakseen ammatillista osaamistaan, antaa viitteitä siitä, että rytmimusiikin piirissä toimivat haluavat pitää musiikin jollain tavalla osana ammatillista elämää, ja alan työmarkkinat esimerkiksi keikkamusiikkona myös mahdollistavat tämän klassisella puolella toimivia paremmin. Koska klassisessa musiikissa vaatimus täydelle omistautumiselle elää vahvempana, ammatillisen epäilyn herätessä on luontevampaa vaihtaa kokonaan alaa ja jättää musiikki harrastukseksi. Rytmimusiikin kentällä halu laajentaa ammatillista osaamista on myös indikaatio rytmimusiikkikentän sirpaleisuudesta. Siten samalla kun toisaalta satunnaisia työtilaisuuksia on ehkä paremmin tarjolla kuin klassisessa musiikissa, toimeentulo edellyttää usein jonkin toisen alan ammatin hankkimista. Tuolloin rinnakkaisen ammatin hankkiminen sopii rytmimusiikin työmarkkinoiden luonteeseen.

5.7 Koulutuksen antamat valmiudet musiikkialan työhön ja opiskeluun

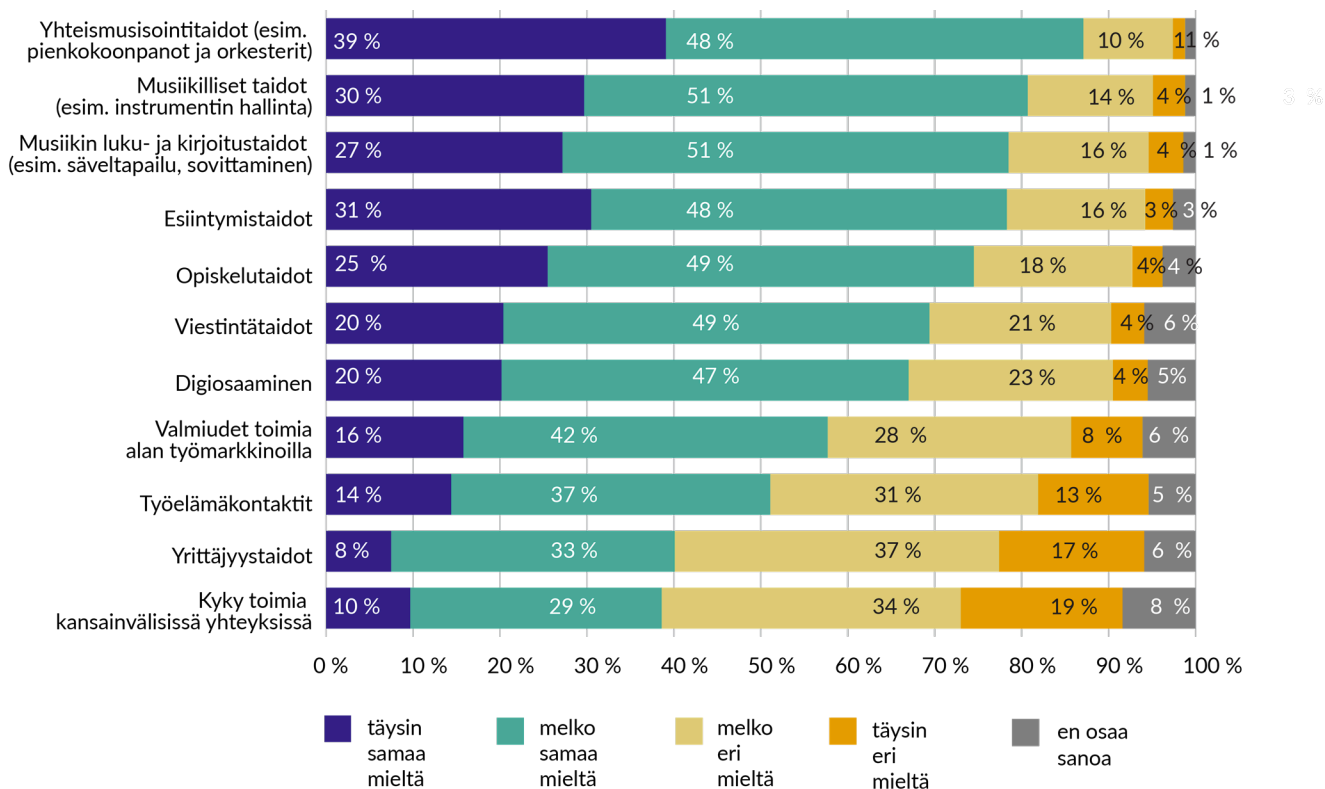
Vastaajat arvioivat, ovatko he ammatillisessa koulutuksessa saaneet riittävät taidot tietyillä osa-alueilla musiikkialalla työskentelyn tai alan jatko-opintojen kannalta.⁹⁵ Osa-alueita olivat mm. musiikilliset taidot (esim. instrumentin hallinta), esiintymistaidot, musiikin luku- ja kirjoitustaidot, opiskeluvälineisiin liittyvät valmiudet kuten opiskelu- tai viestintätaidot sekä työelämään liittyvät valmiudet kuten työelämävalmiudet, työelämäkontaktit ja yrittäjyysvalmiudet. Kysymystä selvitettiin listauksella, jossa vastaajan tuli ottaa kantaa esitettyihin osa-alueisiin viisiportaisella asteikolla täysin samaa mieltä - täysin eri mieltä.

Arvioitu osaaminen musiikin alan työelämään

Musiikkialalla työskentelyn kannalta vastaajat arvioivat yhteismuusisointitaitojensa (87 prosenttia oli täysin tai samaa mieltä väitteen ”Olen saanut riittävät taidot” kanssa) riittäviksi. Myös musiikilliset taidot kuten instrumentin hallinta (81 %), musiikin luku- ja kirjoitustaidot (79 %) sekä esiintymistaidot (78 %) arvioitiin hyväksi. Kriittisempiä oltiin yleisiin työmarkkina-alueisiin, joita ammatilliset opinnot ovat tarjonneet alalla työskentelyyn. (58 prosenttia oli täysin tai samaa mieltä väitteen ”Olen saanut riittävät taidot” kanssa), saatuihin työelämäkontakteihin (51 %) sekä yrittäjyystaitoihin (40 %).

95 Kysymys: Oletko saanut suoritetuasi ammatillisen koulutuksen mielestäsi riittävät taidot seuraavissa asioissa musiikkialalla työskentelyn tai alan jatko-opintojen kannalta?

KUVIO 54.

Olen saanut riittävät taidot musiikkialalla työskentelyn kannalta

Rytmimusiikin suuntautumisvaihtoehtokseen valinneet olivat monessa suhteessa tyytyväisempiä koulutuksen antamiin työelämävalmiuksiinsa kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneet. Muiden suuntautumisvaihtoehtojen vastaajamäärät ovat niin pieniä, että vertailuja ei voida tehdä. Rytmimusiikkiin suuntautuneet olivat tyytyväisempiä musiikillisiin taitoihinsa kuten instrumentin hallintaan. 89 prosenttia rytmimusiikin ja 69 prosenttia klassisen musiikin opintosuunnan valinneista koki tässä suhteessa taitojensa riittävän alan työelämään. Myös yhteismusisointitaitojen suhteen rytmimusiikkiin suuntautuneet kokivat taitojensa riittävän tyypillisemmin (93 %) kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneet (80 %). Vaikka yleisesti opintojen ei katsottu tarjonneen yleisiä työmarkkinavalmiuksia yhtä hyvin kuin puhtaasti musiikillisiä valmiuksia, rytmimusiikkiin suuntautuneet olivat tyytyväisempiä myös saamiinsa työelämävalmiuksiin. 66 prosenttia koki saaneensa riittävät työelämävalmiudet, kun klassiseen musiikkiin suuntautuneista näin koki 46 prosenttia. Samoin työelämäkontakteja koki saaneensa riittävästi 57 prosenttia, kun klassiseen musiikkiin suuntautuneista näin koki 41 prosenttia. Vastauksista ei voida toki suoraan päätellä, ovatko ne, jotka ovat ilmaisseet saavuttamansa valmiudet heikommiksi, sinänsä

tyytymättömiä tilanteeseen. Kuten muualla aineistossa ilmenee, alan työmarkkinoiden erilaisen luonteen vuoksi myös odotukset opintojen antamista valmiuksista eroavat jossain määrin toisistaan.

Eroja koettujen työelämävalmiuksien suhteen on myös eri pääinstrumenttia opiskelleiden välillä. Jousisoittimia soittaneet kokivat muita harvemmin taitojensa riittävän musiikkialalla työskentelyyn samalla kun he kuitenkin – kosketinsoittimien soittajien ohella – arvioivat musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa hieman paremmiksi kuin muiden instrumenttien soittajat.

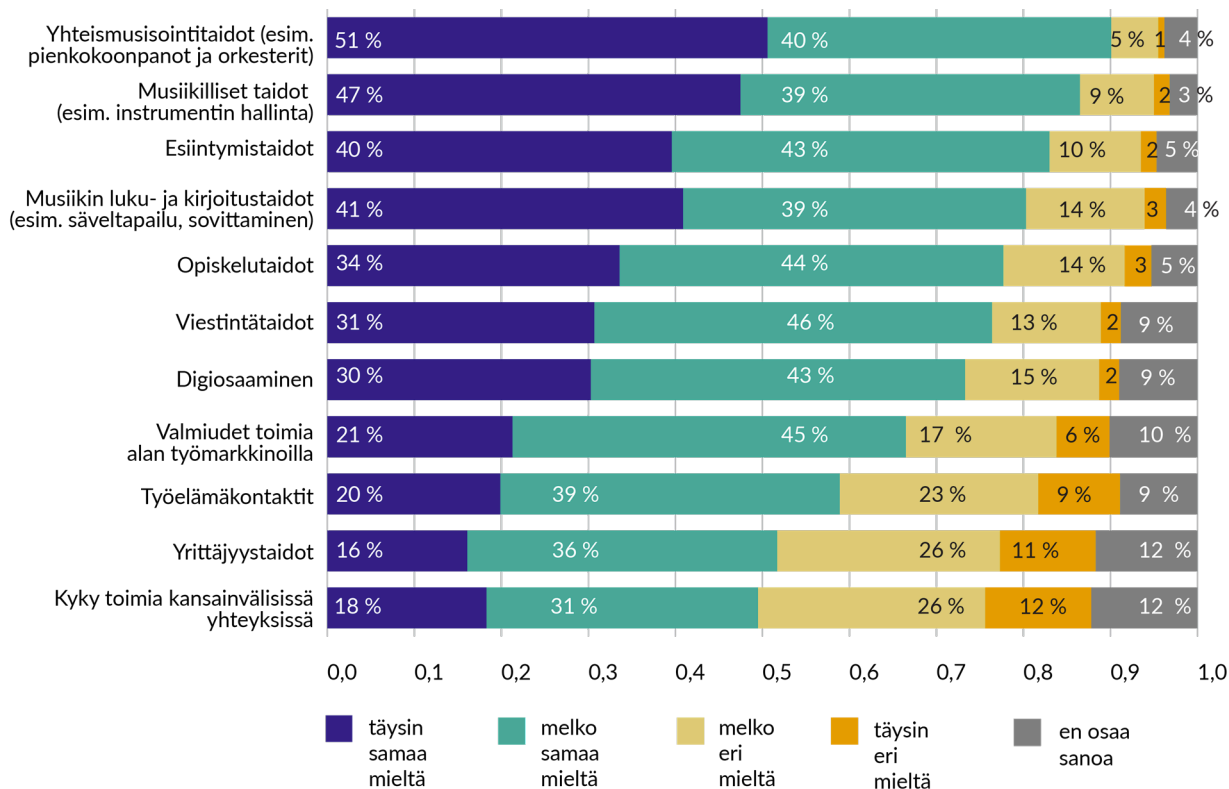
Arvioiduissa valmiuksissa työelämään oli yllättävänkin vähän eroja eri ammatillisia tavoitteita omaavien välillä. Esimerkiksi musiikilliset taitonsa arvioivat yhtä riittäviksi ne, joilla aikomuksia opiskella musiikkia edelleen ja ne, jotka aikoivat musiikin alan työelämään. Myöskään muulle alalle työskentelemään aikovat eivät pääsääntöisesti arvioineet musiikillisia taitojaan heikommaksi kuin ne, jotka aikoivat edelleen toimia alalla. Siten vaikuttaisi, että koetut puutteet musiikillisissa taidoissa eivät ole erityisen vahva motiivi hakeutua toimimaan muilla aloilla.

Arvioitu osaaminen musiikin alan opintoihin

Koettujen työelämävalmiuksiensa lisäksi vastaajat arvioivat taitojensa riittävyttä siltä kannalta, millaiset valmiudet opinnot ovat antaneet musiikin alan opintojen jatkamiseen. Kaiken kaikkiaan omat valmiudet koettiin paremmiksi musiikkialan opintojen jatkamisen kuin työelämään siirtymisen kannalta kaikilla kysytyillä osa-alueilla, vaikka erot kaikilla osa-alueilla eivät olleetkaan suuria. Vastaajat arvioivat positiivisimmin saavuttamiaan yhteismusisointitaitoja ja musiikillisia taitoja kuten instrumentin hallintaa. Näiden osaamisalueiden osaamisensa vastaajat olivat arvioineet parhaaksi myös työelämään siirtymisen näkökulmasta.

KUVIO 55.

Olen saanut riittävät taidot musiikkialan jatko-opintoihin siirtymisen kannalta

Kysymyksessä ei ilmennyt suuria eroavaisuuksia eri instrumenttien soittajien vastauksissa muuten, paitsi jousisoitinten soittajat ilmaisivat hieman muita useammin musiikin luku- ja kirjoitustaitojensa olevan hyvät musiikin alan opintojen kannalta. Lisäksi he hieman muiden instrumenttien soittajia useammin kokivat saavuttaneensa kykyä toimia kansainvälisissä yhteyksissä.

Kun tarkastellaan osaamisen eri osa-alueita vastaajien musiikillisen suuntautumisen mukaan, voidaan nähdä, että klassiseen musiikkiin suuntautuneet arvioivat koulutuksessa saavuttamansa taidot musiikin jatko-opintojen kannalta hieman paremmiksi kaikilla määritellyillä osa-alueilla. Klassiseen musiikkiin suuntautuneet kokivat erityisesti musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa paremmiksi kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet vastaajat. 89 prosenttia klassisen musiikin suuntautuneista ja 75 prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista oli täysin tai melko samaa mieltä musiikin luku- ja kirjoitustaitoihin liittyvän väitteen kanssa, minkä lisäksi klassisen musiikkiin suuntautuneet olivat kaksi kertaa useammin *täysin* samaa mieltä väitteen kanssa. Klassiseen musiikkiin suuntautuneet kokevat siten koulutuksen tarjoavan heille enemmän valmiuksia musiikin opintojen jatkamiseen tällä osa-alueella. Toinen erottuva tekijä oli kokemus saavutetuista

opintovalmiuksista kyky toimia kansainvälisissä yhteyksissä; 57 prosenttia klassiseen suuntautuneista, ja 42 prosenttia rytmimusiikkiin suuntautuneista koki saaneensa koulutuksesta valmiuksia tähän.

Koetut valmiudet vaikuttivat myös siihen, mihin vastaajat ilmoittivat suuntaavansa seuraavaksi. Ne, joilla seuraavana tavoitteena oli musiikkialan opintojen jatkaminen, kokivat musiikilliset taitonsa ja musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa keskimäärin hieman parempina kuin ne, joilla oli muita tavoitteita. Samoin kuin koettujen työvalmiuksien suhteen, koettujen valmiuksien suhteen eroja oli melko vähän erilaisia ammatillisia tavoitteita omaavien välillä. Poikkeuksen muodostivat ne, jotka aikoivat opiskelemaan kokonaan toista alaa; he arvioivat opiskelutaitonsa sekä musiikillisista taidoista musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa heikommiksi kuin muut vastaajat. Koska he huolimatta koetuista opiskelutaitojen puutteista huolimatta pyrkivät jonkin alan opintoihin, tulos viittaa siihen, että riittämättömyyttä koettiin nimenomaan musiikin opiskeluun liittyvissä taidoissa.

Vastaajien ilmaisemia musiikillisia valmiuksia sekä suhteessa jatko-opintoihin että työelämävalmiuksiin tarkasteltiin myös sen mukaan, olivatko vastaajat ilmoittaneet suorittaneensa taiteen perusopetuksen opintoja. Taiteen perusopetuksessa olleet kokivat eri musiikillisten taitojensa olevan vahvempia kuin ne, jotka eivät olleet osallistuneet taiteen perusopetukseen. He näkivät hieman muita useammin, että heidän musiikilliset taitonsa, erityisesti instrumentin hallinta⁹⁶, musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa⁹⁷ sekä esiintymistaitonsa⁹⁸ olivat riittävät opintojen jatkamisen kannalta. Myös työelämävalmiuksien suhteen taiteen perusopetukseen osallistuneet kokivat musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa sekä esiintymistaitonsa paremmiksi kuin muut vastaajat.

5.8 Ammatillisten opintojen anti vastaajien mukaan

Ammatillisten opintojen paras anti vastaajien mukaan oli omien instrumenttitaitojen kehittyminen (79 %), ja noin puolen vastaajista mukaan yhteismusisointitaitojen kehittyminen. Hieman yli kolmasosa mainitsi verkostoitumismahdollisuudet opintojen parhaaksi anniksi. Vastaajista 30 % mukaan parasta antia oli koulutuksen tarjoamat mahdollisuudet alan jatko-opintoihin. Vain kuudesosa näki, että opintojen paras anti oli, että opintojen myötä mahdollisuudet työllistyä musiikin alalle paranivat. Vastaukset

96 Erittäin hyvä tai hyvä: TPO käyneet: 88 %, muut: 76 %.

97 Erittäin hyvä tai hyvä: TPO käyneet: 82 %, muut: 66 %.

98 Erittäin hyvä tai hyvä: TPO käyneet: 84 %, muut: 75 %.

tukevat aiemmissa luvuissa esiin tulleita vastaajien näkemyksiä siitä, että ammatillisten opintojen ei välttämättä odoteta vielä suoraan valmistavan alan työelämään.

Oman osaamisen kokoaminen.

Yhteisprojektien toteuttaminen.

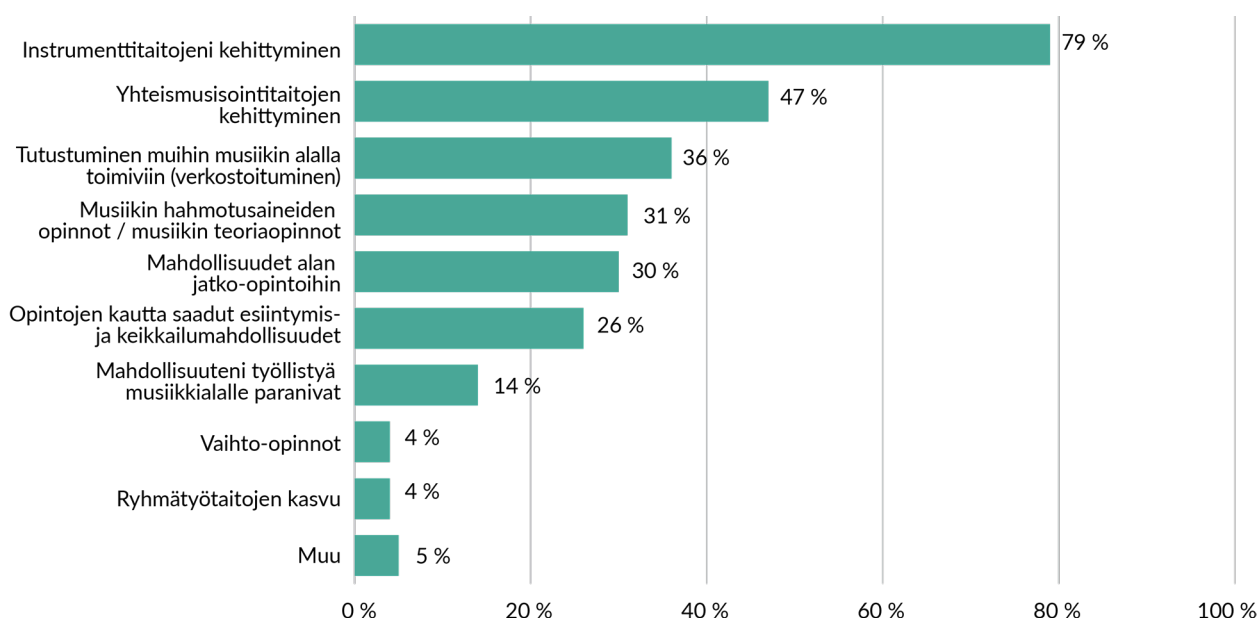
Musiikin tekemisen osa-alueet (sävellys, sanoitus) kehittyivät.

Musiikkialan koulutuksissa verkostoituminen on lähes tärkein asia. Se on koulutuksesta huolimatta käytännössä ainoa tapa saada alan työtehtäviä.

KUVIO 56.

Mitkä olivat mielestäsi opintojen parhaat puolet tai paras anti?

Vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja.

Suhtautuminen opintojen antoisuuteen vaihteli jonkin verran vastaajien suuntautumisvaihtoehtojen mukaan. Klassisesta opintosuuntauksesta valmistuneiden vastauksissa korostui instrumenttitaitojen kehittyminen ja opintojen antamat mahdollisuudet verkostoitumiseen, rytmimusiikista valmistuneet arvostivat erityisesti musiikin hahmotusaineiden opintoja sekä opintojen kautta saatuja esiintymis- ja keikkailumahdollisuuksia. Oppilaitosten suuren lukumäärän ja sitä myötä vastausten hajonnan vuoksi aiheesta ei voi sanoa juuri oppilaitoksittain.

Vastaajat arvioivat omin sanoin, puuttuiko koulutuksesta jotakin tärkeää työllistymistä tai jatko-opintoja ajatellen. Vaikka monet vastaajat eivät

nimenneet mitään puutteita, vastauksista ilmeni, että olisi kaivattu esimerkiksi enemmän esiintymismahdollisuuksia⁹⁹ tai opastusta musiikkiteknologiaan. Myös kansainvälistymisen mahdollisuuksista olisi kaivattu enemmän tietoa. Yksittäisistä teemoista vahvimmin nousivat työelämätaidot. Koulutukseen olisi kaivattu vahvempaa työelämätaitoihin, erityisesti yrittäjyyteen perehdyttämistä. Rytmimusiikkiin suuntautuneet kaipasivat tätä jonkin verran enemmän kuin muut, mikä on ymmärrettävää ottaen huomioon, että yrittäjänä toimiminen on rytmimusiikin valmistuneilla melko yleistä. (ks. luku 5.5.) Myös Konservatorioliiton toteuttamassa urapolkukyselyssä 2019–2020 valmistuneille vastaajat olisivat kaivanneet koulutukselta enemmän valmiuksia alan työmarkkinoilla toimimiseen sekä tietoa yrittäjyydestä.¹⁰⁰

Työllistymisasioihin olisi voitu viimeisen vuoden aikana panostaa, vaikka korona toikin siihen jo lähtökohtaisesti haasteensa. Koulu olisi voinut antaa tukea ja ohjeistusta siitä miten ja mistä aloittaa, mihin kaikkeen muusikon tutkinnolla voi työllistyä ja mihin tahoihin ottaa yhteyttä päästäkseen työelämään kiinni. Myöskin erilaisista apurahoista infoaminen olisi ollut hyödyllistä.

Olisin kaivannut huomattavasti enemmän opetusta mm. yrittäjyydestä, toiminimen perustamisesta, ”kevytyrittäjyydestä”, verotuksesta (veroilmoituksen tekeminen, verovähennykset ym.), te-keskuksen ja Kelan kanssa asioimisesta (karua todellisuutta monelle muusikolle), oman työn hinnoittelusta ja apurahojen hakemista.

Yrittäjyystaitoja ei kuulunut opetukseen riittävästi. Tämä olisi ollut todella tärkeää jatkon ja työelämässä toimimisen kannalta.

Joissakin vastauksissa tuli esiin, että olisi kaivattu ylipäänsä enemmän opetusta, jotta taitotaso olisi päässyt kehittymään halutulle tasolle joko musiikin alan jatkokoulutuksen tai työelämän kannalta. Koska musiikin ala on vahvasti kilpailtua koulutuspaikkojen ja työtilaisuuksien suhteen, vastaajat kaipasivat lisäosaamista.

Siihen nähden, ettei oikeastaan kukaan työllisty klassisen musiikin ammatillisesta koulutuksesta alalle, vaan siirtyy jatko-opintoihin, pääaineen opetusta oli liian vähän. Opintojeni aikana siitä leikattiin.

99 Koronapandemia on tässä kohdin luultavasti vaikuttanut osaan vastauksista.

100 41 % vastaajista arvioi, että koulutuksen antamat valmiudet toimia alan työmarkkinoilla eivät olleet riittävät, ja 32 % arvioi, että koulutuksen antamat eväät yrittäjyyteen eivät olleet riittävät.

Opetusta puuttui sen verran etten osaa teoriaa perusteita enempää, joten jatkokoulutukseen pääseminen on miltei mahdotonta ilman lisäopetusta.

On hyvin vaikeata työllistää itsensä täyspäiväisesti pelkästään toisen-asteen tutkinnolla ja varsinkin klassisessa musiikissa. Vaikka soittotaidot periaatteessa riittävät, joudut kilpailemaan korkeakoulututkinnon saaneiden kanssa vähäisistä paikoista.

Konsalta valmistuttua en ollut lähelläkään sitä soittotasoa (tai teknistä osaamista miksauspyödan takana), jota korkeakouluissa vaaditaan. (...) Vasta oma herääminen treenaamiseen avasi tien jatko-opiskeluihin ja uusiin duuneihin, (X) en saanut näitä taitoja.

Vastaajilta, jotka eivät päätyneet toimimaan musiikkialalla, kysyttiin, miten he katsoivat hyötyneensä koulutuksesta. Kaksi kolmasosaa vastasi, että koulutuksen kautta musiikista oli tullut heille harrastus, ja 38 prosenttia vastaajista koki, että he pystyvät hyödyntämään saamaansa osaamista muualla. Osaamista saatettiin hyödyntää toisella työalalla, johon liittyi myös musiikkillisii sisältöjä. Samalla vastaajat kokivat saaneensa musiikin opiskelusta erilaisia yleisesti hyödyllisiä valmiuksia, kuten yhteistyötaitoja tai pitkäjänteisyyttä, ja sisältöä elämään. Koulutus nähtiin kaiken kaikkiaan hyödyllisenä: vain muutama prosentti vastaajista näki, että he eivät olleet hyötyneet lainkaan koulutuksesta.

Muusikkous on suuri osa työtäni ja arvostettu lisä ohjaajana seniorityössä.

Toiminimeni videotuotannossa taustamusiikin valitseminen, muokkaaminen yms.

Tavoitteellinen harjoittelu tukee kaikkea muutakin tavoitteellista tekemistä jatkossa.

Kokonaisuuksien hallinta ja yhteistyötaidot.

Yleissivistys, klassisen musiikin ja harjoittelukulttuurin ymmärrys.

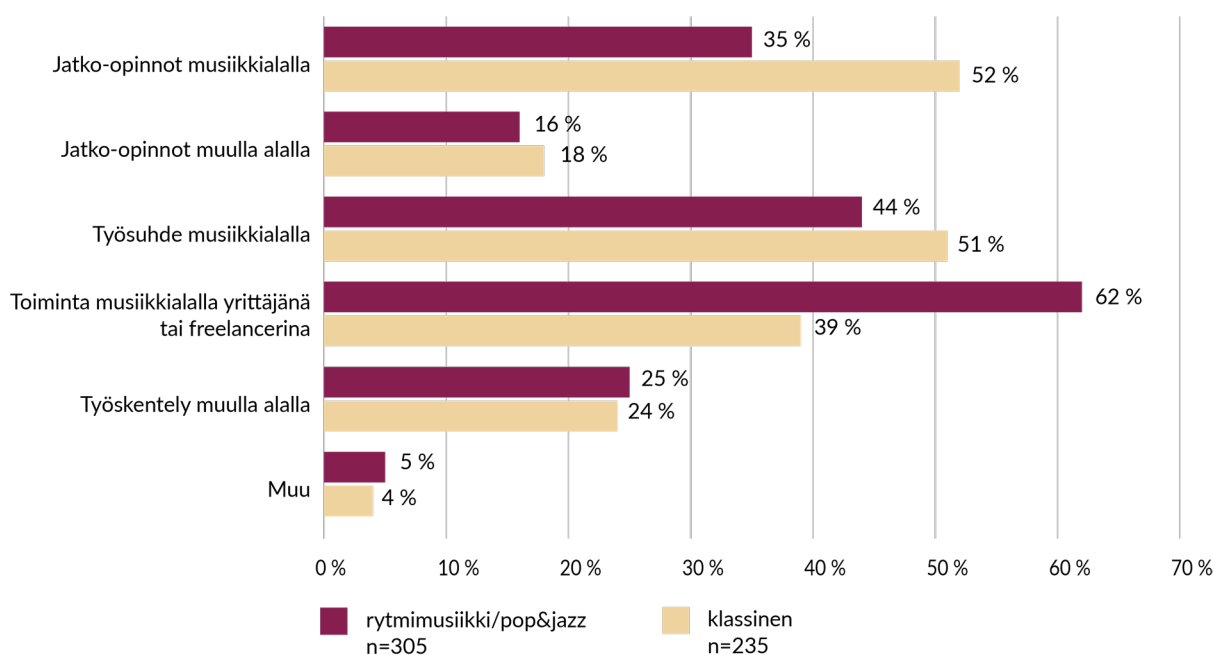
5.9 Tulevaisuudensuunnitelmat ja ammatilliset tavoitteet

Vastaajilta tiedusteltiin myös, mikä on heidän seuraava ammatillinen tavoitteensa. Musiikkialan työelämässä toimiminen joko yrittäjänä, freelancerina tai työsuhteessa oli tavoitteena noin puolella vastaajista. Yli 40 prosentilla tavoitteena oli musiikin alan opintojen jatkaminen edelleen. Jälleen klassiseen musiikkiin suuntautuneet ja rytmimusiikkiin suuntautuneet erosivat toisistaan tietyin osin: opinnot musiikin alalla olivat tavoitteena hieman yli

puolella klassiseen musiikkiin ja vain kolmasosalla rytmimusiikkiin suuntautuneista. Yrittäjyys tai freelancerina toimiminen oli tavoitteena yli 60 prosentilla rytmimusiikkiin suuntautuneista, kun se klassiseen musiikkiin suuntautuneilla oli tavoitteena jonkin verran harvemmin.

KUVIO 57.

**Mihin ammatilliseen suuntaan näet pyrkiväsi seuraavaksi?
Musiikillisen suuntautumisen mukaan**

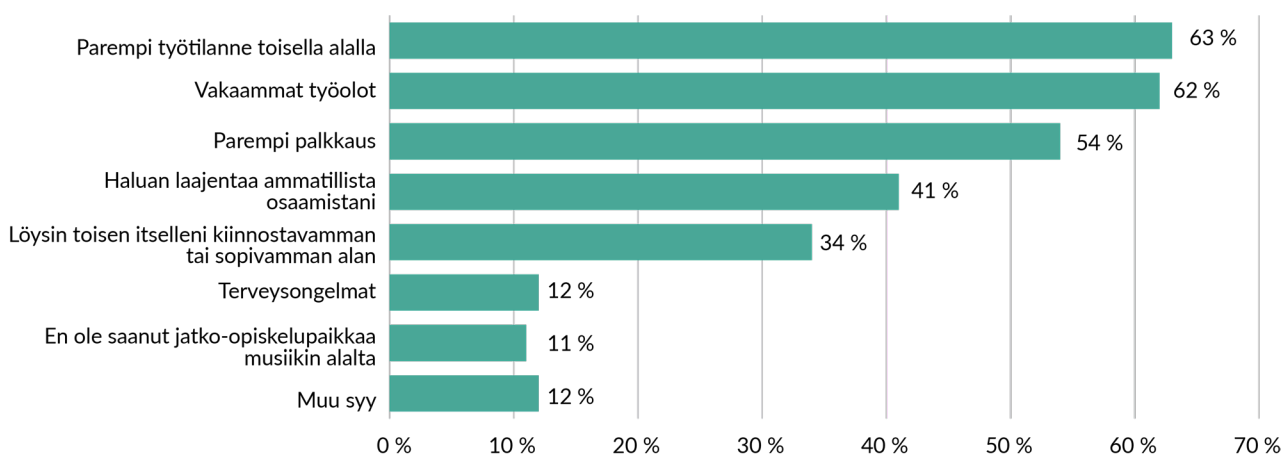

Klassiseen ja rytmimusiikkiin suuntautuneet halusivat yhtä usein muulle alalle työskentelemään tai opiskelemaan. Aiemmin totesimme, että muulle alalle opiskelemaan haluavat kokivat jossain määrin opiskelutaitonsa sekä musiikillisista taidoista musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa heikommiksi kuin muut vastaajat. Muulle alalle työskentelemään siirtyvillä vastaavaa näkemystä taitojen riittämättömyydestä ei esiintynyt. Syyt toimia muulla alalla johtuvat vastausten perusteella ennemminkin eri alojen työmarkkinoihin ja työoloihin liittyvistä tekijöistä.

KUVIO 58.

Syyt pyrkii opiskelemaan tai töihin muulle alalle

Muu syy: mm. terveydelliset syyt, yleinen motivaatio, osaaminen.

Kun tarkastellaan tulevaisuuden tavoitteita vastaajien tämänhetkisen tilanteen ja aiemman opintosuuntautumisen mukaan, saadaan tarkempaa kuvaa vastaajien toiveista ja tavoitteista. Musiikkia edelleen opiskelevista sekä ne, jotka olivat juuri valmistuneet, että ne, joiden valmistumisesta oli jo muutama vuosi, olivat vahvimmin kiinni toiveissa musiikin alan työstä tai jatko-opinnoista. Rytmimusiikkiin suuntautuneet opiskelijat (sekä vastaopinnot aloittaneet että pidempään opiskelleet) tavoittelivat muita useammin musiikin alan yrittäjänä tai freelancerina toimimista. Pidempään opiskelleilla klassiseen musiikkiin suuntautuneilla musiikin alan työelämä oli vahvimpana seuraavana ammatillisena tavoitteena. Musiikin alan opintoja tavoittelevat olivat tyypillisesti nuorempia, ja freelance-töitä tavoittelevat taas vanhempia.

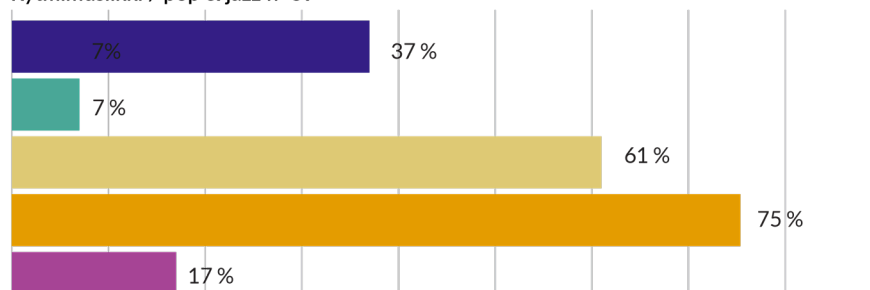
Muut kuin musiikin alaa opiskelevat harvemmin pyrkivät enää musiikin alan jatko-opintoihin tai työelämään, vaan muun alan työt vetivät puoleensa varsinkin niitä, joiden valmistumisesta on jo kauemmin. Näin oli erityisesti klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Rytmimusiikissa yrittäjäyys tai freelancerina työskentely kiinnostivat erityisesti niitä, joiden valmistumisesta oli jo kauemmin. Myös muun alan opinnot olivat tähtäimessä erityisesti klassiseen musiikkiin suuntautuneilla; sekä vastavalmistuneilla että niillä, joiden valmistumisesta on jo pidemmän aikaa. Se, että klassiseen musiikkiin suuntautuneiden kohdalla muulla alalla työskentely ja opiskelu alkaa olla tavoitteena, kun valmistumisesta alkaa olla pidempi aika, antaisi viitteitä siitä, että aiemmin valmistuneilla ura musiikin parissa ei ole vuosien kuluessa auennut odotetulla tavalla.

KUVIO 59.

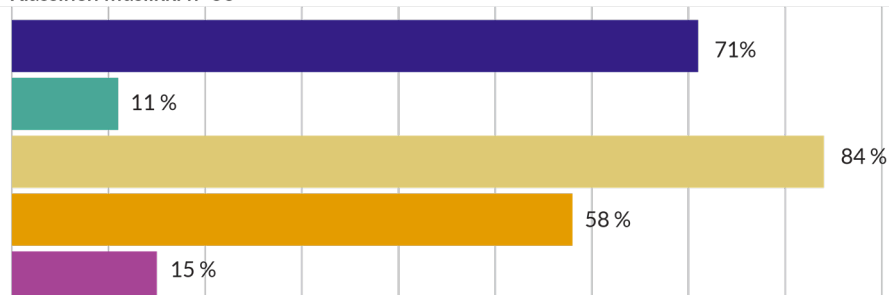
Mihin ammatillisen suuntaan näet pyrkiväsi seuraavaksi? Musiikin alaa vastausajankohtana opiskelevat valmistumisajankohdan ja musiikillisen suuntautumisen mukaan

2016–2018 valmistuneet

Rytmimusiikki / pop & jazz n=59

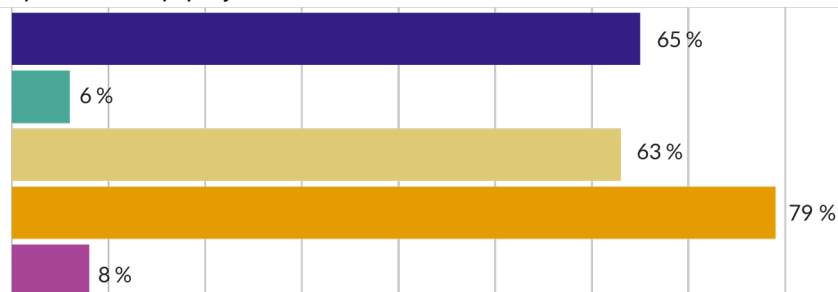

Klassinen musiikki n=55

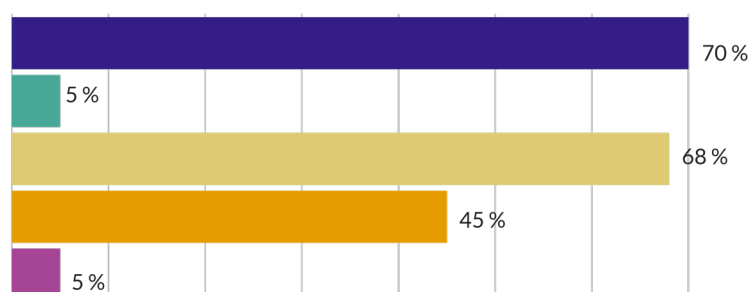

2019–2021 valmistuneet

Rytmimusiikki / pop & jazz n=52

Klassinen musiikki n=77

0 % 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 % 90 %

■ jatko-opinnot musiikkialalla

■ jatko-opinnot muulla alalla

■ työsuhde musiikkialalla

■ toiminta musiikkialalla yrittäjänä tai freelancerina

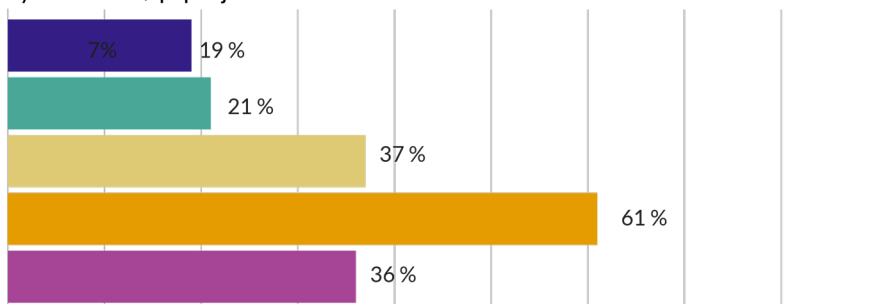
■ työskentely muulla alalla

KUVIO 60.

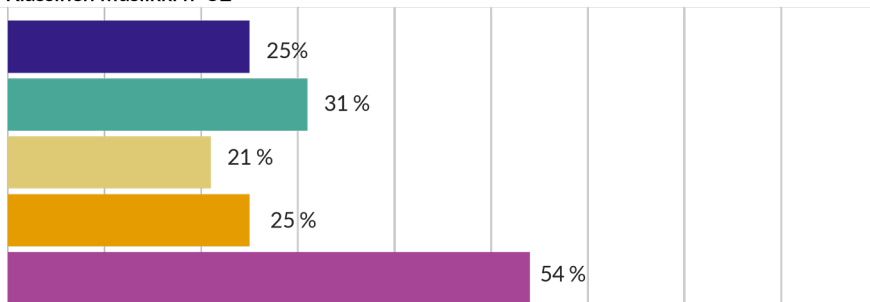
Mihin ammatillisen suuntaan näet pyrkiväsi seuraavaksi? Muut kuin musiikin alaa vastausajankohtana opiskelevat valmistumisajankohdan ja musiikillisen suuntautumisen mukaan

2016–2018 valmistuneet

Rytmimusiikki / pop & jazz n=84

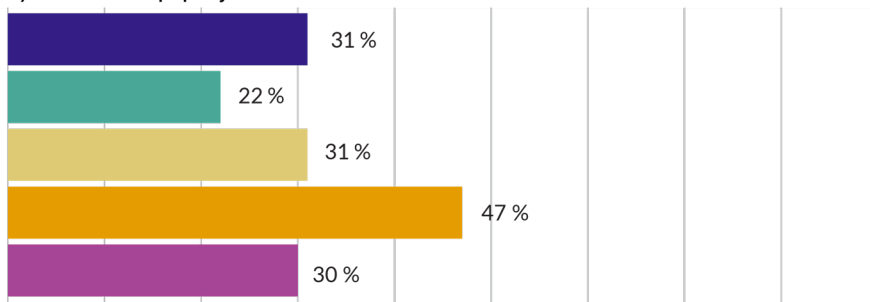

Klassinen musiikki n=52

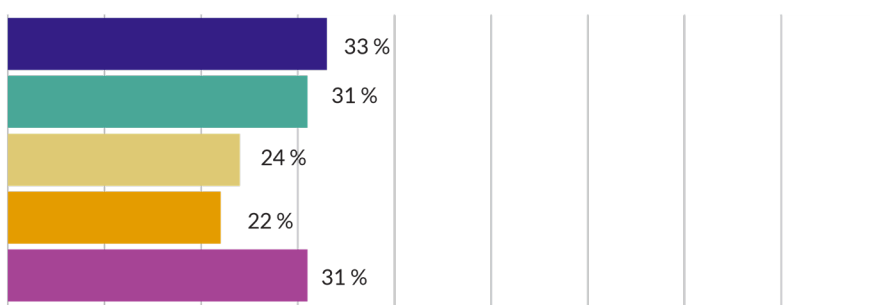

2019–2021 valmistuneet

Rytmimusiikki / pop & jazz n=110

Klassinen musiikki n=51

0 % 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 % 90 %

■ jatko-opinnot musiikkialalla

■ jatko-opinnot muulla alalla

■ työsuhde musiikkialalla

■ toiminta musiikkialalla yrittäjänä tai freelancerina

■ työskentely muulla alalla

6 SIBELIUS-AKATEMIA, NUORISOKOULUTUS

Selvityksessä päädyttiin tarkastelemaan myös Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa opiskelevia. Nuorisokoulutukseen valitaan vuosittain noin 20–30 uutta opiskelijaa valintakoesuoritusten perusteella. Valitun opiskelijan tulee täyttää enintään 12–18 vuotta opintojen aloitusvuonna ja olla samanaikaisesti oppilaana perusopetuksessa, joka antaa kelpoisuuden toisen asteen opiskelijaksi tai opiskelijana toisen asteen oppilaitoksessa, joka antaa korkeakoulukelpoisuuden.

Nuorisokoulutuksessa voi opiskella jotain klassisen musiikin instrumenttia tai laulua, kansanmusiikkia, musiikinteoriaa, säveltämistä, jazzia tai Global Music-opintokokonaisuudessa. Pääaineen tai pääinstrumentin lisäksi opintoihin kuuluu yhteissoittoa sekä yleismusiikillisia opintoja (musiikin hahmotustaitoja).

Kyselyn tiedonkeruu toteutettiin helmikuussa 2022. Kyselyn jakelu tapahtui Sibelius-Akatemian kautta. Nuorisokoulutuksessa oli vastausajankohtana 96 oppilasta, ja kyselyyn vastanneita oli 31. Aineiston pienuudesta huolimatta kysely tarjoaa suuntaa antavaa tietoa nuorisokoulutuksessa olevien taustoista ja näkemyksistä.

6.1 Vastaajien taustatiedot

Nuorisokoulutuksen kyselyyn vastanneissa suurin ikäryhmä olivat 17–19-vuotiaat (noin 60 prosenttia) ja kolmasosa oli 14–16-vuotiaita. Kuten Sibelius-Akatemian opiskelijakyselyyn vastanneista, myös tässä kyselyssä vastanneista kolme neljäsosa oli naisia. Suomi oli äidinkielenä 94 prosentilla vastaajista. Tyypillisimmin vastaajat olivat olleet nuorisokoulutuksessa alle vuoden (40 prosenttia vastaajista). Vastaajien pääaine oli tyypillisimmin jokin instrumentti. Miltei kolmasosalla vastaajista pääaineena pääaine oli jousisoittimet, toiseksi yleisin pääaine oli puu- ja vaskipuhaltimet.

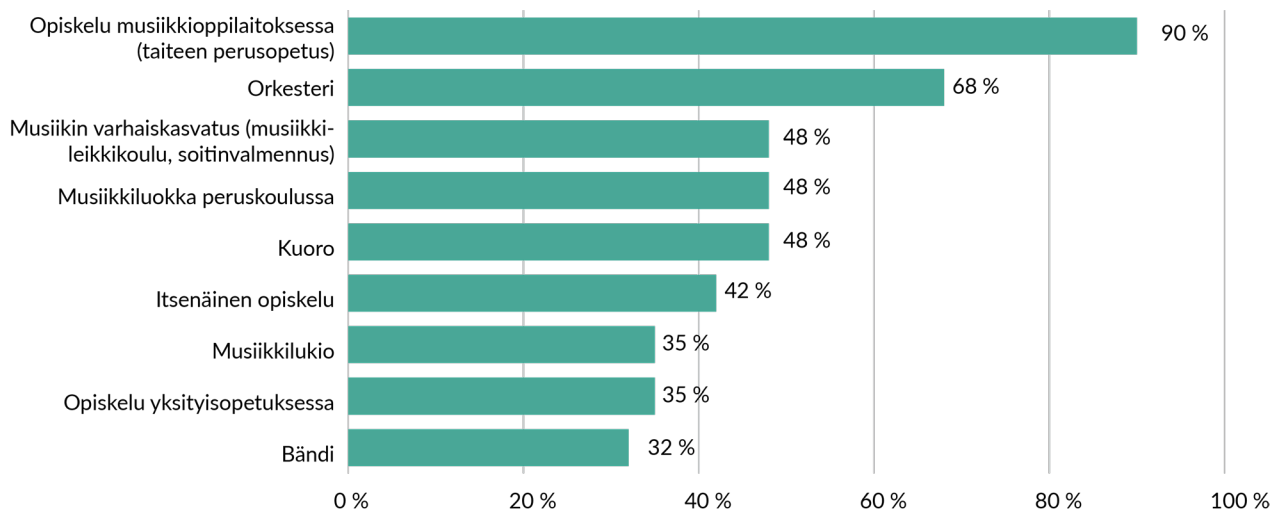
6.2 Vastaajien opinto- ja harrastustausta

Kuten Sibelius-Akatemian opiskelijoista, myös nuorisokoulutuksen opiskelijoista 90 prosenttia ilmoitti olleensa taiteen perusopetuksen piirissä. Vastaajista 74 prosenttia ilmoitti opiskelleensa laajan oppimäärän perusopintoja ja 64 prosenttia ilmoitti opiskelleensa laajan oppimäärän syventäviä opintoja. Neljäsosa oli opiskellut musiikkia kansalais- tai työväenopistossa. Vastaajien tausta taiteen perusopetuksen piirissä oli moninainen; vastaajat ilmoittivat noin kaksikymmentä eri musiikkioppilaitosta ja konservatoriota

eri puolilla Suomea. Puolet vastaajista oli ollut musiikkiluokalla peruskoulussa, ja kolmasosa 35 prosenttia musiikkiluokalla lukiossa. Musiikin varhaiskasvatuksessa oli ollut puolet vastaajista.

KUVIO 61.

Nuorisokoulutusta edeltäneet ja nykyiset musiikkiharrastukset ja -opinnot

Vastaajat olivat harrastaneet musiikkia monipuolisesti ja kattavasti; tyypillisin harrastusyhdistelmä oli musiikin varhaiskasvatus yhdessä taiteen perusopetuksen tai musiikkiluokan kanssa. Tyypillisimmillään vastaajilla oli taustaa 4–6 musiikillisen harrastuksen parissa (ml. musiikkiluokka, musiikkilukio). Yhdelläkään vastaajalla itsenäinen musiikin opiskelu ei ollut ainoana musiikillisenä harrastustaustana, ja siinä suhteessa tulokset ovat samansuuntaiset muiden kyselyjen tulosten kanssa. Kuten Sibelius-Akatemian opiskelijoilla, myös nuorisokoulutuksen opiskelijoilla useimmiten toistuva syy nuorisokoulutukseen hakeutumiselle on yksiselitteisesti, että haluttiin musiikin ammattilaisiksi.

Musiikki on toiveammattini ja halusin nuorisokoulutukseen, jotta voin syventää osaamistani mahdollisimman paljon.

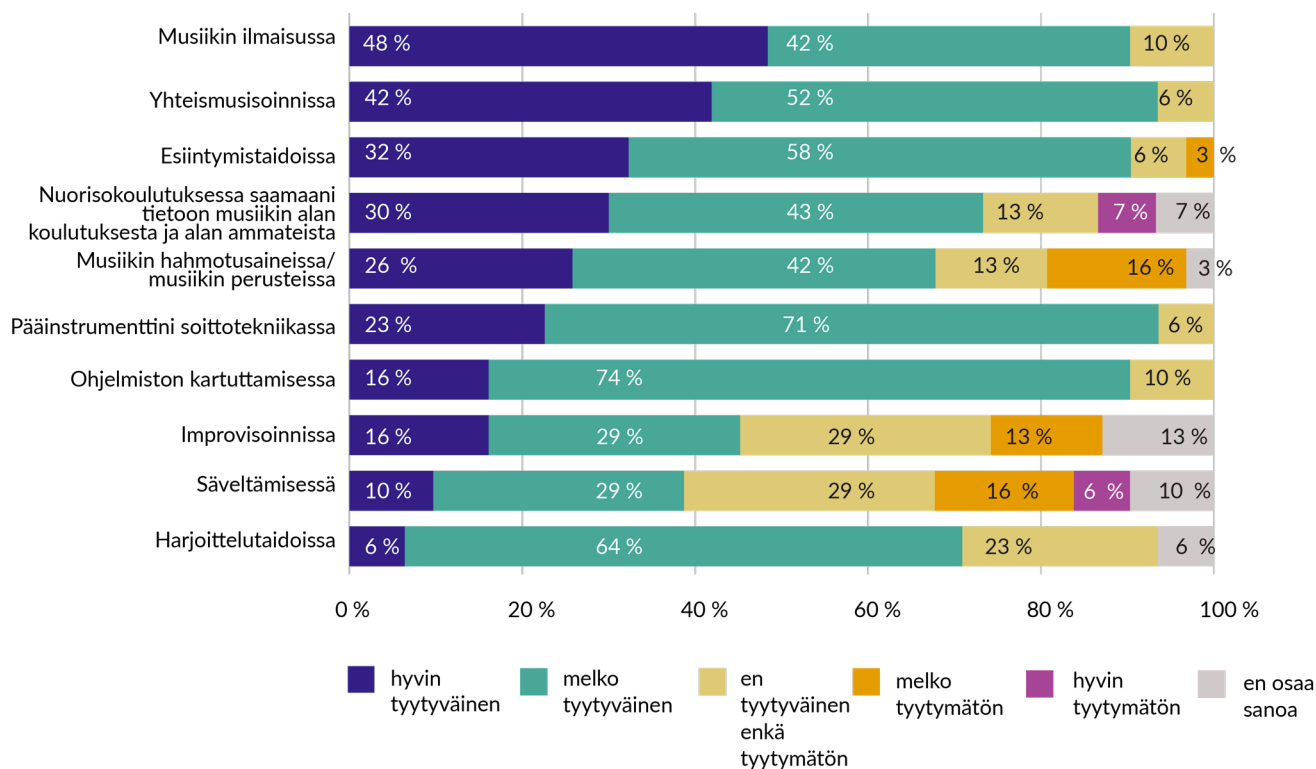
Puolet vastaajista ei tehnyt musiikkialan töitä, mutta satunnaisia töitä musiikin parissa, lähinnä keikkailua, harjoitti 45 prosenttia vastaajista.

6.3 Oman osaamisen arviointi ja jatkosuunnitelmat

Nuorisokoulutuksessa olevat arvioivat omaa osaamistaan musiikin eri osa-alueilla. Koska nuorisokoulutukseen mennään hyvin nuorena, ja koska 90 prosenttia on osallistunut taiteen perusopetukseen, nuorisokoulutuksessa

olevien koetut arviot omasta osaamisestaan peilautuvat paljolti taiteen perusopetuksessa kertyneeseen osaamiseen. Vastaajien arviot osaamisestaan olivat pääsääntöisesti positiivisia. Vastaajat olivat erityisen tyytyväisiä pääinstrumenttinsa soittotekniikkaan ja yhteismusisointitaitoihinsa (erittäin tai melko tyytyväisiä molemmat 94 %). Kuitenkin säveltäminen (erittäin tai melko tyytyväisiä 39 %) improvisaatiotaidot (erittäin tai melko tyytyväisiä 45 %) ja musiikin hahmotusaineiden osaaminen (68 %) arvioitiin muita osa-alueita heikommiksi. Muihin osa-alueisiin nähden vastaajat olivat siten melko kriittisiä musiikin hahmotusaineiden osaamiseensa; arviot osaamisesta olivat heikompia kuin esimerkiksi taiteen perusopetuksen opiskelijoilla. Tässä luonnollisesti on oleellista se, minkä vastaajat kokevat olevan riittävä taitotaso omiin tavoitteisiinsa nähden. Vastausten perusteella vastanneet nuorisokoulutuksessa olevat kokevat, että heidän taitonsa ei ole aivan riittävää kyseistä koulutusta ja jatkotavoitteita ajatellen. Tyytymättömyys improvisaation taitoihin toistui nuorisokoulutuksessa olevien, kuten muidenkin opintoasteiden vastaajien keskuudessa.

KUVIO 62.

Olen tyytyväinen tämänhetkiseen osaamiseeni...

Tietyistä varauksista huolimatta 90 prosenttia vastaajista koki, että heidän osaamisensa riittää musiikin opintojen jatkamiseen nuorisokoulutuksen jälkeen, loput eivät osanneet sanoa. 80 prosentilla päätavoitteena nuorisokoulutuksen jälkeen oli opintojen jatkaminen Sibelius-Akatemiassa, ja miltei kaikilla tavoitteena olivat musiikin opinnot jossain muodossa. Miltei kaikilla (87 %) oli myös tavoitteena musiikki ammattina.

Vastaajat saivat myös kertoa omin sanoin, mitä taitojaan he erityisesti haluaisivat kehittää nuorisokoulutuksessa ollessaan. Nuorisokoulutuksessa haluttiin kehittää soittotekniikkaa ja yleistä musiikillista osaamista: se, mitä ei ole välttämättä saavutettu aiemmissa musiikin opinnoissa.

Haluan saada paremman tekniikan, jotta pystyn tuomaan kaikki musiikilliset ajatukseni ulos, eikä tekniikka rajoittaisi tulkintaani.

Laajasti kaikkia musiikkiin liittyviä taitoja.

7 KORKEAKOULUTUS - AMMATTIKORKEAKOULUT

Ammattikorkeakoulussa muusikon tai musiikkipedagogin ammattiin opiskeleville suunnatussa kyselyssä selvitettiin musiikin alan ammattikorkeakoulussa opiskelevien musiikillista taustaa, syitä hakeutua koulutukseen ja siihen liittyviä odotuksia sekä arvioita aiemmin hankitun musiikin osaamisen riittävydestä tämänhetkisiin opintoihin nähden. Kysely oli suunnattu ammattikorkeakouluopinnot vuonna 2021 aloittaneille. Kyselyn tiedonkeruu toteutettiin helmikuussa 2022. Kysely lähetettiin kahdeksaan korkeakouluun, joissa voi suorittaa musiikin amk-tutkinnon¹⁰¹, ja vastauksia saatiin yhtä lukuun ottamatta¹⁰² melko tasaisesti kaikista korkeakouluista. Vastanneita oli yhteensä 53. Tutkimuksessa haluttiin selvittää opiskelijoiden nykyiseen koulutukseen johtaneita harrastus – ja koulutuspolkuja. Tavoitteena ei siten ollut tämänhetkisten opintojen ja niiden tarjoamien valmiuksien arvioiminen tai tutkinnon jälkeiseen aikaan, kuten työllistymiseen, liittyvien kysymysten selvittäminen.

101 Metropolia ammattikorkeakoulu, Tampereen ammattikorkeakoulu, Turun ammattikorkeakoulu, Yrkeshögskolan Novia, Savonia ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu, Centria ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

102 Tampereen ammattikorkeakoulu.

TAULUKKO 8.

Ammattikorkeakoulujen hakijat ja paikan vastaanottaneet vuonna 2021,**lkm.** Lähde: Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen: <https://vipunen.fi/fi-fi>

Oppilaitos	Hakijoita	Paikan vastaanottaneita	Paikan vastaanottaneista M, N, muu/puuttuva tieto
Metropolia amk	Muusikko amk: 258. Musiikkipedagogi amk: * Musiikkipedagogi yamk:27	Muusikko amk: 36. Musiikkipedagogi yamk:12	Muusikko amk: M:27, N:9. Musiikkipedagogi amk: * Musiikkipedagogi yamk: *
Tampereen amk	Muusikko amk: 252. Musiikkipedagogi amk: 135. ¹⁰³ Musiikkipedagogi yamk: 30.	Muusikko amk: 12. Musiikkipedagogi amk: 36. Musiikkipedagogi yamk: 9.	Muusikko amk: M: 3, N: 9. Musiikkipedagogi amk: M: 18, N: 18. Musiikkipedagogi yamk: M, N: 1-4.
Turun amk	Musiikkipedagogi amk: 66. ¹⁰⁴	Musiikkipedagogi amk: 24.	Musiikkipedagogi amk: M:6, N:12, muu/puuttuva tieto: 6.
Novia	Muusikko amk: 48. Musiikkipedagogi amk: 33. ¹⁰⁵	Muusikko amk: 30. Musiikkipedagogi amk: 12.	Muusikko amk: M: 3, N:18, muu:9. Musiikkipedagogi amk: M:6, N:6.
Savonia amk	Musiikkipedagogi amk: 66. ¹⁰⁶	Musiikkipedagogi amk: 21	Musiikkipedagogi amk: M: 12, N: 9.
Oulun amk	Musiikkipedagogi amk: 93. ¹⁰⁷	Musiikkipedagogi amk: 18	Musiikkipedagogi amk: M: 9, N: 9.
Centria	Musiikkipedagogi amk: 42. ¹⁰⁸	Musiikkipedagogi amk: 21	Musiikkipedagogi amk: M: 9, N: 12.
Jyväskylän amk	Musiikkipedagogi amk: 165. ¹⁰⁹ Yamk: 12.	Musiikkipedagogi amk: 45	Musiikkipedagogi amk: M: 15, N: 30.

* Kokonaislukua kaikista hakijoista ja paikan vastaanottaneista ei saatavilla.

103 Lisäksi monimuoto amk hakijoita 15, paikan vastaanottaneita 1-4.

104 Monimuotototeutus: hakeneita 27, paikan vastaanottaneita 9, joista M:6, N:3.

105 Lisäksi erillishaku musiikkipedagogi amk: 1-4, paikan vastaanottaneita 1-4.

106 Lisäksi musiikkipedagogi amk lisähaku: hakijoita 9, paikan vastaanottaneita 1-4 sekä avoin väylä: hakijoita 1-4, paikan vastaanottaneita 1-4.

107 Lisäksi lisähaku musiikkipedagogi amk: hakijoita 24, paikan vastaanottaneita 1-4 sekä musiikkipedagogi amk erillinen opiskeluoikeus ja avoimen väylä: hakijoita 1-4, paikan vastaanottaneita 1-4.

108 Lisäksi musiikkipedagogi amk lisähaku: hakijoita 9, paikan vastaanottaneita 1-4 sekä siirtohaku: hakijoita 1-4.

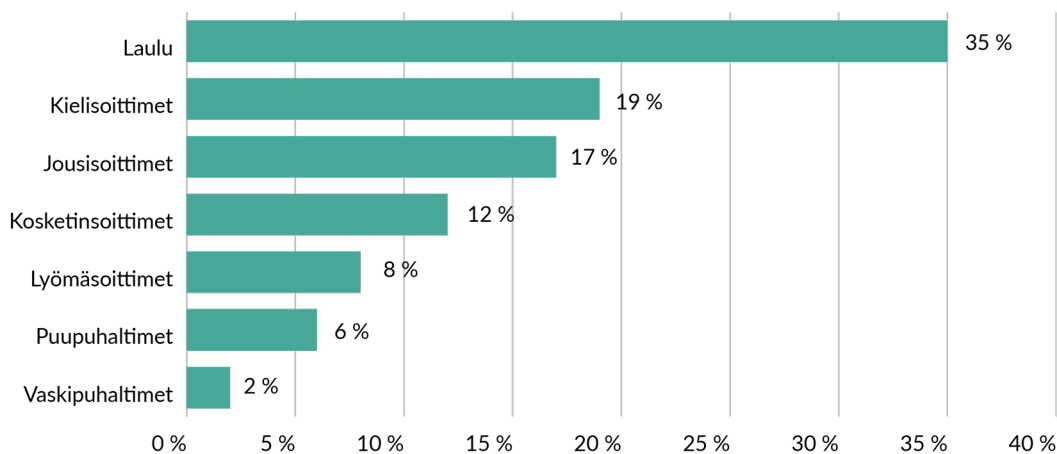
109 Lisäksi lisähaku sekä uudelleen myönnetty opiskeluoikeus musiikkipedagogi amk hakijoita 1-4, yamk hakijoita 1-4.

7.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastanneista 92 prosenttia opiskeli musiikkipedagogiksi, tyypillisimmin erikoistuen soiton ja laulun opetukseen, ja loput suorittivat musiikon amk-tutkintoa. Noin puolet vastaajista oli suuntautunut klassiseen musiikkiin, puolet rytmimusiikkiin. Sekä kirkkomusiikin että kansanmusiikin opiskelijoita oli pari prosenttia vastaajista. Vastaajat olivat keskimäärin vanhempia kuin muihin oppilaitoskyselyihin vastanneet; yli kolmasosa oli joko 25–30-vuotiaita tai yli 30-vuotiaita. Vastanneista naisia oli 63 prosenttia. Klassiseen musiikkiin suuntautuneista 92 % oli naisia, rytmimusiikkiin suuntautuneista naisia oli kolmannes. Yleisin pääinstrumentti oli laulu (kolmasosa vastaajista), jota seurasivat kielisoittimet ja jousisoittimet. Miltei kaikki (89 %) laulun pääinstrumentiksi valinneet olivat naisia. Lähes kaikilla vastaajilla on sivuinstrumentti, joka on tyypillisimmin piano (59 %) tai laulu (38 %). Instrumentit olivat jälleen varsin sukupuolittuneita. Siinä missä miltei kaikki, joilla laulu ja jousisoittimet oli pääinstrumenttina, olivat naisia,¹¹⁰ miltei kaikki kielisoittimen pääinstrumentiksi valinneet olivat miehiä. On tosin syytä muistaa, että aineistossa kokonaislukumäärät ovat varsin pieniä.

KUVIO 63.

Vastaajien pääinstrumentti

¹¹⁰ Laulu lkm. 18, 89 % naisia; jousisoittimet lkm. 8, 89 % naisia.

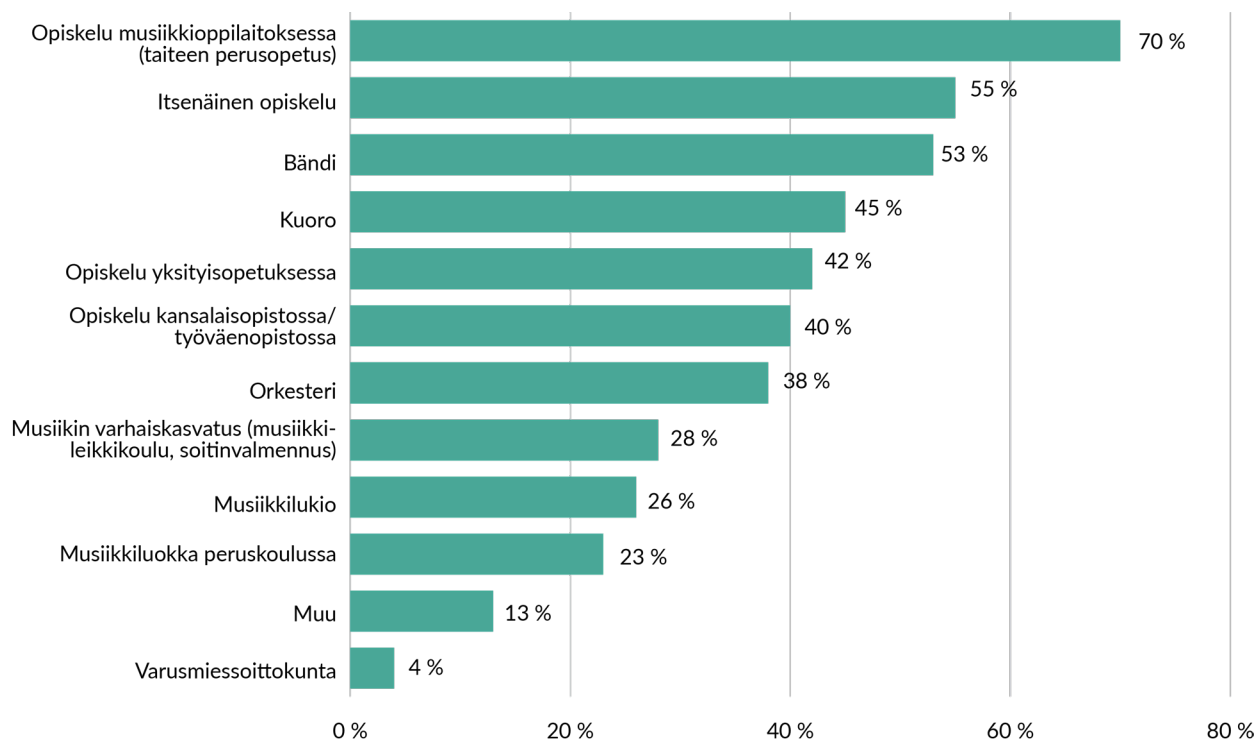
7.2 Vastaajien opinto- ja harrastustausta

Vastaajista 70 prosenttia oli suorittanut lukion, ja tyypillisin vastaajien koulustausta oli lukion jälkeen käydyt musiikin alan ammatilliset opinnot. Vain muutamalla prosentilla oli taustalla peruskoulun jälkeinen musiikin alan koulutus ilman lukiotaustaa. Yli puolella vastaajista oli jo nykyisten opintojen taustalla ammatillinen koulutus musiikin alalta, tyypillisesti muusikon koulutus.

Taiteen perusopetuksen opintoja jossain musiikkioppilaitoksessa on 70 prosentilla vastaajista. Klassiseen ja rytmimusiikkiin suuntautuneet olivat olleet taiteen perusopetuksessa suunnilleen yhtä suurena määrin. Vaikka taiteen perusopetukseen osallistuneiden osuus on korkea, siihen osallistuminen musiikkiopistossa ei ollut aivan yhtä vahvaa kuin esimerkiksi Sibelius-Akatemian tai Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksen opiskelijoilla. Toisaalta huomattavan suuri osa vastanneista, 40 prosenttia, oli opiskellut musiikkia kansalais- tai kansanopistossa. Vaikka noin neljäsosa vastaajista oli aikanaan osallistunut musiikin varhaiskasvatukseen, myöskään musiikin varhaiskasvatus ei näyttäytynyt vastaajilla yhtä vahvana kuin muiden aineistojen vastaajilla. Noin neljäsosa on käynyt musiikkiluokkaa peruskoulussa tai musiikkilukiota. Kaikilla vastaajilla oli taustallaan jonkinlainen ohjattu musiikillinen harrastus joko ryhmässä tai yksityisopetuksessa; kukaan ei ollut harrastanut musiikkia pelkästään itsenäisesti.

KUVIO 64.

Korkeakouluopintoja edeltäneet musiikkiharrastukset ja -opinnot

Neljäsosa vastaajista on jossain vaiheessa vaihtanut instrumenttia, mikä on hieman vähemmän kuin samanikäisillä muissa aineistoissa.

En kokenut viulunsoiton olevan enää mielekästä ja laulaminen oli ollut minulle tärkeää koko elämäni ajan. Vanhempani eivät tahtoneet minun lopettavan musiikkiharrastusta kokonaan, joten laulun opiskelu musiikkiopistossa oli kaikkia miellyttävä ratkaisu.

7.3 Syyt hakeutua koulutukseen

Vastaajat saivat kertoa omin sanoin, miksi he olivat hakeutuneet ammattikorkeakouluun. Hakemiselle oli monia syitä, mutta tyypillisesti vastaajat – jotka olivat enimmäkseen pedagogiopiskelijoita – halusivat musiikillisen osaamisen syventämisen rinnalla opettaa ja saada koulutuksen kautta opettajan pätevyyden. Noin 40 prosenttia vastanneista oli hakenut myös johonkin toiseen musiikin alan koulutukseen; tyypillisimmin toiseen musiikin alan ammattikorkeakouluun, ja miltei yhtä moni vastaaja oli hakenut Sibelius-Akatemiaan.

Suoritin musiikkialan perustutkinnon (..) konservatoriossa, josta valmistuin keväällä 2020. Halusin jatkaa musiikin opintoja, jotta pääsen kehittymään muusikkona, saan pedagogisen pätevyyden ja lisää kokemusta musiikkialalta ennen työelämää. Koin tarvitsevani ja haluavani jatkokoulutusta.

Haluan kouluttautua oman instrumenttini ammattilaiseksi ja saada samalla opettajan pätevyyden.

Noin 60 prosentilla vastaajista oli jo ennen opintojen aloittamista työkokemusta muusikon työstä, ja 36 prosentilla oli kokemusta musiikin opettamisesta. Rytmimusiikkiin suuntautuneilla oli ennestään työkokemusta hieman useammin kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Verrattuna esimerkiksi Sibelius-Akatemiassa opiskelevien työkokemukseen, ammattikorkeakouluopiskelijoiden työkokemukset ennen opintoja olivat melko pitkiä, mikä selittynee osittain sillä, että vastaajat olivat vanhempia. Kolmasosalla oli opinnot aloittaessa työkokemusta 3–5 vuoden ajalta, viidesosalla 5–10 ja samaten viidesosalla 10 vuoden ajalta. Kolmasosa tekee musiikin alan työtä (keikkailua ja opettamista) opintojen ohella säännöllisesti, ja yhtä suuri osa satunnaisesti, rytmimusiikkiin suuntautuneet hieman muita useammin.

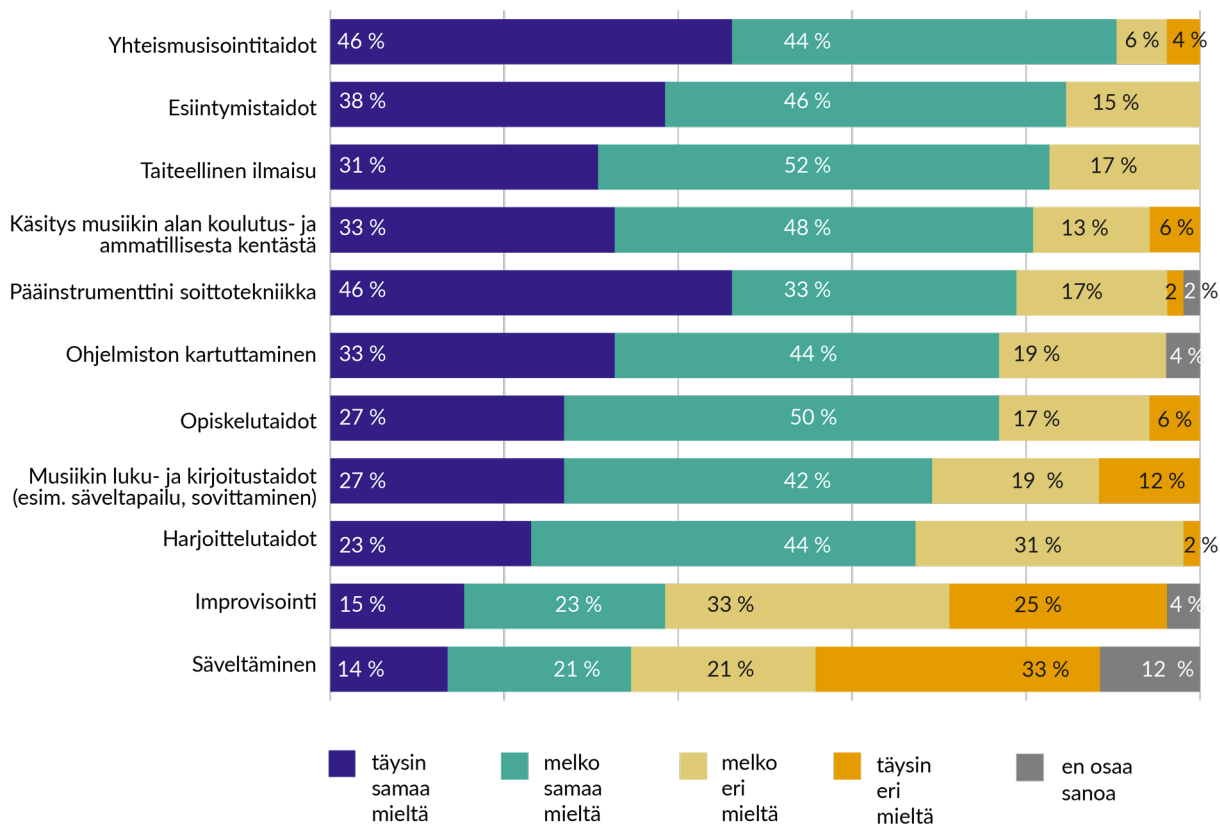
7.4 Arvio omasta osaamisesta

Vastaajilta kysyttiin, ovatko he saaneet aiemmista opinnoista tai harrastuksista riittävät taidot musiikkialan korkeakouluopintojen kannalta tietyillä osa-alueilla.³⁵ Eri osa-alueista tyytyväisimpiä oltiin omiin yhteismusisointitaitoihin; 90 prosenttia oli täysin tai melko samaa mieltä väitteen ”olen saavuttanut riittävät taidot” kanssa. Myös omat esiintymistaidot (85 %) sekä taiteellinen ilmaisu (83 %) arvioitiin melko hyväksi. Oman musiikilliset taitonsa kuten soittotekniikkansa arvioi riittäväksi 79 prosenttia vastaajista. Kuten muidenkin oppilaitostasojen vastauksissa, kriittisempiä oltiin improvisoinnin taitoihin (39 %), sekä säveltämiseen. Samalla, kuten muissakin kyselyissä, säveltämiseen otettiin kantaa muita kohtia vähemmän, oletettavasti koska sitä ei pidetty omien opintojen kannalta yhtä relevanttina kuin muita osa-alueita. Huomattavaa on myös, että miltei kolmasosa näki parannettavaa omassa musiikin luku- ja kirjoitustaidoissaan, sekä omassa harjoittelutaidoissaan. Erityisesti klassisella puolella näyttäisi myös, että oman instrumentin soittotekniikan valmiuksia ei koettu riittäviksi, vaikkakin tässä kohtaa aineisto on melko pieni.

Kun tarkastellaan arvioituja valmiuksia sen vastaajien musiikillisen taustakoulutuksen suhteen, voidaan nähdä, että ne, jolla on taustalla osallistuminen taiteen perusopetukseen, arvio omasta osaamisesta on samansuuntainen kuin vastaajilla keskimäärin. Pieni eroavaisuus on siinä, kuinka tyytyväisiä taiteen perusopetuksessa olleet ovat omaan soittotekniikkaansa; nämä vastaajissa tyytyväisiä oli hieman vähemmän (73 %) kuin vastaajissa keskimäärin (79 %), vaikkakin tältä osin on huomattava, että vastaajamäärät eivät ole kovin suuria. Samoin niiden, joilla oli taustalla musiikin alan ammatillista koulutusta, vastaukset ovat samansuuntaisia kuin vastaajilla keskimäärin, vaikkakin soittotekniikan kohdalla tyytyväisiä on enemmän (83 %) kuin taiteen perusopetukseen osallistuneissa. Sitä vastoin ammatillisen koulutuksen läpikäyneet olivat keskimääräistä tyytymättömpiä improvisaation taitoihinsa; heistä vain 28 prosenttia oli täysin tai melko samaa mieltä väitteen ”olen saavuttanut riittävät taidot” kanssa.

KUVIO 65.

Oletko mielestäsi saanut aiemmista opinnoistasi tai harrastuksistasi riittävät taidot seuraavissa asioissa musiikkialan korkeakouluopintojen kannalta?

Vastaajat saivat kuvata omin sanoin, mitä he odottavat opinnoiltaan. Usein toistui kuvatus kaltaisen toive: ”Haluan kehittyä opiskeluvuosien aikana mahdollisimman paljon omassa instrumentissani ja saada hyvät eväät opettajan ammattiin.” Puolelle vastaajista päätavoite musiikkialan alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen oli musiikin alan työelämään siirtyminen. Neljäsosa halusi jatkaa opintoja, lähinnä kandidaatti- ja/tai maisteritasolle. Tavoitteissa ei tullut esiin eroja eri musiikillisten suuntausten välillä.

Olen onnellinen, että olen saanut aikoinaan runsaasti niin instrumenttiopetusta kuin instrumenttipedagogiikkaopetustakin, koska niiden tuntimäärät ovat laskeneet mielestäni dramaattisesti nykyisessä koulutuksessa.

Suurimmaksi osaksi olen joutunut itse opiskelemaan esim. improvisaatiota, esiintymistä sekä konserttien järjestämiseen liittyviä käytäntöjä. Myös palkkion suuruuksista ei ole tullut mitään opetusta.

Omassa lukiossani ei puhuttu koskaan taideoista tai niiden opiskelusta, joten vaikka olisin varmasti innostunut musiikkialasta jo

lukiolaisena, en tiennyt että sitä voi oikeasti opiskella enkä näin ollen hakeutunut alan opintoihin heti lukion jälkeen. Lukion jälkeen välivuonna näin jossain kansanopiston esitteen, jossa mainostettiin myös musiikkilinjaa ja hakeuduin sinne. Siellä sain kuulla ensimmäistä kertaa konservatorioista ja sain tarvittavat tiedot ja taidot hakea opiskelemaan musiikkia. Konservatorion käytyäni seuraava luonnollinen askel oli hakea korkeakouluun, jota käyn nyt.

8 KORKEAKOULUTUS – SIBELIUS-AKATEMIA

Kyselyssä selvitettiin Sibelius-Akatemiassa syksyllä 2021 kandidaattiopintonsa aloittaneiden opinto- ja harrastustaustaa sekä musiikin opiskelua koskevia näkemyksiä, kuten arviota omasta musiikillisesta osaamisesta. Kyselyyn saatiin 21 vastausta. Kyselyn tiedonkeruu toteutettiin helmikuussa 2022. Kyselyn jakelu tapahtui Sibelius-Akatemian kautta. Kysely ohjattiin opintonsa juuri aloittaneille opiskelijoille, koska tutkimuksessa haluttiin selvittää nykyiseen koulutukseen johtaneita harrastus – ja opintopolkuja. Tavoitteena ei siten ollut tämänhetkisten opintojen arvioiminen tai tutkinnonjälkeiseen aikaan, kuten työllistymiseen liittyvien kysymysten selvittäminen. Sibelius-Akatemiassa ulkomaisten opiskelijoiden osuus on huomattava. Kuitenkin, koska tutkimuskokonaisuus kohdistuu suomalaiseen koulutus- ja harrastusjärjestelmään, kyselyllä pyrittiin tavoittamaan suomalaiset vastaajat.

8.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastanneista puolet oli 19–24-vuotiaita, kolmasosa tätä vanhempia. Vastanneista kolme neljäsosa oli naisia. Naiset olivat siten aineistossa hieman ylisiedustettuina, koska vuonna 2021 opiskelupaikan Sibelius-Akatemiassa vastaanotti 192 opiskelijaa, joista hieman yli puolet (54 %) oli naisia.¹¹¹ Kaikkien kyselyyn vastaajien äidinkieli oli suomi. Instrumenttiopinnot pääaineena jossain klassisen musiikin instrumentissa oli 38 prosentilla vastaajista, 28 prosentilla kirkkomusiikki. Vastaajien yleisin pääaineinstrumentti oli jokin jousisoitin (40 %), neljäsosan instrumentti oli piano ja neljäsosan pääaine oli laulu. Miltei kaikilla oli jokin sivuinstrumentti, yleisimmin piano. Puolet vastaajista oli vaihtanut instrumenttia jossain vaiheessa, mikä on yhtä usein kuin taiteen perusopetuksen kyselyyn vastanneiden vanhimpien opiskelijoiden keskuudessa. Tässä kohtaa aineistossa oli paljon variaatiota, mutta yleisimmin oli vaihdettu viulusta tai pianosta toiseen soittimeen, esimerkiksi viulusta alttoviuluun.

Aloitin viulun niin pienenä (7 v) ja n. 15 en enää tuntenut soittimen sopivan minulle ja alttoviuluun vaihtaminen tuntui luontevalta. Eri soittimissa on eri maailmat, joten sanonta ”soitinvalintakysymys” pitää paikkansa. Esimerkiksi orkesterissa eri soittimilla ja eri sektioilla on eriävät roolit.

111 Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/ Haku- ja valintatiedot - korkeakoulu - yo - hakukohde.xlsb (vipunen.fi)

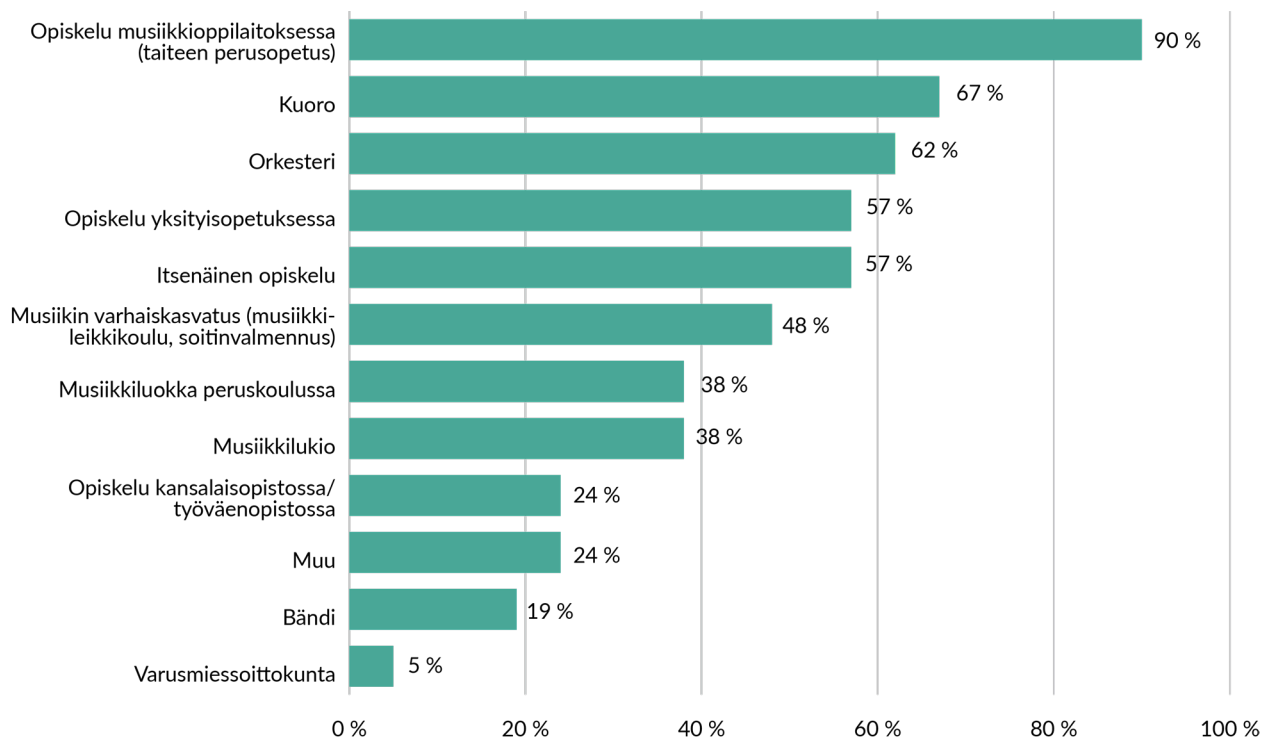
8.2 Vastaajien opinto- ja harrastustausta

Vaikka Sibelius-Akatemian kyselyn kohdalla vastausmäärä on melko pieni, vastausten perusteella voidaan saada suuntaa antavaa tietoa koulutuksessa olevien taustasta. Ennen nykyisiä opintoja ammatillisen koulutuksen musiikin alalta oli suorittanut neljäsosa vastaajista ja kolme vastaajaa oli suorittanut musiikin alan ammattikorkeakoulututkinnon. Pari vastaajaa suoritti vastausajankohtana kandidaatin tutkinnon ohella musiikin korkeakouluopintoja ammattikorkeakoulussa. Puolet vastaajista oli saanut opinnoissaan hyväksi luettua aiempia musiikkiharrastuksia ja opintosuorituksia, kuten kieliopintoja tai pedagogiikkaopintoja. Sibelius-Akatemiassa aloittaneiden musiikillinen harrastus- ja opintotausta oli hyvin samankaltainen kuin Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa olevien vastaajien tausta.

Miltei kaikki vastaajat (90 %) olivat olleet taiteen perusopetuksen piirissä jossain musiikkioppilaitoksessa. Vastaajat olivat opiskelleet musiikkioppilaitoksissa ja konservatorioissa eri puolilla Suomea, ja mainittuja oppilaitoksia oli miltei yhtä paljon kuin vastaajiakin. Vastaajista noin puolet ilmoitti suorittaneensa laajan oppimäärän syventävät opinnot. Musiikkiluokalla peruskoulussa tai musiikkilukiossa oli ollut 38 prosenttia vastaajista. Sekä musiikkiluokalla että musiikkilukiossa olleiden osuus oli siten näiden vastaajien osalta hieman suurempi kuin musiikin ammatillisessa koulutuksessa tai ammattikorkeakoulussa olleilla.¹¹² Puolet vastaajista oli ollut musiikin varhaiskasvatuksessa. Yksityisopetusta musiikissa oli saanut 57 prosenttia vastaajista, mutta kenelläkään se ei ollut ainoa musiikin harrastamisen tausta.

112 Musiikkiluokalla peruskoulussa olleet: ammatillisen koulutuksen kysely: 32 %, ammattikorkeakoulukysely: 23 %. Musiikkiluokalla lukiossa olleet: ammatillisen koulutuksen kysely: 33 %, ammattikorkeakoulukysely: 26 %.

KUVIO 66.

Opintoja edeltäneet musiikkiharrastukset ja -opinnot

Musiikkialan työkokemusta muusikkona toimimisesta oli 60 prosentilla, mutta työkokemusta ei ollut vielä kertynyt kovin pitkältä ajalta; tyypillisimmin työkokemusta oli alle vuoden verran. Noin 60 prosenttia teki myös opintojen ohella satunnaisesti jotain musiikkialan töitä; keikkailua tai opettamista.

8.3 Syyt hakeutua musiikin koulutukseen

Vastaajat saivat kertoa omin sanoin, miksi he hakeutuivat nykyisiin musiikin opintoihin. Tyypillisimpänä syynä oli, että omaa musiikillista osaamista on haluttu syventää tasolle, jolla musiikin parissa voi toimia ammatillisesti. Noin puolet oli hakenut myös muualle kuin Sibelius-Akatemiaan, lähinnä musiikin opintoihin esimerkiksi ammattikorkeakouluihin.

Arvostan korkeakoulututkintoa ja haluan opiskella musiikkiteknologian alaa lisää. Ammatillinen perustutkinto oli pelkkä pintaraapaisu aiheeseen enkä usko työllistyväni ainoastaan kyseisellä tutkinnolla musiikin alalle. Yliopisto-opinnot ovat kattavia ja monipuolisia. Opintojen aikana hahmottuu varmasti vielä tarkemmin, mihin työelämässä haluaa tähdätä. Opintojen aikana on myös mahdollisuus verkostoitua.

Koska pääsin musiikkimaailmaan sisään jo ihan pienenä (5 v) ja se on ollut aina intensiivisesti osa elämää, joten siinä on kertynyt niin paljon kokemusta että oli luonnollista jatkaa musiikkiopintoja yliopistossa.

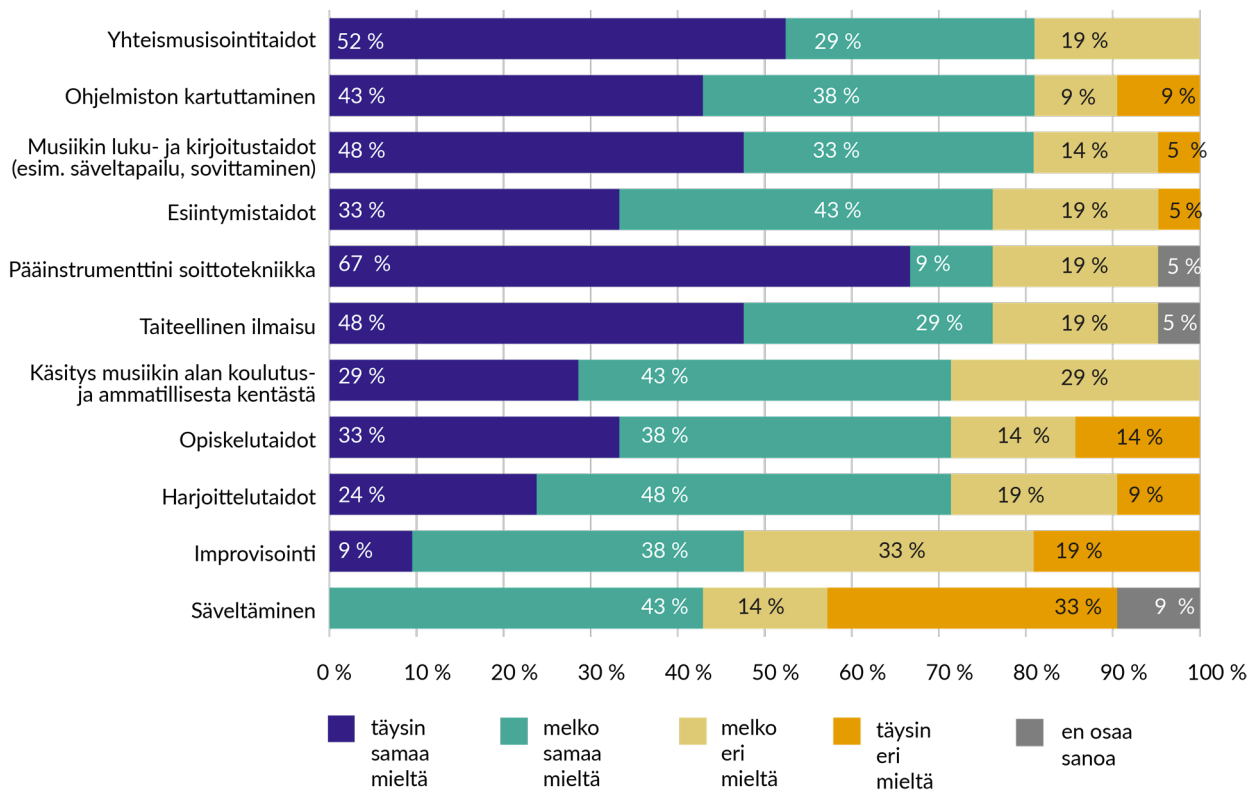
8.4 Arvio aiemmista opinnoista saavutetuista valmiuksista

Sibelius-Akatemiassa aloittaneet opiskelijat arvioivat, missä määrin he ovat saavuttaneet erilaisia musiikin korkeakouluopinnoissa tarvittavia valmiuksia aiemmista musiikin alan opinnoistaan tai harrastuksistaan. Vastaajien pienen lukumäärän vuoksi ei pysty luotettavasti tarkastelemaan niitä, joilla on jo taustalla muuta musiikin alan koulutusta (viisi vastaajaa), vastauksia suhteessa muihin, mutta koska 90 prosentilla oli taustalla taiteen perusopetuksen opintoja, voidaan sanoa, että vastauksissa viitataan ainakin sen antamiin valmiuksiin.

Kolme neljäsosaa vastaajista arvioi saaneensa hyvät valmiudet (täysin tai melko samaa mieltä väitteen ”olen saavuttanut hyvät valmiudet” kanssa) pääinstrumenttinsa soittotekniikassa. Arvio omista taiteellisen ilmaisun valmiuksista oli samansuuntainen. Myös omat valmiudet yhteismusisointiin nähtiin pääsääntöisesti hyvinä (81 %). Omat valmiudet säveltämisessä (43 % täysin tai melko samaa mieltä väitteen ”olen saavuttanut hyvät valmiudet” kanssa) tai improvisoinnissa (47 %, em.) nähtiin kaikista heikoimmiksi, ja siinä kohdin vastaukset ovat samansuuntaisia muiden opintoasteiden vastausten kanssa. Vajaa kolmasosa vastaajista näki myös omat harjoittelutaidot jossain määrin riittämättömiksi. Opintopolkujen kannalta kiinnostavaa on myös, että miltei joka kolmas koki, että ei ollut saanut riittävää käsitystä musiikin alan koulutuksellisesta ja ammatillisesta kentästä.

KUVIO 67.

Oletko mielestäsi saanut aiemmista opinnoistasi tai harrastuksistasi riittävät taidot seuraavissa asioissa musiikkialan yliopisto-opintojen kannalta?

Vastaajat odottivat nykyisiltä opinnoilta laadukasta instrumenttiopetusta, kehittymistä muusikkona ja yleisten ammatillisten valmiuksien parantamista, “monipuolista ammatillisuutta”. Vastausajankohtana, kandidaattiopintojen alussa miltei kaikkien (95 %) seuraavana tavoitteena oli musiikkialan maisteriopinnot, tyypillisimmin Sibelius-Akatemiassa.

Opintopolkuni on pitkä ja kenties epätavallinenkin. Olen suorittanut kaksi musiikkialan AMK-tutkintoa ennen kandidaatin opintojani. Kirkkomusiikin opinnot ovat erittäin monipuoliset ja vaativat, ja pitkä opintopolku mahdollistaa minulle sen, että ehdin syventyä paremmin myös sivuinstrumentteihini. Tästä on kanttorin työssä ja viranhaussa suurta hyötyä. Koen, että nykyisessä tilanteessa, missä rahoitusmalli painostaa opiskelijoita valmistumaan tavoiteajoissa, olisi mahdotonta suorittaa kirkkomusiikin opinnot laadukkaasti 5,5 vuoden aikana (kandi + maisteri) ilman vahvaa koulutusohjaa.

9 ANALYYSI: MUSIIKIN OPINTOPOLUT

Olemme selvityksessämme tarkastelleet musiikin opiskelijoiden etenemistä musiikin opintopoluilla. Taiteen perusopetuksen tavoitteiden mukaan musiikin opiskelussa on kyse musiikkisuhteen luomisesta ja poluista aktiiviseen harrastamiseen. Tämän selvityksen painopiste on kuitenkin hieman toisenlainen. Taiteen perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintoasteilta kerätyt laajat aineistot antavat mahdollisuuden tarkastella myös musiikin opiskelijoiden opintopolkuja kohti musiikin ammattilaisuutta. Opintopolkuja tarkastellaan erityisesti opiskelijoiden harrastus- ja koulutustaustan, opintoja koskevien kokemusten, oman osaamisen arvioinnin ja jatkosuunnitelmien kautta. Näkökulma on opiskelijan, ei koulutuksen järjestäjän.

9.1 Musiikillinen harrastus-, opinto- ja työtausta

Musiikin opintopoluilla edenneille on ominaista, että musiikillinen tausta on monipuolinen. Vastaajilla on tyypillisesti taustallaan monia erilaisia musiikillisen harrastamisen muotoja. Taiteen perusopetuksen merkitys on huomattava, kun tarkastellaan eri asteilla olevien opiskelijoiden musiikillista taustaa. Tutkimuksen kyselyihin vastanneilla ammatillisessa koulutuksessa olleista 78 prosenttia ja ammattikorkeakoulussa opiskelevista 70 prosenttia oli opiskellut musiikkioppilaitoksessa taiteen perusopetuksessa. Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksen opiskelijoista valtaosa (90 %) oli ollut taiteen perusopetuksen opiskelijoita. Lisäksi musiikin opintoja oli tehty vapaan sivistystyön piirissä ja erilaisilla opintopoluilla vapaan sivistystyön rooli taiteen perusopetuksen tarjoajana onkin merkittävä. Myös musiikkiluokkien ja musiikkilukion käyminen on yleistä opinnoissa edenneille. Musiikkiluokan merkitystä musiikillisen kiinnostuksen herättämisessä ja ylläpitämisessä kuvaa eräs Sibelius-Akatemian opiskelija:

Suurin juttu oli kun sain olla koko peruskoulun musaluokalla (...)
En olisi kiinnostunut musiikin tekemisestä syvemmin jos olisin lapsena aloittanut musiikkiharrastuksen ainoastaan yksityistunteina.
Olen iloinen että lapsuudessa olin musaluokalla jolloin tutustuttiin yhdessä kuorolauluun, orkesterisoittoon, musiikin teoriaan, improvisaatioon ja sen sellaiseen.

Tutkimuskyselyjen tulosten perusteella musiikin varhaiskasvatus on väylä, jonka kautta lapset ohjautuvat taiteen perusopetuksen piiriin samaan oppilaitokseen. Tausta musiikin varhaiskasvatuksessa on erityisen yleinen taiteen

perusopetukseen päätyneillä (60 % vastaajista), mutta varhaiskasvatuksen merkitys näkyy myöhemmin kaikilla opintoasteilla.

Ohjatun opetuksen ja harrastamisen merkityksestä kertoo, että kaikilla asteilla on erittäin vähän ilman ohjausta, itsenäisesti musiikkia harrastaneita. Tutkimuksemme ei mahdollistanut vastaajien sosioekonomisen taustan tarkastelua. Tutkimusten mukaan kuitenkin laaja harrastuneisuus on tyypillisempää korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevilla. Tähän on osittain taloudellisia, osittain kulttuurisia syitä. Jotta musiikin opintopolut aukeaisivat mahdollisimman monille, ja jotta harrastuksen jatkuminen olisi mahdollista, tarvitaan sekä laajaa oppilaitosverkostoa, taloudellisia tukemisen malleja, tietoisuuden lisäämistä musiikkikoulutuksesta sekä erilaisia matalan kynnyksen malleja musiikkikoulutukseen.

Musiikkia eri koulutustasoilla opiskelevat olivat tyypillisesti toimineet musiikkialan töissä jo ennen opintojen aloittamista. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista joka toisella vastaajalla oli ollut musiikkialan työkokemusta ennen opintojen aloittamista, lähinnä muusikon työtä. Ammattikorkeakoulussa opiskelevista noin 60 prosentilla oli jo ennen opintojen aloittamista työkokemusta muusikon työstä. Molemmilla koulutusasteilla rytmimusiikkiin suuntautuneilla oli ennestään työkokemusta hieman useammin kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneilla. Myös Sibelius-Akatemiassa opiskelevista vastaajista 60 prosentilla ja – nuoresta iästään huolimatta – 45 prosentilla Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa opiskelevilla oli ennen opintoja kokemusta musiikin alan työstä.

Työ ja musiikin opinnot tukevat toisiaan, koska musiikkialan töiden tekeminen opintojen aikana on tyypillistä. Opintojensa aikana musiikkialan tehtävissä joko satunnaisesti tai säännöllisesti oli työskennellyt noin kolme neljäsosaa vastaajista sekä ammatillisessa opetuksessa, ammattikorkeakouluissa että Sibelius-Akatemiassa opiskelevista. Tyypillisimmin työ oli keikkailua tai opetustyötä.

9.2 Musiikin opetuksen saavutettavuus

Opintopoluilla etenemisessä opintojen saavutettavuudella on suuri merkitys. Saavutettavuutta voi tarkastella useista näkökulmista, ja vaikka kaikkia ei ole tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista tarkastella, voidaan tutkimuksemme perusteella kuitenkin tehdä joitain huomioita opetuksen saavutettavuuden vaikutuksista musiikin opintopoluilla. Tarkastelemme saavutettavuutta erityisesti taiteen perusopetuksen eri opintoasteilla. Saavutettavuus edellyttää kattavaa oppilaitosverkostoa ja taloudellisia mahdollisuuksia osallistua opetukseen. Lisäksi tarvitaan tietoisuuden ja tiedotuksen

lisäämistä taiteen perusopetuksesta, perheiden ohjaamista, jotta nämä voisivat tukea lasten aktiivista harrastamista ja opintopoluilla etenemistä.

Opetuksen alueellinen saavutettavuus

Musiikin harrastamisen aloittamisen ensimmäinen kriteeri on se, että opetus on alueellisesti saavutettavissa. Peruskouluissa annettu musiikinopetus tavoittaa lapset ympäri Suomea ja siten peruskoulu on tärkeässä asemassa kiinnostuksen herättämisessä musiikkiin ja musiikin harrastamisen aloittamisessa. Harrastamisen kannalta musiikin oppilaitosverkoston kattavuus on kuitenkin tärkeintä. Alueellinen saavutettavuus liittyy paitsi oppilaitosverkostoon, myös fyysisiin etäisyyksiin esimerkiksi kodin ja oppilaitoksen välillä. On tärkeää, että opetuspalvelut ovat tarjolla siellä, missä oppilaat muutenkin toimivat (Juntunen & Kivijärvi, 2019, s. 73). Opetuksen läheisyys on erityisen oleellinen taiteen perusopetuksessa, jossa opetus nivoutuu osaksi koulunkäyntiä ja muuta elämää. Tutkimusten mukaan opetuksen läheisyydellä on merkittävä vaikutus musiikin taiteen perusopetuksen oppilaaksi hakeutumiseen. (esim. Räisänen, 2016, s. 35, 40). Tämä on huomioitu myös erilaisissa alueellisissa matalan kynnyksen hankkeissa, joissa opetus pyritään tuomaan kouluille tai mahdollisimman lähelle oppilaiden elinpiiriä.

Opetus lähellä kotia tai omassa koulussa on tärkein oppilaitoksen valintaan vaikuttava syy sekä laajassa (63 %) että yleisessä (60 %) oppimäärässä. Eri puolella Suomea sijaitsevat oppilaitokset asettuvat jossain määrin erilaiseen asemaan. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on paljon vaihtoehtoja ja oppilaitoksen valintakriteerinä oli hyvin harvoin se, että musiikkiopisto olisi ainoa vaihtoehto alueella (4 %). Muualla peräti puolella laajan oppimäärän vastaajista valintasyynä oli, että oppilaitos oli ainoa vaihtoehto omalla alueella.

Luvussa 1.3.1. esitimme, miten musiikin oppilaitokset ovat maantieteellisesti jakautuneet ympäri Suomea. Taiteen perusopetusta järjestetään noin 90 prosentissa Suomen kunnista. Maakunnittain tarkasteltuna opetus on keskittynyt Etelä-Suomeen ja oppilasmäärien perusteella Uudellemaalle. Musiikin yleisen oppimäärän opiskelijoista yli puolet (53 %) ja laajan oppimäärän opiskelijoista hieman alle puolet (44 %) opiskeli Uudellamaalla lukuvuonna 2019–2020. (Luoma 2020, s. 18–20.) Vaikka kattava musiikkioppilaitosverkosto on oleellisen tärkeä musiikin opiskelun saavutettavuuden kannalta, taiteen perusopetuksessa Suomen alueet eivät ole tasa-arvoisessa asemassa oppilaitosverkoston laajuuden tai opetukseen osallistumisaktiivisuuden mukaan (Aluehallintovirasto, 2014, s. 29). Opetuksen tarjonta ja oppilasmäärät ovat jakautuneet epätasaisesti myös kaupunkien sisällä. Esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa taiteen perusopetus jakaantuu

kaupunkirakenteessa epätasaisesti ja kaupungista löytyy sekä hyvin matalan että hyvin korkean osallistumisen alueita (Inkinen, 2022, s. 15–17; Salmenoja, 2018, s. 36.)

Tämän selvityksen mukaan oppilaitosverkon kattavuus on tärkeä kaikista varhaisimmasta opiskeluvaiheesta lähtien. Musiikin varhaiskasvatus on tulosten perusteella taustalla merkittävällä osalla musiikkia myöhemmin opiskelemaan päätyvillä. Musiikin varhaiskasvatus toimii eräänlaisena sisäänheittäjänä taiteen perusopetusjärjestelmään. Kansalais- ja työväenopistoissa voi suorittaa myös musiikin taiteen perusopetuksen opintoja. Vapaan sivistystyön kentällä kuten kansalais- ja työväenopistoissa olevalla musiikin opetuksella onkin myös suuri merkitys erityisesti niissä kunnissa, joissa ei ole musiikin alan oppilaitosta tai sen sivupistettä. Kyselyissämme miltei neljäsosa ammatilliseen koulutukseen osallistuneista ja peräti 40 prosenttia ammattikorkeakouluissa opiskelevista oli opiskellut musiikkia kansalais- tai työväenopistoissa.

Kyselyissämme taiteen perusopetuksen opiskelijoille tavoitimme luonnollisesti parhaiten ne, jotka olivat edenneet musiikin opinnoissaan. Näille vastaajille alueellinen saavutettavuus, tai muukaan saavutettavuus, ei ollut muodostunut ylivoimaiseksi ongelmaksi. Kysymys ei ole kuitenkaan yksiselitteinen; kysyttäessä keskeyttäneiden lopettamissyissä, tunneille kulkeamisen hankaluus ilmenee kahdeksalla prosentilla lopettaneista. Muutto mainittiin lopettamissyinä osassa vastauksista. Jatkamista voisi tukea, jos toisessa oppilaitoksessa opintojen järjestäminen uudella paikkakunnalla olisi joustavampaa. Tämä edellyttäisi mahdollistavien yhteistyörakenteiden luomista.

Olisi hyvä jos nämä kaupungin tukemat oppilaitokset voisivat tehdä yhteistyötä niin ettei opintopolku katkeaisi kun tulee muutto toisen kaupungin puolelle.

Olen huomannut, että pienillä paikkakunnilla asuvilla ei ole aivan samanlaisia valmiuksia edistyä musiikkialan opintopoluilla kuin suurien kaupunkien kasvateilla. Tämä liittyy resurssiongelmaan, mikä on yleistä ja ymmärrettävää. Olisi kuitenkin mieletonä, että eri musiikkioppilaitokset voisivat tehdä enemmän yhteistyötä keskenään. -- Yksittäinen esimerkki: omalla kohdallani yhteistyö olisi mahdollistanut esimerkiksi yhteissoittoprojekteja, joita jäin kaipaamaan. Omantasoisia soittajia oli musiikkiopistossani vain kourallinen viimeisinä opistovuosina.

Musiikin toisen asteen ammatillista koulutusta järjestetään kaikkiaan 16 oppilaitoksessa ympäri Suomea. Korkeakoulutasolla musiikkia voi opiskella kahdeksassa ammattikorkeakoulussa, taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa

sekä tiedeyliopistoista Åbo Akademiassa, Helsingin yliopistossa, Turun yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa, Oulun yliopistossa ja Itä-Suomen yliopistossa. Kyselyssämme eri opintoasteilla vastanneiden opiskelijoiden maantieteellinen tausta oli varsin moninainen. Musiikinopintojen alueellisen järjestämisen tavoitteiksi on ainakin ammattikorkeakouluille määritelty mm. työllisyyspolitiikka. Yksittäisen opiskelijan näkökulmasta alueellisen saavutettavuuden merkitys opintoja aloitettaessa on tärkeää musiikin harrastamisen varhaisvaiheessa mutta merkitys korostuu jälleen työllistymisvaiheessa. Kyselyssämme ammatillisesta koulutuksesta valmistuneille esimerkiksi Uudellamaalla asuvat eivät erottuneet työttömyyslukuissa muun Suomen opiskelijoista (kyselyssä ei selvitetty, ovatko vastaajat muuttaneet aiempien opintojen jälkeen työmahdollisuuksien vuoksi).

Pedagogiset järjestelyt osallistumisen mahdollistajina

Opetuksen saavutettavuuteen liittyvät oppilaitosten erilaiset pedagogiset järjestelyt. Sisäänpääsyyn ja pääsykokeisiin liittyvät käytännöt tulevat ensimmäisenä vastaan. Pääsykokeisiin ja lahjakkuuden mittaamiseen perustuvaa järjestelmää on arvosteltu eriarvoistavaksi. Suunta onkin ollut kohti pääsykokeista luopumista taiteen perusopetuksessa (Nieminen, 2014, s. 28, s. 51–52, Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022, s. 94.).

Suomen musiikkioppilaitosten liiton vuoden 2021 jäsenkyselyn mukaan jäsenoppilaitoksissa sisäänpääsyprosentti oli 75 prosenttia. Ilmoitautumismenettely oli käytössä 51 oppilaitoksessa, pääsykoe 28 oppilaitoksessa. Yhdeksässä vastanneessa oppilaitoksessa otettiin sisään kaikki halukkaat. Sisään päässeiden osuus on tasaisesti kasvanut; vuonna 2013 tehdyn selvityksen mukaan sisään otettiin puolet hakijoista, vuonna 2016 luku oli 63 prosenttia. Tässä on kuitenkin suuria alueellisia ja oppilaitoskohtaisia eroja.

Opetuksen yksilöllistäminen on myös yksi tapa lisätä opiskelun saavutettavuutta ja tukea opintopolulla etenemistä. Opetuksen yksilöllistämistä myös suositellaan taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2017). Taiteen perusopetuksessa molemmissa oppimäärissä koulutuksen järjestäjän on kuvattava opetussuunnitelmassaan menettelytavat, joiden opetusta ja oppimäärää voidaan tarvittaessa yksilöllistää vastaamaan oppilaan opiskelu- ja oppimisedellytyksiä. Tavoite on, että oppilas voi kehittää taitojaan omista lähtökohdistaan. Yksilöllistäminen voi tarkoittaa tavoitteiden, sisältöjen, opiskeluajan, opetuksen toteuttamistavan, tarvittavien tukitoimien ja arviointimenettelyn yksilöllistämistä (Opetushallitus, 2017a, s. 16; Opetushallitus 2017b, s.15). Esimerkiksi joillakin oppilaitoksilla nuorempien oppilaiden ryhmäopetuksessa on mukana avustaja, jolloin

opettaja voi keskittyä enemmän tukea tarvitsevien oppilaiden ohjaamiseen. Yleensä oppilaitoksissa erityistukea ja asiantuntija-apua on saatavilla tarpeen ja resurssien mukaan. Osa oppilaitoksista toteuttaa yksilöllistä opetussuunnittelua vapaamuotoisemmin, ja jotkut kokevat sen olevan luonnollinen osa opetusta kaikkien oppijoiden kohdalla (Salmenoja, 2018, s. 29). Toteuttamissamme kyselyissä opiskelijoille emme kysyneet, onko heidän opetustaan mukautettu jollain lailla. Suomen musiikkioppilaitosten liiton SML:n kyselyyn vastanneista¹¹³ oppilaitoksesta yksilöllistettyä opetusta tarjotaan erityistä tukea tarvitseville 82 prosentissa oppilaitoksista ja tukea esim. ammattiopintoihin hakemiseen 70 prosentissa oppilaitoksista.

Taloudellisten tekijöiden vaikutus opintojen aloittamisessa ja jatkamisessa

Taloudelliset syyt ovat merkittäviä siinä, ketkä hakeutuvat (musiikin) taiteen perusopetukseen. Jotta erilaisista lähtökohdista olevilla nuorilla olisi mahdollista hakeutua musiikin opintoihin taiteen perusopetuksen piiriin, on mm. luotu erilaista matalan kynnyksen toimintaa ja hankkeita (ks. esim. Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022). Oppilaitoksissa on myös usein tarjolla taloudellisia huojennuksia kuten vapaaoppilaispaikkoja tai mahdollisuuksia sisarusalennuksiin. Suomen musiikkioppilaitosten liiton SML:n kyselyyn vastanneista¹¹⁴ vapaaoppilaispaikkoja oli tarjolla 81 prosentilla ja sisarusalennuksia 82 prosentissa oppilaitoksista. Koska yleisen oppimäärän osalta ei ole tehty vastaavaa tiedonkeruuta oppilaitoksissa, taloudellisten huojennusten yleisyydestä ei ole samalla lailla kattavaa tietoa. Kyselyyn vastanneiden jäsenoppilaitosten osalta käytännöt vaihtelivat. Koska yleistä oppimäärää opettavat oppilaitokset saavat vähemmän tukea kuin laajan oppimäärän oppilaitokset, niillä usein on niukemmat resurssit tarjota maksuhuojennuksia.

Tässä selvityksessä tarkastelussa ovat ne, jotka on jo tavoitettu musiikin opintojen pariin, ja joiden perheet ovat periaatteessa arvioineet taloudellisten resurssiensa riittävän musiikin opintoihin. Esimerkiksi taiteen perusopetuksen keskeyttäneiden vastauksista kuitenkin tulee esiin, että taloudelliset tekijät saattavat vaikuttaa lopettamispäätökseen. Selvityksessämme 13 prosentilla taiteen perusopetuksen keskeyttäneistä lopettamissyynä oli, että lukukausimaksut olivat liian korkeita. Syy korostui muita vahvemmin neljä-viisi vuotta opiskelleiden keskuudessa. Tässä näkyy, että vaikka opiskelu olisi alun perin ollut periaatteessa taloudellisesti

113 Vastausprosentti 72 %.

114 97/70 oppilaitosta, vastausprosentti 72,2 %.

saavutettavaa, perheiden tai opiskelijoiden itsensä taloudellinen tilanne saattaa muuttua tai maksut saattavat nousta opintojen edetessä. Hinta saattaa nousta esteeksi myös siinä vaiheessa, jos lapsi tai nuori alkaa harrastaa jotain muuta.

Oppilaitoksilla on vaihtelevasti resursseja tukea harrastuksen jatkamista. Eri oppilaitosten erilaiset mahdollisuudet tukea oppilaita riippuu paljolti oppilaitosten saamasta julkisesta tuesta. Kunnallisella tasolla kaupunki voi velvoittaa oppilaitosta tarjoamaan maksuhuojennuksia, mutta tässä on kuntakohtaista vaihtelua. Oppilaitokset, jotka eivät saa opetustuntikohtaista valtionosuutta ja joiden tuki kunnalta on vaatimaton, joutuvat pitämään yllä korkeampia lukukausimaksuja toiminnan mahdollistamiseksi. Näillä oppilaitoksilla ei myöskään ole samalla lailla mahdollisuuksia tarjota erilaisia maksuhuojennuksia kuin oppilaitoksilla, joiden rahoitus on vakaammalla pohjalla. (Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022).

Saavutettavuus kytkeytyy myös laajempiin tekijöihin kuin osallistujien taloudellisiin resursseihin. Sosioekonomiset tekijät ja kasvuympäristössä muotoutuneet käsitykset omista mahdollisuuksista harrastaa sekä kokemukset omista vaikuttamismahdollisuuksista ja osallisuudesta vaikuttavat musiikin harrastamiseen. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole ollut mahdollista tarkastella lähemmin vastaajien sosioekonomista taustaa. Aiemmissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että vanhemmat, joilla on itsellä ollut taide- ja kulttuuriharrastuksia, ohjaavat myös lapsiaan niiden pariin, ja lapset, joilla ei ole harrastamisen perintöä, eivät helposti ohjaudu harrastusten pariin, vaikka mahdollisuuksia olisi lähiseudulla tarjolla (ks. esim. Nikkanen, 2018, s. 71). Harrastamisen aloittamiseksi ja jatkamisen tukemiseksi tarvitaan siten myös tietoisuuden ja tiedotuksen lisäämisestä taiteen perusopetuksesta ja musiikin harrastamisesta yleisemmin, sekä perheiden ohjaamista, jotta nämä voisivat tukea aktiivisesti harrastamista. Tätä tietoa tarvitaan myös eri kielillä.

En olisi ikinä uskonut, että pääsisin Sibelius-Akatemiaan sillä opintopolulla, joka minulla oli. Sen takia epäröin hakea musiikkialalle. Tuntui, että en olisi läheskään samalla tasolla kuin muut hakijat, olin vain tuppukylän tyttö. Erilaisten opintopolkujen esille tuominen saattaisi rohkaista nuoria musiikkialan ammattilaisia hakeutumaan alalle.

9.3 Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden koulutus- ja urapolut

Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden parissa kerätyn aineiston kautta pystyimme tarkastelemaan lähemmin musiikin alan koulutuksen

käyneiden koulutus- ja urapolkuja sekä sitä, miten valmistumisajan tavoitteet olivat toteutuneet.

Ammatillisen koulutuksen käyneistä peräti 57 prosentilla oli tavoitteena musiikin alan jatko-opinnot jo valmistumisen aikaan. Tavoitteet olivatkin toteutuneet siten, että vastaamisajankohtana suurin osa ammatillisen koulutuksen käyneistä oli joko musiikin alan (45 %) tai jonkin muun alan (20 %) opiskelijoita. Klassiseen musiikkiin suuntautuneet olivat tavoitelleet opiskelemista useammin kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet, ja he olivat myös päätyneet opiskelijoiksi useammin. Klassiseen musiikkiin suuntautuneista 55 prosenttia ja kolmasosa rytmimusiikkiin suuntautuneista oli vastausajankohtana musiikin opiskelijoita. Opiskelemisen yleisyydestä huolimatta kaikki halukkaat eivät päässeet musiikin opintoihin.

Musiikin alaa edelleen opiskelemaan jatkaneista hieman vajaa puolet meni opiskelemaan ammattikorkeakouluun, vajaa kolmasosa yliopistoon. Sitä, mihin on päädytty opiskelemaan, määrittä ensisijaisesti se, onko opiskelija suuntautunut klassiseen vai rytmimusiikkiin. Klassiseen musiikkiin suuntautuneet olivat siirtyneet yhtä usein ammattikorkeakouluihin tai yliopistokoulutukseen¹¹⁵, kun rytmimusiikkiin suuntautuneet opiskelivat tyypillisemmin ammattikorkeakoulussa¹¹⁶ kuin yliopistossa¹¹⁷. Opintojaan jatkaneista klassiseen musiikkiin suuntautuneista Sibelius-Akatemiaan oli vastausajankohtana päätynyt 18 prosenttia ja rytmimusiikkiin suuntautuneista noin seitsemän prosenttia. Opintoja musiikin alalla haluttiin jatkaa ensisijaisesti, koska haluttiin kehittää ammatillista musiikillista osaamista. Erityisesti klassiseen musiikkiin suuntautuneet valitsivat opintojen jatkamisen syyksi tarpeen oppia lisää oman instrumentin hallintaa.

Tulosten perusteella ammatillisen koulutuksen läpikäyneet erityisesti klassisella puolella kokevat, että vaikka koulutus antoi hyviä valmiuksia musiikin opintojen jatkamiseen, he eivät kokeneet olleensa valmiita musiikin alan työelämään ilman lisäkouluttautumista. Tässä on huomioitava myös taiteen perusopetuksessa saavutettu musiikillinen osaaminen. Vaikka taiteen perusopetuksessa olleet arvioivat monet musiikilliset taitonsa hieman paremmiksi kuin muut (ks. kappale 5.7) mahdolliset koetut osaamistarpeet koskevat myös aiemmin perusopetuksessa hankittua osaamista. Työelämään riittävän musiikillisen osaamisen saavuttaminen vaatii monien vuosien kouluttautumisen ja työmarkkinoiden korkean vaatimustason vuoksi erityisesti klassisen musiikin puolella oppilaitoksen

115 Molemmat 36 %–37 %.

116 57 %.

117 23 %.

ei välttämättä koeta pystyvän tarjoamaan tarvittavia musiikillisia taitoja. Ammatillisessa koulutuksessa tyypillisesti haetaan omaa musiikillista suuntaa ja motivaatiota sekä vahvistetaan osaamista tulevia musiikin korkeakouluopintoja varten. Monille ammatillinen koulutus on siten eräänlaista valmentavaa koulutusta muille koulutusasteille. Se, että tutkintopohjaista koulutusta haetaan osaamistarpeiden täydentämiseksi, tekee opintopoluista pitkiä ja raskaita. Tämä on vastoin nykyisiä koulutuspoliittisia tavoitteita. Musiikin ja yleisemminkin kulttuurin kentällä tarvittaisiinkin enemmän täydennyskoulutusmahdollisuuksia.

Viidesosa vastaajista oli päätenyt opiskelemaan muuta alaa kuin musiikkia, vaikka tämä ei ollut tavoitteena valmistumisajankohtana. Vaikuttaa siten, että musiikin alalla toimiminen ei ollut vastannut täysin valmistumisajankohdan odotuksia. Syynä muulle alalle siirtymiseen eivät niinkään ole olleet koetut puutteet musiikillisissa taidoissa kuin koettu parempi työtilanne tai vakaammat työolot muilla aloilla. Osa muille aloille päätyneistä rytmimuusikoista halusivat kuitenkin pitää musiikin osana ammatillista elämää. Alan työmarkkinat esimerkiksi keikkamuusikkona myös mahdollistavat tämän helpommin kuin klassisen musiikin puolella toimiville. Tuolloin musiikin alan ammatin rinnalla saatetaan harjoittaa jotain muuta ammattia.

Musiikin alan työmarkkinoiden sirpaleisuus näkyy ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden vastauksista. Purman selvityksen mukaan koulutuksen jälkeinen sijoittuminen vaikeutui jatko-opiskelupaikkojen vähenemisen ja taloudellisen laman myötä. Valmistumisen jälkeinen toiveiden mukainen sijoittuminen vei aiempaa enemmän aikaa. Erityisesti juuri valmistumisen jälkeinen työttömyys oli lisääntynyt. Kahden vuoden kuluttua valmistumisesta työttömyysluvut näyttivät jo matalammilta. (Purma, 2017, s. 7). Tuoreessa kyselyssämme niilläkin, joiden valmistumisesta on jo useampi vuosi, vakituiset ja/tai kokoaikaiset työsuhteet olivat melko harvinaisia – muutaman prosentin luokkaa. Suuri osa vastaajista työllistyy freelancerina, mutta vajaatyöllisyys ja toimeentulon niukkuus ovat tyypillisiä. Tilanne on samankaltainen kuin kulttuurialoilla yleisemmin. Muita aloja hieman korkeamman työttömyyden lisäksi kulttuurialojen työtä leimaavat osa-aikaisuus ja pätkätyöt. Työmarkkinoiden sirpaleisuudesta kertoo, että miltei kolmasosa vastaajista on ollut vähintään viidessä työmarkkina-asetassa, sekä musiikin alalla että muulla alalla, valmistumisensa jälkeen. Miltei puolet rytmimusiikista valmistuneista ja vajaa neljäsosa klassiseen musiikkiin suuntautuneista on myös kohdannut työttömyyttä jossain vaiheessa valmistumisensa jälkeen. Työttömyysjaksot eivät kuitenkaan olleet pitkiä. Rytmimusiikkiin suuntautuneilla se, että ei ole ollut

lainkaan työssä valmistuttuaan, oli vielä harvinaisempaa kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneilla.

Klassiseen musiikkiin suuntautuneet vastaajat arvioivat koulutuksessa saavuttamansa taidot hieman paremmiksi kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet kaikilla kuvatuilla musiikillisen osaamisen osa-alueilla, ja he arvioivat hieman useammin kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet osaamisensa riittävän musiikin alan opintojen jatkamiseen. Samalla he kuitenkin arvelivat, että koulutuksen tarjoama osaaminen ei vielä ole riittävää työelämän tarpeisiin. Rytmimusiikkiin suuntautuneet olivat monessa suhteessa tyytyväisempiä koulutuksen antamiin työelämävalmiuksiinsa. Sekä rytmimusiikkiin että klassiseen musiikkiin suuntautuneet vastaajat kaipaavat kuitenkin ammatillisissa opinnoissaan enemmän työelämätaitojen ja yrittäjyyden opetusta¹¹⁸, ja tässä suhteessa tulokset olivat samansuuntaiset vuoden 2017 selvityksen ja aiempien selvitysten kanssa (Purma, 2017, s. 55). Opiskelijat kokivat musiikkialan työelämän olevan suuressa murroksessa ja työn siirtyvän yhä enemmän vapaalle kentälle. Opiskelijat toivoivatkin lisää tukea työn hankkimisen ja työelämässä toimimisen käytännön kysymyksiin. Vaikka ammatillisessa koulutuksessa työelämäyhteyksiin on panostettu erityisesti viime vuosina, yhteistyön kannalta haasteellista on, että työelämäkontaktia oppilaitoksen kautta on erityisesti rytmimusiikin alalla vaikea luoda kentän sirpaleisuuden vuoksi.

9.4 Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman uudistuksen vaikutukset

Opetussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Taiteen perusopetuksessa on tällä hetkellä voimassa Opetushallituksen syksyllä 2017 antamat opetussuunnitelman perusteet, jotka korvasivat aiemmat, vuosina 2002 ja 2005 annetut perusteet. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan kuitenkin, että koulutuksen järjestäjä voi tarkentaa opintojen sisältöjä paikallisten opetuksen tavoitteiden ja tarpeiden pohjalta. Oppilaitoksilla voi käytännössä olla paikallisesti erilaisia opetussuunnitelmia. (Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022, s. 33).

Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsenkyselyssä 2021 oppilaitosten edustajilta tiedusteltiin, millä tavalla musiikin taiteen perusopetuksen

118 Uudet entistä työelämälähtoisemmät tutkinnon perusteet ovat olleet ammatillisessa koulutuksessa käytössä elokuusta 2020 alkaen. Valtaosa tämän kyselyn vastaajista on valmistunut tätä ennen.

opetussuunnitelman uudistus 2017 on vaikuttanut opetukseen (SML:n jäsenillä käytännössä musiikin laaja oppimäärä) oppilaitoksessa. Uusien opetussuunnitelman perusteiden myötä opintokokonaisuuksissa huomioidaan aikaisempaa enemmän oppilaiden omia mielenkiinnon kohteita ja toiveita. Tavoitteena on, että oppilas itse saa käsityksen siitä, miten oma aktiivisuus vaikuttaa opinnoissa etenemiseen. Vastausten mukaan uudistus on lisännyt joustavuutta opetusjärjestelyihin ja oppilaiden opintopolkujen rakentamiseen, myös oppilaslähtöisyys on lisääntynyt. Lisäksi molemmissa oppimäärissä kuvattu opetuksen yksilöllistämistä tehdään vastausten mukaan enemmän kuin ennen. Vastausten perusteella monien uudistuksen tavoitteiden voisi siten katsoa ainakin pääsääntöisesti toteutuneen.

Monipuolistanut harjoitettua ohjelmistoa, tuonut joustavuutta opintoihin, lisännyt syventävien opintojen oppilasmäärää.

Opetus on muuttunut moninaisemmaksi. Opetus räätälöidään entistä yksilöllisemmin kuin aikaisemmin. Opiskeluun on tullut tietynlainen vapauden tuulahdus.

Uusi opetussuunnitelma mahdollistaa joustavammat opintopolut oppilaille. Joustoa on perusopinnoissa ja erityisesti syventävissä opinnoissa. Wilma-järjestelmän kautta tapahtuva kirjaaminen on tuonut arviointit oppilaiden ja vanhempien nähtäville. Vuosiarviointit antavat hyvän kuvan opintojen etenemisestä.

Vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteissa korostetaan aikaisemman tutkintoihin perustuvan arviointijärjestelmän sijaan monipuolista, jatkuvaa palautetta, johon sisältyy erilaisia palautteen antamisen tapoja ja ohjausta itsearviointiin ja vertaisarviointiin.¹¹⁹ Perusopinnoissa etenemistä halutaan lähestyä aikaisempaa moniulotteisemmin ja tehdä oppimisprosessi oppilaalle näkyväksi, jolloin siirrytään yksittäisten suoritusten arvioinnista kohti monipuolista ja jatkuvaa prosessiarviointia (Salmenoja, 2018, s. 51). Se, että entisenkaltaiset tutkinnot ovat poistuneet, on nähty oppilaitoksissa pääsääntöisesti hyvänä asiana. Aiempaan verrattuna oppilasarviointi on jatkuvampaa, ja tasosuorituksia voidaan toteuttaa joustavasti esimerkiksi konserttien yhteydessä. Vastausten mukaan arviointikriteerien muuttuminen numeraalisen arvioinnin sijaan sanalliseksi palautteeksi ja itsearviointiksi on moniselitteisemmän luonteensa vuoksi lisännyt tarvetta keskustelulle arviointiperusteista. Aiempi tasoihin perustuva järjestelmä ohjasi opetusta, ja se saattoi aiheuttaa joustamattomuutta opintopolkujen ja valinnaisuuden suhteen. Toisaalta tasojärjestelmässä osaamistason

119 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

mittaaminen oli yksiselitteisempää kuin nykyisessä oppilaskeskeisessä arviointijärjestelmässä.

Joissain vastauksissa oppilaiden motivointi nähtiin ongelmalliseksi ilman selkeitä kurssisuoritus- ja arvosanataavoitteita. Kysymys tuli jossain määrin esiin myös opiskelijoiden vastauksissa¹²⁰, joissa määriteltyjen, selkeiden tavoitteiden ja niiden toteutumisen mittaamisen koettiin motivoivan harrastamiseen ja tuovan selkeyttä polulla etenemiseen. Joissain oppilaitosten vastauksissa koettiin myös, että tutkintojen poistaminen voi heikentää vaatimustasoa ja sitä myötä opiskelijoiden osaamista. Arviointijaottelun muuttuminen oppilaskeskeisempään suuntaan suorituskeskeisemmän arviointiajattelun sijaan voi kriittisimpien näkemysten mukaan katsoa rapauttavan musiikkiopintojen tavoitteellista luonnetta ja oppilasaineksen tasoa, etenkin musiikkialan ammattiopintoja ja korkea-asteen koulutusta ajatellen (Hakala, 2019, s. 25).

Oppilaslähtöisyys on esillä yhä vahvemmin; opintojen lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Arviointi herättää keskustelua, mikä on hyvä asia, sillä eri näkökulmat on hyvä tuoda rohkeasti esille ja yhteiseen tarkasteluun

Päätötodistusten määrä vähentynyt huomattavasti koska perusopinnoista ei saa päätötodistusta. Arviointi on tavallaan helpompaa, kun ei ole numeroita, tavallaan hankalampaa kun kaikki pitää sanoittaa.

Säveltämisen ja improvisaation lisäämistä ja integroimista osaksi musiikino-pintoja kiitetään monissa vastauksissa. Tämän selvityksen tuloksissa tulee esiin, että säveltämisen ja improvisaation opetuksessa saattaa opiskelijoiden osaamisarvioiden perusteella olla vielä kehitettävää.

9.5 Arvioitu musiikillinen osaaminen ja jatkosuunnitelmat

Selvityksessä eri opintoasteilla olevat vastaajat arvioivat onko oma osaaminen riittävää eri musiikillisilla osa-alueilla musiikin opinnoissa tai työelämässä jatkamisessa.

Musiikin taiteen perusopetuksessa laajan oppimäärän opintojen tavoitteet on jaettu neljän kokonaisuuteen: esittäminen ja ilmaiseminen, oppimaan oppiminen ja harjoittelu, kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen sekä säveltäminen ja improvisointi. Yleisen oppimäärän tavoitteet on jaettu neljään kokonaisuuteen, jotka ovat soittaminen ja laulaminen, esittäminen ja ilmaiseminen, kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen

120 Ks. luku 3.6.

sekä taiteidenvälinen osaaminen. Ajatuksena on, että koulutuksen järjestäjä muodostaa tarjoamansa opintokokonaisuudet yhdistämällä tavoitteita tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi kun oppilas harjoittelee instrumentin hallintaa, hänen on samanaikaisesti kuunneltava omaa soittoaan, hahmotettava soittamansa teoksen rakenteita, hiottava ilmaisuaan teoksen mukaan ja mahdollisesti osattava liittää siihen improvisoituja osuuksia¹²¹.

Taiteen perusopintojen opiskelijat arvioivat osaamistaan vahvimaksi sekä yleisessä että laajassa oppimäärässä esittämistä ja ilmaisua. Nämä ovatkin linjassa taiteen perusopetuksen tavoitteiden kanssa. Musiikin hahmotaminen arvioitiin heikommaksi kuin esittäminen ja ilmaisu molemmissa oppimäärissä. Yleisen oppimäärän opiskelijat arvioivat hahmotusaineiden osaamisensa heikommaksi kuin laajan oppimäärän opiskelijat. Myös musiikin opetussuunnitelman perusteiden mukaan laajassa oppimäärässä oppilas oppii ymmärtämään musiikin rakenteita ja lainalaisuuksia yleistä oppimäärää syvällisemmin ja hän saa valmiuksia hyödyntää kuuntelu- ja hahmotustaitojaan muusikkoutensa kehittämässä (Opetushallitus, 2017a, s. 50). Muillakin koulutusasteilla kuin musiikin perusopetuksessa oltiin monia muita musiikillisia osa-alueita kriittisempiä juuri hahmotusaineiden osaamiseen. Harjoittelutaidot on määritelty osaamisalueiksi ja yhdeksi arviointiperusteeksi laajassa oppimäärässä. Myös yleisessä oppimäärässä oppilasta ohjataan pohtimaan omaa oppimistaan ja kehittämään itsearviointi- ja vertaisarviointitaitoja. Laajassa oppimäärässä oppimaan oppimisen taitoja pyritään viemään pidemmälle. Oppilasta ohjataan asettamaan omia tavoitteita ja suuntaamaan oppimistaan. Tavoitteena on innostaa oppilasta musiikillisten taitojen pitkäjänteiseen kehittämiseen. Tätä tuetaan esimerkiksi tukemalla oppilaan itsearvioinnin taitoja.¹²² Tavoitteesta huolimatta, tai juuri siksi että tavoitteet ovat laajassa oppimäärän opiskelijoilla useammin ammattiin tähtääviä, laajan oppimäärän opiskelijat näkivät yleisen oppimäärän opiskelijoita useammin parannettavaa omissa harjoittelutaidoissaan.

Taiteen perusopetuksessa säveltämisen ja improvisaation taitojen kehittäminen on määritelty opetussuunnitelmassa tavoitteeksi sekä yhdeksi arviointialueeksi laajassa oppimäärässä perus- ja syventävissä opinnoissa. Laajassa oppimäärässä säveltäminen ja improvisointi muodostavat siten oman tavoitealueensa sekä perusopinnoissa että syventävissä opinnoissa. Niille on haluttu antaa laajassa oppimäärässä merkittävämpi rooli kuin yleisessä oppimäärässä, jossa ne sisältyvät yhteen teemaopintojen tavoitteeseen.

121 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

122 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

Vaikka yleisessä oppimäärässä improvisaatiota ei ole nimetty arvosteluperusteeksi, yleisen oppimäärän yhteisissä opinnoissa tavoitteena on, että oppilasta rohkaistaan tuottamaan omia musiikillisia ideoita (Opetushallitus, 2017b, s. 42).¹²³ Kaikista määritellyistä osaamisalueista ja tavoitteista kyselyvastauksissa nähtiin improvisaation ja säveltämisen opetuksentoteutuneen kaikkein heikoimmin. Molemmissa oppimäärissä oppilaat arvoivat taitonsa eri musiikillisilla osa-alueilla heikoimmiksi näillä osa-alueilla, ja laajan oppimäärän opiskelijat, joilla nämä taidot on määritelty oppimisen osa-alueiksi, suhtautuvat säveltämisen ja improvisaation valmiuksiinsa kriittisemmin kuin yleisen oppimäärän opiskelijat.

Käsitys omista heikommista valmiuksista improvisaatiossa toistui taiteen perusopetuksen lisäksi kaikilla opintoasteilla tehdyissä kyselyissä, ja valmiudet nähtiin jossain määrin riittämättömiksi niin pedagogiaopinnoissa (suurin osa ammattikorkeakouluopiskelijoista) kuin muusikoksi opiskelevienkin keskuudessa. Eri opintoasteilla tämä kytketty opiskelijoiden taustan vuoksi nimenomaan taiteen perusopetuksessa saavutettuihin valmiuksiin. Improvisaation kohdalla tulosten pohjalta vaikuttaa, että siihen harjaannuttamisella tulisi olla taiteen perusopetuksessa vahvempi asema. Kokonaisuudessaan taiteen perusopetuksen voi kuitenkin sanoa tarjonneen musiikillista osaamista. Eri opintoasteilla olleet arvioivat monet musiikilliset valmiutensa vahvemmiksi kuin ne, jotka tulevat järjestelmän ulkopuolelta.

Musiikista ammattia halusi kaikkiaan hieman yli neljäsosa taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opiskelijoista. Tosin epävarmojen osuus oli jatkamisestaan varmoja suurempi; 16–18-vuotiaista hieman vajaa puolet ei osannut ottaa kantaa asiaan. Yleisessä oppimäärässä musiikista ammattia haluavien osuus oli huomattavasti pienempi. Ne, jotka aikovat musiikista ammattia, olivat hieman keskimääräistä tyytyväisempiä osaamisensa tasaisesti kaikilla esitellyillä musiikillisilla osa-alueilla. Myös jatkamisen kannalta kriittisessä vaiheessa, 16–18-vuotiaina, lopettaneista vain viidesosa ilmaisi yhtenä lopettamisen syynä kokemuksen siitä, että oma osaaminen ei riitä jatkamiseen. Ei siis näytä, että käsitykset omasta osaamisesta olisivat ratkaiseva tekijä jatkohalukkuuden kannalta, vaan siihen kietoutuivat enemmän muut motivaatiotekijät. Kuitenkin ne 16–18-vuotiaat, jotka arvioivat, että heidän osaamisensa ei riitä musiikin opintojen jatkamiseen tai olivat siitä epävarmoja, kokivat puutteita osaamisessaan kaikilla keskeisillä musiikin osa-alueilla.

123 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

Taiteen perusopetuksessa laajan oppimäärän opiskelijoilla oli yleisimmin kaksi tavoitetta, pääsy joko musiikin korkea-asteen koulutukseen ja Sibelius-Akatemiaan tai ammatilliseen koulutukseen ja Sibelius-Akatemiaan. Jos vastaajalla oli vain yksi tavoite, se oli tyypillisimmin Sibelius-Akatemia. Ammatillinen koulutus tai ammattikorkeakoulutus nousi esiin vasta täysi-ikäisillä vastaajilla. Ammatillinen koulutus eivät ole siten välttämättä vastaajien elinikäinen haaveita. Niihin päädytään täydentämään omaa osaamista myöhempiä musiikin opintoja varten.

Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneilla arviot koulutuksen tarjoaman oman osaamisen riittävydestä musiikkialan työelämässä tai opinnoissa vaihtelevat jonkin verran musiikillisen suuntautumisen mukaan. Kaiken kaikkiaan vastaajat arvioivat positiivisimmin saavuttamiaan yhteis- ja yksilöllisiä taitoja ja musiikillisia taitoja kuten instrumentin hallintaa. Koulutuksen tarjoamien työelämävalmiuksien suhteen rytmimusiikkiin suuntautuneet olivat monessa suhteessa tyytyväisempiä musiikilliseen osaamiseensa kuten instrumentin hallintaan ja koulutuksessa saavuttamiensa yleisten työelämävalmiuksiinsa kuin klassiseen musiikkiin suuntautuneet. Molemmissa suuntauksissa opintojen katsottiin tarjonneen hieman paremmat musiikilliset valmiudet opintojen jatkamiseen kuin työelämään siirtymiseen. Musiikin jatko-opintojen kannalta klassiseen musiikkiin suuntautuneet arvioivat koulutuksessa saavuttamansa musiikilliset taidot hieman vahvemmiksi kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet vastaajat kaikilla määritellyillä osa-alueilla. He kokivat erityisesti musiikin luku- ja kirjoitustaitojensa paremmiksi kuin rytmimusiikkiin suuntautuneet vastaajat. Samalla klassiseen musiikkiin suuntautuneet kokivat, että ammatillinen koulutus ei tarjoa sellaisenaan riittävästi eväitä instrumentin hallintaan työelämään siirtymisen kannalta. Yhtenä tekijänä musiikillisen osaamisen puutteissa nostettiin esiin ammatillisen koulutuksen opiskeluaikojen lyheneminen.

Ammatillisessa koulutuksessa olleista 78 prosenttia ilmaisi olleensa musiikin taiteen perusopetuksessa musiikkioppilaitoksessa. Nämä vastaajat kokivat eri musiikillisten taitojensa olevan vahvempia kuin ne, jotka eivät olleet osallistuneet taiteen perusopetukseen. He näkivät hieman muita useammin, että heidän musiikilliset taitonsa, erityisesti instrumentin hallinta, musiikin luku- ja kirjoitustaitonsa sekä esiintymistaitonsa olivat riittävät opintojen jatkamisen kannalta. Sama arvio riittävästä taidoista toistui kysyttäessä työelämävalmiuksista. Ammattikorkeakoulussa opiskelevista taiteen perusopetuksessa olleet arvioivat osaamisensa suunnilleen yhtä hyväksi kuin ne vastaajat, jotka eivät ole olleet taiteen perusopetuksessa. Tämä kertonee osaltaan ammattikorkeakoulussa opiskelevien painottumisesta muusikkouden sijaan musiikkipedagogiaan. Aiempi musiikillinen

taustakoulutus ei ole erityisesti tarjonnut pedagogiopinnoissa tarvittavaa osaamista. Tämä näkyy myös motiiveissa hakeutua ammattikorkeakouluopintoihin. Vastaajat halusivat musiikillisen osaamisen syventämisen rinnalla saada koulutuksen kautta opettajan pätevyyden. Tärkeää on huomata, että 90 prosenttia vastanneista Sibelius-Akatemian ja Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksen opiskelijoista oli osallistunut taiteen perusopetukseen.

9.6 Soittajien instrumenttivalinnat ja niiden muutokset

Kyselyssämme taiteen perusopetuksessa opiskelevien vastaajien yleisimmät instrumentit olivat piano/kosketinsoittimet (kolmasosa vastaajista) ja jousisoittimet (neljäsosa vastaajista). Eri puhallinten osuus on 18 prosenttia ja kielisoitinten osuus 12 prosenttia. Lyömäsoitinten soittajia oli pari prosenttia vastanneista. Vaikka opintopolkuja on monenlaisia, tyypillisesti soittajat aloittavat jousisoittimilla. Jousisoitinten yleisyys nuorimpien soittimina on ymmärrettävää, koska niissä kehittyäkseen harjoittelu on aloitettava nuorella iällä. Tämän jälkeen piano kasvattaa suosiotaan siten, että 13–15-vuotiaissa ja 16–18-vuotiaissa jousisoittimien ja pianon soittajia on molempia noin kolmasosa (jousisoittimien soittajia hieman vähemmän). Aikuisikään tullessa laulu on suosittu oppiaine jousisoittimien ja pianon/kosketinsoittimien soittajien vähentyessä taiteen perusopetuksessa. Laulun opinnot aloitetaan tyypillisesti murrosiän jälkeen, minkä myös oppilaitosten opetussuunnitelmat mahdollistavat. Vaikka taiteen perusopetuksen kokonaisuudessa laulu on pääaineena vain joka kymmenennellä, sen osuus lisääntyy iän myötä, ja vanhimmalla tarkastellulla ikäluokalla se on yleisin instrumentti sekä laajassa että yleisessä oppimäärässä.

Näyttäisi, että aikuisikään tullessa pianon/kosketinsoittimien sekä jousisoittimien soittaminen taiteen perusopetuksen järjestelmässä vähenevät. Ne joko jäävät kokonaan laulun valikoiduttua uudeksi pääinstrumentiksi, tai niitä siirrytään soittamaan seuraaville opintoasteille. Yleisessä oppimäärässä 16–18 vuoden iän jälkeinen voimakas lasku harrastajien määrässä viittaa siihen, että tässä vaiheessa aktiivinen harrastaminen usein loppuu kokonaan. Laajan oppimäärän kohdalla voidaan tehdä joitain havaintoja siitä, mihin eri soittimien soittajat jatkavat.

Ammatillisessa koulutuksessa instrumenttivalinnat painottuvat hieman eri tavoin kuin taiteen perusopetuksessa. Tämä heijastaa rytmimusiikin vahvempaa asemaa koulutuksessa. Vastausten perusteella laulun suosio aikuisten suosituimpana instrumenttina jatkuu musiikin ammatillisessa koulutuksessa, missä se on suosittu erityisesti rytmimusiikkiin

erikoistuneilla¹²⁴. Kielisoitinten soittajien osuus taiteen perusopetuksessa laajassa oppimäärässä laskee siinä vaiheessa, kun ammatilliset opinnot tulevat ajankohtaisiksi. Vaskipuhallinten soittajien osuus on samaa muutaman prosenttia luokkaa kuin 16–18-vuotiaiden taiteen perusopetuksessa laajassa oppimäärässä olevien vaskipuhaltajien osuus.

Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista kaiken kaikkiaan 78 prosenttia on osallistunut taiteen perusopetukseen musiikkiopistossa. Valmistuneista jousisoitinten soittajista miltei kaikki (97 %) ovat soittaneet jousisoittimia jo taiteen perusopetuksessa. Myös puupuhallinten (95 %) ja vaskipuhallinten (89 %) soittajien tausta taiteen perusopetuksessa on hyvin yleinen. Pianoa/kosketinsoittimia jo taiteen perusopetuksessa oli soittanut 83 prosenttia vastaajista. Laulua musiikkioppilaitoksessa oli harrastanut 77 prosenttia. Kielisoittimista (62 %) ja lyömäsoittimista (59 %) valmistuneilla oli keskimääräistä vähemmän musiikkioppilaitostaustaa. Siten erityisesti klassisen opintosuuntauksen soittimissa vastaajilla on vahva tausta taiteen perusopetuksessa. Vaikka myös rytmimusiikille tyypillisempien instrumenttien soittajilla on taiteen perusopetustaustaa, heidän taustansa on moninaisempi.

Laulu on selvästi suosituin instrumentti aineistossamme myös ammattikorkeakoulussa opiskelevien keskuudessa. Kolmasosa vastanneista on valinnut laulun pääaineekseen. Kielisoitinten soittajia on 19 prosenttia ja jousisoitinten soittajia 17 prosenttia vastaajista. Kosketinsoittimet/pianon on valinnut 12 prosenttia vastaajista, ja jonkin puhaltimen tai jonkin lyömäsoittimen kahdeksan prosenttia vastaajista. Ammattikorkeakoulun valinnoiden instrumenttivalintoja määrittää jossain määrin se, että opiskelijat ovat pääsääntöisesti suuntautuneet musiikkipedagogiaan. Vastaajista 70 prosenttia oli osallistunut musiikin taiteen perusopetukseen, mutta vastaajien suhteellisen pienen määrän vuoksi ei voida luotettavasti sanoa vastaajien instrumenttitaustan taiteen perusopetuksessa ja nykyisen instrumentin yhteydestä.

Sibelius-Akatemian ja Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksen osalta kyselyaineisto on lähinnä muuta aineistoa täydentävä ja siten liian pieni, jotta voitaisiin tarkastella eri instrumenttien valinneiden opintopolkuja. Hakija- ja aloittajamäärien suuruusluokasta yleisesti saa käsityksen Sibelius-Akatemian klassisen musiikin instrumenttiopintoihin ja lauluopintoihin pyrkineiden tilastoista. Niistä on nähtävissä, että vuosina 2019–2021

124 Noin 27 prosentilla ammatillisen koulutuksen vastaajista oli laulu pääinstrumenttina.

hyväksytyjä opiskelijoita¹²⁵ on ollut esimerkiksi laulutaiteeseen keskimäärin 9 %¹²⁶, puupuhaltimiin 13 %¹²⁷, vaskipuhaltimiin 19 %¹²⁸, pianoon 15 %¹²⁹, viuluun 18 %.¹³⁰ Laulun suosio kaikilla opintoasteilla näkyy myös Sibelius-Akatemiaan laulutaiteeseen pyrkineiden määrässä, ja samalla laulutaiteeseen pääsee suhteessa monia muita instrumentteja vähemmän opiskelijoita. Joka tapauksessa, kun peilataan, missä määrin Sibelius-Akatemia on tavoitteena taiteen perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen läpikäyneillä, on selvää, että laulussa tai eri instrumenteissa opiskelemaan päätyy vain murto-osa sitä tavoitelleista.

Jousisoitinten soittaminen on erityisen suosittua harrastuspolun alkuvaiheessa, jonka jälkeen niiden soittajien osuus hieman laskee, vaikkakin jousisoitinten soittajien osuus musiikkioppilaitosjärjestelmässä pysyy melko korkealla tasolla aikuiseksi saakka.¹³¹ Jousisoitinten soittajat haaveilevat muita useammin musiikista ammattina. Tosin niiden, jotka haluavat musiikista ammatin, laskee hieman iän myötä. Kun taiteen perusopetuksen piirissä olevista teini-ikäisistä¹³² jousisoitinten soittajista yli kolmasosalla musiikki oli ammatillinen tavoite, 19–24-vuotiaista jousisoittajista ammatillisuus oli tavoitteena neljäsosalla. Jousisoittimien soittajien tavoitteena oli erityisesti musiikin alan korkeakoulutus Sibelius-Akatemiassa. Samalla jousisoitinten soittajat sekä taiteen perusopetuksessa että musiikin ammatillisessa koulutuksessa kokivat puutteita soittotekniikassaan tai musiikin hahmotusaineiden osaamisessaan. Jousisoittajat kokivat muiden instrumenttien soittajia useammin, että heidän osaamisensa työelämään ei ole riittävää ilman lisäkouluttautumista. Siksi ammatillisen koulutuksen läpikäyneillä jousisoitinten soittajilla oli muita useammin tavoitteena musiikin alan opintojen jatkaminen.

Kosketinsoittimien/pianon suosio taiteen perusopetuksessa on aineistossamme hieman jousisoittimia suurempaa. Pianon soittajien osuus on edelleen vahva 16–18- ja 19–24-vuotiaiden keskuudessa, jossa se on instrumenttina hieman yli kolmasosalla. Toisin kuin jousisoittimien soittajissa, pianon soittajista haluavat musiikista ammatin tasaisesti teini-isässä kasvava

125 Sekä 2,5 vuoden että 5,5 vuoden ohjelmat.

126 Vuosittain 89–142 hakijaa. <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

127 Vuosittain 34–79 hakijaa. <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

128 Vuosittain 13–38 hakijaa. <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

129 Vuosittain 20–56 hakijaa. <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

130 Vuosittain 11–45 hakijaa. <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

131 30 % 16–18-vuotiaista, 29 % 19–24-vuotiaista pääinstrumenttina laajassa oppimäärässä

132 13–15-vuotiaat.

määrä. 19–24-vuotiaista taiteen perusopetuksen piirissä olevista musiikin alan ammatti on tavoitteena kolmasosalla. Samalla korkeimman koulutusasteen ohella vahvemmin nousevat esiin musiikin ammattikorkeakoulutusta tai ammatillista koulutusta koskevat pyynnöt. Tämä viittaisi siihen, että iän ja kokemuksen myötä käsitys pianon mahdollistamista työllistymismahdollisuuksista esimerkiksi musiikkipedagogian alalla laajenevat. Yleisessä oppimäärässä piano on selvästi suosituin instrumentti 16–18 vuoden ikään asti, minkä jälkeen aineistomme perusteella näyttää, että harrastus tyypillisesti lopetetaan.

Tutkimuksessamme kaikissa aineistossa ilmenee, että instrumentin vaihtaminen jossain vaiheessa opintopolkua on melko yleistä. Aikuisista vastaajista (taiteen perusopetuksessa sekä laajassa että yleisessä oppimäärässä) noin puolet on jossain vaiheessa opintopolkuaan vaihtanut instrumenttia, ja lukemat ovat samansuuntaisia muilla koulutusasteilla. Kun tarkastellaan kaikenikäisiä vastaajia, tyypillisimmin on vaihdettu jostain muusta instrumentista lauluun. Taiteen perusopetuksessa yleisimmin on vaihdettu kosketinsoittimista tai jousisoittimista lauluun, puupuhaltimista lauluun, tai puhallinten välillä. Kielisoittimista on vaihdettu melko tasaisesti eri instrumentteihin. Millään opintoasteilla vastaajat eivät ilmaisseet, että instrumentin vaihtaminen olisi vaikeuttanut musiikin opintopoluilla etenemistä. Taiteen perusopetuksessa keskeyttäneille tehdyn selvityksen mukaan missään tietyssä instrumentissa ei myöskään oltu lopetettu opintoja kesken tyypillisemmin kuin jossain toisessa instrumentissa. Keskeyttäneitä oli pianossa/kosketinsoittimien soittajissa suhteessa hieman vähemmän kuin muissa instrumenteissa.

Harrastamisen sukupuolittuminen

Kaikkien selvityksessä toteutettujen kyselyiden vastauksissa on nähtävissä sukupuolittumista, joka ilmenee harrastusvalinnoissa, valituissa instrumenteissa ja opinnoissa suuntautumisessa. Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Suomen konservatorioliiton omat tiedonkeruut vahvistavat tämän, ja asia on tiedostettu musiikin kentällä sekä monissa tutkimuksissa. Musiikin harrastaminen ja opiskelu ylipäänsä on tyttö- ja naisvaltaista, minkä lisäksi musiikin opiskelun sisällä monet valinnat ovat sukupuolittuneet. Tässä selvityksessä taiteen perusopetuksessa laajassa oppimäärässä 69 prosenttia ja yleisessä oppimäärässä 61 prosenttia vastaajista oli tyttöjä tai naisia. Ammatillisessa koulutuksessa vastaajien sukupuolijakauma oli kyselyssä varsin

tasainen,¹³³ mutta musiikilliset suuntautumiset olivat vahvasti sukupuolittuneita siten, että vastaajista klassisessa musiikissa 72 prosenttia oli naisia, kun taas rytmimusiikissa 63 prosenttia oli miehiä. Ammatillisessa koulutuksessa naisten osuus näyttäisi jopa edelleen hieman vahvistuneen klassisessa musiikissa vuoden 2017 selvitykseen verrattuna. Kyselyssämme myös ammattikorkeakouluosiossa vastaajista 63 prosenttia oli naisia, ja erityisen vahva sukupuolijako oli suuntautumisen suhteen; klassiseen musiikkiin suuntautuneista 92 % oli naisia. Naisten osuus myös Sibelius-Akatemiassa sekä Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa kyselyyn vastanneissa oli suuri, kolme neljäsosaa vastaajista.

Sen lisäksi, että musiikin opiskelu ylipäänsä on sukupuolittunut, myös Instrumenttivalinnat ovat selvityksen perusteella sukupuolittuneita kaikilla opintoasteilla. Tämä kietoutuu osin, mutta ei täysin opintosuuntauksien sukupuolittumiseen, koska tietyt instrumentit ovat ominaisia eri musiikillisille suuntauksille. Laulu on tulosten perusteella vahvasti naisvaltainen valinta kaikilla opintoasteilla, samoin jousisoittimet. Kielisoittimet ja lyömäsoittimet taas ovat tyypillisemmin poikien valintoja. Puhaltimien osalta aineistossa on enemmän vaihtelua; kaiken kaikkiaan puupuhaltimet ovat selkeämmin tyttöjen ja naisten, vaskipuhaltimet poikien valintoja.

Instrumentin valinnassa soitinvalintoihin on todettu vaikuttavan niihin liitetyt stereotyyppiset käsitykset eri soitinten tyttömäisyydestä tai poikamaisuudesta sekä soittajien tarjoamat roolimallit (Raatikainen, 2014, s. 5–9). Tehdyt soitinvalinnat puolestaan vaikuttavat opintosuunnan valintaan (pop-jazzmusiikki vai klassinen), mikä johtaa omalta osaltaan opintosuuntien sukupuolittumiseen. Samalla tietyt musiikkityylit, kuten jazz, ovat perinteisesti miesvaltaisempia, jolloin niissä muodostuvat roolimallit vaikuttavat tyttöjen ja poikien tekemiin valintoihin (McKeage, 2004, s. 343–345). Harjoittelumotivaation kannalta on tärkeää, että soitin olisi lapselle mieluisa. Samalla opettajat ja orkesterinjohtajat voivat luoda avointa asenneilmapiiriä, jossa voi ennakkoluulottomasti kokeilla eri soitimia instrumenttivalintaa tehdessä (ks. esim. Raatikainen, 2014). Tuolloin musiikkioppilaitos voi omalta osaltaan pyrkiä rohkaisemaan lapsia ja nuoria myös sukupuolelleen epätyypillisempiin instrumenttivalintoihin.

Tämän selvityksen puitteissa ei ole mahdollista paneutua syvemmin sukupuolittumisen syihin. Taustalla on yhteiskunnallisia rakenteita ja konventioita, joihin musiikin koulutuksessa ei ole suoraan mahdollista vaikuttaa. Sukupuolten tasa-arvon ja sukupuolen moninaisuuden edistäminen on kuitenkin mainittu taiteen perusopetuksen laajan ja yleisen oppimäärän

133 Vastanneista 51 % oli naisia, 46 % miehiä, muut olivat muunsukupuolisia tai eivät halunneet määrittää sukupuoltaan.

opetussuunnitelmissa ihmisoikeuksien, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kulttuurien moninaisuuden ohella (Opetushallitus, 2017a, s. 10; Opetushallitus, 2017b, s. 19). Taiteen perusopetuksen musiikin opetuksessa poikien osuus on reilu kolmasosa¹³⁴, ja vaikka musiikissa sukupuolten edustus onkin tasaisempi kuin esimerkiksi tanssissa ja kuvataiteissa, kysymykseen on kiinnitetty huomiota musiikin taiteen perusopetuksen piirissä. Jos tavoitteena on sukupuolten tasaisempi edustus eri instrumenteissa ja opetussuunnissa, olisi tarpeen tarkastella, tukevatko opetuksen rakenteet ja käytännöt tavoitetta. Esimerkiksi musiikin opetuksen piirissä on peräänkuulutettu oppimisympäristöjä, joissa tiedostetaan sukupuolittuneisiin opetuskäytänteisiin (esim. kuinka paljon eri sukupuolisille oppilaille annetaan tilaa) tai puhetapoihin liittyviä konventioita ja jossa niitä pyritään purkamaan. (Kaukoranta, 2021, s. 23–25).

On huomionarvoista, että lukuun ottamatta kaikkein nuorimpia, 6–12-vuotiaita vastaajia, taiteen perusopetuksessa opiskelevat kaikenikäiset tytöt ja naiset arvioivat pääinstrumenttinsa soittotekniikan ja esiintymistaitonsa heikommaksi kuin samanikäiset pojat. Siten näyttäisi, että opintojen edetessä tytöille alkaa muodostua heikompi käsitys omista kyvyistään näillä alueilla. Vaikka taustalla on varmasti kulttuurisia tekijöitä, joihin musiikkioppilaitostasolla ei voi vaikuttaa, oppilaitoksissa voisi mahdollisesti tarkastella opettamisen käytänteitä siitä näkökulmasta, rohkaistaanko kaikkia sukupuolia yhtäläisesti musiikilliseen ilmaisuun. Myös ammatillisen koulutuksen osalta on viitteitä, että miehet arvioivat musiikillisen osaamisensa esimerkiksi pääinstrumenttinsa soittotekniikassa hieman paremmaksi kuin naiset, vaikkakin kyseisessä aineistossa arvioituun osaamiseen liittyvät erot kytkeytyvät vahvemmin vastaajien musiikilliseen suuntautumiseen.¹³⁵

9.7 Harrastamisen lopettamiseen ja jatkamiseen ohjaavia tekijöitä

Taiteen perusopetuksen opinnot keskeyttäneille suunnatussa tutkimusosiossa saatiin arvokasta tietoa siitä, miksi opinnot saatetaan keskeyttää. Tässä pohdimme lisäksi lopettamissyiden lisäksi tekijöitä, jotka kannattelevat musiikkiharrastuksessa jatkamista.

Vastaajien ilmoittamat musiikin taiteen perusopetuksessa lopettamisen syyt olivat moninaisia, ja monet syyt kietoutuvat toisiinsa. Vaikka kaiken kaikkiaan tyypillisimmäksi lopetussyyksi ilmoitettiin yksinkertaisesti, että

134 36 % vuonna 2021, Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsentilasto 2021.

135 Muiden kyselyjen osalta kokonaisvastaajamäärät ovat niin pieniä, että tässä kysymyksessä luotettavia vertailuja sukupuolten välillä ei voida tehdä.

muut asiat kiinnostivat enemmän, tietyt syyt nousevat esiin vahvemmin eri vaiheissa harrastamista ja eri ikävaiheissa. Epäsopivaksi koetun opettajan vuoksi opintopolku katkesi tyypillisimmin jo melko varhain. Neljän, viiden vuoden opiskelun jälkeen näyttäisi olevan eräänlainen murroskohta, jolloin muut asiat ovat alkaneet kiinnostaa enemmän, ja myös harjoittelun työläys lopettamissyynä nousee tässä vaiheessa.

Taiteen perusopetuksessa keskeyttäneissä erityisenä nousi esiin 16–18-vuotiaiden ryhmä. Puolet tämän ikäisistä toi kouluopinnot, tyypillisesti lukio-opinnot, syyksi lopettaa musiikin opiskelu. Kouluopintojen koettiin vievän niin paljon aikaa ja energiaa, että musiikinopiskelulle ei koettu jäävän sijaa. Lisäksi tämän ikäisistä miltei puolet ilmoitti lopettamisen syyksi, että harjoittelu oli liian työlästä. Vastaavat opiskelu- ja aikapaineet ilmenivät samanikäisillä taiteen perusopetuksen piirissä parhaillaan olevilla, ja ne omalta osaltaan loivat halukkuutta lopettaa musiikin opiskelu. Samasta ilmiöstä kertoo uusin lukiolaisbarometri,¹³⁶ jonka mukaan 62 prosenttia lukiolaisista kokee, että opiskelu on raskasta, ja yli kolmasosa pitää opintojen ja muun elämän yhdistämistä vaikeana. Opintoihin joudutaan panostamaan aiempaa enemmän korkeakoulu-uudistuksen myötä, kun esimerkiksi pitkän matematiikan merkitys korkeakouluun pääsemisessä korostuu. Paineisessa tilanteessa harrastuksesta helposti luovutaan. Samalla vaativan koulun vastapainoksi saatetaan kaivata omaehtoista ja suorittamisesta vapaata vapaa-aikaa, mikä on vaikea sovittaa yhteen musiikinopiskelun tavoitteellisen luonteen kanssa. Myös harrastusten ja harrastusmahdollisuuksien paljous erityisesti suuremmissa kaupungeissa asettaa haasteita musiikkiharrastuksen jatkamiselle. Harrastukseen sitoutumista ei nykyisenkaltaisessa monivirikkeisessä ympäristössä välttämättä koeta houkuttavana. Ylipäänsä ajan henkeen ei välttämättä kuulu pitkäjännitteinen, sitoutumista vaativa harrastaminen.¹³⁷ Kuitenkin pitkäjännitteisen harrastamisen edut ovat kiistattomat riippumatta siitä, kuinka tavoitteellista musiikin harrastaminen on.

Soittoharrastuksen lopettaminen tapahtuu koulun asettamien paineiden lisäksi helposti silloin, kun elämäntilanne tai oma kehitysvaihe ovat murroksessa. Vaikka musiikkioppilaitoksissa ei välttämättä kyetä vaikuttamaan moniin tekijöihin, jotka kuormittavat nuoria ja työntävät näitä pois harrastamisesta, on joitain asioita, joihin vaikuttamalla nuorten harrastuspolkua voitaisiin mahdollisesti siloittaa. Esimerkiksi joustavuutta

136 <https://lukio.fi/lukiolaisbarometri/>

137 Ks. myös artikkeli ”*Jostakin pitää karsia*”, sanoo ysiluokkalainen – nuorten harrastuksissa näkyy muutos, jonka taustalla tuntuvat koulumaailman paineet (yle.fi). <https://yle.fi/a/3-12586933>

oppimäärien välillä liikkumisessa voitaisiin lisätä, tarvittaessa niin että oppimäärien välillä voitaisiin liikkua myös laajasta yleiseen oppimäärään. Tämä voisi olla painaiseksi koetussa elämäntilanteessa vaihtoehto musiikinopiskelun lopettamiselle. Myös joustavimmat siirtymät eri musiikkioppilaitosten välillä siten, että aiempia opintoja voitaisiin huomioida siirtymävaiheessa, tasoittaisi osaltaan opintopolkuja (ks. esim. Salmenoja, 2018, s. 30.)

Opetussuunnitelmauudistuksen myötä musiikin opintoihin oli tarkoitus tuoda lisää joustavuutta, valinnanvaraisuutta ja oppilaslähtöisyyttä. Vaikka SML:n jäsenoppilaitoksilleen suunnatun kyselyn mukaan oppilaitoksissa tämän nähdään toteutuneen melko hyvin (ks. luku 9.4.), oppilaskyselyjen vastausten perusteella näitä asioita kaivataan edelleen opintoihin.

Sekä taiteen perusopetuksen piirissä olevilla että musiikin opinnot keskeyttäneillä keskeisin yksittäinen tekijä musiikinopinnoissa, josta ei pidetty, oli musiikin hahmotusaineiden pakollisuus. Siten hahmotusaineiden vapaaehtoisuus saattaisi vähentää opintojen keskeyttämistä. Kuitenkin tavoitteellisessa musiikinopiskelussa musiikin teoriapohjan hallitseminen on tärkeää, ja myös selvityksessämme eri asteilla opiskelevat ilmaisivat monia muita musiikin osa-alueita useammin tyytymättömyyttä ja riittämättömyyttä musiikin hahmotusaineisiin liittyvään osaamiseensa. Siten ratkaisu saattaisi pikemminkin olla hahmotusaineiden nivominen entistään kiinteämmin osaksi instrumentin opetusta ja muut menetelmät, joilla hahmotusaineiden opiskelua saadaan vahvemmin motivoitua osaksi oppilaiden omia opintopolkuja. Hahmotusaineiden nivominen osaksi muuta opetusta olisi linjassa myös musiikin opetussuunnitelmien perusteissa ilmaistun tavoitteen kanssa, jonka mukaan eri tavoitealueiden tavoitteiden tulisi opetustoiminnassa limittyä toiminnalliseksi kokonaisuuksiksi.¹³⁸

Opintojen lopettamista edeltää usein heikko kiinnittyminen. Kiinnittymistä voidaan tukea opiskeluhyvinvointia kehittämällä (Vehviläinen 2019.) Yksi vetovoimatekijä on sellaisen musiikillisen ja sosiaalisen ympäristön tarjoaminen, josta soittaja ei halua luopua. Tuolloin yhdessä soittaminen, orkesterit ja pienemmät kokoonpanot tarjoavat soittamiseen sosiaalisen ulottuvuuden, joka kannattelee harrastamisen jatkamista. Tutkimustulosten perusteella esimerkiksi puhallinsoittajille musiikkiharrastuksen sosiaalinen ulottuvuus on tärkeää (Raatikainen 2014). Kyselyssämme laajassa oppimäärässä opiskelevissa juuri puu- ja vaskipuhaltimia soittavat 16–18-vuotiaat ilmaisivat monien muiden instrumenttien soittajia useammin, etteivät aio jatkaa musiikin opintoja. Soittamisen jatkamista voisi tuolloin kannatella paitsi yhteissoitto sinänsä, myös yhteishengen ja palkitsevan

138 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

ilmapiirin luominen. Myös saamissamme vastauksissa yhdessä soittamista kaivattiin lisää, ja tähän liittyvää sosiaalista ulottuvuutta kaivattiin. Tärkeää olisi käytännön tasolla panostaa lasten ja nuorten ryhmäytymiseen samaan tapaan kuin esimerkiksi koululuokissa tehdään. Myös matalan kynnyksen toiminnassa kuten esim. ns. Tempo-orkestereissa, korostetaan soittajien keskinäisen kumppanuuden vahvistamista musiikin kautta.¹³⁹ Tällöin tulisi mahdollisuuksien mukaan myös tehdä entistä enemmän yhteistyötä muiden oppilaitosten kanssa, jolloin erityisesti pienemmissä yksiköissä tai pienemmissä kunnissa opiskelevat löytäisivät mieluisan ja itselle sopivan tasoisen soittoyhteisön.

Vaikka tutkimuksessamme painopiste onkin musiikin ammattilaiseksi ohjaavissa poluissa, on tarpeen muistaa, että vain harva musiikin harrastaja päätyy alan ammatilliseen tai korkea-asteen koulutukseen (ks. esim. SML, 2019, s. 2). Musiikkioppilaitosten keskeinen, ja myös opetussuunnitelmassa määritetty tehtävä, on luoda edellytyksiä laadukkaalle elinikäiselle musiikin harrastamiselle. Myös selvityksemme mukaan valtaosa taiteen perusopetuksessa opinnot keskeyttäneistä aikoo jatkaa musiikin harrastamista.

9.8 Koulutuksen järjestäminen ja opintopolut

Musiikin koulutuksen järjestämiseen ja koulutusjärjestelmään, mukaan lukien taiteen perusopetus, liittyvät tekijät vaikuttavat suoraan opiskelijoiden polkuihin kohti musiikin ammattilaisuutta ja aktiivista harrastamista. Tässä tutkimuksessa ei ole voitu sen laajuuden – tarkastelu kattaa kaikki opintoasteet taiteen perusopetuksesta korkeakoulutukseen opiskelijoiden kokemusten kautta – vuoksi tarkastella tarkemmin eri opintoasteiden taustalla vaikuttavia koulutusjärjestelmään tai musiikkialan toimintaympäristöön yleisemmin liittyviä ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Erityisesti ammatillisen koulutuksen kentällä on viime vuosina tapahtunut paljon muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet vahvasti koulutuksen järjestämiseen. Ammatillisen ja korkeakoulutuksen lähempi tarkastelu vaatisi jatkossa myös esim. opintosuunnitelmien ja koulutuksen tavoitteiden sekä työelämäkysymysten tarkempaa huomioimista, mikä ei ole ollut tämän tutkimuksen tavoite (ks. myös luku 9.9). Seuraavassa pohditaan muutamia viimeaikaisia koulutuksen kehityssuuntia suhteessa tutkimuksen tuloksiin.

Edellä on jo tuotu esille opintopolun alkupään, eli musiikin varhaiskasvatuksen ja taiteen perusopetuksen keskeinen merkitys mukaan pääsulle ja musiikkiin sitoutumiselle, myös opintojen myöhemmissä vaiheissa. Merkittävä osa taiteen perusopetuksen opiskelijoista on osallistunut myös

139 Tempo-orkesteritoiminnasta: <https://www.sistemafinland.fi/>

varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen merkitys taiteen perusopetuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta on keskeinen. Taiteen perusopetus luo pohjan musiikin ammattilaisuudelle ja harrastuneisuudelle. Musiikin jatko-opinnot eivät edellytä, mutta niiden vaatima osaaminen pitkälti perustuu, musiikin taiteen perusopetuksen ja erityisesti sen laajan oppimäärän parissa kertyvään osaamiseen. Tällä kertyneellä osaamisella on selvää merkitystä myös opintopolkujen myöhemmässä vaiheessa, sillä kuten edellä¹⁴⁰ huomattiin, taiteen perusopetuksessa olleet musiikin ammatillisen koulutuksen opiskelijat arvioivat musiikillisten taitojensa olevan vahvempia sekä jatko-opintoihin että työelämään siirtymisen kannalta verrattuna niihin, jotka eivät olleet olleet taiteen perusopetuksessa.

Selvityksessämme sekä taiteen perusopetuksen piirissä parhaillaan olevilla että muilla opintoasteilla ilmeni epätietoisuutta taiteen perusopetuksen järjestelmästä. Vastaajat eivät usein tieneet, opiskelivatko tai olivatko he opiskelleet yleisessä vai laajassa oppimäärässä. Koska vastaajat eivät tieneet oppimääräänsä, ei myöskään ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka moni on opintojen kuluessa mahdollisesti vaihtanut oppimäärää ja onko tälle ollut tarvetta. Oppimäärämääritelmä ei ole välttämättä oppilaille relevantti, eikä oppimääräjakoa välttämättä pidetä relevanttina myöskään oppilaitoksissa tehtävässä käytännön opetustyössä (ks. Kanerva & Oksanen-Särelä et al., 2022). Kuitenkin taiteen perusopetuksen järjestelmässä etenemisen kannalta olisi tarkoituksenmukaista, jos oppilaat ja huoltajat nykyistä paremmin tunnustaisivat järjestelmän kokonaisuuden ja esimerkiksi eri oppimäärille asetetut tavoitteet, oppimäärien tarjoamat mahdollisuudet ja opintojen vaatiman harjoittelumäärän. Näin he pystyisivät tietoisemmin valitsemaan itselleen tavoitteidensa mukaisen opintopolun. Siirtymien oppimäärien välillä tulisi myös olla joustavampaa tilanteissa, joissa se nähdään pedagogisesti perustelluksi ja opiskelijoiden tarpeiden mukaiseksi.

Ylipäänsä taiteen perusopetuksessa kaivattiin selkeämpää tietoa opiskelun ja opintosuunnitelman tavoitteista sekä selkeämpää tietoa siitä, mitä tavoitteiden saavuttamiseksi vaaditaan omalla kohdalla. Tulosten perusteella tavoitteiden ja mahdollisuuksien kirkastaminen oppilaanohjauksen kautta olisi tarpeellista kaikilla opintoasteilla. Kuten taiteen perusopetuksen kohdalla, myös myöhemmässä vaiheessa opintopolkua nuoret opiskelijat tarvitsevat tutkimuksen tulosten mukaan vahvempaa ymmärrystä koulutuspolkujen luonteesta ja eri koulutusasteiden vaatimustasoista oman opintopolun suunnittelun tueksi. Varhaisemmassa vaiheessa myös vanhempien tietoisuuden lisääminen musiikin opiskelijajärjestelmästä on tärkeää,

140 Ks. luku 5.7. Koulutuksen antamat valmiudet musiikkialan työhön ja opiskeluun.

jotta he osaisivat kannustaa ja tarvittaessa opastaa opinnoissa eteenpäin. Tällaista on tehty erilaisissa matalan kynnyksen hankkeissa, joissa uusia osallistujaryhmiä on pyritty saamaan musiikin taiteen perusopetuksen piiriin.

Eri koulutusasteilla kaivattiin myös parempaa tiedonsaantia musiikin alan opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksista.¹⁴¹ Tämä olisi tärkeää musiikin opintopoluilla etenemisen kannalta. Oppilaitoskentällä ei ole välttämättä kokonaiskuvausta musiikin opintokentästä ja työelämästä, muista opintoasteista ja vaihtoehtoista, jolloin ei tunneta tai osata kertoa eri mahdollisuuksista. Tähän auttaisi osaltaan musiikin koulutuskentän entistä vahvempi keskinäinen verkostoituminen, jonka myötä saavutettavaa tietämystä voitaisiin nykyistä paremmin levittää oppilaille.

Koulutusjatkumot

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa (2021) tunnistetaan koulutuspolkujen pituus kulttuurialoilla. Tämän nähdään johtuvan muun muassa tutkintorakenteesta ja vähäisistä mahdollisuuksista työllistyä tai hankkia osaamista muutoin kuin hakeutumalla yhä uudestaan tutkintoon johtavaan koulutukseen (emt., s. 37–38). Myös tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat, aiempien seurantatutkimusten tavoin (mm. Purma, 2017), erityisesti ammatillisen koulutuksen käyneiden koulutuspolkujen moninaisuuden, jossa ammatillinen koulutus on vain yksi vaihe opintoja kohti musiikin ammattilaisuutta. Ratkaisuksi koulutuspolkujen lyhentämiseksi selonteossa esitetään sellaisten rakenteiden purkamista, jotka johtavat epätarkoituksenmukaisen pitkiin koulutusputkiin ja päällekkäiseen kouluttautumiseen sekä kehittää jatkuvan oppimisen joustavaa tarjontaa. (emt., 2021, s. 37–38.) Rakenteiden purkamisessa tärkeää on myös vahvistaa yhteistyötä eri koulutusasteiden välillä sekä varmistaa, että tietovarannot, -mallit ja järjestelmät ovat yhteen toimivia. (emt., s. 21). Selonteossa painotetaan tarvetta lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen yhteistyön lisäämiseen, jotta opintopoluilla eteneminen olisi joustavampaa. Selonteon mukaan lainsäädäntöä tulee tarvittaessa uudistaa siten, että opiskelijoiden oppimista ja osaamista koskevaa tietoa voidaan hyödyntää koulutuksen järjestämisessä ja oppimisen tukemisessa ihmisten tietoturva ja -suoja loukkaamatta (Valtioneuvosto, 2021, s. 28). Musiikin kentällä suomalaisen musiikkikoulutuksen visiotyö 2030 ja sen seurauksena jatkuva eri koulutusasteiden vahvempi tiedonvaihto ja yhteistoiminta tukevat myös

141 Yksi esimerkki työelämätaitojen opetuksen kehittämisestä musiikin ammatillisessa koulutuksessa on *Diginä musaduuniin* -hanke: <https://popjazz.fi/pop-jazz-konservatorio/hankkeet/digina-musaduuniin/>.

selonteon tavoitteita ja musiikin opintopolkujen edelleen kehittämistä.¹⁴² Myös Taiteen perusopetusliiton ja sen jäsenjärjestöjen ja Suomen konservatorioliiton yhteisessä eduskuntavaaliohjelmassa 2023 nostetaan vahvasti esille koulutusjatkumoiden kehittäminen tulevaisuuden muutoksiin vastaamiseksi. Ohjelmassa painotetaan kannustimien luomista taide- ja kulttuurialan yhteistyön kehittämiseen taiteen perusopetuksen, toisen asteen ja korkea-asteen kesken.¹⁴³

Koulutuspoliittisessa selonteossa peräänkuulutetaan myös taiteen perusopetuksessa hankitun osaamisen aiempaa parempaa tunnistamista ja tunnustamista osana opintopolkua (emt., 53–54). Keskeinen parannus taiteen perusopetuksessa hankitun tunnistamiseen saatiin vuoden 2023 alusta, jolloin voimaan tuli lakimuutos, joka mahdollistaa taiteen perusopetuksen opintosuoritusten merkitsemisen Opetushallituksen ylläpitämään Koski-tietovarantoon. Tietovaranto sisältää valtakunnallisia perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opintosuoritus- ja tutkinto-tietoja. Uudistuksen myötä tietovarantoon voidaan kirjata taiteen perusopetuksen osalta oppimäärien perusosat eli yleisen oppimäärän yhteiset opinnot, yleisen oppimäärän teemaopinnot sekä laajan oppimäärän perusopinnot ja laajan oppimäärän syventävät opinnot edellyttäen, että koulutuksen järjestäjä on päättänyt tarjota tietovarantoon tallentamista koulutukseen osallistuville opiskelijoille, koulutuksen laajuus on määritelty opintopisteinä ja se on kuvattu ja arvioitu osaamisperusteisesti, ja opiskelija on antanut suostumuksensa koulutuksen tietojen tallentamisesta. Vapaa sivistystyön (tutkintoon johtamattomia) opintosuorituksia on voinut ilmoittaa Koski-tietovarantoon elokuusta 2021 alkaen.¹⁴⁴ Myös musiikin opintopoluilla koulutusjatkumoiden kannalta on erityisen tärkeää, että hankittua osaamista voidaan tunnistamaan ja tunnustamaan aiempaa paremmin.

Tämän tutkimuksen perusteella erityisesti 16–18-vuotiaat nuoret ovat taiteen perusopintojen opinnoissaan selvästi paineisessa elämäntilanteessa, jossa ennen kaikkea lukio-opintojen ja musiikkiharrastuksen muun elämän kiireisyys ja painaisuus. Musiikin opintopolkua pohdittaessa on tärkeää huomata myös peruskoulutuksen ja erityisesti toisen asteen yleissivistävän lukiokoulutuksen merkitys opintopoluilla. Tutkimuksen perusteella näyttäytyykin opintopolkujen nivelvaiheiden tuki kaikilla opintojen tasoilla eli musiikin varhaiskasvatuksessa, taiteen perusopetuksessa ja musiikin

142 Ks. <https://www.musiikkikoulutuksensivio.fi/>

143 <https://konservatorioliitto.fi/2022/09/eduskuntavaaliohjelmamme-painottaa-taideopetuksen-ja-koulutusverkoston-merkitysta/>

144 <https://okm.fi/koski-ja-osaamisen-tunnistaminen>

ammattillisessa koulutuksessa. Tärkeää olisi vahvistaa musiikkikouluttajien yhteistyötä peruskoulutuksen ja toisen asteen yleissivistävän koulutuksen eli lukiodiplomien kanssa, mikä on toki helpommin sanottu kuin tehty käytännössä musiikkioppilaitoksissa.

Lukio-opintojen ja musiikin ammatillisten opintojen yhdistäminen nähdään yhtenä keskeisenä keinona kehittää musiikkialan koulutuspolkuja. Konservatorioliiton mukaan kaksois- ja kolmoistutkintoja kehittämällä musiikin alan opintopolkuja pystyttäisiin lyhentämään. Tällä hetkellä, kuten tämäkin tutkimus osoittaa, suurin osa ammatilliseen koulutukseen tulevista on suorittanut ensin ylioppilastutkinnon. Peruskouluikäiset nuoret eivät myöskään ole vielä useinkaan taitotasoltaan valmiita musiikin ammatilliseen koulutukseen.¹⁴⁵ Myös lukiodiplomien kehitystyö on keskeistä koulutusjatkumoiden ja opintopolkujen näkökulmasta myös kulttuurialoilla. Lukiodiplomit tarjoavat lukion opiskelijalle mahdollisuuden osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan eri aineissa ja aineryhmissä. Lukiodiplomeja voi suorittaa musiikissa ja muissa taideaineissa, ja ne täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaan osaamista.¹⁴⁶ Lukiodiplomiselvityksessä vuodelta 2020 esitetään, että tulevaisuudessa opiskelija voisi sisällyttää lukiodiplominäytön osana ylioppilastutkintoonsa ja siten korvata yhden yo-kokeen (Borodavkin et al., 2020). Tällä kehitystyöllä voisi olla merkittäviä vaikutuksia taideaineiden roolin ja merkityksen vahvistumisessa ja myös lukiolaisten jaksamisessa ja mahdollisuudessa yhdistää tavoitteellista harrastuneisuutta ja yleissivistäviä opintoja. Lukiodiplomien aseman vahvistuminen lukio-opetuksessa ja niiden merkityksen tunnistaminen ja suoritusten huomioiminen korkeakouluihin hakeutuessa edellyttää toisen asteen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä. Lukiodiplomien kehitystyö nostaa esiin myös kysymyksen taitteen perusopetuksen laajuudeltaan huomattavasti kattavampien opintojen päättötodistuksen merkityksestä ja hyödyntämisestä jatko-opintoihin hakeutuessa ja sen suhteesta lukiodiplomiin.

9.9 Jatkotutkimustarpeita

Tutkimuksen kuluessa on herännyt kysymyksiä ja noussut aihealueita, joiden selvittäminen ei mahdu tämän selvityksen raameihin, mutta joiden selvittäminen avaisi edelleen esiin nousseita teemoja.

145 <https://konservatorioliitto.fi/2022/06/lausunto-toisen-asteen-kehittamishankkeen-saadosuutoksista/>

146 <https://www.oph.fi/fi/lukiodiplomit>

Koska musiikin varhaiskasvatusta näyttöaineiston valossa merkittävänä tekijänä musiikin opintojen alkuvaiheessa, voisi olla tarpeen tarkastella musiikin tai muiden taiteenalojen varhaiskasvatusta kunnallisen järjestämisen tapoja ja sitä, kuinka varhaiskasvatusta nivoutuu osaksi kunnan toimintaa kuntien palvelurakenteessa.

Kuten harrastamisessa yleensäkin, myös musiikin harrastamisen aloittamisessa ja jatkamisessa harrastajan sosioekonomisella taustalla on suuri merkitys. Tämä tutkimuksen puitteissa emme voineet tarkastella esimerkiksi vanhempien tulo- ja koulutustasoa, mutta tämänkaltaisen tarkastelu opiskelijoiden taustan merkityksestä opintopoluilla etenemisessä olisi mielenkiintoista toteuttaa joko taiteen perusopetuksessa tai myös muilla koulutusasteilla opiskelevien keskuudessa. Sosioekonomiseen taustaan liittyy myös erityisesti taiteen perusopetuksessa oleva ajankohtainen kysymys siitä, kuinka musiikin koulutus voidaan tehdä saavutettavaksi ja houkuttelevaksi erilaisista taustoista oleville oppilaille sekä kuinka koulutuksen sisällöissä ja toteutustavoissa pystytään huomioimaan tai tulisi huomioida oppilaiden kulttuurinen moninaisuus.

Täyden kokonaiskuvan saamiseksi taiteen perusopetuksesta tarvittaisiin lisätietoa vapaan sivistystyön parissa tehtävästä taiteen perusopetuksesta. Myös aineistossamme vapaan sivistystyön osuus oli varsin merkittävä; miltei neljäsosa ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista ja vielä suurempi osuus ammattikorkeakouluissa opiskelleista oli opiskellut kansalaisopistossa. Vapaan sivistystyön piirissä tehtävä työ on tärkeää erityisesti alueellisen saavutettavuuden kannalta, mutta sitä voi tarkastella myös laajemmin yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Myös Tuulikki Laes ja Pauli Rautiainen ovat nostaneet esille tarpeen taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyönvälisten siltojen kehittämiseksi erityisesti yhdenvertaisuuden ja elinikäisen oppimisen näkökulmasta (Laes & Rautiainen, 2018, s. 130–139).

Tilanteessa, jossa musiikin koulutuksessa joudutaan hakemaan lisäoppia tutkintomuotoisesta koulutuksesta, olisi tärkeää tutkia tarkemmin sitä, millä alueilla ja miten olemassa olevassa järjestelmässä tarpeisiin voidaan vastata. Tutkimuksemme perusteella on nähtävissä, millä asteilla ja millä musiikillisilla osa-alueilla kaivattaisiin lisää valmiuksia, mutta koulutuspoliittisen suunnittelun tueksi voisi selvittää, miten olemassa olevaa täydennyskoulutusta (esim. ammatillisessa koulutuksessa tutkinnon osien suorittaminen, ammattikorkeakoulujen ja Sibelius-Akatemian täydennyskoulutus) voisi edelleen kehittää. Myös koulutuksen tarjoajien ja opiskelijoiden tietoisuutta mahdollisuuksista voisi edelleen lisätä, ja selvittää, miten yhteistyötä eri opintoasteiden välillä voisi lisätä. Tuolloin tulisi tarkastella

mahdollisuuksia, joilla lisätä osaamista muun kuin olemassa olevan tutkintoperusteisen oppilaitosjärjestelmän kautta.

Tässä tutkimuksessa näkökulma on ollut vahvasti opiskelijoiden kokemuksissa opintopolustaan eri koulutusasteilla eikä siinä ole tarkasteltu tarkemmin siirtymiä työelämään. Tutkimusta tarvittaisiinkin lisää ja syventäen myös erityisesti ammatillisen ja korkeakoulutuksen työelämäyhteyksistä ja koulutuksen tarjoamista työelämävalmiuksista eli opiskelijoiden polusta koulutuksesta kulttuurialan ammattilaiseksi. Tutkimusta tarvitaan myös koulutuksen järjestäjille asetettujen tavoitteiden ja opintojen sisällön näkökulmasta. Tätä kysymystä tulisikin tarkastella lähemmin kulttuurin ja musiikin koulutuksen ja työelämää koskevien muutosten, esim. Valtioneuvoston Koulutuspoliittisen selonteon (2017) tavoitteiden (mm. koulutuspolkujen lyhentäminen, päällekkäisyyksien karsiminen), valossa. Erityisesti ammatillisen koulutuksen viime vuosien muutokset ovat olleet merkittäviä ja painottaneet työelämäyhteyksien vahvistumista. Näitä tavoitteita olisi syytä tarkastella lähemmin suhteessa musiikin työelämään. Myös korkea-asteelta valmistuneiden työllistymistä ja musiikin alan työmarkkinoita olisi syytä tarkastella tarkemmin.

10 LÄHTEET

- Aluehallintovirasto (2014). *Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012*. Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arviointi. Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 28/2014.
- Borodavkin, Marko, Härkönen, Reima & Tikka, Kaisa (2021). *Lukio-diplomiselvitys 2020*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:34. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki 2021.
- Haanpää, Susanna, Manu, Samuli & Siltanen, Kirsi (2020). *Taiteen ja kulttuurin toimialan tilasto- ja tietoperusta. Nykytila ja kehittämissuhteet*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:13.
- Hakala, Miika (2019). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmauudistus musiikkioppilaitoksissa. Näkökulmia oppilasarvioinnin muutokseen*. Kandidaatintutkielma, musiikkitiede. Jyväskylän yliopisto.
- Harjunpää, Kaisa, Ågren, Susanna & Laiho, Sanna (2017). Sujuvuutta siirtymiin – Toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheet. Raportit ja selvitykset 2017:1. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/sujuvuutta-siirtymiin.pdf>
- Ilmola-Sheppard, Leena; Rautiainen, Pauli, Westerlund, Heidi, Lehikoinen, Kai, Karttunen, Sari, Juntunen, Marja-Leena & Anttila, Eeva (2021). *ArtsEqual: tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana*. ArtsEqual. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-042-3>
- Inkinen, Harri (2022). *Taiteen perusopetuksen toteutuminen Helsingissä 2019–2020*. Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan julkaisuja. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen_%20perusopetuksen_toteutuminen_helsingissa_2019-2020.pdf
- Juntunen, Marja-Leena & Kivijärvi, Sanna (2019). *Opetuksen saavutettavuuden lisääminen taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa*. Julkaisussa *Musiikkikasvatus* 01 & 02 2019 vol. 22. S.70–87. http://www.musicedu.fi/wpcontent/uploads/2020/04/04_Juntunen_Kivija%CC%88rvi_FINAL.pdf
- Kanerva, Anna, Oksanen-Särelä, Katja, Julin, Elina & Mäenpää, Marjo (2022). *Kohti unelmien musiikkioppilaitosta*. Cuporen työpapereita 21. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/cuporen_tyopapereita_21_kohti_unelmien_oppilaitosta.pdf

- Kaukoranta, Sini (2021). *Tasa-arvo tavaksi: musiikkikasvattajan työkaluja sukupuolten välisen rakenteellisen epätasa-arvon kohtaamiseen ja purkamiseen*. Tutkielma (kandidaatti) 9.4.2021 Musiikkikasvatuksen aineryhmä Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.
- Laes, Tuulikki, Juntunen, Marja-Leena, Heimonen, Marja, Kamensky, Hanna, Kivijärvi, Sanna, Nieminen, Kati, Tuovinen, Tuulia, Turpeinen, Isto, Elmgren, Heidi, Linnapuomi, Aura & Korhonen, Outi (2018). *Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohdana*. ArtsEqual Policy Brief 1/2018. <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus+toimenpidesuositus+%28PDF%29/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba>
- Laes, Tuulikki, & Rautiainen, Pauli (2018). *Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin: Elinikäinen oikeus vai velvollisuus?* Aikuiskasvatustus, 38(2), 130–139. <https://doi.org/10.33336/aik.88334>
- Lukiolaisbarometri (2022). <https://lukio.fi/lukiolaisbarometri/>
- Luoma, Tiia (2020). *Taiteen perusopetus 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020*. Raportit ja selvitykset 2020:4. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_2020.pdf
- Lähteenmaa, Jaana (2021). *Lasten ja nuorten harrastamisen esteet ja kannustimet sekä vaikutukset elämänlaatuun*. Tiedollisia elementtejä Helsingin harrastamisen mallin tueksi. Työpapereita 2021:1. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_09_06_Tyopapereita_1_Lahtenmaa.pdf
- McKeage, Kathleen M. (2004). *Gender and Participation in High School and College Instrumental Jazz Ensembles*. Journal of Research in Music Education, VOL. 52, no. 4, s. 343-356.
- Nieminen, Kati (2014). *Musiikki kuuluu kaikille?: näkökulmia taiteen perusopetuksen musiikinopetuksen demokraattisuuteen*. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatus.
- Nikkanen, Hanna (2018). *Soittostartti – kohti musiikin instrumenttiopetuksen yhdenvertaista saavutettavuutta*. Musiikki 2/2018. s. 71–77.
- Opetushallitus (2017a). *Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017*. Määräykset ja ohjeet 2017:12a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_tai-teen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_o.pdf

- Opetushallitus (2017b). *Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017*. Määräykset ja ohjeet 2017:11a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taideen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_o.pdf
- Pietilä, Tiina (2022). *Musiikin syventävät opinnot taiteen perusopetuksessa. Uudistuksen vaikutukset lopputöihin sekä arviointimenetelmiin*. Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/752926/Pietila_Tiina.pdf?sequence=2
- Purma, Ranja (2017). *Plussana tanssitaito. Musiikkialan perustutkinnon lukuvuosina 2011–2016 suorittaneiden sijoittuminen työelämään ja jatko-opintoihin*. Suomen konservatorioliitto. https://konservatorioliitto.fi/wp-content/uploads/Plussana_tanssitaito_Sijoittumisselvitys_2017_Konservatorioliitto.pdf
- Purma, Ranja (2012). *”Kyllä hyvät aina töitä saa”. Musiikkialan perustutkinnon vuosina 2005–2010 suorittaneiden sijoittuminen työelämään ja jatko-opintoihin*. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Liiketalouden koulutusohjelma, Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46826/Purma_Ranja.pdf
- Raatikainen, Touko (2014). *Instrumenttivalintojen syyt ja seuraukset puhallinsoittajilla*. Musiikin laitos. Musiikkikasvatus. Jyväskylän yliopisto.
- Renko, Vappu & Ruusuvirta, Minna (2018). *Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016*. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/180129_Kuntien_kulttuuritoiminta_raportti2016.pdf
- Ruokonen, Inkeri & Grönholm, Mari (2005). *Musiikkikasvatus perusopetuksessa ja musiikkiluokilla - kasvamista musiikkiin ja musiikin avulla*. Julkaisussa Karppinen, Seija, Ruokonen, Inkeri, & Uusikylä, Kari (toim.) *Taidon ja taiteen luova voima: kirjoituksia 9–12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta*. Finn Lectura.
- Räisänen, Petteri (2016). *Taiteen perusopetukseen osallistuminen ja opettajantarjoanta asuinalueittain*. Julkaisussa Vismanen et al. (2016). *Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä*. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus. s. 35–43.
- Salmenoja, Katri (2018). *Ilo oppia ja kasvaa taiteessa: Taiteen perusopetus Espoossa 2017*. Espoon kaupunki.
- SML/Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry (2019). *Näkökulmia musiikin taiteen perusopetuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen ja tasa-arvoon*. http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2019/03/TPO-saatavuus-ja-saavutettavuus_SML_final.pdf

- Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030. <https://www.musiikkikoulutuksenvisio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/visiojulkaisu.pdf>
- Suomen konservatorioliiton (SKL:n) jäsenkysely 2021. <https://konservatorioliitto.fi/wp-content/uploads/Jasentilasto-2021-verkkosivu.pdf>
- Suomen musiikkioppilaitosten liiton (SML:n) jäsenkysely 2021. <http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ja%CC%88senkysely2022-Naantali.pdf>
- Suominen, Anniina (2019). *Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-653-9>
- Valtioneuvosto (2021). *Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteke*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:24. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162995/VN_2021_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vehviläinen, Jukka (2019). *Siirtymien vaikutus koulutuspolkujen eheyteen*. Raportit ja selvitykset 2019:1. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/siirtymien_vaikutus_koulutuspolun_eheyteen.pdf
- Urapolkukysely 2020. Suomen Konservatorioliitto. <https://konservatorioliitto.fi/wp-content/uploads/SKL-Opiskelijakyselyt-2020-valmistuneet-2019-2020-ja-2017-2018.pdf>
- Vismanen, Elina, Räisänen, Petteri & Sariola, Reetta (2016). *Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä*. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Helsingin_kulttuurikeskus_julkaisu_Taiteen_perusopetuksen_tila_ja_kehittamistarpeet_Helsingissa_small.pdf

10.1 Kyselyaineistot

Kysely taiteen perusopetuksen opiskelijoille, laaja oppimäärä,
vastauksia 431 kpl

Kysely taiteen perusopetuksen opiskelijoille, yleinen oppimäärä,
vastauksia 111 kpl

Kysely Sibelius-Akatemian nuorisokoulutuksessa opiskeleville,
vastauksia 31 kpl

Kysely musiikkialan ammatillisen tutkinnon vuosina 2017–2021
suorittaneille, vastauksia 589 kpl

Kysely Sibelius-Akatemiassa vuonna 2021 aloittaneille opiskelijoille,
vastauksia 21 kpl

Kysely muusikon tai musiikkipedagogin ammattiin ammattikorkea-
koulussa opiskeleville, vuonna 2021 aloittaneet, vastauksia 53 kpl

Kysely taiteen perusopetuksen ja musiikin varhaiskasvatuksen opintonsa
lukuvuoden 2021–2022 aikana kesken jättäneille lapsille ja nuorille,
vastauksia 205 kpl